LIVIU REBREANU

gorila

LIVIU REBREANU

GORILA

EDITURA MINERVA
București — 1985

Also sprech Zarathustra:
Was gross its am Menschen, das ist, dass er eine Brücke und kein Zweck ist; was geliebt werden kann am Menschen, das ist, dass er ein Uebergang und ein Untergang its

NIETZSCHE

CAPITOLUL INTÎI

ÎNTORSĂTURA

1

— Nu, zău, m-aţi ameţit cu atîta politică ! * izbucni d-na Emilia Cornoiu într-un grup de bărbaţi, aşteptînd începerea ceremoniei. Parcă nici n-am fi la logodnă...

Constantin Rotaru, tatăl logodnicei şi amfitrionul, se scuză cu un surîs jenat şi totuşi galant :

— Ai dreptate, coană Milico, ne-a cotropit politica şi ne-a stricat pînă-n măduva oaselor ! Poate de aceea merg toate treburile din rău în mai rău...

Soţia generalului Alexandru Cornoiu se apropia de cincizeci, dar se simţea tînără şi, cum spunea de multe ori, nu se dădea pe una de douăzeci de ani. Era blondă-

* Replica, la prima vedere fără o semnificaţie deosebită, este prezentată în jurnalul scriitorului ca un moment de răscruce în geneza operei. Optînd pentru *acest* început de roman, L.R. pune capăt unei îndelungate perioade de căutări febrile (zeci, poate sute de nopţi de veghe zadarnică"), pentru aflarea „frazei salvatoare" — „fraza care să fixeze ritmul adevărat" (12 oct. 1936). Abia la 7 iul. 1937, atunci cînd lumea cărţii îi era de mult familiară („clară, făcută, văzută, auzită"), avea să noteze cu mulţumire lăuntrică : „Fiindcă e vorba de un roman politic, trebuie să înceapă cu o indicaţie politică, aşa că exclamaţia d-nei Cornoiu «M-aţi ameţit cu atîta politică !» sper că dă nota trebuincioasă". În forme felurite, replica revine ca un laitmotiv pe parcursul cărţii (de regulă în vorbirea unor personaje lăturalnice, neutre), subliniind şi mai mult caracterul antipoliticianist al operei. Ea „dă tonul" romanului, imprimînd totodată şi „ritmul adevărat" scontat de scriitor, ritm dinamic, dialogat, propriu unei dezbateri de idei, ritm bazat pe replicile şi contrarepliciile protagoniştilor cărţii.

platină, după moda zilei, cu niște ochi căprui care zimbeau și se țuguiau de cîte ori întîlneau o privire bărbătească simpatică. Deși mai durdulie decît admiteau canoanele siluetei moderne, avea o vioiciune sprințară în mișcări și în vorbă care o făcea agreabilă chiar și celor ce, mai cu seamă la început, o găseau cam vulgară și prea insistentă. Întrerupse pe Rotaru cu alt glas, mîngâios :

— Cel puțin spune-mi și mie, că doar știi cît mă interesează, din pricina lui Alecu, pleacă guvernul ori nu pleacă și, dacă pleacă, cine vine ?... D-ta trebuie să știi că ești în secretele zeilor !

— Mă calomniezi, scumpă doamnă ! protestă galeș amfitrionul, scuturîndu-se ca de o rușine. Sînt un simplu deputat și încă mamelUc, adică fără nici o trecere. Eu, ca și dumnealor dealtfel, fac politică teoretică, nu practică !

Înalt, voinic, cu părul foarte nins și cu fața tinerească trandafirie, cu ochii albaștri sentimentali, Rotaru inspira încredere de la prima vedere. Avocat cu succese răsunătoare, cu o clientelă care-i asigura venituri considerabile, cu o întreagă armată de secretari, politica într-adevăr mai mult îl încurca și-i răpea timp. O făcea ca un sport și fiindcă orice român cu anume situație socială trebuie să aibă și un rost politic. Lumea îl privea de mulți ani candidat pentru portofoliul justiției.

— Admirabil ! strigă Alexe Danciu, rîzînd și aplaudînd zgomotos.

Era un secretar negricios și rotofei, arivist înverșunat care-și lingușea patronul atît de ostentativ că indispunea lumea. Cînd vorbea Rotaru se planta în fața lui, ca să fie negreșit observat, și asculta cu gura căscată de admirație, așteptînd momentul să rîdă sau să aplaude.

— Surdină, Danciule, că ne compromitem ! murmură avocatul confuz, cu degetul pe buze.

— Nu, zău, maestre, nu mă pot stăpîni ! stărui tînărul. Sînteți formidabil !

Împrejurul d-nei Cornoiu, în colțul vastului salon, coborî clipa de tăcere care subliniază fără voie gafele prea tari. Cei trei-patru tineri plecară capetele, iar Mircea Tolontan, alt secretar al lui Rotaru, roși pînă-n vîrful ure-

chilor. Chiar îndrăzneţul Georgel Guguianu, vechi judecător de instrucţie şi fervent cultivator al maestrului în vederea ministeriatului, începu să-şi examineze încercatul botul pantofilor. Singur Victor Florescu, consilier la Casaţie şi prieten din şcoală cu gazda, uscat şi delicat, purtînd gravitatea profesională ca o mască pe figura-i altfel blajină, trecu peste gălăgiosul adulator domestic şi rosti sentenţios :

— Trebuie totuşi să recunoaştem, dragă Costică, indiferent de situaţia guvernului de azi sau a celui de mîine, că trăim într-o epocă tulbure, într-o criză permanentă !

Cuvintele magistratului şterseră îndată ecoul penibil ce mai plutea în aer. Înainte de-a răspunde, Rotaru avu o ezitare ca şi cînd ar mai fi aşteptat vreo observaţie sau şi-ar fi cîntărit replica. Reputaţia de orator preţuit şi-o menaja în toate ocaziile, chiar cele mai anodine. Învăluite într-un surîs uşor ironic, întovărăşite de priviri moi, insinuante, ciocănite prin pauze savante care le complectau sau multiplicau înţelesurile, cuvintele cele mai banale deveneau strălucitoare şi interesante în gura lui. Vorbind îşi netezea în răstimpuri sfîrcurile unei mustăţi imaginare cu arătătorul mîinei stîngi, gest care-i dădea un aer strengăresc... Se uită pe rînd la toţi, apoi rămase cu ochii la d-na Cornoiu :

— Criza, da, există şi chiar în stare endemică, precum spuneai, nu numai la noi, ci în lumea întreagă... Războiul mondial a atins şi a sfîrticat însuşi sistemul nervos al omenirii. Cine ştie cît timp va trece pînă să se vindece rana asta morală, dacă cumva se mai poate vindeca. Dealtfel toate marile zguduiri au fost urmate de prăbuşiri morale totdeauna mai dezastruoase decît vărsările de sînge sau distrugerile materiale. Azi situaţia e mai grea fiindcă şi civilizaţia noastră are mai multe mijloace de a răspîndi neîncrederea şi spaima şi de-a ţine pe om într-o necontenită surescitare. Încît îţi vine să te întrebi dacă însăşi civilizaţia n-o fi cumva o altă formă a crizei ?... Un astronom afirmă undeva că viaţa organică, despre care noi ne-am obişnuit a crede că e rostul şi mîndria naturii pentru că culminează în noi înşine, că viaţa aceasta n-ar fi decît efectul unei crize epidermice a pămîntului. Ceea ce ar

însemna că și bătrîna noastră planetă trece printr-o criză...' Adevărul însă este că omului nu i-a plăcut niciodată prezentul. I s-a părut mereu mai frumos trecutul, mai normal, mai ales în perspectiva de poezie a depărtării în timp și spațiu. Bietul om nu-și dă seama că, prin preferința pentru trecut, adică pentru niște lucruri moarte, își exprimă presimțirea propriului său sfîrșit în liniștea cea mare și definitivă. În toate vremurile, chiar în cele mai calme, oamenii au avut impresia că trăiesc în criză, că lumea s-a înrăit, că moravurile s-au stricat, că se apropie sfîrșitul pămîntului. Nici nu s-ar putea altfel. Viața e mișcare și zbucium și luptă, o criză. Existența e sinonimă cu mișcarea. Numai moartea pune capăt crizei, moartea, adică nemișcarea, inexistența...

Ca totdeauna cînd vorbea, Rotaru se înflăcărase. Își auzea cadențele vocii și se plăcea. Își mîngîia tot mai des mustața închipuită... Apoi deodată se întrerupse, simțind cum pe brațul drept i s-a așezat o mînă delicată. Într-o frîntură de clipă și fără a întoarce capul, recunoscu pe nevastă-sa. Cu alt glas, mai dulce, continuă :

— Tu erai, iubito ?... Ai picat la timp. O cam luasem razna. De la căderea guvernului, pe care coana Milica o dorește cu foc, am ajuns la probleme hamletiene.

Se plecă și sărută mîna care-i curmase elocvența... Pe cît era el de chipeș, pe atîta părea d-na Eva Rotaru de micuță, plăpîndă și delicată, ca o marchiză de demult. Totuși a născut nouă copii, dintre care șapte trăiau, mezinul abia de trei ani, cel mai mare însurat anul trecut, iar fata cea mare se logodea acuma. Și și-a păstrat înfățișarea de fetișcană cu obrajii rotunzi și cu o voioșie molipsitoare, în ciuda părului în care firele albe au început să precumpănească. Corina, logodnica, îi semăna perfect, numai buclele îi erau cenușii și ochii verzi. Între mamă și fată mulți o preferau totuși pe cea dintîi spre indignarea ei care, cu un fel de cochetărie de femeie frumoasă, se mîndrea cu vîrsta, se lăuda că e soacră și poate în curînd bunică.

— Atunci te răpesc că tocmai aveam nevoie de tine, acumpe bărbățele ! zise d-na Rotaru drăgălaș, cu un zîmbet către toți.

— Ce păcat că ni-l iai ! interveni d-na Cornoiu melancolic. Era așa de interesant !

— Îmi pare rău, dragă, dar uite, vine în schimb generalul ! replică puțin malițios d-na Rotaru.

— O, bine că sosește dragul de el, suspină comic generăleasa. Altfel cum rezistam eu, o biată femeie, între atîția cuceritori !

Generalul Cornoiu, îndesat, cu pieptul plin de decorații, cu părul și mustățile sure tunse ca peria, se apropia marțial. Auzise numai ultimul cuvînt și, convins că îl privește, era măgulit.

— Sper că nu vreți să plecați pentru că am venit eu ? strigă dînsul jovial. O fi el gelos maestrul, domniță Eva, dar eu tot declar că ești cea mai drăgălașă soacră din România mare !

— Astîmpără-te, Alecule ! interveni avocatul. Nu uita că și eu am luptat pe front și încă la artilerie !

— Degeaba, generale ! Sînt veterană ! rîse d-na Rotaru. De două ori soacră !

— Parcă nu te-am dansat anul trecut la nunta băiatului ? se umflă Cornoiu. Sînt dansator vechi, domniță ! Am dansat și la nunta d-tale !

— Atunci plec liniștită ! sfîrși Eva depărtîndu-se cu Rotaru și lăsînd în urma lor o dîră de voie bună.

— Nostimă femeie ! murmură generalul clipind visător, după o mică tăcere, urmărind-o din ochi cîțiva pași.

D-na Cornoiu îl măsură cu o mirare batjocoritoare, apoi zise cu admirație ostentativă :

— Dar și Rotaru, un bărbat și jumătate !

Pe toate fețele înfloriră mici zîmbete discrete.

2

D-na Rotaru era agitată și puțin nervoasă. Logodna o sîcîia oricît voia să se stăpînească. Se serba împotriva voinței ei și a lui Rotaru, chiar și a Drugenilor. Cu toții socotiseră că, de vreme ce după Crăciun urma să se celebreze căsătoria cu fastul cuvenit, o logodnă oficială nu mai avea rost. Încăpățînarea tînărului Drugeanu, secondat și

de Corina, a bîruit și bătrînii au trebuit să capituleze. Ca orice mamă grijulie, d-na Rotaru a încercat să atragă atenția fetei că asemenea încăpățînare nu e promițătoare pentru viitoarea lor căsnicie. Corina a răspuns rîzînd : „Ce are a face, iubito ? În clipa cînd nu ne-om mai înțelege, vom divorța și gata !" Răspunsul a consternat pe biata mamă, dar n-a insistat. Începuse să se obișnuiască cu nedelicatețea copiilor ; o atribuia destrăbălării ce s-a abătut asupra tineretului după război și împotriva căreia lupta părinților e neputincioasă.

Și căsătoria cu Teofil Drugeanu a fost pusă la cale de Corina singură, încît părinții, vrînd-nevrînd, au trebuit să accepte. Desigur, Teofil nu era o partidă rea. Fiul cel mai mic al fostului primar general, drăguț și simpatic și muncitor, conta printre tinerii de viitor. Era azi, la vîrsta de abia treizeci de ani, secretarul și conducătorul biroului avocațial al fostului ministru Belcineanu care i-a fost profesor la Universitate, îl iubea foarte mult și alături de care făcea politică foarte activă în partidul național. * D-na Rotaru ar fi avut alte planuri. Dar, din moment ce Corina a ales, n-a schițat nici un gest de opunere. Ceea ce o spăimînta însă era numai constatarea că nici pe cel ales de ea nu-l iubea sau îl iubea într-un fel cu totul straniu. Într-o zi, cînd Rotaru i-a făcut o aluzie în privința asta, Corina a replicat fără pic de sfială : „Noi cei de azi nu ne mai iubim, tuțule scump, ca pe vremea voastră de ați rămas amorezați pînă la bătrînețe, ba încă și geloși, ca măicuța care e atît de comică cu eterna ei gelozie ! Noi

* Titulatura grupărilor politice întîlnite în carte (partidul național, partidul democrat, partidul radical, partidul agrar ș.a.) ne sugerează că avem de-a face cu o transfigurare a realității. Deliberat, scriitorul a evitat însă reproducerea în roman a unor denumiri și situații avînd corespondențe exacte în istoria vieții politice românești din vremea sa. Ca orice scriitor, el a năzuit la crearea unei opere de ficțiune, „de pură retopire și reconstrucție". Așa se explică de ce denumirea diverselor grupări are doar un caracter evocator în raport cu istoria vieții politice, fără a permite totuși identificarea unor modele precise în cîmpul realității. Îndîrjirea cu care romancierul a respins etichetarea operei drept „roman-cronică", „roman cu cheie", „roman de actualitate" (în sens gazetăresc) subliniază și mai mult intenția autorului de a plăsmui o „realitate independentă" de sursa primară de inspirație, de conflictele pe care i le oferea ca material viața reală

sîntem lucizi și expeditivi. Mi-e simpatic Teofil și-l iau, dar nu simt porniri criminale de dragul lui. Important e că ne luăm din sentiment, nu din calcul, cum fac alții, cei mai mulți !" Din norocire Teofil părea mai serios, cu toate că și el se ferea de orice efuziune amoroasă, ca și cînd i-ar fi fost teamă de ridicol...

Mai nesuferită pentru soții Rotaru a devenit căsătoria aceasta din clipa cînd Teofil, împreună cu Corina, firește, au ales ca nași pe soții Belcineanu. Făcînd parte din partide politice care se dușmăneau, Rotaru n-a avut cu Belcineanu decît relații de suprafață : se întîlneau în Parlament, pe la Palatul de Justiție, schimbau cîte-o vorbă banală, uneori discutau chiar mai mult despre lucruri fără importanță, dar sufletește nu s-au putut apropia niciodată. De cînd apoi Belcineanu a devenit ministru, răceala s-a transformat în invidie ascunsă din partea lui Rotaru care se credea, cum îl credea toată lumea, superior atît ca inteligență și talent, cît și ca situație socială. Cel puțin Eva se simțea personal jignită, pe deoparte pentru că „și ăsta" i-a luat-o înainte lui Costică al ei, pe de altă parte pentru că, făcînd cunoștință la o serată cu d-na Belcineanu, aceasta n-a fost sau i s-a părut ei că nu este destul de deferentă...

— Ce facem, dragul meu, ce facem cu logodna asta ? șopti îngrijorată d-na Rotaru, după ce se depărtară puțin de grupul d-nei Cornoiu. A fost anunțată pentru ora cinci, acuma e șase, s-a adunat toată lumea de mult, dar nașii lipsesc și preotul. Am impresia că Belcinenii înadins întîrzie ca să...

Bărbatul se sili s-o liniștească. Invitații se simt bine. Atmosfera e plăcută. Românul consideră întîrzierea ca un semn de noblețe ; de aceea o primește cu resemnare și de la alții. Trecînd pe lîngă ei Teofil, d-na Rotaru îl opri și pe el pentru explicații. Logodnicul vioi, zvelt, cu figura luminată de ochii negri pătimași, recunoscu simplu că el a anunțat pe Belcineanu să vie pe la șase, ca să aibă timp lumea să sosească.

— Atunci înseamnă că vor veni la șapte ! Perfect ! zise Rotaru zîmbind indulgent. Cît despre preot, fii fără grijă, iubito ! Mă ocup eu imediat !

Se întoarse și dădu cu ochii de Danciu care se ținea veșnic prin apropierea maestrului, să-i fie la îndemînă pentru orice eventualitate.

— Bine, Danciule băiete, se poate să-mi faci tu una ca asta ? îi spuse încet, luîndu-l mai deoparte. N-am vorbit noi să chemi pe părintele Nae pentru ora cinci ?

— Mie nu mi-ați spus, maestre, păcatele mele ! se holbă desperat secretarul. Dacă mi-ați fi ordonat, eu...

— Atunci să știi c-am uitat ! făcu Rotaru blajin. În orice caz însă acuma, din pămînt din iarbă verde, să-mi aduci un preot, ai înțeles ? Dacă nu găsești pe al nostru, poate să fie și altul, dar fără popă să nu vii... Aide, mină, Danciule, că e primejdie !

Danciu dispăru fericit că are prilejul să se distingă.

Între timp d-na Rotaru fu înconjurată de întreaga familie Iancu Grigorescu, adică bătrînii și tinerii. D-na Grigorescu — coana Aglăița îi zicea toată lumea — un jandarm de femeie trecută de cincizeci de ani, fardată și pudrată ca o mască, părul vopsit roșu aprins, plină de bijuterii ca o vitrină de prost gust, domina pe toți cu ținuta ei înțepată. Alături, mai scund și slăbuț, puțin adus din spinare, îmbătrînit înainte de vreme deși aveau aceeași vîrstă, Grigorescu părea o cantitate neglijabilă. S-a însurat din mare dragoste și a luat pe Aglăița săracă lipită. Ca să nu-și închipuie femeia că face vreo aluzie la sărăcia ei de acasă, el care avea terenuri petrolifere ce-i produceau multe mii de lei pe zi, apoi și pentru că o iubea foarte mult, nu i-a ieșit niciodată din vorbă și a ajuns să fie complect terorizat întîi numai de Aglăița, pe urmă și de Florentina, unica lor odraslă, măritată anul trecut cu Radu, băiatul cel mai mare al lui Rotaru.

— Ei, nene Iancule, sper că ești ca acasă ? îl agrăi avocatul jovial.

— Mai bine ! răspunse bătrînul cu un surîs care imediat se transformă în grimasă, trăgînd cu coada ochiului spre nevastă-sa care-l ținea de braț, cum făcea totdeauna în lume, ca o demonstrație a iubirii și armoniei dintre ei.

D-na Grigorescu se întunecă, își retrase mîna de sub brațul lui și oftă ca o martiră :

— Uite, ăsta eşti dumneata ! Nu scapi o ocazie fără să-mi faci complimente d-astea, parcă acasă ai trăi în lanţuri... Şi doar martori îmi sînt copiii că femeie ca mine...

Deluviul de tînguiri ar fi continuat fără a ţine seama de scuzele umile ale imprudentului soţ şi nici de intervenţia împăciuitoare a lui Rotaru, dacă în cele din urmă Florentina nu i-ar fi impus scurt să înceteze. Precum Aglaia îşi teroriza bărbatul, aşa îi teroriza Florentina pe amîndoi. Radu, înalt blond, adoptînd obiceiul familiei, îşi ţinea nevasta de braţ, drăgostos parcă luna de miere ar fi fost fără sfîrşit pentru ei. Vrînd să şteargă cu totul urmele micii supărări, întrebă pe tatăl său dacă e adevărat că vine şi Utalea, fiindcă adineaori Corina aşa se lăuda în faţa fetelor... Rotaru nu mai apucă să răspundă. În uşa cea mare tocmai apăruse doamna şi domnul Utalea.

3

Numele flutură cîteva clipe, ca un ecou miraculos, pe toate buzele, din om în om. Astă-primăvară, în lumea bună bucureşteană a făcut rumoare căsătoria marelui industriaş ardelean Octavian Utalea, unul din cei mai bogaţi oameni din ţară şi cunoscut antisemit, cu d-şoara Clarisa Babila, fiica foarte frumoasă a bancherului Leopold Goldstein. *

* În galeria politicienilor din paginile primului capitol (logodna din casa familiei Rotaru fiind — în concepţia scriitorului — „mijlocul cel mai expeditiv de a prezenta o bună parte dintre personajele care vor purta acţiunea romanului şi de-a închega atmosfera generală"), prezenţa lui Octavian Utalea, altminteri discretă în fabulaţia cărţii, ne îngăduie să descifrăm intenţiile autorului în raport cu retorica şovino-patriotardă a grupărilor fasciste. Înţelegînd că antisemitismul nu este decît o diversiune a claselor asupritoare, scriitorul reia cu consecvenţă tematica unor mai vechi nuvele ca *Ijic Strul, dezertor* şi *Cumpăna dreptăţii* sau a unei piese precum *Jidanul*, punînd în lumină solidaritatea de clasă a celor avuţi, indiferent cărei naţionalităţi îi aparţin, şi, la polul opus, fraternizarea celor asupriţi. „Om din umbră", Utalea apare şi dispare la momentul oportun în economia romanului, respectînd cu fidelitate modelele de industriaşi din viaţa reală. Dealtfel, în unele proiecte literare prototipurile transpar ca puncte de reper. Exemplu : „Auşnit se botează şi se însoară cu o ardeleancă tînără şi frumoasă. (La recepţia Rotaru, apariţia ei face senzaţie.)" *Cf. Arh. L. R., I ms. 3 a*, f. 108 ; vezi şi *ibid.*, f. 112 ; ambele reproduse în *Opere*, vol. 9, p. 669 şi 613.

în special erau foarte scandalizate femeile, că un bărbat atît de „bine" n-a găsit în tot vechiul regat decît o ovreică...

Utalea se oprise o secundă, calm, aruncînd în salonul vast şi plin de lume o privire circulară parcă ar fi vrut să se orienteze înainte de-a lua vreun contact. Era bine făcut, cu nişte ochi de culoarea oţelului, cu luminile reci şi pătrunzătoare, cu mici licăriri catifelate. Obrajii puţin palizi aveau o frăgezime aproape tinerească în contrast cu părul castaniu rar, foarte amestecat cu fire albe. Gura cărnoasă cu dinţii puternici, lungi, albi, lucitori se armoniza sever cu bărbia lată, colţuroasă. Fruntea înaltă, largă, era brăzdată de trei cute adînci orizontale, pe cînd de la rădăcina nasului se ridicau altele trei, scurte, verticale... Îmbrăcat simplu şi îngrijit, făcea impresia de meticuloasă curăţenie trupească. Cu înfăţişarea-i virilă, energică şi hotărîtă contrastau straniu mîinile-i mici, albe, fine, cu degetele lungi, subţiri, delicate, mîini aproape feminine. Averea mare, dobîndită într-un timp relativ scurt numai prin propria-i vrednicie, îi dădea o siguranţă şi o încredere în sine deplină. Ca o fată răsfăţată care ştie că-i şade bine orice face, tot aşa se simţea de sigur şi Utalea în lume, convins că pînă şi greşelile lui trebuie să fie primite ca manifestări ale originalităţii care-l caracterizează.

În vreme ce tînăra şi frumoasa-i soţie, puţin emoţionată dar şi măgulită de toate privirile încrucişate asupra ei, se îndrepta spre d-na Rotaru care o primi cu sărutările şi micile întrebări ocazionale, Utalea se apropie liniştit de amfitrion :

— Sîntem numai de trei zile în Bucureşti, nici n-am apucat încă să ne instalăm, dar nevastă-mea n-ar fi admis pentru nimica-n lume să lipsească de la logodna Corinei. De aceea ţi-am telefonat ieri şi ne-am invitat. În orice caz într-un ceas bun şi cu noroc !

— Mulţumesc, mulţumesc ! zise Rotaru scuturîndu-i amîndouă mîinile. Cum văd însă mai mult trebuie să-i mulţumesc doamnei... Degeaba, noua generaţie şi în prietenie e mai solidă ca noi !... Ia stai puţin să te văd ! adăogă îndată către d-na Utalea, pe cînd bărbatul prezinta felicitările de rigoare d-nei Rotaru. Frumoasă ai fost, dar parcă te-ai făcut şi mai bine ! Căsătoria îţi prieşte !

— Și călătoria, maestre! murmură cochet tînăra doamnă.

În același moment sosi valvîrtej Corina și o îmbrățișă, gîlgîind cu glasul muiat de emoție :

— Vai, ce surpriză și ce mare bucurie mi-ai făcut, Babila dragă!

Fuseseră colege de clasă în ultimul an de liceu și au devenit prietene nedespărțite. S-au înscris împreună la universitate, mai mult ca să aibă pretexte de-a ieși, ceea ce nu le-a împiedicat să-și dea regulat examenele și să ia licența, firește în litere, tocmai în timpul cînd Babila era în focul logodnei cu Utalea. Fiindcă, spre deosebire de versiunile răspîndite, Utalea a cunoscut pe Babila în casa Rotaru și prin Rotaru a făcut primele demersuri pentru cererea în căsătorie.

— Nici nu-ți închipui cîte am să-ți povestesc! continuă Corina mai potolită. Dar mai tîrziu, altă dată... Acuma e rîndul tău!

Pe cînd d-na Rotaru întrerupea efuziunile lor pentru a începe prezentările, Utalea șopti cu o ușoară imputare amfitrionului :

— Înțelesesem că e vorba de o logodnă intimă, în familie, altfel, spun drept, cu toată părerea de rău...

— Dar sîntem în familie, dragă prietene! protestă candid Rotaru. Adevărat însă că familia e cam numeroasă. Ce vrei? Garda veche și-a făcut datoria către țară!... Eu știi cîți am — șapte; ei bine, nici părinții logodnicului nu s-au lăsat mult mai prejos...

Bătrînul Anton Drugeanu, o figură blîndă, rotundă, inofensivă, se miră puțin că nu s-au cunoscut cînd a fost primar, cu cîțiva ani în urmă, apoi începu să-și laude cei șase copii, toți mari, așezați pe la casele lor, afară de Teofil, cel mai mic dintre băieți, și de fata cea mai mică, Gafina, prietenă cu fata a doua a lui Rotaru, cu Angelica.

Pe cît era Drugeanu de bonom și vorbăreț, pe atîta de rezervată părea soția lui, Paulina, o femeie trecută, uscată și foarte mîndră de superioritatea ei genealogică, fiind descendenta unei familii cu hrisoave de la Petru Rareș. Azi în special a suferit mult din pricina familiei Iancu Grigorescu pe care, deși îi știa bogați putrezi, îi disprețuia ca pe niște oameni de origine cu totul obscură. La dejunul

oferit de Rotaru pentru a închega relațiunile între familiile menite să se înrudească prin logodna ce se făcea, d-na Drugeanu a stat tot timpul înțepată, abia a scos cîteva vorbe și s-a uitat la Grigoreștii, inclusiv Radu, parc-ar fi fost transparenți. Grigoreștii, evident, au observat și s-au ofensat. Îndată după-masă coana Aglăița s-a retras cu Iancu într-un colț și l-a bodogănit că se lasă călcat în picioare în loc să dea o replică de să priceapă și ciocoaica și să nu mai îndrăznească să ofenseze niște oameni cumsecade...

Cînd Rotaru i-a prezentat pe Utalea, d-na Drugeanu a răspuns cu un „îmi pare bine" atît de amar parcă ar fi avut chinină în gură, vrînd să arate că n-o impresionează arriviștii chiar cînd au reușit să îngrămădească multe milioane...

4

În timp ce grupurile se strîngeau din nou după afinități și convorbirile dibuiau să se înfiripeze, pe ușa mare intră, parc-ar fi fost împins din urmă și totuși țanțoș, un domn tînăr, înălțuț, îmbrăcat într-un sacou sur închis, cu fața negricioasă dungată de sprîncene stufoase ce se îmbinau deasupra unor ochi scînteietori, cu părul negru pieptănat lins pe spate descoperind o frunte largă frămîntată înainte de vreme. Se opri, luîndu-și seama parcă, după trei pași, și se uită neliniștit în dreapta și stînga, ca omul care trece din întunerec la lumină și are nevoie de un mic răgaz pînă să se adapteze.

D-na Rotaru începuse un schimb de păreri cu d-na Drugeanu despre impertinența servitorilor de azi, îngrijorată însă acuma mai ales din pricina preotului care nu sosea, gîndindu-se că Costică, preocupat cum e, nici nu l-o fi vestit, încît s-ar putea să nu-l mai găsească deloc și să lasă o harababură din toată logodna. Văzînd pe noul-venit, se îndreptă spre dînsul amical :

— Va să zică te-ai răzgîndit, domnule Pahonțu !... Îmi pare foarte, foarte bine, numai că trebuia să aduci și pe doamna...

— Știți că am obiceiul să fiu sincer totdeauna, zise Pahonțu cu un glas aspru, hîrîit, care părea de împrumutat, așa de puțin se potrivea cu întreaga-i înfățișare. N-am venit pentru logodnă. V-am felicitat pe d-voastră de ieri, pe logodnici, i-am îmbrățișat, dar ceremoniile nu mă ispitesc și nici, mai ales, mondenismul... Am venit numai cu iluzia că voi putea face maestrului o comunicare de foarte mare importanță !

— Dacă e politică, mai bine lasă pe mîine, domnule Pahonțu... Te rog ! făcu d-na Rotaru drăguț.

Pahonțu răspunse cu o resemnare superioară :

— În clipa cînd am deschis ușa salonului mi-am dat seama că am venit în zadar. Era prea tîrziu. Dar cel puțin, dacă tot am intrat, am să iau o oră de întîlnire pentru mîine... Cine e domnul cu care vorbește maestrul ? adăogă apoi cu alt ton.

— Nu-l cunoști ? se miră gazda. Se poate ?... Utalea !

— A, cel cu milioanele și cu ovreica... Nu pot să sufăr pe oamenii ăștia, cu alițiia bani ! mormăi dinsul mohorît, aproape încruntat.

D-na Rotaru zîmbi indulgent. Toma Popescu-Pahonțu era un familiar a cărui originalitate nu numai se tolera, dar se admira și se încuraja de toți ai casei începînd cu Rotaru. Figura printre secretarii onorifici, cu toate că în anii din urmă nici n-a mai dat pe la Palatul de Justiție și avea în birou o situație superioară, ca un fel de aghiotant politic cu toate că nu făcea parte din partidul patronului și din nici un partid. Publica uneori mici studii, mai ales polemice și totdeauna virulente, despre felurite chestiuni la ordinea zilei, prin anume reviste, iar prin ziare, unde i se permitea, critica, zeflemisea, distrugea în articolașe vii și pasionate tot ce se făcea, reclamînd stăruitor oameni noi la vremuri noi și țară nouă. Activitatea aceasta i-a creat prestigiu și multe simpatii în rîndurile tineretului intelectual care, dinamic prin fire și dornic de ceva nou, se înăbușea în mlaștina vieții cotidiane fără avînturi, ucigătoare de energii, nivelatoare prin materialismul stomacului — cum sublinia Pahonțu necontenit în orice ocazie, nu numai în scris. Avea treizeci și trei de ani.

Rotaru, într-un grup cu Utalea, Corneanu și consilierul Florescu, întorcîndu-se întîmplător și zărind pe

Pahonțu de vorbă cu nevastă-sa, se îmbujoră de o undă de bucurie. Peste două momente îi strînse mîna cordial.

— Bravo, Tomiță !... Eram sigur că n-are să te rabde inima să nu vii !... Domnule Utalea ! continuă apoi cu căldură. Iacă, să-ți prezint pe prietenul Popescu-Pahonțu, un mare revoltat, dar mai mare gazetar, din nenorocire fără gazetă !

Utalea, ca toți oamenii de afaceri, cultiva din instinct presa. Se uită la Pahonțu lung, examinîndu-l cu interes și, după o mică tăcere, în vreme ce ceilalți surîdeau amical, zise tatonînd parcă :

— Numele mi-e cunoscut... Am citit, îmi amintesc, ceva interesant semnat Pahonțu. N-aș putea preciza nici unde, nici cînd, nici măcar ce, dar numele m-a frapat. Mi s-a părut un nume ciudat, oarecum predestinat...

Sfîrși cu o umbră de jovialitate rece. Pahonțu, în primul moment, văzîndu-se atît de cîntărit din ochi, se burzului ; cuvintele însă îl măgulîră. Dorea pătimaș să fie cunoscut, mai cu seamă în lumea bună, întocmai ca un poet revoluționar. Utalea îi apăru deodată alt om, în orice caz inteligent. Răbufni cu amărăciunea revoltatului profesional :

— Mulțumesc și pentru atîta, onorate domn... Nu mă sfiesc să spun că mă cred un om capabil cel puțin să judec cu capul meu. Ei bine, eu n-am loc în presa română, domnule Utalea ! Pentru că în presă se caută slugi, nu oameni !

Pe fața lui Utalea apăru o pîlpîire de surîs, mai ironică :

— Așa e totdeauna și pretutindeni, domnul meu ! Mîine sau poimîine, cînd vei avea ziarul d-tale, fiindcă îl vei avea, sînt sigur, vei căuta și d-ta tot slugi care să scrie cum vei gîndi și judeca d-ta. Cineva trebuie să comande, dragul meu domn, nu numai la armată ci în orișice întreprindere, altfel mergem la anarhie și la faliment !

Pahonțu porni să se explice și discuția se animă. Rotaru vru să-i ia apărarea cînd din spate auzi glasul discret al lui Danciu : „A sosit preotul". Șovăi. Ar fi vrut să vorbească el întîi cu popa, să-l puie în curent. Era prea tîrziu. Bătrînul tocmai se plîngea gîfîind d-nei Rotaru că nu i-a spus nimeni nimic pînă adineauri, că altfel el ar fi venit

de mult... Rotaru se apropie totuşi şi, ocolind privirea mai mult ironică decît de imputare a Evei, curmă explicaţiile :

— Bine, părinte, lasă, nu-i nimic !... Numai să nu lungeşti slujba prea-prea că lumea e nerăbdătoare... Dar ce să te dăscălesc eu ? Să faci, părinţele, cum are să-ţi poruncească domniţa mea, înţelegi ? În chestiile astea dumneaei e stăpînă !... Adică numai în astea ? continuă luîndu-şi seama cu o privire penitentă spre Eva. În toate e stăpînă, părinte !

— Apoi c-aşa e bine, confirmă preotul cu înţelepciune.

5

Belcineanii veniră întovărăşiţi de d-na Iuliana Teleman, mare doamnă de onoare şi nedespărţită prietenă a d-nei Belcineanu, deşi mai în vîrstă cu vreo cincisprezece ani.

Fiind aşteptaţi, intrarea lor făcu o linişte de cîteva clipe. Belcineanu o privi cu un gest de deferenţă specială şi se simţi foarte măgulit. Era vanitos şi plin de încredere în propriile-i calităţi, socotindu-se superior tuturor oamenilor politici. A intrat în politică imediat după război. S-a înrolat în partidul naţional, nou şi la modă atunci, unde modestul asistent universitar găsea mai uşor acces la posturile de comandă. Printr-un sectarism violent şi gălăgios a devenit repede cunoscut, urît şi temut. Extrem de muncitor, poseda vaste cunoştinţe în toate domeniile politice de care ştia să se servească cu mult efect. Azi, la patruzeci şi cinci de ani, era profesor la facultatea de drept şi de două ori fost ministru. Părea mai tînăr cu păru-i negru fără un fir alb, cu mustaţa retezată englezeşte, cu privirea fixă, iscoditoare, înăsprită de nişte ochelari cu ramele groase. O aroganţă calculată să-i sporească demnitatea îi dădea o înfăţişare antipatică deşi se străduia, mai ales în saloane, să se facă iubit printr-o afabilitate exuberantă. De origine modestă — tatăl său fusese un sărman funcţionăraş la căile ferate — îi plăcea să pozeze în senior ; de aceea s-a însurat tîrziu, în ajun de-a deveni ministru, cu Cristiana Tomşa, mult mai tînără, dintr-o familie mare şi cu zestre mare...

Poate emoţia aşteptării sau poate numai întîmplarea a făcut ca prezentările să ia aspectul unei ceremonii pom-

poase care mai tîrziu gazdelor li s-a părut comică și chiar le-a indignat puțin. În timp ce doamnele s-au îmbrățișat cordial cu d-na Rotaru, iar Rotaru cu Belcineanu, lumea s-a strîns-cere în jurul lor, în mijlocul salonului, și Rotaru, ca un nomenclator, a început să pronunțe numele celor ce se apropiau, în vreme ce d-na Rotaru, deși își dădea seama de situație, zîmbea întruna fals și amabil, parcă și-ar fi pus o mască...

Pe cît era de amabil Belcineanu, strîngînd toate mîinile și risipind cuvintele calde către bărbați și complimentele către doamne, pe atîta soția lui, sprijinită pe brațul d-nei Teleman, se arăta de rezervată, drămuindu-și chiar privirile cu o parcimonie farmaceutică. Numai cînd apărea vreo cunoștință se înviora pentru cîteva clipe. Astfel provocă mici nemulțumiri care tulburară buna dispoziție. D-na Drugeanu, cu toate că s-a întreținut cu ea mai mult, rămase posacă pentru că nu a îmbrățișat-o ca pe d-na Rotaru. Baremi coana Aglăița se făcu Dunăre cînd d-na Belcineanu nu catadicsi nici să-i întindă mîna și ceru în șoaptă bărbatului ei să plece imediat acasă, că nu mai poate suporta atîtea ofense.

Belcineanu tocmai aruncase cîteva drăgălășii d-nei Utalea (căreia și d-na Belcineanu i-a dat mîna cu o curiozitate totuși reținută) și se pregătea pentru un mic aparteu cu Utalea, cînd Rotaru rosti numele lui Pahonțu, adăugînd emfatic și glumeț.

— Presa, domnule Belcineanu !

Nașul abia își stăpîni o tresărire. Cît a fost ministru și chiar pe urmă în opoziție unele ziare l-au hărțuit cu o persistență exasperantă, încît a ajuns să aibă o spaimă instinctivă față de gazetari căutînd în același timp totuși să se arate nepăsător... Se uită la Pahonțu. Nu-l cunoștea, dar vrînd să fie amabil, îi zise :

— După înfățișare am impresia că te cunosc... Trebuie să te fi întîlnit pe la Cameră... Nu știu dacă ești dintre cei ce m-au atacat sau...

Pahonțu, înciudat că nu-l ținea minte deși l-a mai fost prezentat, întrerupse cu mîndrie :

— Nu, excelență ! Eu numai v-am disecat puțin legea minelor !

Belcineanu avea mare slăbiciune să i se zică „domnule ministru" sau „excelență", în special în opoziție. Pahonțu era primul care i-a făcut plăcerea. Reluă rîzînd.

— A, am înțeles nuanța : disecat, nu atacat... Dragă Cristiana ! continuă către nevastă-sa, care nu mai scăpa de d-na Cornoiu. Trebuie să cunoști și tu pe domnul...

— Pahonțu ! completă Toma ghicind din ezitare că nu i-a reținut numele.

— Da... E ziarist și a disecat legea minelor !

Cristiana întoarse spre Pahonțu niște ochi verzi, fiși, distanți, cu privirea stranie care fermeca și îndepărta în același timp. Dădu din cap aproape imperceptibil. El se înclină ceremonios. Cînd se îndreptă întîlni iar privirea care însă acuma era rece de parcă nici nu l-ar fi văzut. Încrucișarea privirilor n-a durat decît o frîntură de secundă căci d-na Belcineanu s-a reintors simplu către d-na Teleman să continue convorbirea. Pahonțu însă mai rămase o clipă cu ochii țintă la ea, fascinat și revoltat și rușinat. În urechi îi răsuna, ca și cînd nu s-ar fi întrerupt deloc, glasul lui Belcineanu, bariton energic :

— Poate să ne împăcăm la legea administrativă, domnule Pahonțu, auzi, dacă voi fi eu la Interne, cum e probabil, cînd vom veni la putere... Nevastă-mea a fost foarte afectată de campaniile ziarelor. Eu sînt oțelit. Nu mă orientez după presa totdeauna interesată, mai mult sau mai puțin, ci după conștiința mea curată și onestă. Dealtfel numai asta e important ! Cît timp conștiința mea e împăcată, îmi urmez calea fără șovăire, cum comandă datoria...

În centrul atenției ajunseră în sfîrșit logodnicii. D-na Rotaru, secondată de d-na Cornoiu, terminase pregătirile și preotul începu mica slujbă în mijlocul indiferenței generale. Toată lumea vorbea, glumea, rîdea. Singur Teofil asculta cuvintele preotului cu o smerenie care-i îmbujora fața. Era singurul adevărat credincios din toată lumea care se îmbulzea gălăgioasă în jurul lor...

6

— Bine că ți-ai mai adus aminte și de noi ! zise rozind Mircea Tolontan către Pahonțu care, în timpul

slujbei, trecu spre colțul unde se retrăsese cei cîțiva tineri poftiți ca să fie și dansatori pentru cazul cînd fetele ar avea capriciul să danseze. Credeam că le-au acaparat de tot mărimile...

— Dacă ați ști cît mi-e de silă ! făcu Pahonțu cu un aer într-adevăr abătut și ridicînd ambele brațe ca o protestare.

Mircea Tolontan avea un cult pentru Pahonțu. Era de o modestie feciorelnică și chiar în înfățișare avea ceva delicat feminin. Roșea pînă-n vîrful urechilor la cea mai ușoară emoție și emoție îi dădea cel mai mic lucru. Tatăl său căzuse în Ardeal, la începutul războiului. A fost crescut de maică-sa, într-o adorație fără seamăn, ca o fetiță. Harnic și deștept, știa mai multă carte decît toți secretarii lui Rotaru... Întrebă șovăitor :

— Cunoști pe băieți ?

— Pe Spulbereanu de mult ! zise Pahonțu scuturîndu-i mîna prietenește.

— Eu sînt Caliga ! se prezintă cellalt simplu. Admiratorul d-tale !

Amîndoi erau buni prieteni cu Teofil și invitații lui. Se aflau întîia oară în casa Rotaru, fiind însă obișnuiți în familia Drugeanu ; Caliga făcea chiar puțină curte d-șoarei Gafina, cu aprobarea mută a d-nei Drugeanu care, după numele străin, îl bănuia a fi de neam și în orice caz un tînăr eminent dacă la treizeci de ani a ajuns inginer la „Mica". Dealtfel el însuși se aprecia foarte, se ținea cam țanțoș și, vrînd să pară mai distins, căci altfel nu prea îi ședea bine, purta o mustață fină cu vîrfurile mici cîrligate în sus... Spulbereanu, scund, îndesat, cu figura rotundă zîmbitoare, a fost coleg de clasă în liceu cu Teofil. Părinții lor, cu vechi legături de prietenie, activau în același partid politic. Medic proaspăt, lucra împreună cu tatăl său care avea o clientelă veche și numeroasă, singura moștenire ce-i putea lăsa.

— Sper să ne mai întîlnim în condiții mai prielnice, murmură Pahonțu strîngînd mîna lui Caliga.

În aceeași clipă cineva din grupul ceremoniei, printr-un șișiit prelung, reclamă puțină tăcere. Zgomotul se potoli atît de brusc încît un răstimp se auzi limpede glasul preotului mormăind mașinal cuvintele sfinte care astfel

pierdeau orice urmă de taină. Apoi treptat zumzetul de conversații cu chicote și glume își reluă stăpînirea...

Pahonțu, amărît, tăcea. Simțea mereu strîngerea de inimă care-i prevestea sau îi intensifica nemulțumirile sufletești. Toate i se păreau puse la cale să-l micșoreze, pînă și recomandările lui Rotaru de a cărui dragoste n-avea nici un motiv să se îndoiască. Se gîndea neîncetat că trebuie să plece, că el nu e făcut pentru viața de salon falsă, ipocrită unde nimeni nu spune ce crede și nu crede ce spun alții, și totuși nu putea pleca pentru că tocmai viața aceasta îl hipnotiza și o rîvnea cu patimă...

„Ei, acuma ce mai stau ?" se întrebă iar, după terminarea slujbei, cînd lumea se îmbulzea la felicitări.

Împreună cu întrebarea însă îl frămînta gîndul că trebuie să fie civilizat, să spuie un cuvînt logodnicilor, părinților, nașilor... Rămase printre ceilalți tineri care tocmai hotărîseră să mai aștepte pînă se vor potoli felicitatorii prea zeloși.

Mai alături d-na Cornoiu dădea asalturi d-nei Teleman s-o convingă despre marile calități militare ale lui Alecu. Doamna de onoare, cu cîteva fișii cochete de păr alb în frizură, se apăra încercînd să schimbe vorba și reuși în cele din urmă să povestească grațios o scenă idilică din copilăria principelui moștenitor, la care a asistat și ea și pe care a povestit-o de zeci de ori pretutindeni, ridicînd des ochii spre cer, cucernică și transfigurată, cum făcea de cîte ori pomenea despre familia regală. D-na Cornoiu asculta cu respectul de rigoare, dar se uita mereu împrejur să vază dacă observă cineva intimitatea ei cu palatul. Întîlnind ochii lui Pahonțu, exclamă încîntată :

— Vino, domnule Pahonțu, să te prezint... D-ta, ca gazetar, ai să...

— Am avut plăcerea să cunosc pe domnul — întrerupse d-na Teleman sever, întrerupîndu-și povestirea și îndreptîndu-se spre grupul Belcinenilor, urmărită însă de aproape de d-na Cornoiu care voia să afle cu orice preț sfîrșitul scenei princiare.

Pahonțu nu mai avu timp să se supere. O tavă cu tradiționala șampanie și pișcoturi sosi în sfîrșit în colțul tineretului, urmată de logodnicii doritori să mai ciocnească și

cu cei de seama lor după ce bătrînii i-au copleşit de urări şi sfaturi şi glume cu atît mai pipărate cu cît vîrsta glumitorului era mai înaintată.

— Eu n-am să vă mai felicit, izbucni Pahonţu ca şi cînd ar fi vrut să se răcorească. V-am hiritisit ieri cînd credeam că nu voi lua parte... Dar fiindcă sînt aici, aide să te mai îmbrăţişez o dată, Teofile ! Tu eşti un om şi mi-eşti drag ca un frate !

Se sărutară pe amîndoi obrajii şi logodnicul răspunse :

— Sînt mişcat, dragă Toma, tocmai pentru că îmi spui tu cuvintele astea... Fii sigur că n-am să le uit niciodată !

Pahonţu apucă mîna stîngă a logodnicei, care ciocnea vesel cu ceilalţi băieţi, zicîndu-i familiar :

— Stai, mîndră cu ochii verzi, să-ţi mai sărut o dată mînuţa pentru că ai avut inspiraţia să alegi pe cel mai bun băiat !

— De unde ştii că nu sînt şi eu cea mai bună fată ? rîse Corina provocător.

— Eşti, Corinel, sigur că eşti ! strigă însuşi bătrînul Rotaru care, apropiindu-se, a auzit replica fetei. Şi cea mai drăgălaşă, şi cea mai iubită...

Corina, fără a se întoarce, complectă :

— Păcat numai că sînt prea puţin sentimentală şi prea mult cinică !... Nu-i aşa, tuţule ?

Rotaru, atins de ironia Corinei de faţă cu lumea străină, se înfuneca dar răspunse tot zîmbitor :

— În orice caz n-ar fi rău...

Logodnica îşi dădu seama de necuviinţă şi, ca să-l împace, se agăţă de gîtul lui, răsfăţîndu-se :

— Tu eşti cel mai dulce părinte din lume, tuţule scump, dar ai rămas cu idei de la patruzeci şi opt în unele privinţi şi mai cu seamă în ce priveşte dragostea... Adevărat ?... Recunoşti ?

— Dacă voi aţi depoetizat-o şi o începeţi unde ar trebui să sfîrşească ! zise Rotaru înmuiat.

Totuşi stăruia în aer o umbră pe care toţi o simţeau. Pahonţu se crezu dator să intervie cu obişnuita-i emfază :

— Poate că maestrul are dreptate, cel puţin pînă la un punct... Noi sîntem mai grăbiţi şi sinceri pînă la brutalitate, fiindcă brutal a fost şi timpul care ne-a crescut,

Adolescența noastră, epoca poeziei și a romantismului sentimental, s-a pierdut în experiența războiului, iar tinerețea ni se scurge în perioada aceasta cribilă de nici pace nici război, ucigătoare de elanuri ori născătoare a unei lumi noi. Viața asta ne-a depoetizat și pe noi cum s-a depoetizat ea însăși. Noi nu mai putem visa la lună ca odinioară cînd viața te ducea spre groapă în car cu boi. Ritmul existenței s-a accelerat amețitor. Mașinile devorează timpul și timpul pe noi. Se zicea că în amor numai preliminariile sînt frumoase. Ei bine, s-au dus vremurile preliminariilor. Pînă și ardelenii au renunțat la pertractări. Esența, esența e deviza noastră și oroarea de minciuni...

— Destul, destul ! Ne-am lămurit ! strigă Rotaru copleșit de lavina verbală. Cunoaștem lucrurile astea, dar căsătoria e altă poveste !

— În căsătorie sînt doi, zise Teofil cu o seriozitate care părea comică, dar fericirea depinde de unul, de cel care iubește și înțelege și cedează. Iar acela, în cazul de față, sînt eu !

— O, o, o ! făcu batjocoritor Corina. Vezi, mititelule, să nu te îmbolnăvești de modestie !

Tinerii se împrăștiară să prezinte felicitări. Pahonțu șovăi un moment, apoi renunță ca și cînd i-ar fi fost frică. Profită însă că se găsea în patru ochi cu Rotaru și-i ceru întîlnire pentru mîine dimineață să-i spuie ceea ce a avut credința neroadă că i-ar putea spune acuma. Rotaru încercă să-l mai oprească, dar Pahonțu izbucni deodată dureros de înăbușit :

— De aproape două ceasuri mă tortur aici, maestre ! Nu mai pot ! Dă-mi drumul !... Dacă n-ar fi fost vorba de ceva hotărîtor, poate de o întorsătură în viața noastră, crezi că aș fi făcut prostia să viu ?

— Bine, dragă Toma, nu te mai reții, dacă... spuse Rotaru impresionat de emoția lui, deși nu înțelegea nimica.

Se învoiră să se întîlnească mîine dimineață și se despărțiră cu o strîngere de mînă mută, Rotaru întorcîndu-se spre grupul unde Belcineanu se afla cu Utalea și consilierul Florescu, iar Pahonțu pornind spre ieșire. Aproape de ușă îi trecu prin gînd că totuși ar trebui să-și

ia rămas bun și de la d-na Rotaru. O zări la cîțiva pași între d-na Belcineanu și nedespărțita doamnă de onoare.

„Nu, nu ! Te pomenești că..."

Pe cînd el ieșea grăbit, bombănind și cuprins parcă de spaimă, Belcineanu, aflînd că a plecat, exclamă patetic :

— N-am noroc cu gazetarii și pace ! Cînd dădui peste unul simpatic, iacă, n-avui timp măcar să-l cunosc mai bine !

Încă subt impresia izbucnirii lui Pahonțu, Rotaru observă cu căldură :

— Am convingerea că e un om de mare talent ! Leal, cinstit, franc, entuziast !... De la țară, prima generație !... Închipuiți-vă ce-o să fie urmașii lui, după două-trei generații de contact cu civilizația !... Regret grozav că n-am posibilitatea să-i netezesc calea succesului !

— Talentul adevărat își deschide singur calea, iubite maestre ! observă Utalea sceptic. Mi-e teamă însă că tînărul e mai mult un boem cu visuri de mărire, decît un adevărat luptător care vrea să reușească în viață !

— Dacă Napoleon se năștea cu douăzeci de ani mai devreme sau mai tîrziu poate că ar fi rămas și el un biet visător de lupte și războaie ! replică Rotaru. Talentul are nevoie de împrejurări prielnice ca să reușească ! Cu atît mai mult un conducător de oameni !

— Dacă Napoleon nu reușea, n-ar mai fi fost Napoleon ! surîse Utalea, continuînd apoi mai grav : Numai cine reușește are talent adevărat ! Restul înseamnă simple virtualități de talent. Conducătorul se impune, nu așteaptă să-l impuie alții ! El e tot !

— El sau împrejurările care-l creează, observă Belcineanu.

— Sau destinul ! adăogă gînditor Rotaru.

7

— Trăiți, coane Tomiță ! strigă lingușitor portarul, după ce luase discret bacșișul, deschizînd și închizînd.

Pahonțu se pomeni pe trotoar. O duzină de automobile așteptau aliniate în fața casei Rotaru, din Parcul Fi-

lipescu, casă mare, greoaie, încăpătoare, două pavilioane îmbucate unul într-altul, toate ferestrele de la parter luminate... În minutul cît își ridică gulerul pardesiului, se mai uită spre geamurile salonului, ca și cînd gîndurile i-ar fi zburat înapoi acolo; apoi porni, pe jos, cu gîtul întins, cu mersul apăsat, grăbit să ajungă mai repede cu toate că nici nu știa unde se duce.

Era vreme urîtă de sfîrșit de noiembre. Țîrîia o ploaie foarte fină, aproape ca o negură, încît stropii nu se vedeau și nu se auzeau, ci numai se simțeau din umezeala ce te pătrundea și-ți muia parcă obrajii cu sudori reci. Sufla vînt aspru la intervale capricioase pe aleiele pustii ale nobilului cartier. Din loc în loc becuri electrice, pitite în abajururi lăptoase, pluteau în văzduh legănîndu-și necontenit conurile de lumină încît toată lumea părea că se clatină gata să se năruie sub năvala umbrelor. La încrucișări de străzi Pahonțu se simțea izbit brusc în față de răbufnirea crivățului, iar pe-alocuri cîte-un val de frig îl oprea în mijlocul unui vîrtej de frunze uscate, adunate, răsucite și ridicate pe sus, taifun liliputan care parcă se încumeta să-l înalțe și pe dînsul în aer, să-l ducă departe, spre ținte necunoscute...

Pînă ajunse în Șoseaua Jianu se răcori și se liniști. Își zise disprețuitor că așa își exagerează el totdeauna, în vremea din urmă, obstacolele și primejdiile, numai ca să-și menajeze lenea de acțiune. Exagerare a fost ducerea la Rotaru, ca și plecarea intempestivă. Vrea să-și dea o importanță pe care nu i-o recunosc decît o seamă de băieți și are slăbiciunea să-și închipuie că toată lumea trebuie să-l admire sau cel puțin să-l găsească interesant.

„În definitiv sînt un zero umflat și încrezut!" concluzie în gînd pentru a înlătura alte frămîntări. „Un publicist!"

Izbucni într-un hohot scurt de rîs ca un hămăit neputincios, încît un trecător întoarse capul speriat... Iuți pașii ca și cînd l-ar fi așteptat cineva sau ar fi vrut să fugă de gîndurile pe care credea că le-a alungat și care abia acuma se năpusteau mai vîrtos asupra lui. Traversă Piața Victoriei fără să se uite în dreapta sau în stînga, gîndindu-se că, de l-ar strivi vreo mașină, s-ar termina toate

visurile și ambițiile, dar zicîndu-și, în același timp, că asta nu e decît o altă formă a lașității...

Amestecîndu-se pe Calea Victoriei în mulțimea dumineacă care înfrunta și vremea rea de dragul distracției, Pahonțu pășea în neștire parc-ar fi purtat o povară. Se simțea mic și neputincios și simțimîntul îi umplea ființa de amărăciune. Îndoiala i se înfiltra în creier ca o otravă și-i zgîlțîia credința în sine însuși, șoptindu-i că toate sforțările lui sînt zadarnice.

Era obișnuit să hoinărească pe străzile Capitalei, absent, de cîte ori îl chinuia vreo înfrîngere adevărată sau închipuită, ca să sfîrșească veșnic cu aceeași speranță dîrză că trebuie să reușească.

„N-am să mă opresc la mijlocul drumului!" își zicea iar și iar. „Mai ales acum... Mai bine mă întorc la coarnele plugului!"

Dacă n-ar fi avut credința fanatică în steaua lui ar fi trebuit să se întoarcă într-adevăr la coarnele plugului, ba încă la plugul altora, căci părinții lui n-aveau în satul Uda-Argeș decît vreo cinci prăjini de pămînt, vatra casei. Trăiau și azi amîndoi, în mai mare sărăcie. Tatăl său își pierduse în război piciorul drept, nu mai putea munci pe la alții ca odinioară și trebuia să-și tîrască viața din pensioara de invalid. Pentru că n-a avut pămînt, s-a simțit oropsit și fără noroc, și toată strădania i s-a irosit în zadar. Fusese om harnic Vasile Popescu, săritor, îndrăzneț, dezghețat. Singurul băiat, Toma, cu el semăna mai mult. A încercat de toate: de aceea a rămas cu porecla Pahonțu. Cîțiva ani a fost și la oraș, la Pitești, sacagiu. Cu o gloabă prăpădită și un butoi de împrumut cără apă pe la boieri și-și ținea zilele împreună cu băiatul pe care atunci l-a adus la liceu, fiindcă-i plăcea cartea, ca să-i pregătească o viață mai puțin amărîtă. Pe urmă, într-o zi, căluțul a pierit și Vasile a trebuit să se întoarcă înapoi la Uda, împărțind cu băiatul ce-a putut lua pe pielea tovarășului de trudă. Toma apucase să intre în clasa a patra. A continuat, îndurînd, fără a crîcni, foame și umilință din belșug. Colegii îl iubeau și-l prețuiau mai mult decît profesorii care-l socoteau colțuros, nătîng.

A pornit apoi să cucerească Bucureștii, proaspăt bacalaureat, cu douăzeci de ani în suflet și douăzeci de lei în

buzunar. S-a înscris la Drept pentru carieră și la Litere pentru plăcerea lui. Cîteva poezii, inspirate de sora unui prieten, i-au cîștigat la Pitești laudele profesorului de română, el însuși poet cu volum. Norocul i-a dăruit în București două lecții, una cu dejunul în natură, alta cu chiria camerei în bani. Era un cititor pasionat. La Pitești îi ieșise vestea că ar fi citit toată biblioteca liceului. Începu să scrie mici eseuri critice pe care le lăsa la diferite redacții, neîndrăznind să se prezinte direct cu ele. Primul articol apărut într-o revistă efemeră îi dădu siguranța de sine. La Terasa Oteteleșeanu, într-o seară, a întîlnit pe directorul revistei, aproape la fel de tînăr dar cu ifose de celebritate. În cîteva săptămîni a făcut cunoștință cu diverși scriitori, ziariști, pictori, actori, și toți îl găseau simpatic și interesant fiindcă scria critică și avea curaj... În preajma vacanței, prin sprijinul profesorului de estetică pe care-l frecventa, a intrat la o gazetă obscură de partid, cu o leafă de mizerie și cu obligația de-a scrie zilnic o pagină întreagă fie direct, fie cu foarfecele. Era fericit. Făurea planuri, toate în jurul literaturii. Își dădu cuminte examenele. Se visa urmașul lui Maiorescu...

Apoi a venit războiul și a tras o dungă de sînge peste planurile lui literare. L-a început plin de entuziasm și l-a terminat locotenent rănit de două ori, decorat pe front de trei ori și cavaler Mihai Viteazul. După armistițiu, rămas mobilizat, s-a apucat să citească pentru restul examenelor, încît la sfîrșitul campaniei din Ungaria, cînd a lepădat uniforma, era posesorul unei licențe în drept, al soldei pe trei luni și al unei ambiții nemăsurate.

Totuși se găsea dezorientat. El se pregătise pentru o viață normală într-o lume cuminte care însă acuma se zvîrcolea la pămînt cu așezările ei sociale frînte bucăți, cu ierarhia valorilor răsturnată. Pe ruinele acestei lumi mulțimea celor ce au luptat și au pătimit, cu sufletele zdrențuite de suferințe, aștepta întronarea domniei dreptății pentru toți. Pluteau în aer fiorii revoluționari ai înfrățirii universale. După anii roșii de sînge și moarte inimile clocoteau de credință în pacea eternă. Se rîvnea fanatic o lume nouă, pură, idilică. Vechii conducători nu mai aveau credit în opinia publică. Se constituiau partide noi cu simple devize în loc de program : „Cinste și drep-

tate !" Reformatorii, salvatorii, novatorii apăreau la toate răspîntiile găsind ascultare și aderenți... A fost epoca de aur a demagogiei și a oamenilor de afaceri.

Pahonțu respira din plin sentimentalismul umanitarist și-l gusta cu nesaț. Setea milenară de dreptate a țăranului răbufnea într-însul în imprecații de cafenea, între prieteni, contra ciocoilor. În același timp însă se simțea singur și străin în Capitala agitată de frigurile noilor așezări, cel puțin cît nu-și avea asigurată ziua de mîine. Spaima de viață și de necunoscutul viitorului îi reteza avînturile. În jurul lui se vorbea mereu de afaceri și întreprinderi care îmbogățeau. Nu-l ispiteau averile. Ambițiile lui urmăreau o glorie albă, imaculată. Se dorea admirat de o lume întreagă pentru opera lui binefăcătoare, o admirație dezinteresată ca a marilor savanți, scriitori, artiști sau conducători de oameni. Pentru asta ar fi trebuit timp mult și el era grăbit foarte ca și cînd i-ar fi fost frică să nu-i ia alții înainte.

Într-o zi s-a întîlnit cu un vag prieten de universitate, Ștefan Paulescu, care venise de la Focșani anume să ceară un loc în magistratură și nu știa cui să se adreseze. Lui Pahonțu parcă i-ar fi căzut un văl de pe ochi. A fi împărțitor de dreptate, iată un rol vrednic de sufletul lui. A doua zi s-au prezentat la minister și au fost primiți de secretarul general, magistrat de carieră, care, în stilul eroic-sentimental al momentului, le-a vorbit despre apostolat, despre România mare și despre cinste. Pahonțu a insistat că dorește să rămîie în Capitală fiindcă vrea să-și dea neapărat doctoratul. Peste vreo lună a fost numit ajutor la judecătoria din Alba Iulia, iar Paulescu la Orhei. I se părea o indicație a soartei că a fost trimis tocmai la reședința simbolică a unirii...

În Ardeal stăpînea aceeași efervescență, complicată și cu o aversiune mai mult sau mai puțin pronunțată contra funcționarilor veniți din țara veche și priviți ca uzurpatori în slujbele cuvenite localnicilor, mai ales cînd cei veniți nu erau de soi. Toma Pahonțu a știut să se împace cu toată lumea. Șeful său era ungur, dintre puținii care au depus spontan jurămîntul de fidelitate, cu o casă de copii, vorbind românește tocmai atîta că se înțelegea

cu țăranii dimprejur, clienții de totdeauna ai judecătoriei. Pentru postul de grefier nu s-a găsit alt amator român decît un fost pădurar care scria cum putea, așa că judecătorul se fericea că, odată cu sosirea ajutorului de la București, se va pune ordine în scripte.

Curînd, la marele bal anual al ofițerilor garnizoanei, Toma a cunoscut familia notarului pensionar Iacob Stoica și a îndrăgit pe d-șoara Virginia care atunci abia avea șaptesprezece ani. A devenit mosafir foarte frecvent al casei Stoica. Dacă n-ar fi fost Virginia, poate că ar fi renunțat mai repede și la Alba Iulia, și la magistratură. Îl dezgustau amîndouă. Atmosfera din oraș i se părea deopotrivă de abrutizantă cu cea de la judecătorie. Dar fără Virginia nu mai putea trăi. A cerut-o de nevastă. Bătrînul Stoica a șovăit și i-a cerut timp ca să mai chibzuiască, iar tinerii să-și mai verifice sentimentele. De dragul Virginiei, Pahonțu a mai rămas un an. În sfîrșit bătrînul Stoica i-a răspuns că-i vine greu să-și înstrăineze tocmai fata cea mai iubită care doreau să le rămîie toiag pentru bătrînețe ; dacă iubește adevărat pe Virginia, îi propune să se stabilească în Alba Iulia, eventual să deschidă biurou de avocat, poate chiar în tovărășie cu feciorul său Ovidiu care a și început să aibă clienți ; în orice caz trebuie să aștepte cu nunta pînă se va căsători fata cea mare, Elena, care se află în vorbă de un an cu profesorul Strungaru de la Aiud...

Pe Pahonțu amînările și tărăgănarea îl exasperau. În realitate Iacob Stoica, deși recunoștea calitățile pretendentului, avea presimțirea că Virginia nu va fi fericită, mai ales că nici fata nu părea atît de grăbită și entuziastă cum ar trebui să fie la vîrsta ei. Dezlegarea a adus-o profesorul de la Aiud care în sfîrșit a venit ceremonios și a cerut mîna Elenei. Bătrînul n-a mai avut încotro. Au făcut o logodnă mare, comună pentru amîndouă fetele, cununia urmînd să se facă peste vreo patru luni în vacanța Crăciunului, între timp trebuind să se complecteze trusourile și să se instaleze locuințele viitoarelor perechi, una la Aiud, de care se va ocupa bătrînul, cea de la București rămînînd în grija lui Ovidiu cu Pahonțu care, îndată după logodnă, a părăsit Alba Iulia...

La nuntă Toma s-a dus însoțit numai de Titu Herdelea, prieten mai mare, care era și rudă de departe cu familia Stoica. De la Herdelea au aflat prietenii că Pahonțu s-a însurat; el nu spusese nimănui nimic, nici măcar părinților săi...

Căsătoria însemna pentru Toma Pahonțu o fixare. N-a fost mulțeratic, deși se simțea mereu amorezat. Acuma se liniștea. Blondă pură, cu o figură de madonă, cu ochii de azur de o blîndețe serafică, Virginia era femeia ideală, soție perfectă și amantă ispititoare. Fără pretenții, fără capricii, respectîndu-și soțul pe cît îl iubea, avea încredere oarbă în inima și în viitorul lui. Voia să-i fie tovarășă adevărată și sprijin în lupta vieții. Tatăl ei îi trimitea lunar o sumă, ca să nu aibă nevoie să ceară nimica bărbatului, să nu-i fie o povară ci numai bucurie cum a fost și părinților ei de cînd a deschis ochii și pînă s-a înstrăinat. După un an, cînd Virginia a fost înstrăinată întîia oară și cînd chiriile ajunseseră la cifre astronomice, bătrînul i-a cumpărat, în strada Pietății, o casă gospodărească, arătoasă și la preț convenabil. Primul copil a fost băiat, Virginiu, al doilea, peste doi ani, o fetiță, Ioana. Bătrînul Stoica venea greu la București chiar la fata lui cea mai iubită. Îi era frică de Capitală ca de o Sodomă. De cînd au apărut însă nepoții, găsea dese pretexte să se repeadă să-i vază...

Pahonțu a părăsit magistratura fără să aibă nimic precis în vedere. Va face avocatură, și-a zis, căci bara justiției oferă minunate prilejuri de punere în valoare a talentului. S-a adresat atunci lui Rotaru, pe care-l cunoscuse în treacăt ca student, înainte de război, dar care nu-și aducea aminte de el, să-i fie călăuză în noua carieră. Primul mic proces, ce i-a fost încredințat, l-a vindecat de pasiunea barei. S-a încurcat, s-a fistîcit, s-a enervat... A cîștigat procesul, dar și-a dat seama că nu se va pasiona niciodată pentru chițibușeriile care alcătuiesc pîinea zilnică a avocatului. În schimb l-a cucerit pe Rotaru care l-a îndrăgit așa de mult că l-a introdus în familie și l-a făcut prietenul cel mai credincios. Pe urmă și-a luat cu brio doctoratul cu o teză despre „Crima politică". A reînceput scrisul. Literatura și critica nu-l

mai interesau decît ca gimnastică spirituală. Avusese revelația între timp că politica este esența vieții și punea politica mai presus de orice alte preocupări. Totuși a continuat și literele și chiar și-a luat licența, dar numai așa, ca să mai aibă o diplomă și mai ales pentru că n-avea ce face. A încercat să activeze în vreo două partide, căutînd să-și ciștige galoanele prin luptă directă pe teren. A trebuit să renunțe. Bucătăria politicii de partid i se părea ucigătoare pentru elanurile intelectuale. I se reproșa tinerețea (încă nu se impusese moda tinereturilor) și i se cerea să-și aștepte rîndul. Avea de-a face cu șefi de suburbie el care jongla cu doctrine...

Anii însă treceau vertiginos. Evenimentele se perindau, se îngrămădeau ținînd lumea într-o încordare chinuitoare. Oamenii trăiau într-un permanent provizorat. Atmosfera tulbure de speranță și nerăbdare continua, cu toate că valul umanitarist se sfărîmase de zidurile realităților. Nimeni nu s-ar mai fi mirat dacă ar fi izbucnit brusc un nou război sau o revoluție sau orice cataclism. Numai ceea ce era nu putea dăinui fiindcă nu mulțumea pe nimeni...

Pahonțu trăia și el într-o așteptare, perpetuă. Avea credința că ceasul lui trebuie să sosească, deși el nu făcea nimic pentru a-i grăbi sosirea. Dealtminteri nu-și dădea seama ce anume ar putea să-i aducă destinul. Își zicea mereu că va izbîndi, fără să-și poată desluși măcar sieși forma sau felul izbînzii. Între prieteni, la cafenea, în redacții, pe stradă, își declama, de cîte ori se ivea ocazia, încrederea în sine, în talentul și viitorul său cu atîta convingere că sugestiona pe ascultători. Era privit de mulți ca un om de valoare și de viitor, inteligent, curajos, stăruitor. Propovăduia triumful tinereței, slăvea virtuțile tineretului, iar tineretul se recunoștea într-însul, cel puțin un anume tineret.

Totuși, după ce a împlinit treizeci de ani, a început să aibă momente de îndoială, mai ales cînd realitatea îi trîntea cîte o decepție. Vedea că n-a făcut nimic și nici n-are perspective. Dacă n-ar fi cavaler Mihai Viteazul, pentru unii, sau fost magistrat pentru alții, ar fi un simplu palavragiu sau un doctrinar de cafenea. În clipele de zbuciumum își dădea seama că, în timp ce el a măcinat vorbe

goale și a cochetat cu viitorul, alții, colegii lui de școală, au ajuns oameni serioși, cu situații solide, respectați de toată lumea : unul era avocat cu mare clientelă la Caracal, altul directorul Băncii Naționale din Pitești, iarăși altul judecător la tribunalul Muscel, precum altul a ajuns asistent la universitate ; până și Petre Lungu, învățătorul din satul lui, pe care-l disprețuia odinioară, azi e deputat... Toți i-au fost inferiori și toți l-au întrecut în emulația vieții.

În vremea din urmă îi apărea tot mai des spectrul ratării. Poate că, din pricina ambiției fără acțiune, viața se răzbună împotriva lui. Speranța în surprize mîntuitoare o au și neputincioșii pînă la mormînt... Inima începea a-i sfîrîi cumplit parc-ar fi fost strînsă cu clește roșite. Spaima aceasta îl cuprindea uneori pentru un gest, un cuvînt, o privire și îl făcea să se zvircolească ceasuri nesfîrșite. Parcă din ce în ce se dezgheoacau doi oameni într-însul : unul încrezător, fanatic, gălăgios, cellalt tăcut, ascuns, chinuit. Și amîndoi parcă erau străini de ființa lui adevărată...

În fața Cercului Militar un glas cunoscut îl trezi din frămîntare.

— Da cei, frate, nici nu mai vezi oamenii ?

Era Titu Herdelea, înfrigurat, îmbondorit într-un pardesiu gros, cu mîinile afundate în buzunare. *

* Cunoscut încă din paginile romanului *Ion* și *Răscoala*, Titu Herdelea este un personaj-liant, destinat să sugereze unitatea de preocupări ce stă la temelia celei mai însemnate părți a operei rebreniene. După cum se știe, adesea el îndeplinește și rolul de „raisonneur", de exponent al gîndurilor autorului în fața realității înfățișate (pentru a nu mai aminti de paralelismele de ordin biografic). În paginile *Gorilei*, corespondențele sînt plurivalente. Astfel, indeosebi în prima parte a romanului, unele „coincidențe" sînt șocante pe măsură ce derulăm viața unui alt personaj, Toma Pahonțu, reamintindu-ne diferite date din viața scriitorului însuși (tinerețea pe lîngă un „profesor estet", cu ajutorul căruia începe să robotească la un ziar ; locuința din strada Pietății ; gazetărie la *România*). În afara elementelor exterioare, reținem atenția unele idei structurale în modul său de gîndire (speranța într-o „lume nouă, pură, idilică" ; dezamăgirea tînărului în fața realităților sociale postbelice etc.). Diverse împrejurări de ordin familial sînt, de asemenea, frapante. („Își iubea părinții, dar mai mult teoretic", p. 104 ; sau „Pînă la război a păstrat legăturile mai strînse ; după război s-a mărginit să trimită din cînd în cînd, destul de rar,

— A, tu ești, bătrîne ? făcu Pahonțu tresărind. Fusei pe la Rotaru, și-a logodit fata și am vagabondat nițel așa, numai cu gîndurile mele. Știi, cine are provizii în cap, trebuie să mai consume din cînd în cînd... Te duci la redacție ?... Ia spune, ce mai e cu politica ?

— Pe mine mă întrebi ? zise Herdelea plictisit. Eu știu ce știe toată lumea : că guvernul se pregătește să plece și că regele pregătește succesiunea... La Rotaru ai văzut pe Bolcineanu. El putea eventual să-ți spuie mai multe, că doar se vorbește că ei trebuie să vie...

Pahonțu mormăi cu o nepăsare făcută :

— La urma urmelor să-i ia dracul !... Credeam că tu știi ceva mai nou !

— Apoi drept să-ți spun pe mine nici nu mă prea interesează ! răspunse Titu Herdelea. Dealtfel și de tine mă mir, că ești băiat superior. Iar te-ai apucat de politică ?... E oribilă ! Nu face de noi !

— Dar cînd m-am lăsat, bătrîne ? strigă Pahonțu sfătos. La mine politica e pîinea sufletului ! Degeaba zîmbești. Ai să vezi !

— Bine, bine, am trecut și eu pe acolo, mai demult, făcu Herdelea liniștit. În orice caz eu îți urez mereu succes !... Servus !

Coborî grăbit pe strada Sărindar, spre *Universul*, unde era reporter și ajutor de secretar de noapte. Pahonțu, țintuit locului, se uită după el pînă ce dispăru. Zîmbetul lui Herdelea îl enerva :

„Ai trecut, bătrîne, știu — bombăni în sine cu superioritate. Dar, vezi, eu am și talent !"

8

Prin Titu Herdelea a cunoscut Virginia, de cum s-a instalat în București, familia Traian Cumpănașu cu care

---

cîte-o sumă de bani, sperînd mereu să se întoarcă la Uda în triumf. În realitate nu mai simțea nici o atracție pentru Uda și nici măcar pentru părinții lui", p. 104). Raportări se pot face și la profilul altor personaje (modul de gîndire al bătrînului Cumpănașu, Teofil Drugeanu), de unde concluzia că, în paginile romanului, rolul lui Titu Herdelea este deseori dublat de alți interpreți.

s legat mare prietenie. Altele nici nu prea avea. Era în bune relații și cu Herdelenii, dar d-na Herdelea, fire bănuitoare și arțăgoasă, nu se împăca aievea cu nimeni. Casa profesorului Cumpănașu se afla și aproape, în strada Clopotari. Fiind astfel și vecini, cel puțin o dată pe săptămînă, mai ales duminicile, cinau împreună, pe rînd, cînd în Pietății, cînd în Clopotari, stînd pe urmă la taifas pînă după miezul nopții și punînd țara la cale, ca toți românii.

Azi era rîndul să mănînce la Cumpănașu. Pe la cinci după-amiază însă Virginia s-a pomenit cu un telefon de la Pahonțu că, din motive imperioase, el trebuie să treacă neapărat pe la Rotaru unde nu știe cît va zăbovi, așa că ea să meargă la Cumpănașu și să nu-l aștepte, fiindcă s-ar putea să întîrzie mai mult; în orice caz va veni și el cel puțin s-o ia. Virginia era obișnuită cu astfel de telefoane. Îi concedase din capul locului libertatea întreagă, numai ca să nu se simtă încătușat prin căsnicie, și Toma uza și abuza de îngăduința ei. Mesele acestea pe el nu prea îl amuzau, socotindu-le de un patriarhalism perimat. „Nu lipsește decît lotonul" — a spus odată.

Totuși acuma Virginia răspunse cu un suspin: „Bine, dragă Toma!" Se gîndea să renunțe și ea. La logodna Corinei fusese vorba să se ducă împreună. D-na Rotaru a insistat mult. Pahonțu a declarat patetic că refuză să participe la mascarade mondene. Și iată că, în ultimul moment, se răzgîndește și merge, dar singur, fără ea... A crezut și ea, cum spuneau mulți, că Pahonțu nu o scoate în lume din gelozie și de teamă să nu o piardă. De cîtva timp i se părea că Toma se jenează să apară cu ea în lume... Gîndul o durea și o umilea.

Profesorul Cumpănașu a primit pe Virginia, ca totdeauna, cu mare bucurie. Era ardelean, din satul lui Cloșca, din părinți țărani, stabilit în țară dinainte de război. A făcut studii strălucite la Blaj și la Budapesta, ca bursier al Mitropoliei. Cînd s-a întors doctor la Blaj, i s-a părut că n-a fost primit cu destulă prețuire, s-a supărat și a trecut în țară cu speranța să cucerească o catedră universitară, dacă nu la București măcar la Iași. I s-a dat un post la liceul din Roman și a trebuit să accepte. Mîndria însă și elanurile de înălțare i s-au zdrobit. Era un latinist pasionat. Peste cîțiva ani s-a însurat

cu fata unui coleg mai bătrîn și a devenit un burghez cuminte, conștiincios, împlinindu-și corect datoria, înfricoșat de orice neprevăzut, biruitor prin meticulozitate în lupta cu grijile vieții. Au avut patru copii, la intervale raționale. Cei dintîi au murit înainte de a apuca să-i îndrăgească. Au rămas cu un băiat, Vasile, după numele bunicului din Cărpeniș, și o fată, Cintia, omagiul profesorului de latină pentru iubitul său poet Properțiu.

D-na Compănașu a călăuzit primii pași ai Virginiei în căsnicie și a avut bucuria să o vadă curînd gospodină desăvîrșită... Cu trei ani în urmă însă d-na Cumpănașu s-a stins subit, după o zăcere de numai cîteva zile. A fost o catastrofă pentru Cumpănașu. Cu gură de moarte a lăsat pe Cintia în grija Virginiei, să-i fie soră și mamă. Fata avea atunci cincisprezece ani. Acuma era în clasa a șaptea la Central, deșteaptă, vioaie, drăguță, cu un aer de melancolie și seriozitate care o înfrumusețea și inspira încredere oricui se apropia de ea. Acest aer îl avea, mai accentuat, și Vasile, proaspăt student la Litere.

Cumpănașu fu dezolat cînd auzi că Pahonțu va lipsi; nu din pricina lui, căci oricît se silea, în fundul sufletului său nu-l iubea, ci de dragul Virginiei care părea abătută, deși încerca să se ascundă. Hotărî să aștepte pînă la nouă cu masa, judecînd că ceremonia logodnei nu poate dura mai tîrziu, iar la eventuala petrecere Pahonțu n-are ce căuta. Pe urmă aici erau numai ei, familia, afară de un prieten al lui Vasile, student tînăr și el, Ion A. Ionescu. Băiat de țăran, foarte sărac cel mai mare dintre șase copii, a fugit de mic de-acasă și a învățat carte muncind din greu, încît de vreo doi ani își mai ajută și părinții cu cîte ceva. Mijlociu de statură, lat în umeri, făcea impresia unui luptător, mai cu seamă că și fața îi era colțuroasă și frămîntată. În toată înfățișarea lui stăpînea energia și o hotărîre aproape sălbatecă. Părea dîrz și neînduplecat ca o stîncă. În ochii mici avea o strălucire atît de fierbinte că îi lumina întreaga ființă, iar cînd rîdea sau zîmbea figura i se înfrumusețea de bunătate și naivitate...

Se făcu ora nouă și trecură în sufragerie. Nici n-apucară să se așeze bine la masă cînd soneria zbîrnîi prelung. Cintia făcu semn jupînesei să continue servitul și merse

ea să deschidă. Pahonțu își agață pardesiul mormăind :

— Ei, ia spune, ce s-a întîmplat de te-ai repezit să mă iei de la ușă cu secrete ?

— Am venit numai să te previn să fii mai drăguț cu Ginia că am văzut-o mîhnită ! zise fata cu un glas care, vrînd să fie glumeț, era mai serios.

— O, o ! exclamă Toma batjocoritor.

— În sfîrșit, cum vrei ! continuă Cintia. Acuma însă poftim înlăuntru că tocmai ne așezam... Te-am așteptat destul...

— Uite cum mă ia fetișcana asta ! rîse Pahonțu înveselit. Parc-ai fi o soacră, dar nu ca a mea care-i bună, ci ca a ta care va sta cu tine și va fi rea !...

În sufrageria luminoasă, după un „bună-seara" general, Toma se duse întîi la Virginia, îi sărută mîna și-i zise mîngăietor, în auzul tuturor :

— Să nu fii supărată, porumbiță dulce, că am trecut pe la Rotaru ! A fost un motiv foarte, foarte important... În orice caz să mă ierți, porumbiță dragă ! Mi s-a părut în telefon că ai suspinat...

— Nu, Toma, ți s-a părut ! răspunse Virginia roșind de mulțumire. Tu știi că eu nu te judec... Dealtfel erai liber, dacă voiai...

Cintia curmă cu o glumă emoția prietenei, adresîndu-se lui Pahonțu :

— Pentru că ai fost drăguț, îți ofer locul cel mai bun, adică lîngă mine !

Văzînd la stînga ei pe studentul Ionescu, care venea întîia oară la masă și nu-l cunoștea Pahonțu întrebă :

— Mi se pare că sîntem doi care rîvnim locul cel mai bun ?

— Fii d-ta liniștit că eu am grije de amîndoi, replică Cintia prezentînd pe Ionescu, care se sculase în picioare. Pahonțu îi strînse mîna, iar tînărul rosti cu mare sinceritate :

— Pînă acuma v-am admirat numai după cuvintele fratelui Vasile... De aci încolo vom putea vorbi și mai mult despre d-voastră !

După o pauză, întretăiată de zgomotul tacîmurilor, Cumpănașu, mai lacom de politică decît de mîncare, vru

să afle noutăți de la Pahonțu care trebuie să fi auzit cîte ceva la Rotaru, fiindcă politicianii oriunde se întîlnesc, la înmormîntări, la nunți, la petreceri, nu se poate să nu pună la cale fel de fel de lucruri. Pahonțu răspunse ironic că atîta cît a fost el de față nu s-a complotat nimic ; poate pe urmă...

— De aici se vede clar că Rotaru nu e politician de nădejde, cel puțin pentru vremurile astea, observă Cumpănașu mai în glumă mai în serios.

— Apoi da, evident, se înflăcără îndată Pahonțu. Politicianul român trebuie să fie lichea sau licheluță, altfel rămîne diletant, chiar pentru un om ca d-ta. Rotaru n-a putut fi ministru în țara românească pentru că e mîndru și corect pe cînd alții... Ce să mai vorbim ?

Se întrerupse cu o strîmbătură de scîrbă și începu să soarbă din supa care aburea... Bătrînul Cumpănașu tocmai se întoarse, zîmbi indulgent, la Virginia, vecina lui din stînga, cînd deodată cellalt vecin, studentul Ionescu, spuse simplu, cu un glas care atrase toate privirile asupra lui :

— Politicianii și jidanii sînt nenorocirea neamului nostru ! *

* În configurarea personajului Ionescu, scriitorul, respectînd cu o remarcabilă strictețe datele realității social-politice ale momentului în care se petrece acțiunea romanului său, arată că fascismul, prin politica sa demagogică și lipsită de scrupule, a izbutit, într-o oarecare măsură, să pervertească mințile unor tineri intelectuali, criza economică a societății capitaliste aducîndu-i în stare de profundă nemulțumire din pricina nesatisfacerii multor cerințe vitale. În acest sens, se poate afirma că personajul se încadrează perfect în aprecierea potrivit căreia „conducerea Gărzii de Fier a avut o atitudine criminală premeditată și organizată nu numai față de adversari, dar și față de proprii ei partizani, presupunînd că între aceștia au existat și oameni de bună-credință, antrenîndu-i prin învățături mincinoase și perfide la o moarte stupidă, lipsită de orice rost" (cf. *Împotriva fascismului*, Sesiunea științifică privind analiza critică și demascarea fascismului în România, 4—5 martie 1971, Editura politică, 1971, p. 115). Dacă privim același personaj din perspectiva evoluției conferite de L.R., ne putem da seama că atitudinea „criminală" din citatul de mai sus își găsește concretizarea pregnantă în evenimentul semnificativ de la sfîrșitul romanului, potrivit căruia figura respectivă ajunge în postura unui asasin. Dialectica personajului dobîndește o soluționare artistică prin folosirea unui procedeu literar uzitat

— Așa, axiomatic, poate că e exagerat, zise profesorul împăciuitor. Să nu uităm că politicianii români au știut să conducă destinele neamului încît am putut să ne realizăm idealul și am ajuns o țară mare și frumoasă !... Prin urmare nu trebuie să generalizăm !

Pahonțu ridicase ochii să vază mai bine pe cel ce vorbise. Cintia îi despărțea. Profilul ei fin contrasta cu liniile aspre ale figurii de alături. Fata părea mișcată, deși nu se uita la el. La fel părea și Vasile la dreapta lui Pahonțu.

— Ba să generalizăm, iubite domnule profesor ! strigă Pahonțu cu glasu-i hîrîit care suna mai strident și uneori fals. Să învățăm a privi adevărul în față și întreg, dezbrăcat de ipocriziile tradiționale care ascund totdeauna turpitudini... Domnul a exprimat un adevăr trist într-o formulă care ar trebui să devie lozinca generală pentru dărîmarea șandramalei !... Bravo, domnule ! urmă întorcîndu-se spre Ionescu. Ai dreptate ! Politicianii sînt nenorocirea neamului !

— Și jidanii ! completă studentul cu o scăpărare nouă în ochi.

— Și ! încuviință Toma Pahonțu mai domol, adăogînd după o secundă : Chestia ovreiască are, după mine, un interes secundar. Eu o consider o anexă a politicianismului.

— Dimpotrivă ! stărui tînărul privindu-l drept parc-ar fi vrut să-i sfredelească conștiința. Dacă-mi permiteți... politicianii sînt anexa jidanilor !

Pahonțu se încruntă impercetibil. Insistența calmă și îndărătnică a studentului i se părea că-i atinge prestigiul. Criticismul altora îl indispunea, iar contrazicerile îl aținau. Totuși zise surîzător, cu o superioritate batjocoritoare :

— Da ?... Bine. Atunci, iată, eu nu mai crîcnesc și conced tot ce pofțești !

Tînărul Ionescu urmă netulburat :

---

a opera scriitorului. El are obiceiul de a-și introduce un erou în acțiune printr-o latură aparentă a conformației sale psihice, contrazicînd flagrant esenței sale. Spre pildă, profilul angelic al Solomiei — autoarea dublei crime din romanul *Amîndoi* — derutează privirile cititorului curios să dezlege tîlcul dosarului polițist, bănuielile căzînd asupra altor personaje.

— Nu vă supărați că insist. Nu e politicos, știu. Dar e vorba de pacostea cea mai mare ce bîntuie puterile neamului nostru și care nu poate fi stîrpită prin concesii amabile... Asta e credința mea, adăogă după o mică pauză, cu glasul schimbat și încărcat de emoție dureroasă, și pentru credința asta primesc bucuros disprețul, suferința, chiar moartea!

Cuvintele lui erau atît de stranii și izvorîte dintr-o convingere atît de fanatică încît Pahonțu însuși abia într-un tîrziu răspunse cu un glas care părea că vrea să șteargă urmele ironiei de adineaori:

— Orice credință cinstită e sfîntă! Divergențe pot exista în privința unor detalii formale, dar asupra fondului nu este român care să nu fie de acord, care să nu fie convins cît de incapabili sînt conducătorii acestei îndelung și infinit răbdătoare țări...

Se înflăcără și continuă din ce în ce mai vehement: că ne lipsește o disciplină morală, singura care poate crea încrederea poporului; că partidele se înmulțesc pentru că nu sînt organizații politice izvorîte din întruchiparea unor anumite principii, ci simple asociații pentru exploatarea țării în folosul clientelei lor directe și indirecte; că din pricina aceasta nu mai există interes general ci numai interes de partid care ocrotește un clan sau o clasă în dauna întregii țări; din aceeași pricină legea e inexistentă de fapt, căci ori nu se aplică deloc, ori se aplică după obraz; că în toate țările cei ce au pornit războiul în condițiile știute s-au eclipsat demult, lăsînd cîrmuirea pe seama celor ce au luptat, numai noi continuăm cu aceeași echipă de neputincioși care, conștient sau inconștient, ruinează țara și viitorul neamului; că ne-am obișnuit să trăim numai pentru burtă, fără nici un ideal, într-o lașitate scîrnavă și cultivînd lichelismul cel mai abject...

Erau obiecțiile și criticile pe care le debita toată lumea și acasă, și în public, pe care mai cu seamă politicianii înșiși le alimentau nu numai prin faptele lor dar și prin acuzațiile, injuriile și suspiciunile ce și le aruncau reciproc atît în discursuri sau polemici, cît și indirect prin campanii de presă. Pahonțu însă declama clișeele, uzate și arhicunoscute, înzorzonîndu-le cu gesturi și epitete atît de grase că ascultătorilor li se păreau noi-nouțe și le sor-

beau cu plăcere. Numai Cumpănașu clătina din cap și, cînd Pahonțu obosi și tăcu, observă cam profesoral :

— Apoi, frate Pahonțule, ușor e să critici, dar tare e greu să clădești și să creezi. Eu, recunosc, sînt bătrîn și poate incapabil să mă adaptez lumii noi pe care totuși o simt că se zămislește undeva și care nu va semăna deloc cu cea de azi. Sensibilitatea voastră e alta. De multe ori am impresia că între mine și copiii mei sînt neînțelegeri organice, ca și cînd am trăi în evuri diferite și am vorbi limbaje diferite... Totuși eu voi crede pînă voi închide ochii, că România noastră mîndră, ca să fie deplin fericită, n-are lipsă de răsturnări, ci numai de bună rînduială. Nu pe ruinele trecutului se construiește viitorul, ci pe temeliile moștenite. Ființa acestei țări e plămădită din sufletele și sîngele și cenușa a milioane și milioane de înaintași a căror muncă și amintire nu pot fi nici uitate, nici minimalizate. Nu e bun un guvern ? Să-l dăm jos, să vie altul, pînă ce va apare cel dorit de cei buni... (Se opri o clipă.) Dar iacă, am luat-o și eu pe urmele fratelui Pahonțu !... N-am eu nici voința și nici puterea să mă hărțuiesc cu voi... Mă gîndeam numai să te întreb, frate Pahonțule, de ce nu intri d-ta serios în politică ? Crezi că parlamentul nostru n-are nevoie de oameni talentați ca d-ta ?

— Parlamentul nostru ! murmură studentul disprețuitor. Țara se vindecă cu fapte, nu cu discursuri !

Pahonțu nu mai auzi vorbele lui Ionescu, atît de mult îl măguli întrebarea profesorului. Răspunse cu mai mare indignare :

— Ei bine, eu n-am loc în parlamentul țării pentru care mi-am vărsat sîngele efectiv, nu la figurat ! Înțelegi, domnule Cumpănașu ? Eu sînt incomod pentru că nu tac și...

Studentul, ca și cînd l-ar fi obsedat un gînd greu, vorbi oftat și cu privirea departe, dincolo de zidurile ce-i îngrădeau avîntul :

— Vremea compromisurilor și cîrpelilor s-a încheiat ! Gînduri și fapte noi trebuie să regenereze țara batjocorită de toți tîlharii !

— Bine, dragă, ai spus că vii la nouă şi acuma e zece ! întîmpină Rotaru pe Toma a doua zi, privindu-l peste ochelari, din spatele biuroului. Regret. Nu mai pot. Trebuie să ies cu dumnealui ! adăogă arătînd pe un domn gras şi cu multe inele în degete.

Pahonţu avea obiceiul să întîrzie dintr-o nepăsare boemă. Azi a vrut să fie exact şi tocmai azi vechiul prieten Barbu Dolinescu, întîlnit întîmplător în Piaţa Victoriei, l-a ţinut o oră întreagă să-i povestească nişte păţanii. Protestă exasperat :

— Nu, maestre dragă, imposibil să mai amîn convorbirea !... Domnul are să fie bun să mai aştepte niţeluş... Nu-i aşa, domnule ?...

Clientul surîse speriat. Rotaru se zbătu, dar trebui să cedeze. Într-un salonaş, alături de cancelaria unde-şi primea clienţii, îi atrase însă atenţia să fie scurt, ceea ce făcu pe Pahonţu să exclame patetic :

— Sper că viitorul d-tale, maestre, merită o atenţie necronometrată !

— A, dacă e viitorul meu în joc, atunci, firește ! zise Rotaru ironic. Mă neliniştea cumplit viitorul, ştii, dragă Toma ! Dar dacă te ocupi tu de el, n-am nici o grije !

— Îmi pare rău că mă ironizezi, domnule Rotaru, înainte chiar de a-mi cunoaşte intenţiile ! făcu Pahonţu deodată grav şi ofensat.

— Intenţiile tale sînt totdeauna frumoase, ştiu, replică avocatul conciliant. Dar onorabilul de alături aşteaptă şi mă plăteşte să mă ocup de interesele lui...

Pahonţu îşi dădea seama că iar a nemerit o atmosferă de pripeală, de zeflemea şi de biurou care face imposibilă discuţia unor lucruri delicate. Îi trecu prin minte să ia mai bine altă întîlnire pe diseară, să poată vorbi pe îndelete, nu subt presiunea clienţilor. Dar gura lui începuse să debiteze cu grandilocvenţă consideraţii banale asupra situaţiei ţării, a guvernului, a partidelor, asupra trecutului şi asupra calităţilor politice excepţionale ale

poporului român care... Rotaru se silea să asculte cu atenție și părea incapabil. Avea în ochi o licărire de ironie pe care Pahonțu o vedea, o înțelegea și care îl făcea să spuie și mai multe banalități. O pendulă veche bătu deodată zece, repede și cu sunet vesel. Pahonțu își zise că desigur avocatul numără bătăile, se gîndește la clientul de afară și nici nu ascultă palavrele lui. Într-adevăr, peste cîteva secunde, Rotaru foarte surîzător, cu faimoasa replică din Caragiale, îl rugă să nu uite că timpul e bani, citeodată cel puțin. Toma continuă pînă ce ajunse, la situația lui Rotaru în politica țării, în partidul radical și în opinia publică, apoi drept încheiere provizorie strigă :

— Dacă partidul radical crede că are dreptul să-ți prefere oameni mediocri și fără caracter, dorința țării este să te vază și pe d-ta la lucru !

— În ce privește dorințele țării, știi, sînt destul de sceptic, zise Rotaru mai serios. Îmi vine să cred că țara nu dorește decît s-o lăsăm în pace... Dar presupun c-ar fi cum zici tu. Perfect. Ei și ! Ce ai vrea să fac ?... Să caut alt partid care să mă aprecieze mai mult ?... Acuma ? La cincizeci de ani ? Ar fi cel puțin imprudent, dacă nu ridicol... Nu, băiete ! Pentru mine s-a sfîrșit. Trebuie să rămîn consecvent ! Pînă la capăt ! Așa e jocul !

Devenise puțin melancolic. Îi făcea plăcere cînd i se spunea că e un nedreptățit în politică, dar se și înduioșa. Pahonțu profită de mica înduioșare și reluă catifelat :

— Evident, numele și gloria și trecutul d-tale nu se pot risca în aventuri. Numai siguranța unei reparații răsunătoare...

Tocmai ocazia unei astfel de reparații voia să i-o prezinte. Dar mai întîi îi ceru foarte solemn cuvîntul de onoare că, indiferent de rezultat, va păstra cel mai desăvîrșit secret asupra celor ce-i va comunica. Rotaru, iar înseninat, primi jocul oricît avea aerul unei conspirații de foileton polițienesc.

— Iată acuma, iubite maestre, ce se petrece ! începu Pahonțu din nou bombastic, dar și misterios. Guvernul d-voastră e în lichidare. Mai are o lună, maximum două de viață. Asta dealtfel o știe toată lumea precum o știe și succesorul d-voastră. Era suficient ascară să privești figura d-lui Belcineanu ca să cunoști situația politică... Și

totuşi eu ştiu, din izvor absolut sigur, că nu Belcineanu cu ai lor vor guverna mîine, ci partidul democrat, adică doctorul Ionescu !*...

Rotaru rîse uşor :

— Am înţeles. Locul meu e în căsuţa doctorului...

Apoi îşi potrivi ochelarii pe nas şi continuă puţin mustrător :

— Şi ca să-mi spui asemenea combinaţii gazetăreşti, îmi iai timpul cel mai preţios !... Nu ştiu, eşti tu prea naiv sau mă consideri pe mine... Oricum ar fi, m-ai confundat, dragă băiete !

Pahonţu sări în picioare parcă l-ar fi pălmuit :

— Încetează, pentru Dumnezeu, domnule Rotaru, mă insulţi spăimîntător !... Mă crezi capabil pe mine de asemenea necuviinţe ? Să vin eu la d-ta cu palavre de cafenea şi să te ofensez cu propuneri copilăreşti ? Aşa de puţin mă preţuieşti ?... Ei bine, maestre, te rog să iai notă că, în cazul cînd informaţia pe care ţi-am dat-o nu s-ar adeveri, eu mă voi sinucide ! Dacă după plecarea actualului guvern nu va veni unul prezidat de doctorul Ionescu, în douăzeci şi patru de ore eu nu voi mai fi printre cei vii !

Impresionat de vehemenţa protestului Rotaru răspunse cu bunătate că nici o ştire politică nu e atît de sigură încît să-ţi poţi risca viaţa pentru ea, mai ales cînd e vorba de un viitor mai depărtat ca douăzeci şi patru de ore.

* Materialul documentar oferă un bun prilej de a se stabili corespondenţe cu realitatea istorică. Astfel în jurnalul său, scriitorul nota în toamna lui 1930 : „În politică nimic nou nu se ştie. În general se crede că Mihalache sau Mironescu vor forma guvernul. Alţii spun că în nici un caz nu vor continua naţional-ţărăniştii. Paul Prodan pariază că va fi ceva neaşteptat. Seara o ediţie specială anunţă de la Sinaia că Mihalache a spus că Mironescu va face guvernul. Nu se poate pronostica nimica cu regele" (7 oct. 1930).Nu va trece nici un an şi acelaşi autor va adăuga, în acelaşi spirit, următoarele notaţii : „Nu ştiu de ce, am impresia că trăim într-o epocă de nebunie generală, iar noi, România, sîntem în plină operetă. Iorga în fruntea guvernului e un fenomen de un comic aristofanesc. Dacă toate nebuniile lui n-ar avea nici o răsfrîngere asupra soartei ţării, s-ar putea consemna, spre a servi mai tîrziu pentru materiul de comedie. Din nenorocire, se pare că toate vor avea repercusiuni grave" (23 iun. 1931, dată cînd L. R. scria la *Răscoala*).

Pentru că însă Pahonțu continua să peroreze și voind a pune capăt unei situații din ce în ce mai penibile, Rotaru se sculă zicînd :

— În orice caz îți mulțumesc, dragă Toma ! Mi-ai dat încă o dovadă că mă iubești, dar nu pot, dragă Toma ! Nu mai insista. Știi bine că nu alerg după situații politice... Sînt un om care nu-mi văd capul de muncă... În sfîrșit vorbim altă dată despre astea, mai ales că mă așteaptă clientul...

Pahonțu vedea că-i fuge pămîntul de subt picioare, totuși mai încercă niște argumente dar atît de puțin convingătoare că el însuși se mira cum poate să le rostească.

— Uite, dragă băiete, îl întrerupse Rotaru îngăduitor. Acuma n-am timp să fac cu tine dialecticism politic. Adevărat, n-am avut satisfacții în politică, dar nici eu n-am iubit-o cu patimă mare. Mai presus de toate însă mi-e silă de aviatorii politici, care fac salturi acrobatice dintr-un partid în altul, în goană perpetuă după un portofoliu... Eu primesc sfaturi bucuros de la prieteni, am primit și de la tine — dar propuneri care să mă micșoreze în ochii mei proprii, niciodată ! Nu mai sînt nici destul de tînăr și nici destul de cinic...

Toma voia mereu să-l întrerupă, să-l roage să înceteze și nu găsea nimic și asculta cu niște ochi disperați. Tot timpul și-a dat seama perfect că ceea ce spunea dînsul într-adevăr nu poate fi crezut și că a făcut o prostie închipuindu-și altfel... Și totuși ce speranțe își clădise el pe știrea pe care Rotaru a înlăturat-o ca o glumă de cafenea ! De ieri după-amiazi a trăit într-o lume nouă, construită de imaginația lui. Azi-noapte, după masa de la Cumpănașu, cu capul plin de fraze, s-a plimbat în biroul său pînă spre ziuă, închipuindu-și viitorul și zugrăvindu-l atît de strălucit că-i hohotea inima. Pe urmă, cînd în sfîrșit s-a culcat și a adormit, a trăit aievea toate visurile aprinse de flacăra informației senzaționale care acuma și lui i se părea cenușie și neserioasă.

Se simți deodată atît de îndurerat și de umilit că nu mai știa cum să încheie și să dispară. Atunci, ca o salvatoare, apăru d-na Rotaru, îmbrăcată, gata să iasă. Îi trebuia automobilul ; avea o mulțime de curse și, dacă Costică i l-ar putea ceda... Tot atît de bucuros ca și Pa-

honțu de venirea Evei care curma natural o scenă inutil prelungită, Rotaru i-l oferi grațios mai ales că și clientul avea mașină proprie... D-na Rotaru fu intrigată de mutra plouată a lui Pahonțu.

— Am avut niște chestii politice plicticoase, îi explică soțul fără să mai aștepte vreo întrebare. Așa e politica, numai plictiseli... Dar acuma să plecăm, Tomiță, că m-ai ținut destul !

— Bine, prea bine, nu mai insist, făcu Pahonțu cu glas galben. La revedere, maestre ! Te rog să consideri că nu ți-am spus nimic. Orice indiscreție ar fi pentru mine...

— Fii liniștit, sînt mormînt ! răspunse avocatul, adăugînd apoi repede, parcă i-ar fi fost frică să nu reînceapă discuția : M-am dus... Pa, iubit-o ! Dispune de mașină cum dorești... La revedere, corupătorule ! sfîrși amical către Pahonțu, dîndu-i mîna și ieșind.

Toma, în picioare, abătut, încerca să-și compuie o figură mai senină față de d-na Rotaru care părea mereu intrigată. Un moment îi fulgeră prin creieri să ceară concursul ei, să-i povestească tot și mai ales să-i arate perspectivele pentru Rotaru de-a deveni ministru foarte curînd. Se abținu. Ar fi și inelegant și riscant.

După o tăcere nehotărîtă, d-na Eva Rotaru îi oferi să-l ia cu mașina în oraș. Pahonțu refuză amărît :

— Nu, mulțumesc, doamnă !... Parcă de plimbare îmi arde mie ? Aș fi caraghios !

10

Constantin Rotaru, însoțit de doi secretari și de clientul cu inele, coborî la o bancă unde stătut aproape o oră; pe urmă, numai cu secretarii, merse la primăria de sector pentru o jumătate de oră ; alt client îl aștepta la Ministerul Comunicațiilor, de unde trebui să urce și la Justiție pentru cîteva minute ; în sfîrșit se duse singur la Cameră, la o ședință a unei comisii speciale, pe la ora unu urmînd să sosească la tribunal... Și pretutindeni, deși mintea îi era preocupată de lucruri concrete, un glas îi șoptea cînd mustrător, cînd ca o ispită : „De trei ori aș fi fost ministru

pînă acuma dacă..." Gîndul îl urmărea stăruitor, se mai cobora în adîncimile conștiinței lui, apoi iar apărea la suprafață ca niște bășicuțe limpezi și tremurătoare : dacă ar fi avut noroc cum au avut alții mai puțin înzestrați ca dînsul ; dacă ar fi fost mai îndrăzneț fiindcă în politică nimic nu se oferă, totul se cere direct pentru cei mediocri, indirect pentru cei meritoși ; dacă, în loc să facă sacrificii, ar fi pus mai multă pasiune pentru a-și valorifica talentul în sînul partidului ; dacă ar fi făcut mai puține gesturi de integritate morală și independență spirituală, și mai multe manifestări de disciplină oarbă și de admirație pentru sanhedrinul care împarte gradele în opoziție, onorurile și demnitățile la putere ; dacă ar fi știut să profite de prietenia-i veche cu șeful partidului, cultivînd-o subt toate formele, iar nu așteptînd ca șeful să facă totdeauna primul pas...

În comisia Camerei cel mai mult și mai prost a vorbit un deputat democrat, un învățător gras, gros, negricios, într-un costum țărănesc, parfumat. Era specialistul partidului în cooperație și cel puțin viitor subsecretar de stat.* Rotaru îl examină mai îndelung ca alte dăți cînd i se păruse numai comic și umflat și fără importanță.

„Și un prost ca ăsta are să fie ministru — se gîndi cu un zîmbet tulbure. Firește, dacă informația lui Pahonțu s-ar adeveri..."

Îi părea rău că a fost cam brusc cu bietul Toma, unul dintre puținii care-l iubeau dezinteresat. La urma urmelor știrea lui nu e chiar așa de neverosimilă în vremurile noastre născătoare de surprize. Politica e arta vieții și trebuie să urmeze sinuozitățile ei, nu să se pietrifice ori să se repete stereotipic. Lumea dorește veșnic noutăți, chiar absurde.

„Rigiditatea e un panaș anacronic — își zise iar, coborînd Dealul Patriarhiei spre Palatul Justiției. Stai într-un partid o viață întreagă din spirit de consecvență și ajungi ridicol, pe cînd ceilalți..."

* Caz rar în procesul de transfigurare artistică, schița portretistică a „deputatului democrat" trădează prototipul : Ion Mihalache (1882—1963), unul dintre conducătorii Partidului țărănesc (înființat în 1918) și ai Partidului național-țărănesc (înființat în 1926), al cărui președinte dealtfel a și fost între 1933—1937.

Se uită la ceas. Mai avea timp. Se abătu într-un restaurant, la întîmplare, să ia ceva la repezeală, să nu mai albă grija mesei. În realitate căuta singurătatea. Gîndurile îl năpădeau ca un stol de păsări hrăpărețe... Un chelner belaliu îi recomanda mîncări și băuturi cu o insistență de gurmand flămînd. Îl descurajă cu o comandă frugală...

Pahonțu a fost picătura de apă în paharul prea plin. De aceea îl obsedează mereu el și numai el. De fapt aceleași lucruri, minus informația buclucașă, i le-au spus de cel puțin zece ani încoace toți prietenii. Dacă ar fi ascultat de atunci sfaturile lor, azi ar fi un fost ministru cu vechime... Dacă ! Iar dacă !... Îl enerva, părîndu-i-se o imputare a propriei conștiințe, ceea ce dovedea că și conștiința și-a pierdut rectitudinea cu care se mîndrea. Niciodată n-a vrut să-și examineze serios situația politică de frică să nu-și piardă idealismul. El, spre deosebire de alții, credea că e obligat să dea ceva țării, nu să ceară sau să primească. N-a cerut niciodată nimic, dar nici nu i s-a oferit. Prietenul lui bun, șeful partidului, nu i-a făcut niciodată nici o propunere. Nici măcar șefia unei organizații județene. Se alegea deputat la București, firește cînd erau la putere... L-a durut la început ; pe urmă s-a consolat cu cîte o zeflemea. Pînă ce a început să se considere prea bătrîn. Numai bietul Pahonțu protesta cîteodată : „Cum bătrîn, domnule ? În politică vîrsta de cincizeci de ani înseamnă maturitatea creatoare, fiindcă abia atunci ai destulă experiență pentru a stăpîni mulțimile !"

„Ar fi fost bine să fi stat de vorbă cu șeful măcar o dată în zece ani și despre ale mele !" regreta dînsul acuma. „Excesul de orgoliu devine prostie gogonată !"

Era sigur în aceste momente că șeful l-ar fi satisfăcut. Se înduioșă singur. A fost cam nedelicat cu șeful partidului. Iată o greșeală care poate fi reparată. Are să-i ceară o întrevedere. Nu e urgent. Peste cîteva zile... Sau și mai tîrziu, cînd vor trece în opoziție, ca să nu aibă aerul de solicitator întîrziat. De ce să se gîndească să-și părăsească partidul cînd partidul nu e vinovat întru nimic de indolența lui proprie ?

Merse pe jos pînă la tribunal. Danciu alerga disperat pe sălile palatului căutîndu-l, iar Mircea Tolontan lua note,

avînd să răspundă el întîi avocatului advers, Rotaru rămînînd să încheie dezbaterile. Președintele moțăia ; lumea se plictisea. Uitîndu-se împrejur și așezîndu-se, lui Rotaru îi fulgeră prin creieri : „Dacă aș fi fost ministru, președintele ar fi tresărit de emoție cînd m-a văzut..."

Pe la cinci se duse la Cameră. De obicei îl amuza atmosfera. Azi îl chinuia o jenă ciudată. Se simțea mic și de prisos. Strîngea mîini pe coridoare și împărțea surîsuri sterpe. Inima însă îi sfîrîia de invidie cînd apărea cîte un mărunțel și tînerel subsecretar de stat înconjurat și adulat încît sărmanul abia își mai stăpînea îngîmfarea... Era tocmai o pauză. Primul-ministru făcuse Camerei rara onoare de-a veni la ședință pentru a răspunde unei întrebări delicate ce se știa că o va pune guvernului șeful partidului democrat. După uralele nesfîrșite cu care majoritatea a acoperit declarația președintelui consiliului, s-a simțit nevoia unei destinderi. În incintă rămăsese puțină lume. Într-un mic grup, doctorul Ionescu, interpelatorul de adineaori, discuta răspunsul șefului guvernului. Rotaru se gîndi îndată : „Dacă ar fi după Pahonțu, în curînd și doctorul va fi aclamat tot atît de frenetic..." Dădu să treacă înainte cu moțăiala din cap obișnuită ; doctorul însă, deși nu erau în relații strînse, îi întinse mîna cu o afabilă șoaptă : „Ce mai faci, domnule Rotaru ?"

„Ce coincidențe !" își zise Rotaru, corectîndu-se însă: „De fapt mi se par mie coincidențe din pricina lui Pahonțu, altfel ar fi întîmplări obișnuite..."

Ajunse în coridorul dinspre biurourile Camerei tocmai în clipa cînd primul-ministru, înconjurat de o ceată zeloasă de miniștri, parlamentari, șefi de cabinet și ziariști, se îndrepta leneș și mîndru, ca un Napoleon după Austerlitz, spre ieșirea principală. Înalt, cu melonul puțin pe spate, cu bărbuța cafenie, cu ochii osteniți, cu un demi-palton culoarea bărbii, trecea răspunzînd monosilabic celor ce-i vorbeau, uitîndu-se la cei ce salutau fără a răspunde. Cînd zări însă pe Rotaru întinse mîna fără a se opri din mers, murmurînd afectuos : „Ce mai faci, Costică ?" Rotaru fu silit să-l însoțească cîțiva pași răspunzînd cu același ton amical și respectos : „Mulțumesc,

dragă şefule... aş fi vrut să-ţi mai vorbesc şi eu cîte ceva, dar..." Preşedintele îl întrerupse : „Vino cînd vrei şi sînt al tău, la preşidenţie..." Rotaru, cu o stăruinţă care-l mira pe el însuşi, întrebă : „Poate să fie şi azi ?" „Peste o oră! La revedere, Costică !"

Era încîntat şi se căia că l-a învinovăţit, fie şi numai în gînd. Şeful i-a rămas adevărat prieten, însă n-a ştiut să se facă preţuit... Se pomeni apoi înconjurat de oameni în ochi cărora crescuse mult pentru că şeful guvernului l-a acordat o atenţie specială...

11

Vrînd să răspundă delicat la gestul preşedintelui, Rotaru se înfiinţă precis la ora hotărîtă în palatul din Calea Victoriei. Fu introdus îndată, parcă ar fi fost aşteptat. Preşedintele era singur. Pe biurou avea un dosar pe care-l închise tacticos. Îi oferi loc pe o canapea, se aşeză şi dînsul alături şi zise cu o plictiseală surîzătoare :

— Eşti nemulţumit, ştiu, Costică, şi tu... Toţi sînteţi nemulţumiţi ; aşa se cuvine la sfîrşitul guvernării.

Rotaru îşi pierdu seninătatea încrezătoare ; răspunse puţin mîhnit :

— Cred că nu merit să fiu trecut la grămadă, iubite şefule...

Astfel, aţîţat, a continuat calm dar ferm să-şi deschidă inima şi să-i înşire fără diplomaţie, ca unui prieten vechi, jignirile ce le-a suferit demnitatea lui de cîte ori a fost prilejul să i se ofere ce i s-ar fi cuvenit. Şeful a ascultat liniştit rechizitoriul. Părea indiferent şi asta întărîta pe Rotaru.

— Înţeleg sentimentul tău şi într-un fel îl împărtăşesc, spuse pe urmă preşedintele. Şi statele tale de serviciu, dar mai cu seamă talentul şi prestigiul tău personal te îndreptăţesc să aspiri la o întrebuinţare mai activă în sînul partidului ca şi în guvernarea ţării. Adică, fără floricele, sîntem doar vechi prieteni, trebuia să fii ministru, şi încă de mult... Să nu crezi că de puţine ori m-am gîndit la

tine, dragă Costică. Totuşi te-am lăsat mereu la o parte întîi pentru că mi-eşti prieten şi pe prieteni poţi să-i nemulţumeşti fără riscuri prea mari, pe urmă şi mai ales pentru că pe tine te socotesc făcînd parte din rezerva cea mare nu numai a noastră, dar a ţării întregi. Guvernările obişnuite nu reclamă genii şi nici măcar talent excepţionale, ci nişte oameni simpli, corecţi, harnici şi cu oarecare aptitudini sau experienţe gospodăreşti şi biurocratice. Astfel de activitate îţi ar aduce decît plictiseli şi scăderea veniturilor personale. Eu te păstrez pentru momentul cînd ţara va avea nevoie de un om superior. Nu promit nimic şi-ţi mărturisesc leal că aş dori o epocă liniştită care...

„Astea sînt sofisme ieftine", voia să-i spuie Rotaru, dar nu-l întrerupea. Vreun sfert de ceas a ascultat explicaţiile banale, urmărindu-i toate gesturile, toate sinuozităţile verbale cu sentimentul umilitor că şeful trebuie să-l creadă şi imbecil, dacă îşi închipuie că-l poate încînta cu asemenea baliverne. Convorbirea s-ar fi terminat în nota aceasta de sentimentalism diplomatic dacă Rotaru, spăimîntat că lucrurile vor rămîne cum au fost, n-ar fi ripostat zîmbind puţin sarcastic şi puţin dureros :

— Totuşi acum, la sfîrşitul guvernării, nu la început, ca să nu bănuieşti că-ţi cer ceva, aş dori mult, foarte mult să-mi lămureşti situaţia în partid ceva mai concret, măcar pentru viitor... Din cuvintele tale meşteşugite am înţeles că sînt atît de supracotat încît, în aşteptarea vremilor excepţionale, rămîn bun în gradul de soldat prost. Tu, dragă şefule, şi cei obosiţi ca şi tine de răspunderile unei guvernări tumultoase, aţi ajuns să-mi invidiaţi virginitatea într-atîta că mîine-poimîine va trebui să vă fiu recunoscător că am rămas un mameluc anonim. Am însă impresia că restul lumii nu e tocmai de acord cu noi. Firește, asta n-ar avea nici o importanţă. Cel mult mi-ar rezerva în orice clipă o libertate pe care altfel n-aş fi putut-o reclama...

Primul ministru reluă cu un foarte discret surîs şi cu acelaşi glas leneş :

— Dragă Costică, eu te-am înțeles de cînd ți-am întîlnit privirea la Cameră, pe culoar... Probabil că ai în vedere ceva și cauți justificări la mine. Ei bine, recunosc, ți-am spus, există motive de nemulțumire. Cu toate astea, ca vechi prieten, îmi permit să-ți șoptesc că n-ar fi elegant din partea ta ceea ce ar fi admisibil din partea altora. Noi, ceștialalți, am fost și sîntem oportuniști, alergăm după situații, după mici satisfacții, pentru că n-avem alte posibilități de a ne realiza micile noastre talente. Tu ai o glorie pe care nu ți-o poate spori un portofoliu ministerial...

— Dar nici nu mi-o poate scădea prea rău, rîse Rotaru.

— Da. Probabil! făcu șeful dînd din cap îndoielnic. Foști miniștri se găsesc cîteva sute în țară, pe cînd avocați mari ca tine abia cîțiva... Așa e?... Ceea ce pare că vrei să faci acuma poate să nu-ți știrbească gloria, dar ți-ar frînge linia de conduită generală. Pînă azi ai fost creditor în viața politică. În clipa cînd pentru un problematic portofoliu ministerial vei renunța la panașul tău, admiratorii tăi cei mai obiectivi vor avea o mică jenă. Nu mai vorbesc că ai da o lovitură partidului nostru, destul de lovit în ajunul trecerii în opoziție... Ar fi nedelicat din parte-mi să mă îmbulzesc cu sfaturi sau să te ofensez cu promisiuni ca să te reții...

— Douăzeci și ceva de ani de fidelitate mă pun la adăpost de suspiciuni, întrerupse Rotaru cu alt glas, mai mîndru. Dacă aș fi rîvnit situații, aș fi avut posibilitatea să-mi impun drepturile în partid de mult...

— Și ai fi obținut satisfacție, completă președintele fără convingere.

— Ei tocmai...

Rotaru vru să continue, dar atestarea promptă a șefului îl încurcă, încît se opri. După o pauză-confuză începură amîndoi în același timp:

— Atunci...

Zîmbiră dîndu-și seama că în realitate nu mai aveau ce-și spune. Rotaru se ridică murmurînd:

— Atunci... la revedere, dragă șefule!

— La revedere, Costică, și... Da...

Președintele consiliului îi dădu mîna și-l conduse pînă în biroul șefului de cabinet unde așteptau vreo zece persoane care se sculară în picioare. Fără a vedea pe nimeni, dar cu glasul mai obosit, repetă : „La revedere, Costică!" și se retrase, în vreme ce Rotaru împărțea surîsuri și strîngeri de mînă...

„În fond nu mi-a spus nimic interesant" — se gîndea Rotaru coborînd scara monumentală și uitîndu-se după mașina de piață care o lăsase să-l aștepte. „Adică depinde ce e interesant" — continuă apoi urcîndu-se și poruncind să-l ducă acasă. „Mai clar cum ar fi putut să-mi vorbească ?"

Costantin Rotaru nu era omul clarificărilor definitive. Atitudinile tranșante îl oripilau... Îi părea rău că a provocat explicația. Și totuși se simțea ușurat, parc-ar fi lepădat o povară neusferită. Cînd sosi acasă se miră cum a putut îndura atîția ani o situație atît de umilitoare.

Intră în cancelarie unde secretarii încheiau lucrările din cursul zilei. În biroul său găsi pe Pahonțu discutînd foarte animat cu Mircea Tolontan care avea un dosar în mînă.

— Ce-ai pățit, Tomiță, de ești aici la ora asta ? glumi Rotaru bucuros că a dat peste el.

— Mă consolez și eu, maestre, cum pot, cu fraze ! răspunse Pahonțu. Dacă faptele întîrzie, vobele sînt totdeauna la îndemînă.

— Asta e aluzie la vorbele de azi-dimineață ? întrebă avocatul. Putem să reluăm convorbirea la urma urmelor...

— Inutil, iubite maestre, mormăi Pahonțu. Chestia e înmormîntată. M-ai convins că nu e serioasă și...

Rotaru îl măsură clătinînd din cap. Ascultă raportul lui Tolontan despre un proces, cu ochii mereu la Pahonțu care, tolănit într-un fotoliu, începuse să fredoneze fals un tangou la modă. Cînd rămaseră singuri, îl întrebă cu un glas nesigur :

— Ascultă, Pahonțule !... Tu ești într-adevăr om de nădejde ?

— De ! făcu Toma uimit. Dacă întrebi așa, maestre, înseamnă că te îndoiești.

Se uită lung la Rotaru și în ochi i se aprinse deodată o văpaie...*

* Rescriind capitolul introductiv al romanului, singurul care a ocazionat mai multe variante (vezi *Opere*, vol. 9, *Addenda*, p. 659—733), L.R. nota în jurnalul său : „Am reînceput, a nu știu cîtă oară, transcrierea. Mă împotmolesc mereu din pricina proporțiilor. Prezentarea aceasta trebuie să se facă și interesant, dar și fără prolixitate. Dacă mi-aș da drumul ar ieși cel puțin o sută de pagini numai din descrierea logodnei. *În realitate, logodna asta e mijlocul cel mai expeditiv de a prezenta o bună parte dintre personajele care vor purta acțiunea romanului și de a închega atmosfera generală.*" (6 iul. 1937 ; sublinierea ne aparține). O dată în plus, „avertismentul" ne invită să circumscriem lumea personajelor, mediul din care autorul își va recruta tipuri reprezentative „democraților de fațadă" sau „fraților de cruce" (bancheri, miniștri, judecători, deputați, gazetari etc.) și, implicit, mentalitatea acestora, specifică, stăvilind tentația unor inoportune generalizări.

CAPITOLUL II

VÂLMĂȘAGUL

1

Rotaru rîse cu poftă aflînd cc-a pus la cale Pahonțu care-și luase rolul de-a mijloci trecerea la democrații doctorului Ionescu :

— Tu vrei o punere în scenă spectaculoasă ?... Stai frumos, puiule ! Aici e vorba de politică, nu de teatru !

— Politica e teatrul vieții, marele teatru ! zise Toma patetic. Iar în teatrul modern, regia are un rol capital...

Dar declanșarea operației presupunea în primul rînd o clarificare între Rotaru și partidul radical. Avocatul se știa să spuie că această clarificare s-a făcut și e motivul determinant pentru hotărîrea lui. De aceea declară energic și indignat :

— N-am nici o obligație față de nimeni și nici mai aies față de el, bunul meu șef și prieten de treizeci de ani. Ei, toți, au față de mine !... Prin telefon am să-i anunț plecarea !... Nu e elegant, dar m-am săturat de eleganțele unilaterale !

Într-o săptămînă toate rudele și mulți prieteni știau că Rotaru e pe cale să se despartă de partidul în care și-a pierdut tinerețea. Diferite zvonuri circulau și pe culoarele Camerei, mai cu seamă că Rotaru nu se mai ducea la ședințe. În același timp au început să apară în ziare mici note, strecurate de Pahonțu, lăsînd să se înțeleagă că s-ar fi ivit serioase divergențe asupra unor probleme de stat între șeful guvernului și o fracțiune importantă a majorității.

Cu toate că mișcările în partidele politice sau chiar crearea unor organisme noi aveau la bază veșnic ambiții sau motive personale, se găseau totdeauna explicații de ordin general, scăldate în grija pentru interesele superioare sau în crize subite de conștiință patriotică și națională, care puteau să justifice orice schimbare la față. Pahonțu se gîndea să transforme nemulțumirea lui Rotaru într-o criză a partidului guvernamental. „O disidență radicală" ar fi un titlu senzațional și ar pregăti apoi o „fuziune" cu partidul doctorului Ionescu, în loc de o simplă trecere sau înscriere, asigurînd maestrului situația preponderentă cuvenită în noua locuință politică.

Într-o după-amiazi Pahonțu s-a abătut pe la Titu Herdelea, la o cafea. Știa că e prieten dinainte de război cu Ștefan Motroc, fost ministru al muncii și secretar general al partidului democrat. Firește a venit vorba despre Rotaru și Herdelea, curios mereu, s-a interesat unde are de gînd să se mute.

— N-am idee, făcu Pahonțu evaziv. Probabil unde va fi chemat mai insistent. În orice caz ar fi un aport considerabil pentru orice partid un om de talent, curat, nobil... Poate la democrați, poate la...

— Imposibil ! întrerupse Herdelea. Democrații n-au nici o șansă de venit la putere și-mi închipuiesc că Rotaru vrea să fie ministru, altfel rămînea unde era.

— Rotaru e un naiv, zise celălalt pe gînduri. Nu vinează portofolii. Ar fi o mare lovitură pentru democrați dacă l-ar putea atrage.

— Evident ! aprobă Titu, adăogînd după o secundă : Ce-ar fi să-i atrag atenția lui Motroc ?

— În orice caz pe mine nu mă amesteci, bătrîne !

Ziua următoare Herdelea a luat și pe Pahonțu la Motroc și au aranjat o întrevedere cu Rotaru, absolut confidențială. Întîlnirea a avut loc a treia zi, după cină, în strada Pietății, la Pahonțu care, pentru mai multă discreție, expediase pe Virginia la Cumpănașu. S-au discutat generalități : programe, organizație, perspective... Despre eventualitatea venirii la putere nici nu s-a pomenit. Motroc a mărturisit, ca secretar general și cunoscător al împrejurărilor, dar numai în treacăt, fără a stărui, că în

Capitală partidul e slăbuț și cam lipsit de cadre active adăogînd însă că un șef harnic și cu mare prestigiu ar putea face minuni în cel mai scurt timp. Urmă, peste alte cîteva zile, altă întîlnire, de asemenea secretă, cu șeful partidului democrat în casa lui Motroc. Rotaru, însoțit de Pahonțu, s-a dus cu o mașină de piață. Doctorul Ionescu sosise. În cabinetul lui Motroc a fost întîi o convorbire în trei, apoi gazda s-a retras lăsînd pe Rotaru în patru ochi cu șeful mai bine de o oră. Convorbirea s-a terminat prin învestirea noului fruntaș democrat cu șefia organizației Capitalei pe care o deținuse, mai mult nominal, însuși doctorul Ionescu. Recepția oficială în partid rămînea să se facă la data ce o va hotărî Rotaru, cu o solemnitate excepțională.

Pahonțu începuse să întocmească o listă de „intelectuali și fruntași" care vor urma pe Rotaru în noul partid. După întrevederea cu Ionescu, operația a continuat mai intens. Cîteva duzini de avocați, ingineri, medici, funcționari particulari, negustori, mai cu seamă dintre cei nemulțumiți cu avantagiile avute de la guvernul agonizant, își încercau norocul și cu Rotaru. Făceau parte din clientela ambulantă creată de caricaturizarea regimului democratic parlamentar, oameni care reușeau să trăiască din loteria politică...

În ajunul recepției solemne, Rotaru a mai avut o întrevedere cu doctorul Ionescu. Nu se putea aștepta să i se facă toate confidențele, totuși a rămas nedumerit că nici rîndul trecut, nici acuma nu s-a făcut nici cea mai infimă aluzie la venirea la putere. Nici măcar ipoteza venirii n-a pus-o Ionescu. Poate tocmai asta să fie un indiciu ?

Acasă mai examină o dată cu Pahonțu lista aderenților. Erau o sută doisprezece, între care negreșit Danciu. Semnătura lui Pahonțu lipsea. Avocatul se mîhni :

— Eu o singură condiție am pus doctorului, chiar adineaori — ca pe lista Capitalei tu să candidezi lîngă mine! Îmi închipuiam că mergem împreună și la bine și la rău... Ai alergat pentru mine, m-ai ajutat, te-ai ostenit, în sfîrșit mi-ai dovedit un devotament care m-a mișcat, și acuma, în ultimul moment, dai înapoi ?

— Nu, maestre dragă, zise Pahonțu cu o modestie care nu-l prindea. Dar nu vreau să se poată zice vreodată că...

— Nu, nu, te rog! stărui Rotaru. Categoric: mergi sau nu mergi?

— Poftim!

Iscăli: Toma P. Pahonțiu. Așteptase înadins să fie rugat. Altminteri n-ar fi ezitat deloc. Era doar prima ocazie de-a se urni din loc. Oportunitatea și consecințele gestului le-a cîntărit din prima seară. Nu se va înregimenta. Își va clarifica independența la timp. Nu vedea o contrazicere între a critica violent partidele și a se ridica prin ele. Dușmanul se combate mai eficace cu propriile-i arme. Nici o poliță nu poate angaja viitorul unui om de voință. Numai talentul scrie viitorul și timpul...

2

— Porumbițo!... Victorie! strigă în aceeași seară Toma sosind acasă vesel și grăbit, tocmai cînd se punea masa.

Virginia, cu cei doi copilași, era în dormitor și se aranja puțin așteptîndu-l, fiindcă își anunțase venirea la telefon de la Rotaru. Așa cum era, cu părăria pe ceafă, Toma o luă în brațe, o umplu de sărutări și apoi se învîrti cu ea prin odaie într-un vîrtej de dans, spre marea bucurie a copiilor care se țineau după ei rizînd și țipînd. Femeia, și surprinsă și mulțumită de explozia aceasta, se zvîrcolea slab în brațele lui:

— Destul, Toma, te văd copiii!... Ce-i cu tine, Toma?

Veni rîndul copiilor la sărutări și farandolă, încît casa răsună de veselie. *Fräulein* Erna, o nemțoaică bătrînă, severă și urîtă foc, care fusese să zorească pe bucătăreasă, se întoarse alergînd și se opri se uluită în ușa sufrageriei. Domnul de-abia se stăpîni să n-o danseze și pe ea; îi zise totuși prietenește (altfel n-o putea suferi):

— Madam Erna, sînt fericit, auzi?... *Glücklich!*... Și mi-e foame de-aș fi în stare să te mănînc și pe d-ta!

— *Sehr schön!* făcu Erna cu un surîs acru observînd că copiii rîdeau și se mohorî de tot cînd Virginiu, băiețelul de șase ani începu să strige bătrînd din palme:

— Mănînc-o, tăticule, mănînc-o!

— *Was ist denn das ?* se zborși nemțoaica deodată către copii cu atîta autoritate că și Toma se mai potoli.

Pe cît Pahonțu devenise de gălăgios și de guraliv în lume, pe atîta se făcuse de tăcut acasă în ultimii ani. Virginia, care nu prea ieșea și era doritoare să afle noutăți chiar neînsemnate, îi scotea vorbele cu cleștele. De astă dată însă nu-i stătu gura deloc în timpul cinei, îi înșiră toate fleacurile din cursul zilei, auzite sau citite, vorbi îndelung cu copilașii care nu mai conteneau cu întrebările, fericiți că nu mai trebuie să vorbească nemțește, deși *Fräulein* încerca prin semne discrete să-și facă datoria...

Toma își simțea inima atît de plină de bucurie că trebuia să se răcorească. Era de o rară discreție în ce privea afacerile lui intime. Nimănui nu i-a făcut confesiuni despre iubirile lui, despre durerile sau mulțumirile, despre simțirile sau gîndurile lui adevărate. Destăinuia numai ceea ce i se părea mai mult sau mai puțin la fel cu toată lumea. I se părea că s-ar coborî dacă și-ar manifesta față de un străin ceva din cuprinsul intim al sufletului său. De aceea se ferea să plîngă ca să-l vadă cineva. În clipele de emoție mari i se umpleau ochii de lacrimi pe care însă le strivea și le ascundea cum putea mai repede.

Nici pe Virginia n-a inițiat-o niciodată în gîndurile și proiectele lui decît cu frazele vagi pe care le declama și în lume. Relațiile dintre ei au păstrat necontenit o înfățișare normală ; el zicea că sînt standardizate după tipicul burghez. La început a iubit-o atît de pătimaș că ar fi putut face din el orice. Ea a fost însă prea tînără și nepricepută și, măritîndu-se, s-a legătuit să fie supusă și iubitoare crezînd că astfel are să-l înlănțuiască mai puternic, cum au învățat-o și sfătuit-o părinții. De aceea a renunțat cu totul la orice alte bucurii, căutînd și găsind toate satisfacțiile în casa ei. Pentru Pahonțu lipsa de rezistență a însemnat curînd lipsă de interes. Cu frumusețea ei s-a obișnuit, iar calitățile menagere, care în primii ani l-au fermecat, mai tîrziu a constatat că banalizează căsnicia. La început nu și-a deschis sufletul pentru că o socotea prea copil, mai tîrziu i se părea că nu l-ar putea înțelege cu adevărat. Avea uneori senzația vagă că asemenea căsnicie e sortită să devie o povară și o piedică pentru un bărbat cu idealuri superioare...

Spre sfîrșitul mesei, Virginia reveni cu întrebarea pe care o pun în fiece seară milioane de femei și care pe bărbați, cînd nu-i lasă indiferenți, îi plictisește :

— Toma dragă, mai spune și tu ce ai pofti să mănînci mîine, că noi ne-am epuizat toată fantezia !

Toma, ca niciodată o primi cu un zîmbet indulgent și răspunse drăguț :

— Ce vrei tu, porumbițo !... Dealtfel, știi, eu nu țin la mîncare și-s bucuros de orice îmi dai, mai ales în zilele astea agitate !

— Atunci lasă că ne mai sfătuim noi și cu bucătăreasa ! zise Virginia blînd ca să îmbuneze puțin pe nemțoaica bosumflată de glumele lui Toma.

— *A propos* de masă, porumbițo ! strigă bărbatul sculîndu-se. Să știi că o să ai un mosafir la dejun, mai încolo nițel, să mai scap de balamucurile astea... Un prieten foarte bun, ca un frate, din timpul războiului... Sînt sigur că are să-ți placă și ție, deși e cam trăznit...

Era vorba de Dolinescu din pricina căruia întîrziase deunăzi la întîlnirea cu Rotaru și pe care l-a întîlnit din nou astăzi.

— Mie-mi face plăcere, dragă Toma, să primesc pe prietenii tăi ! zise femeia cu bucurie. Dar dacă tu nu chemi niciodată pe nimeni ?

— Adevărat, rîse Toma. Sînt un sălbatec !

Ca totdeauna, Viginia îi duse ea însăși în biurou cafeaua făcută în sufragerie, în vreme ce jupîneasa strîngea masa și nemțoaica trecea cu copiii să-i pregătească pentru culcare. Subt un abajur metalic un bec electric își răsfrîngea toată lumina pe masa de scris, în spatele căreia biblioteca bogată gemea de cărți răvășite după capriciile lecturilor. Toma stătea întins cu fața în sus pe sofaua din colț, cu ochii în tavan, urmărind parcă numai rotocoalele de fum ale țigării. Virginia așează ceașca pe mescioara de la căpătîi, murmurînd „uite, cafeaua !“ și așezîndu-se apoi lîngă el. După un timp, fiindcă el tăcea, îl întrebă delicat :

— Vrei să fii singur, Toma ? Să nu te deranjez...?

— Nu, nu ! zise repede Toma. S-a isprăvit vremea viselor. Am pătruns în realitate !

Sorbind din cafea și amestecînd cuvintele cu fumul altei țigări îi spuse în fraze precipitate cum s-a apropiat de țintă, adică de „startul pentru prima etapă".

— Și am toate motivele să cred, iubita mea porumbiță, încheie dînsul, că în curînd bărbățelul tău va fi deputat! Știu că pe tine nu te interesează frămîntările mele și că...

— Apoi dacă tu nu vrei să mă asociezi la grijile și năzuințele tale, dragă Toma ? întrerupse Virginia cu o ușoară amărăciune. Nu mi-ar fi mie drag să-mi povestești luptele tale, mai ales că eu nu prea cunosc lumea. Dar poate că n-ai încredere în inteligența mea...

— Cînd nu întrebi niciodată înseamnă că nu te interesează !

— Nu, iubitule ! zise ea lingușitor. Înseamnă că încrederea se oferă, nu se cere. Dar ce are a face ? Eu te iubesc și așa ! Oricum !

Se lăsă moale și-și răzimă capul pe pieptul lui tocmai deasupra inimii, auzindu-i bătăile aspre ca niște lovituri de ciocan. Toma îi mîngîie părul o clipă, apoi își apropie fața de obrajii ei, șoptind :

— Iartă-mă, porumbiță scumpă ! Sînt vinovat !... Sînt rău !... Dar viața nu mă lasă să fiu cum aș vrea !

Virginia îi astupă gura cu degetele :

— Taci... nu vorbi așa... Tu ești bun și drăguț și...

— Pentru tine mă zbucium să dobîndesc situația care mi se cuvine ! Pentru dragostea ta, porumbiță, căci numai tu mi-ești dragă pe lume !

— Și pentru copilașii noștri ! complectă ea, cu două lacrimi în colțul ochilor.

— Desigur, dar întîi pentru tine care meriți toate iubirile...

Gura ei era înflorită de tremurul unui surîs de fericire care scînteia și în lacrima ce se strivea între pleoapele întredeschise. Toma îi sărută buzele cu lăcomia unui adolescent grăbit. Parfumul și căldura trupului care se frîngea în brațele lui îi răscoliră sîngele. Mîna lui începea să mîngăie prelung coapsele pline.

— Nu, nu, iubitule ! făcu Virginia dezmeticindu-se și ferindu-se blînd de insistența lui. Fii cuminte !... Nici servitorii nu s-au culcat... Poate să vie cineva...

Era în picioare, își aranja părul puțin ciufulit și rochia puțin boțită și se uita cu o iubire doritoare la bărbatul care se trîntise iar pe spate, cu fața în sus și ochii închiși. Se plecă deodată asupra lui, îl sărută fugar pe buze și apoi, îndreptîndu-se, șopti :

— Nu mai sta și tu, iubitule, atîta !... Vii curînd ?... Te aștept... Să te aștept ?

Refuzul îl enervase. El o dorea acuma și ea se oferea mai tîrziu. Bombăni ceva neînțeles.

— Te-ai supărat, iubitule ? reveni Virginia drăgăstos. Se poate, iubitule ?

— Nu, nu mormăi el fără să deschidă ochii.

— Atunci te aștept... Să nu întîrzii !

Dispăru ca o umbră albă. Îi auzi îndată glasul în sufragerie, apoi peste cîteva minute în dormitor, singură, un lălăit de mulțumire discret, plăpînd ca o adiere de primăvară. Pahonțu, cu sîngele mai calm, se gîndi mustrîndu-se :

„Cît ești tu de cuminte și cît sînt eu de nemernic !"

Se ridică, aprinse o țigară nouă și sorbi restul cafelei. Pe birou era un teanc de jurnale. Nici n-a avut răgaz să-și arunce ochii prin ele și doar aranjase ca astă-seară să apară unele informații despre cazul Rotaru.

Deschise unul zicîndu-și batjocoritor :

— M-a găsit sentimentalismul tocmai acuma...

În două gazete, erau note simpatice despre Rotaru a cărui plecare descoperea racile grele în conducerea partidului care se cramponează la putere, deși... Alt jurnal însă dădea știrea că Rotaru a și trecut în partidul democrat unde i se pregătește o primire deosebit de caldă, avînd în vedere marea suprafață politică ce o prezintă o personalitate atît de marcantă. Același ziar, în altă parte, vestea că apropiata succesiune va aduce surprize, că în culisele politice se pun la cale regrupări senzaționale care vor explica întempestiva schimbare la față a d-lui Rotaru... Toma se spăimîntă : n-o fi făcut cumva Rotaru vreo indiscreție ? Puse mîna pe telefon :

— Maestre, ai văzut presa de seară ?... Dar notița cu regrupările ?... De unde crezi că vine indiscreția ?... Bine, știu că ziarul are simpatii pentru doctorul Ionescu. A, da,

posibil să fie o tatonare a opiniei publice chiar din partea lor... Mă rog, tactica generală a partidului îi priveşte pe ei...

Pe cînd vorbea şi asculta la telefon, auzea iar din dormitor cîntecul blînd ca un gîngurit de turturică drăgostoasă. Întîi îl supără : din pricina cîntecului i se fărîmiţa atenţia şi abia pricepea ce spunea Rotaru. Pe urmă punînd receptorul la loc, stătu cîteva clipe cu privirea la fotografia Virginiei ce-o avea pe biurou, fermecătoare ca în natură. Glasul îi mîngîia acum urechea, redeşteptîndu-i însă brusc şi inexplicabil momentul de la logodna Corinei cînd, plecat, aştepta să-i întindă mîna d-na Belcineanu şi cînd d-na Belcineanu l-a lăsat caraghios parcă nici n-ar fi vrut să ia notă de existenţa lui. Scuturâ fruntea ca să alunge imaginea supărătoare. Strivi ţigara în scrumieră, întîlni iar ochii Virginiei în fotografie şi-i auzi cîntecul. Bolborosi cu o satisfacţie de comandă :

— Viu, viu !... Tu ştiu că mă iubeşti şi niciodată n-ai să... Tu eşti a mea, tu nu...

Îşi curmă gîndul care pornea să se reîntoarne la logodna Corinei. Uşa dormitorului deschizîndu-se fără zgomot, Toma îşi surprinse nevasta goală în faţa oglinzii. Era o căldură moleşitoare şi numai lumina lăptoasă din oglindă presăra pulbere de aur în părul blond răscolit de pieptene, estompînd într-un roz mătăsos trupul alb cu formele atît de prospete că părea coborît dintr-o ramă de aur. Toma se opri cîteva clipe în prag ca şi cînd frumuseţea femeiei lui niciodată n-ar fi fost aşa de triumfătoare. Virginia mai continuă să fredonceze puţin, apoi melodia se frînse într-un ţipăt scurt. Îl zărise în oglindă şi, înfricoşată, luă cămaşa de noapte să-şi acopere pîntecele şi sînii.

— Vai, cum m-ai speriat ! zise apoi încercînd să zîmbească şi abia reuşind. Mi s-a părut că văd un duşman fioros sau un tîlhar... Nu ştiu cum... Să nu mai faci d-astea, iubitule !

— Se poate, porumbiţa mea, să te sperii de mine ? şopti Toma apropiindu-se şi sărutîndu-i delicat obrajii şi gîtul.

— Așa-mi bate inima ! murmuă Virginia cu glas mai răsfățat. Parcă mă și doare...

Bărbatul, mîngăindu-i sînul stîng, își plecă urechea pe pieptul ei și auzi într-adevăr zvîrcolirile care nu izbuteau să se liniștească. Virginia însă se strecură sub plapomă, lăsînd pe Toma cu cămașa de noapte în mînă.

Peste cîteva minute, cînd păși lîngă pat, întîlni aceiași ochi mari privind în gol parc-ar fi iscodit un răspuns la o întrebare ce nu se putea formula.

— Ce-i cu tine, porumbiță frumoasă ?... La ce te gîndești așa de intens ?

— Nimic... nimic ! zise ea repede ca și cînd ar fi ascuns o taină ; pe urmă, tremurîndu-și genele lungi, cu un surîs moale și cu glas îndulcit de abandonare șopti : Vino !... Și... stinge lumina !

Cu toate că era măritată de șapte ani și născuse doi copii, d-na Pahonțu păstrase o candoare aproape feciorelnică. Nu avea și nici n-ar fi putut păstra secrete. Trebuia să împartă cu cineva bucuriile ca și suferințele. Din copilărie a rămas cu nevoia sufletească de a-și depozita încrederea parcă astfel și-ar fi ușurat conștiința și ar fi făcut provizii pentru alte vremuri. Cînd s-a măritat a crezut că bărbatul îi va fi și duhovnic. Și singurul, căruia n-a îndrăznit să se destăinuiască niciodată complect, a fost Toma. Prima încercare, pe timpul logodnei, a descurajat-o într-atîta că nici nu i-a mai trecut prin gînd să reînceapă. Grijile casei și ale copiilor le cumpănea cu Fräulein Erna, mai cu seamă de cînd s-a stins d-na Cumpănașu ; problemele culinare le dezbătea îndelung cu bucătăreasa ; pentru nevoile inimii Cintia era prietena neprețuită care și ea, la rîndu-i, numai pe Ginia o avea confidentă.

A doua zi Virginia chemă poate și de zece ori casa Cumpănașu interesîndu-se dacă d-șoara Cintia a venit de la școală, încît servitoarea se temea să nu se fi întîmplat ceva. În sfîrșit răsună guriță Cintiei la telefon.

— Maimuță scumpă, ce mult mi-ai lipsit astăzi ! zise d-na Pahonțu înviorată. N-am nimic special să-ți spun... Nu, zău, adevărat !... Numai că sînt fericită, Cintizelule scump, și știi bine că fericirea mea n-ar fi deplină dacă n-ai lua parte și tu !... Sigur că din pricina lui Toma !

Apoi lumea mea acuma el este și copilașii, ba parcă mai mult el, fiindcă în el se întruchipează și copiii... A, nu! Ce vorbă! Cum să aleg între el și copii? Noi patru facem o singură ființă... De ce crezi tu, Cințăzel drag, că am vrut să-ți spun că sînt fericită?... Nu-ți mai aduci aminte cînd m-am plîns odată, mai de mult, că Toma pare înstrăinat, curios, în sfîrșit m-am plîns... Îți amintești?... Da, cînd a fost fără mine la logodna Corinei Rotaru!... Ei bine, am început să am remușcări că m-am plîns... Toma e bun și drăguț. Să-ți dea Dumnezeu și ține unul la fel! De ce protestezi? N-ai vrea?... Tu nu prea-l iubești pe Toma, Cințăzel, am observat! Te potrivești cu bietul tata... Ba da, ba da!...

După ce închise telefonul îi păru rău că nu i-a spus nimica despre spaima stranie de aseară mai ales că îi stăruia în suflet ca un pumnal.

„Lasă că-i spun altă dată, se gîndi renunțînd. Poate că ar rîde de mine c-am dat în doaga copiilor cu spaimele din senin..."

3

Toma Pahonțu, mai mult chiar decît Rotaru, a trăit o săptămînă de zbucium bolnav. I se părea că toată lumea s-a oprit în loc și admiră mișcările maestrului. Cu trei zile înainte de recepția solemnă de la clubul democrat a reușit să plaseze în *Universul* un amplu interviev cu fotografie al lui Rotaru, oferind curioșilor explicații și clarificări. „La poarta vieții românești bat năpraznic marile comandamente ale viitorului. Tiparele vechi au fost sfărîmate de pulsul noilor principii care-și reclamă realizarea. Nu salturi în necunoscut; noi nu ne putem permite luxul nebuniilor care să primejduiască însăși existența statului. Dar stăpîni trebuie să fim în casa noastră, complect stăpîni. Primarul național e comandamentul imperios fără a cărui împlinire România nu poate deveni statul puternic și suveran ce are dreptul să fie... Constituția riscă să rămîie un petec de hîrtie dacă nu se adaptează grabnic spiritului vremii. Constituția nouă va trebui să asigure supremația românismului acestei țări într-o disciplină și

ordine națională care să garanteze dezvoltarea normală a tuturor energiilor creatoare... Noi nu putem face ca strugul și să ignorăm problemele dificile sau dezagreabile. Problema evreiască există și trebuie urgent soluționată. Eu nu sînt antisemit, dar..." Frazele patriotice curgeau pe aproape trei coloane de gazetă și se încheiau cu certitudinea că aceleași îngrijorări naționale și străduința sinceră de-a vindeca relele de care suferim le-a găsit în programul partidului democrat pentru a cărui realizare va munci cu bucurie, alături de marele român și animator ce este doctorul Ionescu, respectat de întreaga țară conștientă...

Intervievul a stîrnit comentarii variate. În timp ce unele ziare ironizau subitele descoperiri ale distinsului reprezentant al baronului, altele, tinere și vehemente, îl salutau ca pe un erou al noii conștiințe românești...

Recepția de la clubul din Calea Victoriei, regizată de Pahonțu împreună cu Motroc, a fost simplă și sobră ca să facă mai mare impresie în special asupra gazetarilor care, ca totdeauna, erau lacomi de intrigi sau declarații senzaționale. Toate saloanele au fost ocupate de aderenții lui Rotaru printre care s-au mai amestecat și alți prieteni și cunoștințe. La ora fixată, precis, și-a făcut intrarea solemnă doctorul Ionescu de braț cu Rotaru și înconjurați de parlamentarii și fruntașii partidului. Au fost, firește, primiți cu o furtună mare de aplauze și aclamații. Pe urmă Rotaru a rostit un discurs patetic, parafrazîndu-și inteligent intervievul și adăogînd o apologie a doctorului Ionescu subt a cărui energică și înțeleaptă comandă partidul democrat și cu adevărat național va cîștiga izbînda cea mare, izbînda românismului însuși. Citeva minute păreau că se vor dărîma zidurile de ropotele ovațiilor. Șeful răspunse tot atît de patetic dar mai scurt făcînd elogiul lui Rotaru, mare jurist, mare orator, mare om politic și mai presus de toate mare român. În mijlocul altui puhoi de aplauze doctorul Ionescu a îmbrățișat călduros pe Rotaru. Pe urmă Rotaru a îmbrățișat pe Pahonțu, pe urmă Motroc pe Rotaru, pe urmă Motroc pe Pahonțu și așa mai departe, în vreme ce aplauzele frenetice nu mai conteneau și emoția lucea pe toate fețele.

A urmat obligatul banchet la Luzana unde atmosfera a devenit mai cordială şi limbile s-au deştelenit în numeroase şi nesfîrşite toasturi. Printre primele a fost al lui Pahonţu, care în loc să tămîieze pe şeful partidului democrat sau să batjocorească măcar celelalte partide, a cerut atenţie şi dragoste şi grije pentru tineretul român, speranţa viitorului... Cu un vocabular aspru şi cu glasul lui hîrîit, a recoltat abia cîteva aplauze anemice, comesenii considerînd deplasate asemenea revendicări la o masă prietenească. Spre surprinderea tuturor însă doctorul Ionescu s-a ridicat imediat şi a mulţumit „tînărului prieten Pahonţu" că a evocat aici o problemă atît de dureroasă şi atît de actuală, încredinţîndu-l că va dovedi prin fapte, cînd va veni ocazia, interesul ce-l poartă generaţiilor noi. Şi a închinat pentru tineretul ţării, ciocnind afectuos cu Pahonţu în aclamaţiile entuziaste ale tuturor.

— Aşa se face politică ! i-a şoptit mai tîrziu lui Toma un vecin sfrijit, necunoscut, clipind şiret, fără a lăsa să se înţeleagă dacă îl complimentează sau îl ironizează, ori dacă admiră prezenţa de spirit a şefului faţă de problemele grase demagogice.

Ultima scenă a cazului Rotaru s-a jucat în pralament. După trecerea oficială în partidul democrat, Rotaru a trimis preşedintelui o scrisoare aducîndu-i la cunoştinţă că, deoarece conştiinţa l-a îndemnat să se despartă de vechii săi prieteni politici, se crede dator, dealtfel şi în conformitate cu legea, să-şi depună mandatul de deputat. Preşedintele Camerei s-a consultat cu şeful guvernului şi apoi a propus, iar Adunarea a admis unanim respingerea demisiei. Ziua următoare Rotaru a mers la şedinţă şi s-a aşezat în mijlocul celor nouă reprezentanţi ai partidului democrat care l-au salutat cu entuziaste aplauze şi îmbrăţişări, subt privirile indulgente şi ironice ale majorităţii.

— Acuma, Tomiţă băiete, la lucru ! strigă Rotaru în aceeaşi seară. Alegerile bat la uşă, vorba şefului. Trebuie să ne ocupăm serios de reorganizarea Capitalei ! Să luăm contact cu şefii de sectoare, să...

Pahonţu crezu iar de cuviinţă să se codească puţin, numai ca să fie solicitat mai insistent, pretextînd că n-are

destulă experiență ca să-și asume o răspundere atît de mare, că...

— Ascultă, Pahonțule, îl întrerupse avocatul deodată cu alt glas, serios și apăsat. Exagerezi. Nu știu a citea oară repeți jocul cu ezitările astea care nu ți se potrivesc deloc. Dacă ar fi din modestie, ar fi o prostie. Dacă e diplomație, atunci faci măgăria inutilă de-a mă crede pe mine prost... Îmi pare rău că m-ai silit să-ți vorbesc așa.

— Mie îmi pare și mai rău, maestre dragă, că-mi atribui motive machiavelice ! strigă Toma rîzînd, ca să dea altă întorsătură conversației. Căci nu e decît dorința firească de-a mă acoperi pentru viitor în cazul cînd mi-ai face imputări că...

Pahonțu își dădea seama c-a întins prea tare coarda. Rotaru se simțea ofensat. Nu putea nici acuma și nici chiar mai tîrziu să-și răcească relațiile cu dînsul, singurul prieten mai mare. Trebuia cu orice preț și imediat să restabilească situația. Tocmai se întîlnise iarăși cu Dolinescu și-l poftise la masă, cum îi făgăduise deunăzi. Îi veni ideea deodată să invite și pe Rotaru, mărturisindu-i că în acceptare ar vedea uitarea necuviinței de adineaori. Pe Rotaru invitația îl încurca. Nu-i plăcea să iasă seara. Strigă împăcat :

— Ei atunci nu viu și asta să-ți fie dovada că nici n-am fost supărat... Te-am pus la punct și cu asta s-a terminat... Dar după ce ai fost cum ai fost, vrei să mă și pedepsești ?... Tu nu știi cît de greu mă urnesc ?... Amînă mai bine pînă după alegeri !...

— Atunci vei fi ministru și n-o să ai timp, zise Pahonțu. Bine, maestre, nu mai insist, dacă nu-ți face plăcere, dar lasă cel puțin pe Corina să vie cu Teofil !

— Bucuros, puiule ! făcu Rotaru bucuros. Numai să vorbești și cu Eva... Cu toate că Corina e capabilă să meargă chiar fără voia maică-si sau mai ales atunci...

Pahonțu oftă liniștit. Pe drum, singur, se mustră :

— Un om deștept nu face d-astea nici cînd e în șa, darmite cînd de-abia a atins scara !

4

Barbu Dolinescu sosi cel dintîi. Dacă venea cu zece minute mai devreme, nici pe Toma nu l-ar fi găsit acasă.

— Îți deschid eu că femeile-s în mare fierbere cu pregătirile ! Îl întîmpină Pahonțu îmbrățișîndu-l. Măi Barbule, ce bucurie-mi faci, măi, nici nu-ți închipui !

Era cu vreun an mai tînăr ca Toma, dar părea mai mare, poate din pricina firelor albe ce-i mîjeau pe tîmple. Avea o înfățișare de mîndrie bărbătească, răspîndind totuși o simpatie cuceritoare. Fața uscată cu pielea mată și niște trăsături fine care însă reunite dădeau o impresie de energie îndărătnică. Ochii vii negri, cu sclipiri arzătoare, erau într-adevăr ferestrele sufletului ; privirile lor exprimau atîta sinceritate că în dosul lor nu mai puteai dăinui nici o taină și nici o strîmbătate. Numai buzele subțiri, alcătuind o linie orizontală, ascundea parcă în rigiditatea lor o cruzime aproape în contrast cu tot restul. O cicatrice largă îi brăzda obrazul drept de la coada ochiului la colțul gurii și pînă la îndoitura bărbiței.

— Bine te-am găsit frate-meu ! zise oaspele rîzînd numai cu ochii.

În clipa cînd treceau din vestibul în biroul lui Toma, se deschise furtunos ușa sufrageriei și Virginia strigă :

— Toma dragă a sunat ! Vezi tu cine e, că jupîneasa...

Zări pe Dolinescu, se întrerupse zăpăcită și murmură :

— Vai, scuzați, domnule, credeam că Toma e singur...

Străinul o privea cu surprindere plăcută. Pahonțu interveni :

— Stai, porumbițo, dacă s-a nemerit așa, să cunoști pe fratele Dolinescu...

— Iertați-mă, doamnă ! Am venit prea devreme, zise Dolinescu sărutîndu-i mîna. Am venit însă înadins ca să mai pot sta de vorbă cu soțul d-voastră pe care de ani de zile nu l-am mai văzut decît între două trenuri sau două tramvaie... (Vorbind examina mereu pe Virginia. Se întoarse deodată spre Pahonțu, cu alt glas.) Domnule, frumoasă nevastă ai !... Unde ai găsit-o ?... Măi Pahonțule, măi, tu în toate ai ayut noroc !

Virginia se retrase confuză și încîntată, făgăduind să revie curînd împreună cu Cintia pe care o luase de la amiazi să-i fie de ajutor, mai ales că între invitați erau și noții Herdelea, iar pe coana Niculina o cunoștea de mare cusurlie.

Un sfert de oră, cît fură singuri, Dolinescu nu încetă să felicească pe Toma, și pentru că a izbutit să-și înjghebe un cămin — casa lui, nevasta lui, copiii lui — dar cu deosebire pentru că s-a putut acomoda cu viața și, stăruind pe lîngă Rotaru, a ajuns aproape de țintă.

— Am înțeles din jurnale, frate-meu, zise serios, dar cu o lumină disprețuitoare în ochii jucăuși. Ca mîine vei fi deputat și pe urmă celelalte înainte...

— Dacă ar merge lucrurile cum crezi tu, da, zîmbi Pahonțu. Dar partidul democrat nu înseamnă siguranță, ci mai mult riscul ! Eu nu puteam să mă despart de Rotaru, îți închipui !

— Lasă, măi, că trebuie să fie ceva la mijloc ! reluă Dolinescu neturburat. Rotaru e vulpe bătrînă și nici tu nu ești tocmai ageamiu — nu mergeți voi spre neant doar cu idealul în brațe ! Astea-s pentru galerie, religia tinereții și comandamentul național și celelalte !

Pahonțu era obișnuit cu francheţele lui biciuitoare și-i plăceau în patru ochi. S-au legat prieteni de cruce pe front. Au luptat în același batalion de vînători, au fost bravi amîndoi și au dobîndit împreună cruciulița albastră care le consacra meritele militare. Dolinescu a observat de atunci rîvna aproape feroce de-a ajunge a camaradului său, dar nu i-a socotit-o un defect în sine, zicînd că munca și talentul dau drept omului să se valorifice.

După război viața i-a despărțit. Dolinescu, odrasla unei familii mari, cu relații de rudenie și prietenie în sferele înalte, trăia în alte cercuri cu puține contingențe în lumea în care se învîrtea Pahonțu. Cînd se întîlneau, rar, vechile amintiri comune din traiul aspru de odinioară le împrospătau prietenia și-i păstrau viu farmecul. Pahonțu îl iubea ca pe un ideal, spunîndu-i totuși deseori că viața ideală pură nu se poate trăi, precum nimica absolut pur nu poate exista în lumea noastră pămîntească.

În primii ani de pace Dolinescu îndată ce şi-a luat licenţa, a găsit, prin intervenţia unui unchi al său, un post important în birourile comitetului agrar de pe lîngă Ministerul Agriculturii. A fost primit cu simpatie de toţi, îndeosebi pentru că era cavaler Mihai Viteazul. După vreo şase luni de serviciu, într-o zi directorul l-a chemat special : „Domnule Dolinescu, preşedintele nostru, printr-o rezoluţie sibilinică, cere un referat urgent şi favorabil într-o chestiune cam gingaşă... Pînă mîine să mi-l aduci !" L-a adus. Peste o oră îl cheamă preşedintele, un bătrîn respectabil, sever şi cu mustăţi pe oală : „Domnule, referatul d-tale e greşit. N-ai respectat rezoluţia mea." „Nu e greşit, domnule preşedinte." „E greşit ! apăsă preşedintele. Să-l refaci conform rezoluţiei mele." „Domnule preşedinte, mi-e imposibil zise Dolinescu îndreptîndu-se milităreşte. Rezoluţia d-voastră e greşită, fiindcă nu respectă legea. Referatul meu e în conformitate cu prevederile legii..." Preşedintele îl măsură de sus pînă jos, întrebînd : „D-ta te numeşti Dolinescu ?" „Da, domnule preşedinte !" Îl măsură din nou, clătinînd din cap cu o indignare stăpînită, apoi luă referatul, îl rupse tacticos în bucăţi, îl aruncă la coş şi în cele din urmă se adresă directorului care era de faţă, zicînd : „Te rog să iai măsuri ca pînă într-o oră acest domn să părăsească definitiv birourile instituţiei ! Ai înţeles ?... Peste o oră să-mi raportezi de executare !... Atîta necuviinţă !... Am terminat !" „Am onoarea să vă salut, domnule preşedinte !" făcu Dolinescu liniştit, ieşind...

După cîteva zile unchiul său îl apostrofă supărat : „Bine, Barbule, să-mi faci una ca asta ! Şi tocmai cu preşedintele care a fost atît de amabil, care a înfiinţat anume un post pentru tine..." „N-am ştiut asta, nu mi-ai spus, răspunse Dolinescu neclintit. Dar chiar dacă ştiam, lucru incorect nu făceam ! Mi s-a cerut ceva nelegal şi ca atare incorect !"

Vreo doi ani a umblat fără ocupaţie. Pe urmă un prieten intim al familiei, membru important în consiliul de administraţie al unei imense societăţi industriale, după multe sforţări, a reuşit să-l numească inspector general cu leafă bună şi cu atribuţii atît de vagi încît echivala cu o

sinecură. Dolinescu s-a prezentat la administratorul delegat, proprietarul și stăpînul de fapt al instituției, i-a mulțumit pentru numire și i-a cerut de lucru. Administratorul l-a îndrăgit pentru că era simpatic și fusese erou. L-a făcut să vie de mai multe ori, a stat totdeauna de vorbă foarte amical despre toate, dar de lucru se codea să-i dea, neavînd încredere în capacitățile industriale ale eroilor. Văzînd că trec lunile și încasează leafă fără muncă, Dolinescu declară verde amabilului administrator că conștiința nu-i permite să primească bani de pomană, că el înțelege să lucreze, iar dacă nu va fi la înălțime... În zadar mai încercă administratorul să-i explice că țara are obligații față de cei ce și-au vărsat sîngele, Dolinescu nu se dădu bătut. Mai mult ca să scape de el, administratorul născoci niște controluri și verificări, imposibile de realizat, dar bune să ocupe timpul zelosului inspector general. Peste aproape un an însă Dolinescu îi aduse un raport de mai multe zeci de pagini. Din curiozitate își aruncă ochii prin el într-o seară și rămase uimit de conștiinciozitatea și seriozitatea lucrării. Se descopereau o serie de neregularități din trecut, care au costat multe milioane, și defecte de organizație care azi micșorează producția și păgubesc societatea cu alte milioane. Și se propuneau îndreptări, parte urgente, parte de lungă durată, pentru înlăturarea relelor... După vreo săptămînă Dolinescu fu chemat și felicitat cu mare căldură. Totuși peste o lună administratorul îi comunică cu părere de rău că trebuie să renunțe la serviciile lui, despăgubindu-i cu leafa pe trei ani. Era mai comod decît dacă ar fi realizat propunerile foarte judicioase dar prea gingașe din referatul prea conștiinciosului inspector...

În sfîrșit, cu concursul unui prieten mai mare cu cîțiva ani și pe cît de muncitor, pe atît de norocos, ajuns director influent la Ministerul Industriei, Barbu Dolinescu a fost numit inspector. Un an și jumătate a funcționat spre mulțumirea tuturor. Era de o cinste și severitate încît i-a mers vestea, iar ministrul însuși, cînd avea vreo însărcinare mai grea, pe Dolinescu îl trimitea. Cu vreo două luni înainte de plecarea guvernului, prietenul în direcția căruia lucra i-a dat într-o zi un dosar să-l studieze și să refere, atrăgîndu-i atenția că ministrul ar dori să poată pune o

rezoluție favorabilă. A doua zi Dolinescu a raportat verbal directorului că în dosar e vorba de niște lucruri suspecte despre care probabil ministrul nu știe, așa că... Directorul consultînd pe ministru, i-a spus să fie abil și să facă așa încît să-și împace și conștiința și dorința ministrului. Dolinescu a studiat mai de aproape dosarul și conștiința lui s-a revoltat mai mult. A întocmit deci un raport foarte minuțios, l-a înregistrat oficial ca să nu i se piardă urma și l-a prezintat directorului care, citindu-l, a sărit ars : „Ai nebunit, dragă Barbule ?... Crezi că am să prezint eu ministrului astfel de referat ?... Dacă ții cu orice preț, du-te de-l prezintă d-ta !" Dolinescu a luat dosarul și referatul, s-a urcat la cabinetul ministrului, a așteptat pînă i s-a spus că e singur ca să-i poată da mai bogate lămuriri, și a intrat : „Domnule ministru, referatul în chestia..." „A, l-ai făcut ? zise ministrul mulțumit. Bravo ! Dă-l încoace, Dolinescule !... Sper că pot scrie : Se aprobă referatul ?" adăogă luînd stiloul și aruncîndu-și ochii pe hîrtia pusă dinainte de Dolinescu. „Cum credeți, domnule ministru ! zise Dolinescu modest. Eu m-am luptat să..." După primele fraze citite însă, ministrul se întrerupse și strigă supărat : „Ce luptă, domnule ? Eu nu ți-am cerut să te lupți... La război te-ai luptat foarte frumos, de aceea ești erou. Dar aici ești funcționar și trebuie să execuți ordinele și să-ți faci datoria... Ia dosarul și să-mi prezinți alt referat, în sensul..." „Domnule ministru, conștiința nu-mi permite să modific nici un cuvînt din ce-am scris în referat !... D-voastră nu știți că se urmărește..." „Eu n-am timp de conversație cu d-ta. Să modifici referatul !" „Nu se poate, domnule ministru. E înregistrat" — răspunse calm Dolinescu. „Poți să pleci. Vei fi destituit pentru neexecutare de ordine !" gîfîi ministrul sever. „Prefer, domnule ministru. Vă salut !"

Ministrul a fost silit să scrie totuși „Se aprobă" pe referatul lui Dolinescu. Și nici Dolinescu n-a fost „destituit" ci numai „pus în disponibilitate" prin desființarea postului. De data aceasta însă Dolinescu n-a primit îndepărtarea fără murmur. Avea drepturi cîștigate și s-a adresat justiției. După aproape doi ani a cîștigat procesul — daune și reintegrare. Guvernul se schimbase, dar nici noul

ministru nu părea bucuros să-l reprimească în serviciu. A tărăgănat cît a putut și l-a reintegrat în cele din urmă, dar la Cetatea-Albă. A urmat alt proces pe care iar l-a cîștigat și ministrul iar a găsit motiv de amînare pînă la bugetul viitor, deoarece numai pe cale bugetară se putea reînființa postul...

Acuma era tocmai în așteptarea noului buget. Cum însă noul buget părea că va fi alcătuit de un nou guvern, era sigur că va trebui s-o ia da capo, să facă alt proces cu alte amînări...

— În sfîrșit, știi tu, frate-meu sistemul nostru național, încheie Dolinescu povestindu-i ultimele peripeții ale ultimului proces. Nu-mi fac iluzii. Pînă nu va veni o răsturnare din temelii, nu se poate ameliora nimic în scumpa noastră țară.

— Tu disprețuiești profund politica, observă Pahonțu. Cu toate astea numai prin politică se poate provoca schimbarea mare pe care o rîvnim cu toții. Politica e arta de a prevedea, de a crea și de a ferici un popor sau lumea întreagă.

— Politica e rîia vieții, dragă Toma ! făcu Dolinescu rînjind crunt ; fiindcă însă tocmai reapărea d-na Pahonțu cu Cintia, adăogă repede, îndulcindu-și expresia. Despre asta vorbim altă dată. Acum avem lucruri mai simpatice...

În curînd sosi profesorul Cumpănașu cu fiul său și apoi, la interval de cîteva minute numai, Titu Herdelea cu doamna. Dolinescu îi strînse mîna cu o mică explozie amicală :

— Domnule Herdelea, ce bine-mi pare că te întîlnesc ! Nici nu mă așteptam, Toma nu mi-a spus nimic... Îți aduci aminte de mine ? Unde ne-am cunoscut : înainte sau după Cireșoaia ?... Dar te-ai schimbat mult ! Nici nu te-aș fi recunoscut pe stradă... Te-ai făcut mai chipeș, mi se pare însă că ai și îmbătrînit !

— Apoi anii nu se împuținează, ci se înmulțesc, bată-i să-i bată ! zise Titu Herdelea cu o veselie puțin jenată. Am patruzeci și cinci împliniți, domnule Dolinescu ! Aș fi decan astă-seară, dacă n-ar fi domnul profesor să mă întrecă !

— Eu am bătut cincizeci și cinci și tot nu mă simt bătrîn ! glumi Cumpănașu clipind către d-na Niculina care se întunecase la față.

Titu Herdelea într-adevăr îmbătrînise în ultimii ani parcă l-ar fi ros o boală ascunsă. Își pierduse mult din vioiciunea de odinioară. La colțurile ochilor și ale gurii se înmulțeau zbîrciturile, semănînd în privința aceasta cu tatăl său care murise tocmai în ajunul războiului. Părul începuse a-i cărunți de cîțiva ani, pe urmă s-a oprit și a rămas o culoare incertă, deloc tinerească.

Niculina, soția lui, nu observa schimbarea. Dimpotrivă i se părea că, împlinindu-se la corp, s-a făcut mai bine și-l urmărea feroce cu eterna ei gelozie. Ea însăși, din fecioara plăpîndă, ajunsese o matroană voinică, grasă, cu respirația grea, cu picioarele umflate, cu un trup otova, circotașă și moralizatoare. Numai figura păstra urmele drăgălășiei de demult, cu toate că făcuse o bărbie cu două rînduri. Era convinsă că e cea mai desăvîrșită menajeră, teroriza servitoarele și nu-i plăcea nimic la alte case. Pentru că nu și-a înșelat niciodată bărbatul, considera pe ceilalte femei cocote. Se credea și azi atît de fermecătoare că nu se dădea pe trei tinere. Își făcuse un glas de parcă veșnic avea arțag...

În vreme ce Titu schimba cu Dolinescu cîteva amintiri de război, Niculina se depărtă cu Virginia și Cintia, șoptindu-le indignată :

— Da mojic mai e și ăsta, cine-o fi... I-auzi ! Că Titu e bătrîn !... Mă mir că nu i-e rușine...

— Așa sînt, tanti dragă, bărbații între ei, încercă Virginia s-o îmbuneze.

— Ba e un mormoloc Titu, că eu l-aș fi repezit să mă pomenească ! se înverșună d-na Herdelea.

Mai bodogăni puțin, apoi își schimbă înfățișarea și glasul, întrebînd drăguț :

— Da voi cum vă mai lăudați, fetelor ?... Tu, cintizeiule, mereu cu școala și gospodăria ?... Sper că ați pregătit un *menu* mai ușor, Virginia dragă ? Eu una, în orice caz, nu știu dacă am să mănînc mare lucru... Că mi-a adus azi Titu o cegă delicioasă și am gătit-o cum știu eu de a fost ceva rar ! Unde mai pui că aveam și un curcan...

O întrerupse însuși Titu care se apropia să salute pe d-na Pahonțu și pe Cintia, rostind vesel și ardelenește :

— Servus Virginia ! Ai emoții de gospodină ?... Dar tu Cintia ? Servus !

Apoi le sărută mîna pe rînd, galant și surîzător. D-na Niculina iar se mohorî. I se părea exagerat și ridicol ca un om serios, cum ar trebui să fie dînsul, să le joace mîinile. Barem Cintia e chiar elevă... Dar așa a fost el totdeauna, nedelicat cu nevastă-sa în lume. Era sigură că, în sufletul lui, le place pe amîndouă și nu așteaptă decît un prilej. Că și ele trebuie să fie niște stricate, oho... Despre mironosița de Virginia a avut ea bănuieli de cînd Titu s-a găsit din senin să însoțească pe Pahonțu la nuntă, la Alba Iulia. Ba s-a mai descoperit deodată și rudă cu „frumoasa...“ ? Nu-i vorbă, a observat ea de mult că-i fug ochii după fetișcane. Are dreptate domnul c-a îmbătrînit ; numai bătrînii sînt așa de libidinoși... Ca să-i taie orice eventual efect, îi zise plină de îngrijorare prefăcută :

— Vai, dragă Titule, ai un aer așa de scofîlcit ?... Nu cumva ai răcit aseară ?... Cum ajungem acasă îți pun niște pahare, să știi !

— Lasă, frate, că n-am nimic ! bombăni bărbatul, depărtîndu-se. Ce Dumnezeu...

— Bine, Titișor scump ! spuse Niculina deodată cu mare drăgălășie. Iar ca să arate celor două cît de mult se iubesc ei și cît de zadarnice ar fi pentru ele orice speranțe de a i-l răpi, strigă dulce : Titule ! Scoase vîrful limbii între buzele țuguiate și-i trimise o sărutare, ciripind apoi ca o vrabie bătrînă : Ce bărbat, minca-l-ar mama ! Nici nu se mai găsesc azi bărbați ca el !

Cei doi logodnici întîrziau. Ca să se agrementeze așteptarea, Pahonțu ceru să se servească aperitivele. D-na Herdelea numai acum descoperi pe băiatul lui Cumpănașu și îndată interpelă pe Titu :

— Vezi, ți-am spus să aducem și pe bietul Zachi, dar tu că așa și pe dincolo. Iacă, domnul Cumpănașu l-a adus pe al dumnealui...

— Acu lasă, Niculino, că Zachi are de lucru ! făcu Herdelea împăciuitor.

— Ce lucru ? stărui ea. Așa l-ai chinuit totdeauna, dragul mamii, parc-am avea o sută de copii... De ce nu-l

scoatem și pe el în lume ? N-are nas, e slut, ori e prost ? Slavă Domnului, i-am dat o educație cum nici la prinți nu se pomenește în vremea de azi...

Zachi era unicul fiu al lui Herdelea și l-a necăjit cît zece. Rău și leneș, disprețuia cartea, avea ambiții sportive și, la douăzeci de ani, abia se lupta cu clasa a șaptea. Subt pretext că un copil avem, Titu a fost obligat să-i împlinească toate capriciile pentru a evita eterne certuri cu Niculina. N-a trecut nici o clasă fără toate intervențiile posibile și totuși a rămas de trei ori repetent și a trebuit să schimbe trei licee. Anul trecut a încercat să se sinucidă pentru că l-a părăsit o mică artistă de varieteu...

D-na Herdelea, încăpățînată ca totdeauna, se învrștuna să cheme pe Zachi prin telefon, tocmai fiindcă Titu se împotrivea și nimeni nu-i dădea ei dreptate, ba Pahonțu — care știa cîte amărăciuni avea Herdelea cu băiatul — aruncase chiar vorba că „nu e nimica, o să vie și Zachi altă dată !" Sosirea ultimilor invitați abia-abia reuși să înlăture chestia Zachi.

— În loc de doi venim trei ! zise Teofil Drugeanu. Și, firește, cu întîrziere ! A fost imposibil să convingem pe bătrîni că n-avem nevoie de însoțitor și a trebuit să trimitem întîi mașina să ia pe soră-mea și pe urmă să pornim încoace toți trei împreună !

— Nici nu există în toată România ființă mai pașoptistă ca mama ! spuse rîzînd Corina. Afară poate de tata și de mama lui Teo !

Niculina găsi foarte necuviincioase față de părinți vorbele acestea, dar toată lumea făcu haz, mai ales Titu care examina cu ochi dulci pe Corina și pe Gafina. Uitînd pe Zachi, d-na Herdelea se apropie de bărbatul ei, să-l apere de ispite, șoptindu-i :

— Doamne, stricate mai sînt fetele de azi !

Gafina, fata cea mai mică a lui Drugeanu, nu cunoștea decît pe Pahonțu. Virginia însă, după ce se îmbrățișă cu Corina, o sărută și pe ea, fără să mai aștepte prezentări. Din risetele și zgomotul general se ridică apoi dominator glasul lui Teofil :

— Știi noutatea cea mare, Toma ?... A căzut guvernul !

După o clipă de uluire izbucniră întrebările febrile care reclamau amănunte. Teofil n-a mai avut de unde să se

informeze. Întîmplător, așteptînd pe Gafina, a telefonat la Belcineanu, pe care nu-l putuse întîlni după-amiază, să-i ceară o precizare pentru un proces de mîine. Și Belcineanu i-a comunicat că acum un ceas și ceva, exact la ora opt seara, primul ministru a fost la palat, și-a oferit demisia și demisia i s-a primit. Teofil a informat, firește și pe Rotaru care, în momentul cînd tinerii porneau încoace telefona la doctorul Ionescu.

— Bine, dar asta e absolut neașteptat ! strigă Pahonțu cuprins de o agitație extremă. Asta e lovitură de teatru, ca să nu zicem de măciucă ! N-a răsuflat nimic ! N-a știut nimeni nimic !... S-o fi întîmplat ceva la Parlament ?

— Nu, asta știu eu precis ! zise Teofil. A fost o ședință absolut anodină.

Titu Herdelea avea emoție din altă pricină. El, știind că nu e nimic extraordinar la ordinea zilei, nici n-a mai trecut pe la redacție, mulțumindu-se să anunțe pe secretarul general că va veni mai tîrziu, poate după miezul nopții. Ceru deci numaidecît *Universul*. Secretarul îl liniști și-i ură poftă bună : au avut și ei știrea la timp, dar numai udineaori a confirmat-o președința consiliului printr-o notă laconică și, pentru că n-au putut culege la repezeală nimic interesant, au renunțat a scoate ediție specială.

Pahonțu încercă să afle amănunte de la Rotaru care însă nu știa mai mult căci nu dăduse de doctorul Ionescu, iar Motroc n-avea decît informația din *Dimineața* care a apărut tocmai adineaori, anunțînd doar că mîine vor începe consultările. Mai telefonă și la *Adevărul* întrebînd de un redactor politic prieten care de obicei știa mai multe decît se puteau publica, dar nu-l mai găsi la redacție.

— Ei, asta e bună ! făcu Pahonțu cu un surîs rătăcitor și căutînd să se stăpînească. Din senin ! Bombă !

— Așa e politica ! zise Dolinescu ironic. Arta de-a prevedea și de-a ferici lumea !

Încurcătura stîrnită de vestea lui Teofil a fost binevenită pentru Virginia care a trebuit să modifice aranjamentul mesei, să adauge un tacîm...

— Poftiți, vă rog, la masă ! rosti cu emoție jupînească din prag deschizînd larg ușile sufrageriei.

Virginia repetă invitația nu mai puțin emoționată. Era cea dintîi masă mai mare, cu străini și deci mai preten-

ţi-asă, în căsnicia ei de şapte ani. In afară de cina săptămînală cu Cumpănaşii, a mai avut rareori pe Herdelenii sau din cînd în cînd cîte un prieten de-al lui Toma, adus întîmplător şi mai totdeauna neanunţat. Acum însă erau unsprezece în sufrageria luminoasă şi Virginia se simţea ca la un examen de capacitate. Dacă n-ar fi avut pe Fräulein Erna care să dirijeze pe bucătăreasă şi pe jupîneasă în timpul serviciului, ar fi stat pe jăratec. Chiar aşa era cu ochii mereu la uşa oficiului şi la fata care servea, cu toate că Cintia, de cîte ori îşi încrucişau privirile, îi făcea discret semne că toate merg pe roate. Spre fericirea ei Teofil Drugeanu, tocmai într-un moment de tăcere, i se adresă foarte familiar :

— Iertaţi-mă, doamnă, că îndrăznesc, dar e aşa de delicios că eu m-aş mai servi puţin, dacă o voie...

— Vai, domnule, îmi faci mare plăcere... Margareta, serveşte, te rog ! zise d-na Pahonţu iluminată de bucurie, mai ales că şi alţi oaspeţi îşi manifestă acuma aceeaşi dorinţă.

D-na Herdelea, care mîncase cu poftă, se opri deodată parcă elogiile ar fi fost săgeţi zvîrlite în reputaţia ei culinară. Pentru a atrage atenţia asupra propriilor sale calităţi, pe cînd lumea se servea din nou, ea rosti sentenţios :

— Ascultă, dragă Virginico, să-ţi dau eu o reţetă de volovan cum n-ai mai pomenit... Nu zic, bun e şi ăsta dar...

— Mai bun nu se poate doamnă ! spuse cu mare convingere şi Dolinescu, servindu-se a doua oară.

— Ei, îmi pare rău, domnule ! se întărîtă Niculina. Dacă eu n-am să ştiu cum se face un volovan şi care-i mai bun, atunci nu mai ştie nimeni. Că mesele mele sînt vestite în Bucureşti. Au fost miniştri la noi la masă, Titu are mulţi prieteni oameni mari, şi toţi mi-au mărturisit că nu s-au ospătat nicăiri mai bine... Nu mă laud, nici n-am nevoie, dar acum cîteva zile am avut şi noi un volovan, ei bine, chiar Titu a spus că nici la Capşa, în vremurile de glorie, nu s-a mîncat ceva mai fin şi mai delicios... D-aia voiam să-i dau reţeta, că eu nu-s ca altele, să nu spun... Eu ce-am în guşă şi-n căpuşă !

Titu Herdelea pusese nasul în farfurie, jenat, dar vedea cu coada ochiului cum Corina, vecina lui din stînga, se uita peste masă la nevastă-sa ca la panoramă, gata-gata

să izbucnească în ris. Profesorul Cumpănaşu însă, şezînd lîngă Niculina şi ştiind-o că, mai ales în chestii culinare, nu cedează nici moartă, interveni să salveze situaţia, întrebînd deodată :

— Ia mai bine, frate Pahonţule, spune d-ta ce crezi despre criza asta care a izbucnit aşa de subit ?... Ştim cine pleacă, dar am vrea să ştim cu un minut mai curînd cine vine ?

Toma îşi dădea toate silinţele să-şi ascundă frămîntarea. Avea sentimentul de supremă încordare şi de mare încredere amestecat cu mare teamă care în timpul războiului, în preajma unui asalt primejdios, i-a zgîlţîit de-atîtea ori sufletul. Nici acuma nu-l trădau decît foarte rare zvîcniri nervoase în muşchii fălcilor. Răspunse cu rîsul rînjit care-i dădea o înfăţişare sălbatecă :

— Din păcate, onorate domnule profesor, eu, cum ai văzut, nu ştiu nimic... Poate prietenul Teofil ?...

Tînărul Drugeanu se uită o clipă la Pahonţu, nedumerit :

— Spui ironic sau serios ?... În ambele cazuri răspunsul meu ar fi acelaşi : nu există decît o singură soluţie dreaptă, cinstită, legală...

— Un guvern al partidului naţional, adică voi ! punctă Pahonţu cu acelaşi rînjet care pe Drugeanu îl aţîţa.

— Da, hotărît, categoric, noi ! răsună glasul lui, sever, aproape provocător. Nu afirm că asta va fi soluţia. După război nu mai funcţionează logica şi raţiunea. S-au inventat necontenit motive tenebroase de stat ca să se eludeze aplicarea normală a legii fundamentale şi, firesc, s-a ajuns la caricaturizarea sistemului de guvernămînt. Totuşi azi tocmai cei ce au făcut caricaturizarea aruncă vina tuturor relelor asupra parlamentarismului şi a celor ce l-au apărat şi au suferit toate prigoanele... Degeaba surîzi, dragă Toma, banalităţile astea sînt adevăruri pe care nimeni nu le mai ia în serios numai fiindcă ne-am obişnuit cu farsa în care trăim !

Pahonţu îşi îndulci zîmbetul zicînd :

— Faci teorii inutile, puiule ! Sîntem de acord, ştii bine... Acuma însă e vorba de ceva practic, de un simplu pronostic...

— Nu, nu Toma ! continuă Teofil. Eu nu pot lua în glumă lucrurile care privesc soarta țării mele. Tocmai pentru că le-am zeflemisit mereu, am ajuns în halul în care sîntem. Excesul de zeflemea și de șmecherie ne-a adus aci... Dar vă rog să mă iertați, doamnă ! zise deodată cu alt ton, de o politeță naturală, către d-na Pahonțu de la dreapta sa. Unde intervine politica dispare veselia !

Virginia era într-adevăr îngrijorată că din pricina discuțiilor nu se mai apreciază suficient sforțările ei menajere. Murmură drăgălaș :

— Numai să nu vă pierdeți pofta de mîncare...

— A, nu, zău, Pahonțu singur e de vină, se răsfață deodată și Corina ciocănind brațul amfitrionului. El provoacă pe Teo tocmai pentru că știe cît e de pătimaș...

— Păcat de mîncările astea că-s destul de bune, observă și d-na Herdelea. Mai lăsați încolo politica, of că ne-a ajuns pînă peste cap...

Un răstimp se vorbi ca să se vorbească, despre toate și nimic. Conversația însă lîncezea. Se simțea că toți se gîndeau la altceva. În sfîrșit Pahonțu se ridică de la masă și alergă la telefon.

— Arde ! Arde ! zîmbi Cumpănașu. Ar fi în stare să ne lase pe toți aici și să plece să afle ce se mai întîmplă ! Colosal îl pasionează politica !

— Mai degrabă e spiritul gazetăresc, dragă baciule ! zise Titu. Are curiozitatea să descopere, să știe, să se informeze. Păcat că nu se hotărește să intre într-o redacție serioasă, cum ar fi la noi, la *Universul*. Sînt sigur că într-un an ar deveni cel mai strălucit ziarist !

Pahonțu își reluă locul la masă : a vorbit cu Rotaru, nu mai e nimic, la palat s-au stins luminile și s-au închis porțile, ceea ce dovedește că nu poate fi vorba de audiențe...

Barbu Dolinescu așteptă altă pauză ca să observe, cu o umbră de tristețe disprețuitoare, că în acest moment, în zeci și poate mii de case, pretutindeni unde a pătruns vestea demisiei guvernului, aceeași nerăbdare și curiozitate frămîntă sufletele, iar bieții oameni se pierd în speranțe și conjecturi, nu numai cei înregimentați în diferitele partide și grupări politice și deci mai mult sau mai puțin interesați, dar și cei simpli care nu se ocupă de politică sau chiar o detestă.

— Binefacerile civilizației moderne, zise Teofil Drugeanu rîzînd. Afli imediat ce se petrece în lume și poți judeca, te poți bucura sau întrista, după împrejurări... Asta se cheamă a trăi intens !

— Asta dovedește cît de mult s-a răspîndit pecinginea politică, reluă Dolinescu grav. Ce are a face cu civilizația ? Atunci și jobenul din capul hotentotului nudist e o binefacere a civilizației sau măcar un avantagiu ? Civilizația nu începe cu politica în orice caz ; cel mult sfîrșește prin politică și se destramă !... Ca la noi ! Că am ajuns să nu mai facem decît politică și să nu ne intereseze decît scandalurile ei !

— Politica și amorul, exclamă Titu Herdelea cu intenția de-a îndulci lucrurile. Așa e viața românului !

Se surise puțin. Numai Niculina se bosumflă. Gluma lui Titu era o sfidare la adresa ei lăsînd să se înțeleagă că și el e mort după amoruri și că n-a iubit-o și n-o iubește numai pe ea. Bombăni disprețuitoare :

— Ce vorbe-or mai fi și astea, Doamne ?... Om cu părul alb și cu băiat mare...

Pe Corina o amuza d-na Herdelea, iar indignarea ei geloasă contra amorului o făcu să rîdă pe înfundate.

— Tu, dragă Barbule, urăști politica, strigă Pahonțu din celălalt capăt al mesei. E o atitudine care se poate înțelege și explica. Dar judecînd obiectiv nu e posibil să condamni politica în sine, ca atare. Pînă la un punct politica se confundă cu viața însăși. Un popor nepolitic e un organism mort.

— Excrescențele vieții politice, cum sînt la noi și aiurea, care dezgustă pe mulți, în special pe oamenii dintr-o bucată, nu trebuiesc aruncate în sarcina politicei, observă și Cumpănașu, tacticos, ca totdeauna. Noi, popor latin, avem în sînge pasiunea politică. Strămoșii noștri de la Tibru au fost mari războinici, dar tot atît de mari și în politică. De multe ori politica e mai tare decît războiul.

— D-ta vrei să curăți pomul de omizi și, în loc să distrugi omizile, tai pomul ! complectă Teofil. Toți vrem să dăm politicii noastre alt sens, alt ritm, alt suflet, s-o înnobilăm prin noblețea năzuințelor și prin puritatea luptătorilor, dar nu putem să renunțăm la ea fără riscul de-a ne întoarce la robie. Dealtfel generația noastră tocmai din

pasiunea politică își trage dinamismul care o deosibește de predecesori, iar cei care vin după noi sînt și mai dinamici... Evident, vorbesc de politica mare, idealul unei vieți mai bune, nu de ceea ce fac guvernanții de azi, învîrtitorii de crize și inventatorii de soluții ministeriale pe sprinceană, gloata de politicaștri fără scrupuluri...

Dolinescu asculta continuînd să mănînce cu poftă spre marea încîntare a d-nei Pahonțu. Pe urmă își așeză binișor furculița și cuțitul pe farfuria goală și ridică ochii spre Drugeanu.

— Da, da ! spuse deodată cu glasul încet dar atît de fierbinte parcă frigea. Vorbim de dinamism, de generația politicii și uităm politica pe care o vedem cu ochii noștri și o simțim pe pielea noastră... Fiindcă ne complacem în minciună. Toată viața românească e o minciună oribilă. Mințim chiar că ar fi un interes național ca să trăim în minciună. În loc să ne dezvăluim fără cruțare relele și să le vindecăm cu fierul roșu, noi ne ascundem subt pretextul civilizației și cocoloșim toate ticăloșiile. Neamurile cele mari și cu adevărat civilizate sancționează cu moartea pe răufăcătorii lor ; noi, cu țăranii cei mai amăriți din lume, afară poate de cei chinezi, cu mortalitatea cea mai mare și cu criminalitatea la fel, noi aproape că dăm premii și decorații tuturor pungașilor... Ne înșelăm că poporul nostru e supus și harnic și n-are nevoie de pedepse severe, și nu permitem judecătorului să dicteze pedeapsa capitală oricît de oribilă ar fi crima, dar găsim natural ca un jandarm oarecare, fără teamă de răspundere, să ucidă pe cel ai cărui ochi nu-i sînt pe plac... Cum vreți să faceți politică de demnitate, de mîndrie, de rezistență cu un popor care a codificat lașitatea într-un proverb foarte respectat : capul plecat sabia nu-l taie... ? Nu, nu ! Nici o politică ! Nouă ne trebuie educație, nu politică ! Trebuie smulse cu cleștele din suflete lașitatea trecutului, capul plecat și toate celelalte. Sîntem un ogor năpădit de bălării care înăbușesc orice plantă nobilă. Trebuie plivit temeinic ogorul, fără milă și fără teamă că pămîntul va rămînea gol și sterp. Va părea așa la început, dar în curînd va răsări sămînța cea bună și vor crește plantele cele nobile... Politica să plece în vacanță pentru vreo treizeci de ani, iar generația cu dinamismul politic să-și întrebuințeze ener-

giile pentru refacerea sufletului neamului nostru, un suflet nou, eroic, mîndru, viteaz... Fiecare partid şi grup politic are cîţiva oameni capabili, cinstiţi, talentaţi. Să-i adunăm pe toţi împreună, să nu mai facă politică, numai gospodărie şi educaţie. La plimbare clientela tuturor ! Nu se mai dobîndeşte nimic prin politică şi nepotism, ci numai prin muncă şi merite ! Cine nu munceşte, nu mănîncă ! Dinamicii cei mici să înveţe carte, să muncească, să zidească ţara nouă. Mai tîrziu, cînd lumea va avea în sînge dreptatea şi curăţenia, cînd va fi dobîndit sentimentul demnităţii şi va fi uitat capul plecat, atunci şi numai atunci, poftiţi iar la politică !... Vremea şi banii ce se pierd azi cu politica, să-i întrebuinţăm pentru ridicarea sănătăţii fizice şi morale a neamului. Sînt sigur că în treizeci de ani, dacă se vor întrebuinţa bine, vom ajunge ţara cea mai binecuvîntată din lume !... Dar pînă atunci...

— Pînă atunci vei face şi tu ce face toată lumea ! zise Pahonţu abia ascunzîndu-şi ironia. Lumea trăieşte cu realităţi, dragă Barbule !... Frumoase sînt iluziile, o da... Dar cu iluziile nu se hrănesc mulţimile !

— Cu minciunile însă da ! aprobă Dolinescu. Ştiu. De-aceea n-am nici o pretenţie...

— Lucrurile acestea şi altele similare sînt locuri comune, atît de mult le credem cu toţii ! făcu Teofil. Domnii politicieni n-au decît să dea semnalul !

— De ce să nu-i silim pe domnii politicieni ? strigă Dolinescu iar înflăcărat. Dinamicii înainte !

— Mă ironizezi mereu ! zîmbi Drugeanu fără răutate. Totuşi am impresia că sîntem fraţi de năzuinţi, că mergem pe căi deosebite spre aceeaşi ţintă. Eu recunosc bucuros că, pentru adevărata înălţare a neamului nostru, o educaţie nouă, radicală, eroică e necesară, absolut necesară, că trebuie făcut *tabula rasa* din minciunile naţionale şi tradiţionale care maschează numai lurpitudini ! Dar nu pe preţul renunţării la orice control... Îmi cunosc neamul şi sînt sigur că fărădelegea s-ar lăfăi mai obraznică, mai revoltătoare îndată ce s-ar realiza trimiterea în concediu a organizaţiilor politice. De bine de rău tot avem un control. Cu ce-l înlocuim ?... Avem azi o tiranie minoră care se mai sfieşte de nelegiuirile prea mari. Pentru noi un sistem autoritar ar însemna cea mai oribilă tiranie totali-

tară... Principiul autorității trebuie introdus cu forța acolo unde există rezistență. În Italia sau în Germania a dat greș legalismul. Acolo, fiindcă se aplica legea, făcută de conducători slăbănogi și minată de sabotori, statul se anarhiza și amenința să se descompună. Acolo poate să aibă o justificare vacanța politicii criticiste. * Pe urmă acolo există o acumulare de valori culturale care nu se pot pierde în răstimpul cît va dura pregătirea regimului definitiv, răstimp care fatal nu produce ci numai consumă cultură, care prin însăși esența lui e dușmanul culturii, fiindcă cultură fără critică nu se poate concepe... Dar la noi ? Regele și guvernul sînt de fapt stăpîni mai absoluți ca în orice regim de dictatură. La noi nu există rezistență adevărată. Vorba d-tale : capul plecat... Așa că nu-i nevoie de răsturnări prealabile. Să vie numai un guvern care să vrea să înceapă marea experiență și, cu concursul regelui, va avea orice legi, i se vor da orice mijloace, tot... Nu trebuie să silim pe nimeni, să violentăm ! Răsturnările nu știi unde pot ajunge. Violența provoacă violență. Sîntem prea șubrezi, unitatea noastră are trebuință încă de timp pînă să se sudeze deplin. Riscul ar fi prea mare... Înainte și mai presus de toate România trebuie să trăiască ! Pe urmă să vie experiențele și reformele și...

— Întrebarea este însă dacă, așa cum trăiește, merită să mai trăiască încă ! zise foarte dîrz Dolinescu. Decît să fim noi gunoiul lumii, cum zice în *Biblie*, apoi mai bine să nu fim deloc ! Dacă neamul românesc nu e capabil de o redresare hotărîtă...

— Domnule, domnule, te rog foarte mult, nu mai continua ! întrerupse profesorul Cumpănașu cu patetismul său cam didactic. Am aflat că ești erou și că ți-ai vărsat sîngele și ți-ai primejduit viața pentru unirea neamului. Pe figura d-tale frumoasă porți semnul vitejiei precum pe piept ai răsplata ei simbolică... Ai dreptul, prin urmare, mai mult decît oricine să-ți spui cuvîntul asupra trebu-

* În realitate, cauzele ascensiunii fascismului în Italia și a nazismului în Germania sînt mult mai complexe. Instaurarea regimului totalitar în aceste țări a reprezentat forma cea mai brutală, mai teroristă a dictaturii cercurilor burgheziei monopoliste în imperialism, interesate într-o politică antidemocratică, anticomunistă și expansionistă, exprimînd interesele cele mai reacționare ale claselor asupritoare.

relor și întocmirilor țării. Totuși, nu-mi lua în nume de rău, eu nu pot asculta nici măcar în discuții de masă, niște vorbe așa de grele despre neamul meu. Mi-am trăit toată tinerețea visînd unirea ; am luptat, cînd a venit ceasul, pentru înfăptuirea ei, acolo, la locul modest unde mi s-a poruncit. Inima mea n-ar putea suporta acuma, la bătrînețe, nici gîndul că s-ar putea strica vreodată ceea ce s-a făcut cu jertfe atîta de grele...

Dolinescu păru surprins de consternarea profesorului. Îi răspunse fără șovăire :

— Am făcut unirea, domnule profesor, cu ajutorul lui Dumnezeu, dar trebuie s-o și păstrăm ! Cu visuri și cu minciuni însă n-o vom păstra ! De aceea trebuie să privim realitățile în față ! Să nu ne înduioșăm și să nu ne odihnim pe lauri ! În jurul nostru toate popoarele își revizuiesc puterile. Viața neamurilor, ca și a individului, e o luptă eternă. Cel mai vrednic învinge și trăiește, celelalte sînt sortite pieirei. Apoi dacă e așa, spuneți d-voastră, sincer, deschis, brutal, fără minciună patriotică : sîntem noi oare mai vrednici, mai puternici, mai disciplinați ca alții ? Poporul nostru nu mai are nici un ideal și nu mai crede decît în burta plină... E bine ? Cu idealul burții pline credeți d-voastră că vom putea păstra unitatea neamului și vom realiza cultura românească adevărată care să dea un sens existenței noastre ?... Burta plină nu poate fi idealul unui neam care abia și-a realizat unitatea și care cel puțin trei generații va trebui să o consolideze și să o topească într-o cultură specifică superioară. Ne-ar trebui cel puțin trei generații de muncă aspră, de gospodărie exemplară, de uniune sacră pentru a consolida aievea unirea. În loc de asta, țara a fost împănată pînă în cele mai mici sate, cu cluburi și scandaluri, care au învrăjbit pe oameni și mai ales au înrădăcinat credința că politica absolvă și justifică tot. Să fii tîlhar, să fii orice, dacă ești din partid te acoperă ! De aceea trăim într-o psihoză oribilă de suspiciune totală care îngăduie răspîndirea tuturor zvonurilor. Iacă, eu nu cred că toți miniștrii sau marii dregători trebuie să fure ori să facă afaceri și să se îmbogățească pe urma slujbei lor vremelnice. Dar lumea, toată lumea, toată, crede și e convinsă că România e un imens cîmp de jaf și procopseală. Politicianii înșiși fac toate sfor-

țările ca să se acrediteze convingerea asta, fiindcă așa cei buni vor fierbe într-o oală cu cei răi. Au fost cîțiva oameni proeminenți curați și cu reputația imaculată. Ei, aduceți-vă aminte conspirația necinstiților din toate partidele cum s-a ridicat împotriva lor să-i stropească cu noroi, ca să nu rămîie măcar o umbră de bănuială și să nu mai fie nimeni absolut pur în România mare ! Iată atmosfera în care se poate săvîrși orice rău, dar nimic bine ! Și numai din vina politicii care a infectat țara cu microbii vrajbei !

D-na Pahonțu nu asculta discuția și nici n-o interesa. Nu prea citea ziare, iar cînd își arunca ochii, sărea peste articolele și știrile politice. Cunoștea cîțiva oameni politici ardeleni ale căror nume le-a auzit mereu acasă și alți cîțiva pe care-i pomenea mai des soțul ei. Altfel habar n-avea cine e la guvern. În clipa asta însă îi era și mai urîtă politica, fiindcă din pricina ei nimeni nu mai gusta cu adevărat mîncările, afară de d-na Herdelea care i-a șoptit cîte ceva și la friptură (că cuptorul ei pătrunde mai bine), și la prăjituri (bune, dar cam trecute). Dolinescu a înghițit în goană bunătatea de piept de curcan, iar prăjiturile erau încă pe farfurie, neatinse. Și cu ce poftă începuse masa !... Se uita zîmbind speriată spre Cintia, să primească măcar de la ea un compliment din ochi, dar Cintia asculta pe Dolinescu, albă de emoție. Virginia știa că prietena ei mică se pasionează după politică și toată vremea fulmină contra ovreilor ; acuma însă o durea că pînă și pe ea a pierdut-o din pricina politicii.

— N-am să apăr eu partidele, tocmai eu care le critic de atîția ani și poate sînt inițiatorul luptei contra lor la noi, începu Pahonțu iar agitat și parcă mereu ar fi simțit nevoia unei justificări.

— Poate că nu ți-ar mai veni așa de greu acuma de cînd ești și tu membru marcant al unui partid ! observă ironic Teofil.

— Dragă Teo, răspunse Pahonțu sfidător, dar cu glasul tremurat de un setimentalism ocazional. Eu sînt un prieten leal. Eu pentru un prieten merg și în foc, nu numai la clubul unui partid oarecare. Dealtfel viitorul tău socru...

— Te rog, te rog, să nu provocăm confuzii ! strigă tînărul Drugeanu. Viitorul meu socru a făcut o mare greșeală politică, cred eu și nu m-am sfiit să i-o spun. Nu

devii aviator la cincizeci de ani, chiar cînd ai talent pentru asemenea meserie politică inelegantă. Tu te-ai crezut obligat să-l urmezi — te privește. Eu unul sînt în stare să înțeleg gestul unui om care-și calcă pe conștiință pentru un prieten sau binefăcător. Dar mai frumos ar fi fost dacă l-ai fi împiedecat să săvîrșească greșeala !

— Despre controversele mele cu maestrul să-mi dai voie să nu vorbesc ! zise gazda cu superioritatea unui cavaler medieval, continuînd după o clipă cu glasul de adineauri. Vroiam numai să atrag atenția fratelui Barbu că partidele, sau cel puțin unele, cele mai dinamice și care au adoptat principiile ideologiei autoritare, ar putea constitui puntea de legătură între situația de azi și lumea de mîine !

Barbu Dolinescu protestă sec :

— Nu, te rog, nu !... Politicianul spurcă pe ce pune mîna. Crezi tu că X, după ce a colindat toate partidele și s-a înfruptat din toate tantiemele jidovești, va deveni într-adevăr antisemit și luptătorul ordinei integrale ? Din eroii consiliilor de administrație nu se pot recruta oamenii noi care trebuiesc unei țări noi. Șeful care nu muncește, dar încasează milioane pentru că prezidează cîteva ședințe pe an, poate oare să mai propovăduiască munca pentru toți și să proclame că cine nu muncește nu mănîncă ? Dacă vrem să izgonim pe exploatatorii jidani, trebuie să-i tolerăm pe ceilalți fiindcă-s de-ai noștri ?... Am auzit d-astea : e pungaș dar baremi e român... Apoi dacă e să continuăm sistemul și să schimbăm doar firma, mai bine nimic ! *

* Ca și alte curente de dreapta din istorie, mișcarea fascistă înfățișată în roman recurge la o tradițională demagogie prin exploatarea nemulțumirilor sociale, politice și economice generate de contradicțiile societății burgheze — fără a propune nimic esențial pentru îndepărtarea cauzelor ce le provoacă. În chip diversionist, personajul lui Rebreanu agită unele sloganuri cu vagă recomandă anticapitalistă, pe lîngă cele cu vădit caracter gol. Paralelismul cu viața reală ne ajută să dezvăluim caracterul demagogic al afirmațiilor unor eroi din roman care de altfel, reproduc fidel frazeologia modelelor lor. Utalea și Goldstein din paginile romanului își găsesc un corespondent în realitate, în magnați ai capitalului precum N. Malaxa, M. Aușnit sau Barbu Slătineanu (cf. *Scînteia*, 5 apr. 1934 ; *Lumea nouă*, 26 ian. 1936 ; *Reporter*, nr. 6, 1938). Sub masca unei asociații de prietenie, legiunea colecta serioase fonduri bănești de la industriași, comer-

Dealtfel noi, generația actuală, nu putem decît să pregătim pe omul nou, pe românul de mîine care va reface țara după chipul și asemănarea lui. Noi nu putem intra în țara nouă cum n-a putut intra generația lui Moise în Canaan, fiindcă sîntem păcătoși și am infecta viața cea nouă prin simpla noastră prezență. Preocupările ideale numai cei tineri le îmbrățișează și le trăiesc aievea. Numai ei sînt în stare să viseze și să trăiască în sufletul lor lumea de mîine. Ei sînt capabili să moară pentru înfăptuirea ei, ținîndu-se de mînă și cîntînd imnul biruinței. Pentru ei comandamentele naționale, imperativele totalitare nu sînt vorbe goale, ca pentru eseiștii de azi, ci trăiri efective... Numai atunci neamul românesc va respira în sfîrșit scăpat din îmbrățișarea monstruoasă a gorilei politice !

Teofil Drugeanu îl asculta cu o față atît de sincer surîzătoare încît Dolinescu, sfîrșind, îl privi întrebător.

— Adică înlocuiești o gorilă cu altă gorilă — zise Teofil glumind. În fond tot politică faci, numai vrei s-o

cianți. înalți funcționari de stat, „după puteri" (cf. art. *O cîrdășie cu tîlc*, în *Lumea nouă*, 26 ian. 1936). Printre donatorii de elită se numărau patronii sau conducătorii unor mari firme precum societatea „Mica", întreprinderile „Șorecani", „Uniunea generală a industriașilor din România", „Mociorniță", ziarul *Universul* (cf. *Scînteia*, nr. 6, 1933 ; *ibid.*, 1 oct. 1936 ; arhiva I.S.I.S.P., fond nr. 7, dosar 222, mapa 37) ș.a. În afară de bani, burghezia și moșierimea din România a oferit și cadre active, așezate în fruntea mișcării. Citeva exemple : principele Alexandru Cantacuzino va deveni comandantul corpului legionar „Moța și Marin" ; industriașul Manoilescu, directorul ziarului *Buna vestire*, principesa Zoe Sturza și bancherul Gr. T. Coandă, organizatori ai asociației „Prietenii legionarilor", moșierul Nuțu Esarcu, șeful organizației din jud. Neamț ș.a.m.d. După desființarea „Gărzii de fier", ca urmare a asasinării lui I. G. Duca (29 dec. 1933), organizația va fi reînființată sub titulatura „Totul pentru țară", fiind oficializată sub conducerea generalului moșier Gheorghe Cantacuzino-Grănicerul. Astfel cei ce agitau mesianismul „izbăvitor de neam" nu formau, în realitate, decît o „organizație a capitaliștilor și a moșierilor reacționari" (cf. *Noi vrem pămînt*, nr. 1, ian. 1936), pavăză „a stăpînirii împotriva maselor" (cf. *Apărătorul*, 1 febr. 1933), stare ce va fi denunțată în roman prin intermediul replicii lucide a lui Teofil Drugeanu („înlocuirea unei gorile cu altă gorilă") — de natură a spulbera confuziile voit întreținute de propaganda fascistă fățarnică, așa cum este ea ilustrată în paginile cărții.

botezi altfel. Nu va mai fi gorilă, ci... un animal mai simpatic pentru imaginația mulțimii...

— Evident ! strigă Pahonțu. Fratele Barbu se înverșunează degeaba. Politica nu se poate suprima. Poți să-i schimbi numele, vorba ta, Teo, dar ea rămîne ! E esența vieții !

Pe el toată discuția asta l-a enervat. Avea mereu impresia că Dolinescu face aluzie la dînsul. Chiar și Teofil. S-a pripit cu masa. Nu era oportună. Dacă ar fi dat-o peste cîteva săptămîni, cazul Rotaru ar fi fost uitat, cu atît mai mult amestecul lui, și masa ar fi fost o glorificare a lui, mai ales dacă ar fi și la putere, pe cînd așa, a fost o lungă punere a lui în contrazicere cu sine însuși...

Virginia propuse să servească în salon cafea și lichior. Toma primi cu bucurie schimbarea de loc care spera să schimbe și conversația... În trecere Gafina șopti Corinei că s-a plictisit îngrozitor, iar Corina răspunse că și pe ea numai cucoana cea caraghioasă a făcut-o să se distreze puțin. Cintia rămase cu d-na Pahonțu în sufragerie, entuziasmată de Dolinescu, ca și fratele ei Vasile care păstra o înflăcărare ca și cînd ar fi auzit o evanghelie nouă. Cumpănașu cu Titu Herdelea luară la mijloc pe Dolinescu să lămurească pe îndelete unele amănunte și să respingă mai categoric aprecierile lui ireverențioase asupra trecutului românilor. D-na Niculina se pomeni singură. Se supără firește pe Titu, care, nedelicat, nu se gîndește la ea parc-ar fi văduv. Vru să-l strige, să-i atragă atenția că e mojic, dar se răzgîndi și se hotărî să-l pedepsească tocmai prin disprețul ei, făcîndu-se că n-a băgat de seamă. În salon însă se apropie de Dolinescu și zise grațios :

— Ei, domnule, spun drept, mi-ai vorbit din inimă... Uite-așa vorbește și băiatul nostru, Zachi, poate nu-l cunoști, numai despre pungășiile politicianilor și despre nelegiuirea jidanilor care ne-au cotropit țara...

Titu Herdelea, jenat, căută să-i oprească elanul politic :

— Lasă, Niculino, ce te-amesteci tu, femeie, în lucrurile astea...

D-na Herdelea acuma se revoltă și pentru mojicia cealaltă :

— Da ce, eu n-am dreptul să vorbesc ? Ori vrei să zici că nu mă pricep ?... Să crează dumnealor că sînt o incultă... Mai bine ai fi mai politicos cu soţia d-tale, să n-o laşi singură !... Mie nu mi-e frică de nimeni şi-mi spun părerile pe faţă, nu ca alţii, după cum bate vîntul. Eu sînt contra jidanilor, cum e şi băiatul, şi cred că toţi românii trebuie să lupte contra jidanilor pentru salvarea ţării ! Ce, noi avem afaceri cu jidanii să ne fie frică de ei, ca altora ? Noi pe faţă : jos jidanii !

Pahonţu tocmai spunea lui Teofil pentru ce crede că viitorul guvern va fi o surpriză. În loc să-i răspundă, Teofil auzi declaraţiile indignate ale Niculinei, care-l amuzară, încît se amestecă şi el dulcreag :

— Aşa e, doamnă ! Aveţi dreptate ! Asta e politica adevărată ! Jos jidanii !

D-na Herdelea îi văzu figura echivocă şi nu ştia ce să crează : vorbeşte serios sau o batjocoreşte ? Răspunse şi ea printr-o întrebare diplomatică :

— Nu-i aşa ? *

5

Criza ţinu vreo cinci zile cu obişnuitele ediţii speciale, care anunţau mereu soluţii şi liste de guverne, cele mai multe ticluite după zvonuri de club sau de cafenea.

Peripeţiile au fost numeroase şi patetice. Pahonţu le-a trăit într-o spaimă de mucenic în aşteptarea marei revelaţii. El avea credinţa că de criza asta de guvern depinde destinul lui. De-a doua zi de dimineaţă s-a repezit la Rotaru să discute, să afle, să-şi oţelească încrederea. Apoi pînă seara tîrziu a alergat de la Rotaru la cafenea, de la cafenea,

* Consecvent artei sale de totală obiectivitate, L.R. a evitat în mod deliberat în noul său roman să adopte o atitudine polemică deschisă, în sensul gazetăresc al cuvîntului, o satiră directă, tezistă, din care să transpară vizibil sentimentele sale de simpatie sau de antipatie faţă de unele personaje, acestea urmînd să-şi definească adevărata lor natură prin propria lor mişcare. Ca şi în cazul *Răscoalei*, o serie întreagă de idei pe care autorul în fond le respinge sînt combătute prin logica desfăşurării faptelor. În cazul de faţă, intervenţia Niculinei (personaj caricatural) în apărarea opiniilor antisemite ale lui Dolinescu conferă o coloratură grotescă sloganurilor şovine ale întregului discurs. Replica lui Teofil Drugeanu consolidează intenţia ironică a subtextului.

prin anume redacții, pe la cluburi, revenind mereu la Rotaru. Cînd a ajuns acasă, tîrziu, după miezul nopții, Virginia dormea. Toată ziua vorbise cu Cintia și cu Fräulein Erna despre masa de aseară, care pentru ea era un eveniment infinit mai important decît criza de guvern. Toma ar fi avut poftă să-și răcorească frămîntarea zilei recapitulînd zvonurile și întîmplările într-o lumină trandafirie.

„Bună e și drăguță porumbița asta, dar n-are nici o înțelegere pentru zbuciumările mele ! se gîndi dînsul cu amărăciune. Dacă în astfel de momente îți lipsește tovărășia vieții, ce folos ?"

Parcă era un făcut, tocmai în zilele crizei se întîlnea mereu cu cine nu se gîndea. În fiecare zi s-a întîlnit cu Dolinescu. Întîi i s-a părut de rău augur căci Barbu îi zîmbea batjocoritor și bombănea : „Lupți, lupți, frate-meu ?" Cînd l-a văzut a patra oară, tocmai se ducea cu Rotaru spre locuința doctorului Ionescu. Dolinescu i-a făcut semn cu mîna, spunînd același lucru. Pahonțu acum s-a liniștit. Era sigur că îi poartă noroc... Generalul Cornoiu l-a oprit într-o zi cînd era mai zbuciumat, în fața Teatrului Național, să-i exprime părerile lui politice. Studentul Ionescu, pe care l-a cunoscut deunăzi la Cumpănașu, l-a salutat de două ori, foarte respectos, iar el a răspuns șoviind fiindcă nu-și mai amintea cine o fi, deși știa că îl cunoaște. De două ori a trecut, în automobil, Belcineanu pe lîngă el, și nu l-a observat, ori iar nu l-a recunoscut.

„Nu face nimic, s-a gîndit Pahonțu de amîndouă orile. Al să mă recunoști curînd !"

În prima zi s-au perindat la Palat, după președinții Corpurilor Legiuitoare, toți șefii de partide. Edițiile speciale au răspîndit zvonul că, avînd în vedere dificultățile interne și externe, se încearcă alcătuirea unui guvern național subt președinția unei mari personalități neutre. A doua zi șeful guvernului demisionar a fost însărcinat să formeze un nou guvern de uniune națională, sprijinit de actualul parlament. Întîmpinînd un refuz unanim combinația a căzut atît de repede că seara șeful partidului național se străduia să dobîndească adeziunea altor două unume partide pentru a alcătui un guvern de lungă durată și cu o opoziție redusă. A patra zi doctorul Ionescu a primit misiunea de-a realiza un guvern de colaborare cu

partidul agrar și cu partidul radical-național. Seara s-a aflat că președintele partidului democrat a reușit în misiunea ce i-o dăduse suveranul. Pentru că era târziu s-a amînat pentru a doua zi, a cincea zi a crizei, formalitatea prezentării listei și celelalte...

Constantin Rotaru primise între timp asigurarea de la Ionescu că, în cazul care a și venit, va avea portofoliul pe care marele-i talent etc. i-l conferă. Cînd a fost chemat acuma, Motroc i-a spus la telefon doar atîta că șeful dorește să-i vorbească, adăogînd, la întrebarea lui, că merge bine. „Hai, Pahonțule, hai !" a zis Rotaru totuși mișcat. A apărut Eva : „Mă cheamă șeful !" I-a spus cu tonul parcă ar fi zis : „Iată-mă ministru !" D-na Rotaru a izbucnit în lacrămi... La întoarcere a fost mai puțin triumfal. Șeful i-a arătat că toate prevederile s-au încurcat pentru că trebuie să împartă guvernarea cu celelalte două partide, că țara cere sacrificii tuturor, că dorința maiestății-sale... Și în sfîrșit i-a oferit, și l-a rugat să-i dea o dovadă de adevărată prietenie primind un loc de ministru de stat, fără portofoliu. După alegeri, cînd se va limpezi situația și se va consolida guvernul, să fie sigur că nu va uita gestul de azi...

— Tu ce zici, făcea să primesc ? întrebă Rotaru, în mașină spre casă, pe Pahonțu.

— Mai încape vorbă ? strigă Toma cu înflăcărare, deși în sine era și el puțin decepționat, gîndindu-se că tot așa poate să i se întîmple și lui mîine, să n-aibă loc pe lista de la Ilfov sau poate chiar pe nici o listă, avînd în vedere... Un om politic serios trebuie să știe să se adapteze împrejurărilor !

Pahonțu a fost, firește, și ziua următoare în casa din Parcul Filipescu în clipa cînd Rotaru, în costumul de rigoare, a plecat la Palat pentru depunerea jurămîntului. N-a avut răbdare să aștepte, a luat și el o mașină și s-a dus în Piața Palatului. A stat acolo în mulțimea de curioși care, îngroșată și stimulată de agenții celor trei cluburi, urma să facă tradiționala manifestație de entuziasm noului guvern cînd va părăsi Palatul...

Cîteva zile Pahonțu s-a mai frămîntat cu groaza că s-ar putea să fie sacrificat și el de vreme ce se cer sacri-

ficii ca să fie satisfăcuți colaboratorii. În definitiv el n-are stat de servicii în partidul democrat. Doar că l-a adus pe Rotaru — dar asta nu mai era un merit, acuma cînd vechii luptători vedeau simpli profitori oportuniști în cei veniți în partid mai curînd, atrași de mirosul puterii. La club a și observat priviri piezișe și încă din partea celor ce fuseseră mai amicali cînd spectrul opoziției fără termen se plimba prin sălile goale... Dar pretențiile celorlalte două grupări ! A fost nevoie de arbitrajul șefului guvernului pentru a se încheia o pace dreaptă care să asigure izbînda : vor candida în ordine cei trei șefi de partide, apoi cei trei șefi de organizații, iar restul locurilor se vor fixa în părți egale, de șefii organizațiilor respective... Rotaru s-a ținut de cuvînt și în primul loc, după ai șefilor, l-a impus pe Pahonțu. Era al șaptelea pe listă.

„Număr sfînt predestinat ! și-a zis Pahonțu. Steaua mea răsare !...“

Cea dintîi felicitare în casa lui Rotaru a venit de la d-na Cornoiu. Se înmuiase parcă membrana receptorului de dulceața glasului ei : Alecu a spus totdeauna că numai Costică are să-i facă lui dreptate... Pe Eva a impresionat-o telefonul d-nei Belcineanu, cam afectată, dar „din toată inima“, împreună cu soțul ei, „E cu atît mai drăguț din partea ei cu cît trebuie să fie deprimați că s-a trecut peste dreptul lor !“ murmură d-na Rotaru cu generozitatea învingătorului. Rotaru, din delicatețe, n-a mai spus lui Pahonțu c-a avut dificultăți pînă să-i rezerve locul pe care se luptau cîțiva democrați veterani, dar comunicîndu-i rezultatul și felicitîndu-l, l-a întrebat deodată :

— Măi, Tomiță ! Acuma spune-mi adevărat : de unde ai avut informația că vine Ionescu la putere ?... Ori ai luat-o din imaginația ta ?

Pahonțu rîse și tăcu. Îi plăcea să pară misterios, să circule legende în jurul lui...

Rotaru lucra la președinția consiliului unde i s-a rezervat un salon luxos, cu o sală de așteptare în care trona Danciu, șef de cabinet ideal. În realitate n-avea nimic de lucru, cel mult să primească pe prietenii sau cunoscuții care veneau să-l felicite și, în subsidiar, îi cereau vreo intervenție la alte ministere. Șeful guvernului îl rugase să dea deocamdată toată atenția alegerilor din Capitală,

cum, dealtminteri, în afară de lucrările curente, tot guvernul și toată țara nu se mai ocupau decît de campania electorală. Cu toate că cele trei partiduțe de la guvern se prezentau cu listă comună, se suspectau reciproc și se temeau de trageri pe sfoară. Opoziția era mai puternică și mai violentă ca altădată. Mulți miroseau în aer surprize compromițătoare pentru guvernarea începută subt auspicii atît de șubrede.

Toma Pahonțu rîdea de îngrijorările lui Rotaru. Acuma era sigur de izbîndă. Numai dacă ar cădea guvernul în alegeri... Așa ceva e imposibil în România. Ar echivala cu o revoluție și România nu e țara revoluțiilor, ci a aranjamentelor... Totuși se puse cu pasiune pe lucru, să dovedească nu numai lui Rotaru, dar și colaboratorilor și prietenilor care cam strîmbau din nas, că e cel mai capabil chiar într-un domeniu inferior cum e practica electorală..., că e mai capabil decît toți.

Trecea din cînd în cînd pe la cafenea, totdeauna grăbit și grav, vrînd să arate și prin înfățișare prietenilor că e alt om. Fiind popular după ani de frecventare a localurilor unde se vorbește mult și despre toate, era interpelat zgomotos cerîndu-i-se știri și noutăți... Mulți dintre tovarășii de protestări de pînă ieri îl pizmuiau și-l ironizau în lipsă. Cu cîteva zile înainte de alegeri, Pahonțu a trebuit să facă ultima probă a noilor costume frac și jachetă comandate la cel mai mare croitor, pentru a fi perfect echipat în vederea evenimentelor. Fiind tocmai ora aperitivului, intră pe la cafenea mulțumit și bine dispus. Găsi un grup mare de prieteni care îl primiră cu alai. Se făcu politică, se debitară cîteva anecdote proaspete, se încercară vorbe de spirit și se ajunse la elogiul cafenelei. Cineva spuse că și cafeneaua, ca și presa, te duce oriunde cu condiția să o părăsești la timp. Un scriitor bătrîn și slăbuț, în eternă goană după calambururi ca să-și menție mica-i reputație de om spiritual, glumi fără răutate :

— De aceea a început Pahonțu să-și rărească venirile pe-aici...

Altădată ar fi rîs sau ar fi răspuns cu o glumă de aceeași calitate. Acum i se păru o lipsă de considerație și aproape o injurie. Se încruntă și răbufni strident :

— Aburii cafenelei au început să-ți înmoaie creierii, bătrîne domn, ia seama !

După o mică tăcere foarte jenată, scriitorul mormăi :

— Repede te-ai ciocoit, domnule...

— La revedere, băieți ! strigă deodată Pahonțu, sculîndu-se și îmbrăcînd paltonul. N-am venit nici să mă enervez, nici să...

În urma lui rămase o dîră de consternare...

În ziua alegerilor Toma a cutreierat secțiile de votare întîi singur, apoi cu Rotaru, pe urmă întovărășind și pe primul ministru care dorea să constate personal ordinea și libertatea perfectă ce le-a impus el consultației populare. Abia la ora două noaptea s-a despărțit de Rotaru, felicitîndu-se și îmbrățișîndu-se...

Sosi acasă rebegit de frig, dar cu inima atît de aprinsă de bucurie că îi venea să scoale toată casa, să-și trîmbițeze izbînda... Se potoli. Trebuie demnitate și în satisfacție. A cîștigat numai ceea ce merita... Intră în dormitor cu pași de lup, să nu deranjeze pe Virginia. Cînd se sui în pat, răcoala lui totuși o deșteptă.

— Ai venit, Toma ? biigui ea cu glas de copil somnoros. Vai, ce rău îmi pare că nu m-ai sculat... Noi te-am așteptat cu toții pînă la miezul nopții, pe urmă copilașii au adormit jucîndu-se cu mine, și Fräulein Erna i-a dus în odăița lor... S-au isprăvit alegerile, iubitule ?

Pahonțu stătea cu fața-n sus lîngă ea, învelit pînă la gît, încălzindu-și oasele. Răspunse molcom ca și cînd n-ar fi vrut nici acuma să-i sperie somnul :

— Slavă Domnului !

Nu putu să nu adaoge cu mîndrie :

— Sînt deputat, porumbițo !

Virginia îl încolăci cu brațele și-l sărută bolborosind somnoroasă cuvinte neînțelese. Toma se întoarse apoi cu spatele, închircindu-se bine ca să se încălzească. Pînă adormi simți în spinare suflarea ei fierbinte...

CAPITOLUL III

TREPTELE

I

D-na Pahonțu, întîia oară în viața ei, a asistat la deschiderea Parlamentului împreună cu Cintia. Toma a ținut neapărat s-o ia ca să fie cineva apropiat să-l admire și să-i spuie impresii pe urmă. Le-a instalat într-o tribună unde luase loc și d-na Rotaru cu Corina... Virginia a fost dealtfel mult remarcată și de domnii din incintă și de spectatorii din tribune. Era într-adevăr foarte frumoasă. Pînă și bărbatul ei a observat, încît îi făcea mereu semne de jos ca să vază lumea că e nevasta lui...

Firește, cîteva zile în șir Virginia a avut ce-i povesti, îndeosebi mici observații despre prieteni și cunoscuți care, ca niciodată, păreau a-l interesa. De mai multe ori a întrebat-o direct : cum îi venea fracul tăiat după ultima modă ? Femeia repeta neobosită că, din toată Camera, cel mai frumos și mai elegant bărbat a fost el, Toma, iar după el fratele ei, Ovidiu, care de asemenea a participat, însă neoficial, deoarece numai prin optarea capului de listă avea să fie proclamat deputat, adică peste cîteva zile...

Toma Pahonțu se ducea cu sfințenie la ședințele Camerei. Se agita, se amesteca peste tot și se impunea. În trei zile a cunoscut pe toată lumea. În timpul ședințelor stătea uneori lîngă banca ministerială, schimbînd strîngeri de mînă și observații cu fruntașii care treceau... Cînd a asistat și primul ministru la o ședință, Pahonțu s-a repezit să-l salute și a stat de vorbă mai îndelung, ca să

remarce lumea. Trimitea bezele ziariștilor din tribună, iar pe culoare făcea cerc cu ei și le povestea secrete politice născocite. Se gîndise un moment să vorbească și el la *Mesaj*, dar a renunțat vrînd să-și pregătească întîi atmosfera ca să dea o lovitură cu primul discurs. Făcea exerciții preliminare deocamdată cu întreruperile, fără mare succes însă, fiindcă majoritatea eterogenă nu gusta decît glumele ieftine. Băieții de la ziare i le treceau totuși conștiincios în reportajul parlamentar... Cît au ținut validările și răspunsul la *Mesagiu* s-a făcut aproape indispensabil așa că nu exista manifestare colectivă a Camerei sau chiar numai a grupurilor fără ca el să fie poftit să participe. Într-o șuetă cu gazetarii, în sala pașilor pierduți, a reînceput diatribele contra impotenței parlamentarismului. Fiindcă vorbea tare, s-au strîns și cîțiva deputați care făcură haz de ieșirile lui contra partidelor...

Pe cît disprețuise odinioară pe mondenii și filfisonii care abia așteaptă să arboreze smochingul sau fracul sau jacheta cu jobenul, socotindu-i „maimuțe cu scăfîrlia crudă" pe atîta îi plăcea azi să pară îngrijit și să se îmbrace totdeauna cu haina pe care o reclamă împrejurările. În special declara că fracul e maturitatea civilizației. Răutăcioșii, la cafenea, spuneau că, de cînd s-a ciocoît, doarme numai în frac și cu joben...

A fost desemnat, negreșit, în comisia care avea să prezinte regelui răspunsul Camerei. După recepție a venit în strada Pietății într-o mașină elegantă, îmbondorît în blană de numai jobenul i se vedea, fericit că suveranul l-a onorat cu o atenție, adresîndu-i un surîs fugar și trei cuvinte banale...

Virginia îl recunoștea după sonerie și zori pe jupînească să-i deschidă, ca să nu-l supere așteptarea. Ea însăși îl întîmpină în prag, drăguț :

— Au venit părinții...

Toma, puțin absent și obosit, ca omul cu grave răspunderi, zise indulgent :

— A, foarte bine...

Trecu în salonaș mîndru, frecîndu-și mîinile, dar se opri brusc, aproape speriat, continuînd cu alt glas :

— Credeam că e vorba de părinții tăi, porumbițo, și tocmai mă miram că doar tatăl tău se află în București de trei zile...

— Nu, Toma, sînd dumnealor, spuse Virginia ca și cînd ar fi vrut să-i dea timp să-și vie în fire din uluiala ce-l cuprinsese. Au picat nici o jumătate de oră după ce ai ieșit tu... Au intrat pe din dos, pe la bucătărie, că nu știau rosturile, și m-am pomenit cu fata că, zice, au venit niște... (jupîneasa spusese „țărani", dar Virginia, după o mică eiztare, părîndu-i-se că ar putea să sune neplăcut, schimbă) ...niște oameni... Îți închipui cît ne-am bucurat !... Eram tocmai cu tata care voia să iasă, dar nu l-am mai lăsat și am stat cu toții de vorbă...

Toma rămăsese pe loc, sub pretext că ascultă pe Virginia, dar uitîndu-se furiș la părinții care se sculaseră în picioare și-l priveau parcă cu puțină teamă. Venirea lor neașteptată îl tulbura ca și cînd i-ar fi răsturnat o piedică în drum și totuși, văzîndu-i, o emoție instinctivă îi înfiora inima... În sfîrșit strînse mîna mai întîi socrului Iacob Stoica, apoi se apropie de ai lui, zîmbind încolo :

— Ați mai venit și d-voastră...

Dădu mîna cu tatăl său, fără să-l privească în față, și pe urmă cu maică-sa care avea ochii plini de lacrimi și bîlbîia întruna :

— Dragul mamii... dragul mamii...

Bătrînul era ceva mai voinic ca Toma, cu ochii mici, vioi și șireți. Părul și mustățile, negre corb, începuseră să se rărească, dar n-aveau nici un fir alb. În piciorul drept, în locul părții amputate în război din sus de genunchi, purta o proteză căpătată și prea scurtă încît îl supăra și-l făcea să șchiopăteze mai tare, iar cînd stătea în picioare rămînea strîmb. A cerut el pe unde s-a priceput, că se zvonise că statul dă gratis invalizilor picioare artificiale în locul celor bune jertfite pentru patrie, dar nu i-a făcut nimeni nici măcar dreptatea asta, după ce nici pămînt n-a primit fiindcă în regiunea lor nu existau moșii de împărțit, iar dînsul nu putea să se înstrăineze la bătrînețe, fără bani și fără puteri.

— Acuma, dacă v-a adus Dumnezeu, ia să gustați ceva..., zise Toma. Porumbițo scumpă, vezi tu...

— Lasă că ne-a dat şi ne-a omenit, Dumnezeu să-i dea sănătate ! sări bătrîna. Că-i bună şi inimoasă ca piinea lui Dumnezeu.

— Tocmai e vremea mesei, observă Virginia. Fata ne-a şi chemat şi numai pe tine te-am aşteptat...

Tatăl Virginiei avea înţelegere să mănînce la un restaurant cu fiul său şi cu alţi domni ardeleni cu treburi prin Bucureşti. Îşi luă deci rămas bun anunţînd că diseară pleacă la Alba Iulia fie că îl însoţeşte Ovidiu fie că nu...

După masă Toma s-a retras cu bătrînii în biurou. Virginia, din delicateţe, îşi găsi de lucru prin sufragerie ca să-i lase să vorbească în tihnă. Bănuia că poate lui Toma nu i-ar fi plăcut să audă şi ea anume plîngeri sau necazuri de-ale părinţilor lui. Dealtminteri el le-a şi spus îndată ritos că rău au făcut de şi-au cheltuit bănişorii pe drumuri, că tot avea de gînd să meargă pe-acasă în curînd fiindcă în sfîrşit şi-a cucerit rostul în lume după dreptu-riile lui... Bătrînul a răspuns liniştit că i-a gonit sărăcia din urmă. Din pensioara de invalid nu e chip de trăit, că s-a mai dat niţel şi la darul beţiei, din pricina necazurilor, şi mai jumătate o lasă la cîrciumă. De muncit nu mai poate dacă l-a însemnat Dumnezeu aşa de rău... Acuma l-a învăţat Simion Ciocîrvă, care a făcut ceva bănişori cu cărăuşia în ultimii ani, să vie la Bucureşti să ceară un brevet de cîrciumă. Mai sînt două cîrciume în Uda, adevărat, dar aceia n-ar avea dreptul să le aibă că n-au luptat în război, ci au stat acasă şi au strîns bani, iar legea zice că invalizii să aibă întîietate. Bani va pune Simion cît va trebui şi va pune şi casa cea nouă care a ridicat-o la crucea uliţelor în mijlocul satului, iar cîştigul va fi pe din două. El le-a dat şi cheltuiala drumului şi i-a spus că boierii se lasă cam greu la brevete, ori să dai bani mulţi, ori să ai proptele mari. Dacă Toma poate să i-l dobîndească, bine ; dacă nu, e gata să meargă la maiestatea-sa, să se arunce cu faţa la pămînt şi să-şi ceară dreptul, că maiestatea-sa n-are să-l lase şi fără picior, şi fără drep-tate... Şi, dacă a venit, s-a mai gîndit să ceară negreşit şi un picior bun, că s-a chinuit destul de i s-au strîmbat şi şalele cu ăsta care-l are... Aşa a venit şi aşa s-a hotărît să nici nu plece de-aici fără brevet, că acasă nu mai poate duce sărăcia. Şi-a adus şi baba, că nu ştie cît or ţine tre-

burile și să nu fie ea amărîtă acolo dacă poate sta la feciorul ei în căldură și cu mîncare bună...

Toma era dumerit, dar și amărît. Le spuse că se va interesa chiar după-amiază, îi lăsă în seama Virginiei și plecă la Cameră. Își iubea părinții, dar mai mult teoretic. Din clasa a patra de liceu, de cînd bătrînul s-a reîntors la Uda fără cal, a trăit prin sine. N-a cerut niciodată nimic de acasă, fiindcă n-avea ce cere. Mai curînd el se cerea să ajute. Pînă la război a păstrat legăturile mai strînse ; după război s-a mărginit să trimită din cînd în cînd, destul de rar, cîte-o sumă de bani, sperînd mereu să se întoarcă la Uda în triumf. În realitate nu mai simțea nici o atracție pentru Uda și nici măcar pentru părinții lui. În unele momente idealiste s-a gîndit să-i aducă la București, să trăiască lîngă el fără griji și-n bucurie ; Virginia i-ar fi primit bucuroasă. Practic însă își dădea seama că ar fi o corvoadă și pentru el și pentru bătrîni. Pe urmă îl jena să-și afișeze efectiv originea joasă țărănească tocmai cînd începea ascensiunea. Era la modă originea de la glie, el însuși a strigat deseori că e pui de valah, dar nimeni nu și-a adus părinții țărani să-i expuie pe Calea Victoriei.

Cumpănind și chibzuind bine-bine și-a dat seama că în fond prezența bătrînilor ar putea totuși să-i fie și lui de folos : un tată țăran, mare mutilat de război și nedreptățit... Așa că a doua zi luă pe bătrînul părinte în mașină și merse la Ministerul de Finanțe. Gălăgios, cum știa dînsul să apară cînd se simțea la largul său, pătrunse la ministru și, în fața lumii care se găsea în cabinet, își prezentă părintele :

— Uite-l, domnule ministru, tatăl meu ! Mare mutilat, iar statul român nici măcar o protează nu i-a dat ca să-și tîrască trupul ologit pentru țară !... În schimb dezertorii și pungașii, care au slujit pe nemți în sat pe cînd dînsul își vărsa sîngele, au brevete de circiumi, au toate favorurile acestei țări !

Toată lumea, cu ministrul în frunte, a fost înduioșată de suferința țăranului crou și părinte al unui deputat erou și cărturar. Și, firește, s-au luat îndată măsuri să fie satisfăcut bătrînul. S-a nemerit și un gazetar în cabinetul ministrului. A doua zi țara întreagă a aflat mărturia de mare dragoste filială a inimosului deputat Pahonțu și re-

paraţia socială promptă făcută bătrînului erou mutilat de către valorosul ministru de finanţe.

Scena a fost comentată şi la Cameră, dînd prilej unor ziare să sublinieze răbdarea bătrînului ţăran-erou în aşteptarea împlinirii dreptăţii, spre deosebire de ţăranii de carnaval care au năpădit politica română...

Rotaru îi reproşă pe urmă lui Toma că n-a venit cu bătrînii pe la dînsul. D-na Rotaru ar fi fost foarte curioasă să-i cunoască, mai ales că nu bănuia să-i iubească atît de mult.

— Noi avem o discreţie ancestrală în manifestarea sentimentelor intime, scumpe maestre ! zise Pahonţu cu o modestie atît de prefăcută că Rotaru surîse. Asta e tăria şi mîndria noastră !

2

Nunta lui Teofil cu Corina a fost un mare eveniment monden. La biserică au venit toţi miniştrii, fireşte în onoarea lui Rotaru, dar au participat şi mulţi din fruntaşii şi foşti miniştri naţionali, colegi ai lui Belcineanu care cununa. S-au găsit ziare care să tragă concluzia că animozitatea dintre guvern şi opoziţia naţională pare să fie pe cale de îndulcire spre binele ţării...

Petrecerea, în casele lui Rotaru, a fost foarte animată. Au lipsit oamenii politici, desigur, afară de intimii familiei, în schimb s-au perindat multe zeci de invitaţi, mai cu seamă tineret, care au rămas şi după plecarea noilor căsătoriţi.

Mai mişcată decît mireasa a fost, în timpul ceremoniei, mama ei care nu-şi putea reţine deloc lacrimile. La gară, dimpotrivă, Corina a fost zguduită de emoţie parcă s-ar fi despărţit pentru totdeauna, deşi plecau numai pentru trei săptămîni în Egipt, căci Teofil nu putea lipsi mai mult din Bucureşti.

Rotaru, altfel sentimental, a fost toată vremea senin, surizător şi ici-colo puţin distrat. Danciu, deşi dansator pasionat, nu s-a mişcat de lîngă stăpînul său, considerîn-

du-se în serviciu comandat și răspunzînd, de cîte ori era întrebat sau măcar privit, cu o promptitudine militărească :

— Da, domnule ministru... Am înțeles, excelență... Imediat, don ministru...

D-na Rotaru niciodată n-a gustat plăcerea ministeriatului atît de deplin ca azi cînd urechile ei auzeau necontenit, de mii de ori, cu mii de intonații : „ministrul, domnul ministru, excelență, domnule ministru..." Iar Costică parcă de cînd lumea tot ministru ar fi fost, nu se impresiona deloc ; dovadă, își zicea Eva, că de mult trebuia să fie... De aceea pentru ea cel mai simpatic musafir era Pahonțu, deși mai mult bănuia decît cunoștea rolul lui în descătușarea soțului ei. A fost iubit el în casa lor și mai înainte, dar acuma cu toții spuneau că e singurul prieten adevărat al familiei...

Pahonțu se codise să ia pe Virginia la nunta Corinei. Dorea să fie singur și liber, să poată vorbi cu cine-i place, nu să aibă mereu grija ei. D-na Rotaru i-a spus însă categoric să nu cumva să vie fără nevastă că nu-l primește în casă.

Toată seara d-na Rotaru s-a ocupat cu multă simpatie de Virginia și i-a făcut toate cunoștințele, în frunte, firește, cu d-na Belcineanu care era nașa.

— Ai cunoscut deunăzi la noi pe Pahonțu, doamnă Belcineanu, nu-i așa ? zise Eva prezentînd-o. Iată și pe soția lui !... Vezi cît e de drăguță ?... Ei bine, tot atît e de devotată bărbatului... Și cuminte de parc-ar fi din alte vremuri...

D-na Belcineanu o examină o clipă cu privirea ei distantă și cu un suris la fel, murmurînd aproape imperceptibil :

— Într-adevăr...

Îi întinse mîna cu degetele lungi înelate și reci încît Virginia abia își stăpîni un fior parc-ar fi atins o piele de șarpe. Pe cînd dădea astfel mîna, d-na Belcineanu observă mai încolo, lîngă o fereastră, discutînd cu bancherul Goldstein, pe Pahonțu care, și el, urmărea de departe scena. Pahonțu evitase să se apropie de d-na Belcineanu, neputînd uita cum l-a tratat rîndul trecut. Totuși întîlnindu-i acum privirea, se înclină ușor, silit parcă de un îndemn irezistibil. D-na Belcineanu răspunse cu un

zîmbet ciudat, foarte artificios, spre a părea amabil, și în același timp rezervat și cu o umbră de dispreț indulgent putînd să se adreseze deopotrivă lui Toma, ca și Virginiei care, alături de ea, deși cam de aceeași vîrstă, părea o fetișcană drăgălașă, evident, dar fără importanță.

Goldstein întrebă îndată curios :

— Cine-i duduița ceea nostimă care a dat mîna cu d-na Belcineanu și acuma cu d-na Teleman ?

— Nevastă-mea, zise Pahonțu tresărind parcă i-ar fi spulberat un gînd care se zămislea.

— A, scuză-mă, făcu bancherul. Am să te rog să mă prezinți. Nu știam că ai o soție atît de încîntătoare !

— Ești foarte amabil, bîlbîi Pahonțu liniștindu-se.

Amfitrionul, urmat de Danciu, umbra lui, trecea în salonul mare spre sufragerie. Se opri un moment să atragă atenția lui Pahonțu :

— Ia seama că financiarul e foarte crai, cît îl vezi așa de serios !... E văduv de zece ani, fata și-a măritat-o și acuma își face de cap.

— Am bănuit, excelență ! glumi Toma.

Goldstein avea aproape șasezeci de ani, cu o înfățișare încă elastică, elegantă, cu părul sur bogat, cu buzele cărnoase și cu fața uscată. Ripostă cu o supunere resemnată :

— Domnule ministru, dacă nici d-voastră nu mă mai lăsați să trăiesc, atunci ce să mă plîng de cei tineri ?

Rîseră cu toții, apoi Rotaru dînd să treacă mai departe, ca și cînd și-ar fi adus aminte, mai spuse :

— A, Toma dragă ! De mult țineam să-ți spun... Știl că trebuie să stau de vorbă cu tine foarte serios și pe îndelete... Danciule, notează, să-mi aduci aminte !

— Excelență, la dispoziție cînd doriți ! Mîine ? făcu Pahonțu cu o înclinare.

— Nu e tocmai așa de urgent, spuse ministrul. Îți trimit eu vorbă prin Danciu...

Se dansa într-un salon roșu, amenajat anume, în sunetele stridente ale unui jaz. Pahonțu privea din ușă. Văzu pe Virginia dansînd cu mirele care-i vorbea mereu și rîzînd ea îi răspundea rar ridicînd atunci ochii spre el. Atenția însă i-o atrase mai mult d-na Belcineanu cu Utalea care nu vorbeau, ci numai se învîrteau în ritmul muzicei...

Gîndul de adineaori îi răsări iar în minte, dar iar îl risipi un glas mieros :

— A, domnule Pahonțu !... Ne-am cunoscut la logodnă, nu-i așa ?... Am citit în *Universul* și-mi pare bine că te întîlnesc să-ți spun cît m-a impresionat întîmplarea cu părintele d-tale !... Ce duios !... A, parcă nici n-ai crede că în vremurile astea brutale și lipsite de inimă mai există sentimente atît de frumoase !...

Apăru Belcineanu, văzu pe Toma (cu care mai avusese și la Cameră cîteva convorbiri) și se opri aproape bucuros :

— A, scumpe domnule Pahonțu, bine că te văd... Țin foarte mult să vorbim cinci minute... Iartă-mă, Iuliana dragă, că ți-l iau !... E ceva mai important decît...

Doamna de onoare surise disprețuitor. Era singurul răspuns ce-l merita atîta nedelicatețe. Prietenia intimă cu Cristiana n-o împiedecă să n-aibă decît un respect mediocru față de soțul ei, ale cărui maniere lăsau veșnic de dorit. În vreme ce Belcineanu, de braț cu Pahonțu, se depărta căutînd un colț singuratec, d-na Teleman fu asaltată de d-na Cornoiu radioasă :

— Ce bine-mi pare !... Nu știu cum s-a făcut că toată seara nu ne-am găsit... Dar încă din biserică i-am șoptit bărbatului meu : „Uite, pe d-na Teleman... E cea mai elegantă și cea mai fină din toată lumea..."

După o clipă de întunecare sufletul doamnei de onoare se lumină subt balsamul micilor complimente ale acestei d-ne Cornoiu care începea să i se pară, deși cam insistentă, o femeie interesantă...

Belcineanu se plimbă cu Pahonțu prin încăperile pline de lume, fără rezultat. În cele din urmă Toma, vechi cunoscător al casei, îl conduse în salonașul de lîngă biuroul lui Rotaru. Găsiră și acolo o pereche adîncită într-o conversație inimoasă, pe care însă Belcineanu o îndepărtă ușor cu un prozaic „nu vă supărați..."

Dintre toți oamenii politici din toate partidele Belcineanu era cel mai revoltat împotriva soluției ce s-a dat, cu patru luni în urmă, crizei de guvern. Parc-ar fi fost lovit personal, se agita și protesta pretutindeni, amestecînd criticile teoretice și lezarea intereselor permanente ale țării cu amenințări mai mult sau mai puțin deghizate.

în Cameră a ținut două discursuri foarte violente, dezlănțuind grave conflicte cu majoritățile. Pe culoare n-avea odihnă : mereu explica unuia sau altuia dezastrul spre care mergem cu pași gigantici. Făcea ochi dulci tuturor opozanților și chiar din majoritate celor ce i se păreau nemulțumiți și deci mai accesibili criticilor.

— Așa, aici e perfect, zise Belcineanu așezîndu-se și continuînd îndată cu alt glas, pasionat : Fiindcă am observat deunăzi la Cameră că-ți dai seama de situația dezastruoasă în care ne găsim, vreau să-ți comunic și d-tale unele lucruri absolute... (Se întrerupse nervos, schimbînd iar vocea.) Dacă n-avem o presă adevărată, ce să facem ? Ziarele mari nu vor să se angajeze ca să nu se strice niciodată cu guvernele, cele mici nu sînt citite... Presa de opinie, cinstită, obiectivă, curajoasă ne lipsește, domnule !... Altfel multe rele s-ar putea curma în țara asta, iar altele, mai multe, s-ar împiedeca din capuul locului... Știi că soarta guvernului actual e pecetluită ! Combinația a dat greș. A fost născută moartă. N-au vrut să înțeleagă. Acuma...

— Domnule Belcineanu, cred că e exagerat, întrerupse senin Pahonțu. Nici un guvern n-a căzut după abia patru luni de activitate... Nu știu de unde ai informațiile, dar...

— Dragă, sursele mele de informație sînt atît de sigure încît nu încape nici un fel de îndoială ! urmă Belcineanu indulgent, ca și cînd întreruperea i s-ar fi părut copilăroasă. Să fim bine înțeleși : eu nu spun că guvernul va cădea mîine sau peste o lună sau chiar peste șase... Asta, în fond n-are importanță decît pentru cetățenii care simt și îndură povara experiențelor nesăbuite. Eu afirm numai că combinația în sine a dat faliment și că nu mai rămîne decît formalitatea înregistrării oficiale a falimentului...

Îi plăcu lui însuși comparația și se opri să rîdă ca și cînd ar fi văzut pe doctorul Ionescu urcînd scările palatului regal cu demisia în geantă. Dar reluă firul repede ca nu cumva Pahonțu să intervie cu vreo obiecție nouă.

Pahonțu se uita în gura lui și totuși nu mai auzea nimic, fiindcă nu-l mai interesa. I se împlîntase ca un cui în creier eventualitatea căderii guvernului și deci sfîrșitul mandatului de deputat fără speranțe de revenire într-un timp previzibil... Iacă, la asta nu s-a gîndit și nici nu i-a

trecut prin gînd ! Dimpotrivă, s-a obișnuit atît de mult cu „puterea" încît o credea eternă.

— Un om prevenit face cît doi, domnule Belcineanu ! zise dînsul deodată răspunzînd în doi peri la o frază în doi peri a nașului care încerca să bage o mică zizanie între Rotaru și doi colegi din guvern ; în fapt își vorbea sieși mulcomind un început de alarmă.

Convorbirea ar mai fi continuat. Lui Belcineanu i se părea destul de docil Pahonțu și spera să-l convingă. Apăru însă Angelica, a doua față a lui Rotaru, anunțînd că noii căsătoriți sînt gata de plecare, așteaptă numai să-și ia rămas bun de la nașul lor...

După învălmășeala plecării tinerilor, Pahonțu întîlni în salonul de lîngă sala de dans pe Utalea care asculta nu tocmai entuziasmat o expunere a generalului Cornoiu. Se apropie. Ca și cînd l-ar fi așteptat, Utalea îi zise de departe :

— Ei, domnule deputat ? Politica, merge ?... Presa ?... Ori mi se pare că presa nu te mai interesează de cînd nu mai ai nevoie de ea pentru...

— Îmi pare rău ! protestă Pahonțu amabil. Presa e pasiunea mea cea mare. Dar nu-ți spuneam deunăzi ?... Nu mă cheamă nimeni, iar eu nu pot să mă ofer !

— De ce nu scoți acuma ziarul d-tale ? continuă tot glumind și puțin ironic Utalea. Acuma ai avea posibilitatea !

— De ce nu-mi dai o mînă de ajutor, căci și d-ta ai nevoie de presă ! răspunse la fel Pahonțu.

— Pardon ! Eu nu țin deloc să am a face cu presa, stimate domnule deputat ! zise mai scrios Utalea. Sînt bucuros să mă lase în pace ! (Urmă iar mai ușor.) Dacă însă aș avea vreo putere, niciodată n-aș spune ce anume să se scrie, numai ce să nu se scrie !...

Toma era nedumerit. Nu înțelegea dacă nu se ascunde cumva vreo propunere indirectă în glumele lui Utalea. Nu mai apucă însă să formuleze o replică de clarificare. Utalea schimbă vorba :

— De aceea mie îmi place mai mult dansul... Presa e cu boclucuri, cu bătăi de cap și cu griji... Dansul e numai cu plăceri !... O adevărată cură de optimism... D-ta dansezi, domnule Pahonțu ?

— Cu plăcere și cu intermitențe, spuse tînărul deputat. Astă-seară încă n-am avut răgaz din alte motive, dar...

În clipa aceea se reîntorcea, cu grupul care petrecuse la gară pe tinerii căsătoriți, d-na Utalea și venea spre soțul ei să se intereseze cît mai rămîn. Pahonțu continuă cu o galanterie exagerată :

— Dacă d-na Utalea mi-ar face onoarea și dacă onoratul soț al doamnei mi-ar permite...

Utalea răspunse surîzînd cu un gest de supunere, pe cînd tînăra doamnă primind brațul lui Pahonțu și trecînd în salonul de dans, întrebă curioasă :

— N-am înțeles bine ce-a fost... M-ai așteptat înadins pe mine ca să dansezi ?

— Da ! minți Toma privind-o languros. Toată seara !... Ce să fac dacă e așa de greu să ajungi la d-ta !

— E drăguț dacă e adevărat, rîse Babila și adăogă : Totuși e mai greu să te menții unde ajungi !

După un răstimp, în vîrtejul dansului, strîngînd-o mai tare, Pahonțu șopti :

— Te-am văzut frumoasă totdeauna, dar ca astă-seară niciodată !

D-na Utalea ridică spre el o privire jucăușă și răspunse ironic :

— Nu-ți închipui, sper, că e întîia oară cînd aud niște cuvinte atît de profunde ?... Ceva mai nou nu știi ?... Corina mi-a spus odată că ești original. Nu se prea observă. Poate din cauza emoției ?

Rîse cu gura batjocoritoare și cu o provocare veselă în ochi.

3

Toma Pahonțu aștepta zadarnic chemarea lui Rotaru. De cînd era deputat nu se mai vedeau așa de des. Încet-încet voia să se emancipeze, păstrîndu-i prietenia întreagă, dar înlăturînd chiar umbra subordonării, tocmai fiindcă mulți îl socoteau omul lui.

Totuși o convorbire cu Rotaru l-ar fi interesat, dacă nu altfel, cel puțin ca să se informeze asupra situației reale. I se părea intolerabil să bîjbîie ca un reporteraș și

să se orienteze după conjecturile jurnalelor. Vina însă era numai a lui care, de cînd a intrat în Parlament, se complăcea într-o huzureală parcă ar fi atins culmea tuturor năzuințelor. Înainte palavragea ceasuri întregi cu Rotaru despre toate mărunțișurile vieții politice, ca și despre lucrurile importante. Acuma se ferea nu Rotaru, care ar fi putut invoca discreția obligatorie, ci el care, în cazul unei surprize, ar ajunge iar la cafenea. Se mulțumea cu bîrfelile și clevetirile de pe culoarele Camerei, ba mai contribuia și el la răspîndirea și născocirea micilor intrigi din care se alimentează ziarele și care întrețineau neliniștea și neîncrederea în țară. Îl bucurau fricțiunile din sînul majorității ca și cele dintre membrii guvernului. Nici un moment nu i-a trecut prin minte că toate acestea ar putea produce într-o bună zi propria lui prăbușire.

Își dădea seama, firește, că primejdia nu bate la ușă și că ar mai avea timpul să-și pregătească rosturile viitoare. Din nenorocire însă nu era capabil să pregătească nimic. Fierbea, se zvîrcolea, visa și practic nu se clintea din loc. Nu vedea nici măcar unde vrea să ajungă, cu atît mai puțin cum. Deocamdată își zicea că trebuie să rămînă deputat chiar dacă s-ar întîmpla să fie dizolvat actualul parlament. A fi deputat i se părea o trambulină ideală pentru orice năzuință. Deputația nu-ți cere nimic și-ți dă tot, cînd știi s-o utilizezi. Împrejurul lui toți alergau mai ales după avantagii materiale. Pe el nu-l ispiteau. N-a dorit niciodată bogății. Banul nu-l interesa decît ca mijloc de-a te realiza...

Din cînd în cînd se gîndea să-și înfăptuiască vechiul vis cu gazeta lui. Se izbea de alte dificultăți care păreau mai descurajante. I-ar fi trebuit în primul rînd bani, mulți. N-avea de unde să-i ia sau cine să-i ofere. Uneori îi fulgera prin cap să convingă pe Rotaru să-l finanțeze. Sau să-i mijlocească găsirea capitalurilor. Se sfia. Cine știe dacă Rotaru ar accepta acest rol sau dacă ar fi bine să-i cunoască toate tainele ? În orice caz însemna ca el să nu mai fie stăpîn decît nominal și la discreția altora care să tragă sfori și să-și aranjeze situații pe spinarea lui... Totuși, în străfundul sufletului, se temea mai mult de munca și responsabilitatea ce le implică un cotidian. Era mereu pasiunea și idealul lui o gazetă mare, bună, răspîndită, dar cînd ajungea numai la gîndul realizării, îl cuprindeau toate în-

doielile şi amîna chiar să-şi gîndească planul pînă la capăt. Avea sentimentul că lucrurile încă nu sînt coapte nici în privinţa asta, ca nici în altele.

Dealtfel acuma, în general, dacă se încurca în planuri sau se înşela în vreo speranţă, se consola bizuindu-se în steaua lui. Încrederea aceasta a avut-o şi în trecut, dar vagă, într-o stare oarecum embrionară, ca o motivare a inactivităţii. De cînd era deputat se credea omul destinului şi-şi zicea că trebuie să se lase dus şi călăuzit numai de mîna destinului. Aşa îşi justifica nehotărîrile. Un gest pripit ar putea destrăma urzeala soartei. Dacă acum un an ar fi iniţiat ceva, cine ştie de-ar mai fi azi ce este. A aşteptat atîţia ani şi împlinirea a venit în clipa cînd a fost hărăzit să vie, nu pe care ar fi ales-o el. Şi a venit bine. Va veni şi de-aci înainte ce va trebui, la fel. Avea certitudinea că nu poate veni decît bine. Răul îl exclusese din calculele lui...

Peste vreo două săptămîni, la Cameră, în timpul unei şedinţe plicticoase, Rotaru îi făcu de pe banca ministerială un mic semn de chemare. Plecîndu-se puţin peste pupitru, îi şopti să-l aştepte la sfîrşitul şedinţei să iasă împreună, încheind semnificativ :

— Trebuie neapărat să vorbim !

— De la nuntă aştept mereu să mă chemi, excelenţă ! răspunse Pahonţu. Poate luăm masa undeva ?

— Las că hotărîm pe urmă ! sfîrşi Rotaru prefăcîndu-se că ascultă cu atenţie discursul lăbărţat al unui fruntaş majoritar cam bilbiit.

Pahonţu rămase o clipă răzimat cu spatele de banca miniştrilor, rotindu-şi privirea întîi prin incinta destul de populată, pe urmă prin tribunele din faţă. Privirea i se opri brusc asupra unei tribune din care doi ochi verzi stăruitori păreau că-l examinează anume pe dînsul. Un val de emoţie îi înecă inima. Zăpăcit, nu ştia dacă e cuviincios să observe că e privit şi dacă trebuie să salute. Înainte de a se dumeri, salută uşor plecînd fruntea. D-na Belcineanu dădu din cap simplu, continuînd apoi a-l privi cu o înflorire de surîs pe buze. Ca să-şi ascundă emoţia, Pahonţu se întoarse iar spre Rotaru şi-l întrebă dacă vorbeşte azi şi Belcineanu. Rotaru răspunse ridicînd nepă-

sător din umeri. Parcă deodată ar fi trebuit neapărat să afle ce face Belcineanu, pentru că de asta ar fi atîrnat mersul lumii întregi, Toma porni spre estrada prezidențială să afle acolo răspunsul precis. Mergînd ardea să știe dacă d-na Belcineanu îl mai privește, dacă-l urmărește și mai ales dacă o fi ghicit ce a întrebat pe Rotaru și ce caută pe estradă. Abia cînd ajunse sus și în momentul cînd se plecă, trecîndu-și brațul peste umărul unui secretar care făcea o listă de nume, abia atunci, într-o frîntură de clipă, reuși parcă mai mult să simtă decît să vadă că d-na Belcineanu continua să-l observe. Secretarul îi șopti că Belcineanu e înscris, dar nu știe dacă îi va veni rîndul azi, adăogînd :

— Mi s-a părut c-am zărit într-o tribună pe nevastă-sa... Asta ar fi un indiciu că vrea să ia cuvîntul în ședința de azi...

— Nostimă femeie ! murmură Pahonțu mai mult pentru sine.

— Mie nu-mi place ! făcu secretarul fără să ridice nasul. E rece și închipuită și...

Pahonțu nu-l mai ascultă. Ieși repede pe o ușă din fund, se învîrti puțin pe culoare și reveni în incintă pe intrarea principală, lîngă banca ministerială, oprindu-se parcă ar fi căutat pe cineva. Privirea i se încrucișă iar cu a d-nei Belcineanu. Acuma văzu perfect că zîmbește cu un zîmbet nou, care îi dă altă înfățișare. Se prefăcu însă că nu se mai uită la ea și trecu stîngaci, tocmai cînd voia să pară mai sigur, prin fața tribunei oratorilor, să se așeze la locul său, în banca întîi, pe la mijloc. Tocmai atunci zări și pe Belcineanu, cu un teanc de hîrtii dinainte, mai încolo, la stînga. Schimbară o salutare grăbită din ochi...

Își luă o mică poză, brațele încrucișate pe piept și picior peste picior, să pară mai atent la discursul interminabil ce se bîlbîia de la tribună. Nu înțelegea nimic, nici măcar cuvintele care-i răsunau în timpane ca un zgomot fără rost. Strîngea puțin pleoapele și prin intervalul genelor împreunate zîmbetul cel nou îi părea ca o cunună de lumină. Îi trecu prin minte că exagerează prostește o simplă amabilitate. În același timp parcă simțea în spinare atingerea unei priviri insistente încît abia se stăpînea să nu se întoarcă să-și controleze senzația.

În sfîrșit oratorul dispăru de la tribună aplaudat obligatoriu de majoritarii disciplinați. Pahonțu văzu că Rotaru s-a sculat, își strînge servieta și apoi pleacă. Îi venea să nu bage de seamă și să rămîie pe loc, dar incinta se goli repede ; urma o pauză. Ca să scape de obsesie și de frică să nu se uite iarăși spre tribună, alergă după Rotaru. Pînă să se strecoare în culoar, ministrul nu mai era. Află că s-a retras cu doi deputați în sala de consiliu. Se bucura că mai poate zăbovi și el. Umbla nervos de colo pînă colo. Se gîndea dacă n-ar fi politicos să meargă să-i sărute mîna ? După un răstimp își zise că e chiar dator, porni să urce scările, apoi renunță înfricoșat și mai mult rușinat parc-ar fi pornit să facă o crimă. Îi ieși în cale un gazetar care se încăpățînă să-i povestească o anecdotă nouă cu ovrei. Gazetarul era el însuși ovreu și se numea Sever Soresc u, tînăr și foarte stăruitor, care știa să cultive pe oamenii politici de viitor.

În incintă, în vreme ce lumea se aduna, se mai făcură cîteva formalități, se depuseră cîteva proiecte de legi și în sfîrșit : „D. deputat Belcineanu are cuvîntul !" Pahonțu își reluă locul. Era curios să vază pe d-na Belcineanu cum își urmărește soțul, dar a avut tăria să nu mai ridice deloc ochii spre tribune. Se felicita că a avut voință și uită pe Rotaru... Belcineanu își începu cuvîntarea cu solemnitatea unei declarații de război, urmată însă îndată de obișnuitele-i violențe de ton și cuvinte care stîrniră întîi murmure apoi exclamări și în sfîrșit întreruperi mai mult sau puțin articulate. Vorbea abia de cinci minute. Pahonțu asculta atent cînd un ușier se apropie și-i șopti că-l poftește d-l ministru Rotaru. Rușinat parcă de sine însuși, se ridică imediat și se îndreptă spre ieșire. Fiindcă în același timp se mai sculară și alți deputați să plece, Belcineanu își întrerupse, puțin enervat, firul discursului ca să înfiereze lipsa de atenție ce se acordă opoziției cînd vine să dezvăluiască fărădelegile unei guvernări pe care țara o respinge... Pahonțu se opri ca și cînd ar fi fost apostrofat el direct. Se afla chiar în fața tribunei.

— Îmi dați voie, domnule Belcineanu ! strigă aspru, aproape provocator.

— Poftim ! făcu oratorul mirat de intervenția lui neașteptată.

— Eu regret foarte mult că trebuie să plec și nu pot să vă mai ascult — începu Pahonțu în tăcerea deplină a Camerei. Am dat un cuvînt pe care vreau să-l respect, ca totdeauna. L-am dat înainte de-a ști că veți vorbi și fără să-mi închipuiesc că, la discuția unei legi atît de tehnice ca aceea care se dezbate, se vor dezvălui tocmai fărădelegile guvernului. Dacă aș fi știut, aș fi renunțat la orice și aș fi rămas ca să vestejesc împreună cu d-voastră fărădelegile, întrucît fărădelegile ar fi reale, iar nu simple produse ale fanteziei d-voastră torturată de paraponisire... (Din majoritate izbucniră aplauze răzlețe ; Belcineanu, nerăbdător, încercă să întrerupă pe întrerupătorul său.) Eu pot vesteji oricînd și orice fărădelege, fiindcă n-am săvîrșit nici una și nici nu voi săvîrși niciodată. Nu știu însă dacă d-voastră sînteți cel mai indicat să vă ocupați de paiul din ochiul altuia. Eu îmi amintesc unele fărădelegi care au provocat indignarea întregii opinii publice românești și, dacă nu mă înșel, autorul acelor fărădelegi ați fost chiar d-voastră !... (Alte aplauze, mai numeroase.) Mai mult, printre cei ce v-au vestejit atunci public, pe calea presei, singura accesibilă, a fost și modestia mea... Dar indiferent cine o descoperă, fărădelegea e tot fărădelege, iar eu, care îmi păstrez independența de cugetare și simțire, nu voi ezita să condamn și fărădelegile prietenilor mei... Iată de ce regret că nu vă pot asculta, domnule Belcineanu !

Însoțit de aplauze timide, din pricina întorsăturii de la sfîrșit, Pahonțu ieși mîndru, fără să se mai sinchisească de chemările lui Belcineanu care ținea negreșit să-i răspundă. Numai în ușă întoarse capul, o clipă, scuzîndu-se cu un gest că e așteptat și nu mai poate întîrzia, profitînd să arunce o privire spre tribuna unde întîlni iar privirea și zîmbetul d-nei Belcineanu parcă toată vremea l-ar fi urmărit numai pe dînsul.

— Domnul ministru vă așteptă în mașină ! îi spuse alt ușier, pe coridor.

*

— Ce, Tomiță, te-a cuprins dragostea de Belcineanu de rămăseși să-l asculți ? zise Rotaru puțin mirat că l-a făcut să aștepte, deși numai cîteva clipe.

— Rău îmi pare, excelență, că n-ai fost prezent să auzi cum l-am executat! se lăudă Pahonțu, povestindu-i incidentul cu înfloriturile cuvenite de parcă Belcineanu ar fi și fost transportat într-un spital moral ca să-și vindece rănile căpătate.

Merseră întîi la minister unde Rotaru mai avea unele treburi de rezolvat. Pe drum se învoiră să prînzească împreună undeva, mai retras, ca să poată fi liniștiți.

Un senator și doi avocați aveau fixate ore de primire — raportă Danciu în cabinetul ministerial.

— Altcineva? insistă Rotaru puțin misterios.

— Deocamdată nimeni, răspunse la fel șeful de cabinet, stîrnind curiozitatea lui Pahonțu.

— Bine!

Pe cînd Danciu introducea pe senator în biuroul lui Rotaru, Pahonțu trecu în altă cameră și apoi în marele *hall*, să-și plimbe acolo puțin așteptarea. După numai cîteva minute de plictiseală în sala somptuoasă, luminată discret, cu covoare groase în care pașii se pierdeau fără zgomot, auzi deodată un foșnet ritmic de mătăsuri urcînd grăbit scările de marmoră.

— Aa! Ce cauți pe-aici, artistă frumoasă și plină de talent? exclamă Pahonțu recunoscînd pe răsfățata ingenuă de la Teatrul Național. Ce plăcere să te întîlnesc!

— A, mi se pare c-am întîrziat, zise d-ra Nina Georgescu, micuță, blonduță și drăguță, rîzglndu-se cam teatral cu o mică spaimă prefăcută în ochii albaștri. S-o fi supărat ministrul?... Am avut repetiție. Vin direct de la teatru...

O introduse la Danciu care părea că o cunoaște bine și căruia artista îi jucă aceeași scenetă cu întîrzierea și spaima...

Continuîndu-și plimbarea singur în *hall*, Pahonțu zîmbea gîndindu-se că șeful s-a apucat de strengării. Sau e pe cale să se apuce. Nu știe însă că Nina Georgescu nu e prea discretă și, dacă prinde de veste domnița Eva, sare în sus toată coaliția guvernamentală...

— Mîine-poimîine te văd titular la Arte, excelență — glumi Pahonțu coborînd în sfîrșit, pe la opt, scările ministerului.

— Da, te pomenești, zise Rotaru mîngîindu-și mustățile imaginare. În orice caz ar fi mai amuzant decît așa, copilul nimănui!

Pahonțu observă că ministrul n-are chef de glumă. Merseră pînă la Otopeni, cu geamurile mașinei deschise, într-o alură domoală. Se desprimăvăra. Pe Șoseaua Kiseleff parcă primăvara sosește mai timpuriu. Fusese o zi călduță, însorită. Aerul era parfumat cu miresmele nehotărîte, îmbătătoare care prevestesc reînfinerirea naturii. Răcoarea blîndă adia în automobil ca o mîngîiere care te face să uiți necazurile de toate zilele și să visezi o viață nouă.

În intervalul de aproape o oră cît ținu plimbarea abia schimbară cîteva cuvinte despre lucruri străine, fără importanță. Pe de-o parte nu voiau să audă șoferul conversația, pe de alta atmosfera însăși nu se potrivea pentru alte discuții. Rotaru porunci apoi să oprească la restaurantul Chateaubriand, la Șosea. Era lume puțină în sală și liniște ca într-un club englezesc. O orchestră de jaz mai mult se odihnea decît cînta, rezervîndu-se pentru mai tîrziu cînd clienții, bine dispuși, după masă, unii pentru a-și promova digestia, alții pentru a-și manifesta sentimentele, vor dori și vor începe să danseze.

Luară loc într-o boxă retrasă și Rotaru, gurmand, alcătui un meniu fin și ușor, cu concursul chelnerului principal și apoi al patronului însuși venit să salute respectos și să servească pe domnul ministru. Totuși convorbirea se închega anevoie ca și cînd o sfială ar fi împiedecat încă pe Rotaru să aducă vorba despre ceea ce îl interesa aievea...

În realitate Constantin Rotaru era adînc nemulțumit de situația ce o avea. A fost fruntaș într-un partid mare și a devenit un fel de codaș într-un grupuleț de paraponisiți. Și-a zdrobit o linie dreaptă de conduită ca să ajungă ministru fără portofoliu într-un guvern de improvizație și încă să-i fie disputată chiar situația aceasta de oameni pe care odinioară îi considera nimicuri umflate... Înapoi însă nu mai putea da. Se vedea condamnat să se zbuciume și el ca să se menție sau să dobîndească un loc mai adecvat meritelor lui personale. Acum nu mai avea nici măcar adevărați prieteni politici, căci în partidul democrat era privit, în fond, ca un transfug oportunist. Era silit să lupte,

altfel ar fi înlăturat repede și definitiv. De cîte ori nu regreta liniștea dinainte și mai ales libertatea lui de-a nu lupta, mîndria de-a nu cere nimic !

Doctorul Ionescu i-a promis pentru după alegeri portofoliul ce i se cuvine. Săptămînile însă trec, încep a trece și lunile, iar el rămîne tot sinecurist într-un guvern care se clatină necontenit. Să ceară doctorului să-și respecte cuvîntul dat, ar însemna să obție o nouă promisiune goală. Să-și impună dorința n-are nici o putere...

— Excelență ! zise Pahonțu într-un tîrziu observînd rezerva ministrului. Am impresia de cîtva timp că mă ocolești sau, în cazul cel mai bun, nu mă onorezi cu încrederea de odinioară ?

— Fugi, nu umbla cu fleacuri, se apără Rotaru puțin amărît. Parcă tu nu știi nimic, nu vezi nimic...

— Apoi tocmai, se repezi Toma. Trebuie să aflu de la oameni străini, de la dușmani, că guvernul stă pe ghimpi, că avem multe șanse să ne întoarcem curînd la vetrele noastre, și alte asemenea bucurii. Iar d-ta, prietenul meu ca să nu mai zic ocrotitorul, fiind în guvern și cunoscînd adevărul...

— Adevărat este că, de, cum să-ți spun, carul scîrțîie ! întrerupse Rotaru. Dealtfel cum a scîrțîit de la început. Experiența n-a fost fericită. Nu merge la noi colaborarea nici în opoziție, necum la guvern unde există posibilități de a satisface poftele partizane. De-abia merge carul cu un guvern omogen, unitar, disciplinat, bazat pe o majoritate solidă, francă, fără fricțiuni și pe care șeful partidului o strunește cu relativă ușurință fiind creată de dînsul. Democrația integrală e o utopie și aiurea, darmite la noi unde religia abuzului, moștenire de la tiraniile trecutului, e singura cu trecere adevărată. Democrația trebuie temperată și dirijată după climatul fiecărei țări. Fiindcă democrația, ca și temelia ei, libertatea, presupune cetățeni care întîi știu să-și împlinească perfect datoriile către colectivitate și numai pe urmă își exercită drepturile. Legea trebuie să fie lege și pentru cel ce o face ca și pentru cel ce o sufere. Noi avem legile cele mai liberale și mai umanitare din lume, copiate firește de la alții. Le-am adoptat lesne, fiindcă știm că tot nu le aplicăm. Mai bine am avea legi puține și mai puțin moderne care să se aplice sever

de sus în jos şi să facă adevărată educaţie cetăţenească. Asta ar fi prima treaptă a democraţiei adevărate...

— Dar există vreo primejdie, cum se zvoneşte ? întrebă Pahonţu ca să-i curme digresiunea.

— Deocamdată există eternele fricţiuni care-s mai grave decît alte primejdii, răspunse Rotaru. Primejdiile ameninţă din afară şi se pot evita prin măsuri la timp. Fricţiunile n-au leac... Pentru că ele rod dinlăuntru ca nişte carii...

— Atunci ? se miră Pahonţu. Stăm cu mîinile în sîn şi aşteptăm moartea ?... Maestre dragă, nu se poate !

— Adevărul este că eu n-am nici o armă de luptă, zise ministrul cu o resemnare poate calculată anume ca să-şi aţiţe interlocutorul. Am făcut gestul, trebuie să trag consecinţele pînă la ispăşire.

— Bine, bine, d-tale în orice caz îţi dă mîna, se indignă Toma. La urma urmelor eşti ministru. O încheiere de carieră politică destul de onorabilă... Dar eu ?

— Şi tu deputat, făcu Rotaru ironic. Un început de carieră politică destul de onorabil, ca să te parafrazez pe tine.

— Un început care înseamnă şi sfîrşitul dacă mă înţepenesc într-un partid de manevră cum este fracţiunea democrată ! urmă Pahonţu mai calm.

— Să ne înţelegem : nu e vorba de nici un pericol, adică de vreo plecare intempestivă, cel puţin pentru moment ! preciză Rotaru. Dacă am vrut să mă sfătuiesc cu tine este tocmai ca să prevenim ce se poate preveni.

Îi povesti, subt pecetea discreţiei desăvîrşite, unele scene din şedinţele Consiliului de Miniştri cu certurile, uneori violente, între reprezentanţii celor trei partide colaboratoare, de cîte ori e vorba de vreo acţiune guvernamentală sau legislativă serioasă ; şi mai ales îi repetă cuvintele regelui, într-o audienţă de-acum vreo trei săptămîni, care exprimau o nemulţumire categorică, deşi indirectă, faţă de ezitările şi nehotărîrile guvernului. Apoi, în fraze învăluite, îşi strecură şi decepţia lui de-a fi un figurant anodin într-o echipă secundară, nesusţinut de nimeni, neavînd nici măcar în presă o atmosferă mai simpatică ; dimpotrivă, conspiraţia tăcerii l-a trecut demult pe planul din urmă...

Pahonțu presimțise că Rotaru trebuie să aibă nevoie de dînsul de cînd au coborît scările președinției. Acuma înțelegea tot, dar își continua jocul obișnuit de-a se lăsa rugat pentru a-și rezerva viitorul. Cu atît mai mult că Rotaru, om bun, simpatic, generos, nu mai avea în politică un viitor pe care să se poată sprijini. Activismul politic nu se poate începe la cincizeci de ani cînd puterile creatoare sînt în pragul agoniei.

— Eu mă mir însă de tine, zise în sfîrșit ministrul cu o prudență iscoditoare. Te-am crezut mai dinamic, mai întreprinzător ! De ani de zile te plîngi că nu te poți realiza, că n-ai unde să te manifești, iar acuma te mulțumești să îngroși rîndurile mamelucilor, ca și cînd ți-ai fi atins idealul vieții... Nu mai rămîne decît să te apuci de afaceri ca și colegii tăi împotriva cărora tunai și fulgerai odinioară!

— De ce mă năpăstuiești, excelență ? se prefăcu Pahonțu.

— Pentru că ești om de talent și e păcat să te pierzi în cloaca asta politicianistă care a înghițit atîtea energii, le-a corupt și le-a nimicit ! zise Rotaru patetic. Eu sînt convins, știi bine, că tu meriți o soartă mai bună. De aceea te-am îmbrățișat și...

— Slugă nu pot să fiu la nimeni, maestre ! întrerupse deputatul cu mîndrie. Prefer să stau acasă, să mănînc mămăligă cu ceapă...

— Cine ți-a cerut așa ceva ? se minună Rotaru.

— Nimeni ! Și totuși, dacă aș scoate gazeta pe care inima mea o poftește, ar trebui să intru în solda cine știe cui, fiindcă n-am bani ! mărturisi Toma. D-ta însuți îmi faci imputări, dar niciodată nu mi-ai oferit sprijinul... Iartă-mă că ți-o spun !

— Dar nici tu nu mi l-ai cerut, Tomiță ! zise zîmbind Rotaru. Dealtfel nu poți oferi ceea ce n-ai ! Eu nici nu mă pricep în ziaristică, și nici bani nu am atîția cît se pare că poate înghiți un jurnal.

— Sprijin nu înseamnă numaidecît bani ! Cînd pornești la un drum greu, merindea sufletească are importanță poate mai mare ca cealaltă...

— Nu te-am îndemnat să pornești tocmai pentru că nu-ți puteam oferi nici o merinde ! zîmbi Rotaru iar. Azi însă se schimbă lucrurile. Azi poți să te îndemni sin-

gul la drum cu certitudinea că vei găsi pe drum merindea !... Ai relații și poți să-ți faci cîte vrei și apoi prezinți garanție mai serioasă ca reprezentant al națiunii...

— Nu, excelență ! stărui Pahonțu. Fără figuri literare. Îmi promiți concursul d-tale moral, întreg ?

— Uite ! făcu ministrul întinzîndu-i mîna peste masă. *Ein Mann, ein Wort,* vorba neamțului. Și să fim bine înțeleși : fără nici o obligație din partea ta !

— Prietenia nu e obligație, domnule ministru ! zise Pahonțu declamator, strîngîndu-i puternic mîna.

Chiar atunci orchestra începu un dans frenetic, răspîndind fluide mișcătoare în toate picioarele. Pe platoul rezervat apăru o pereche și porni într-o vijelie de răsuciri. Pahonțu, căruia atacul muzicii îi apărea ca un sigiliu fierbinte pe un contract, se uită spre orhestră și avu o strîngere de inimă. I se năzărise că dansatoarea ar fi d-na Belcineanu.

„Sînt idiot !" se gîndi cu un rînjet de satisfacție. „Am început să nu mai văd decît pe..."

4

Zile de-a rîndul Toma Pahonțu se adînci în socoteli și planuri, studiind devize tipografice, făcînd liste redacționale, organizînd administrații... De prin sertare scotea la iveală proiecte vechi, muncite în atîtea nopți, să le compare cu cele de azi. Jongla cu tiraje, cu cheltuieli și încasări de mii și zeci de mii de lei pînă ce cifrele îl spăimîntau. Umbla din tipografie în tipografie să controleze prețurile, discută îndelung la Letea cu un director amabil despre tainele fabricației de hîrtie, interogă pe patronul unei agenții de publicitate și făcu vizite la cîteva agenții telegrafice. Dar în fiecare seară, cînd își recapitula pregătirile, îl cuprindea aceeași teamă de răspundere ce vrea să și-o ia pornind o întreprindere care trebui să coste sume enorme, cînd el deocamdată n-are nici un ban...

Pentru că apucase să spună cîtorva prieteni, vestea că Pahonțu scoate un ziar se răspîndi înainte ca el să se fi hotărît definitiv. La Cameră era interpelat deseori : cînd apare ? Chiar unii miniștri îi urau izbîndă, iar Motroc

îl spuse direct să treacă pe la Industrie să stea de vorbă, lăsînd să se înţeleagă că are să-i dea concurs. Belcineanu baremi dorea să afle cu precizie dacă va fi gazetă de partid sau independentă ?

Toate acestea, în loc să-l bucure, îl enervau tocmai pentru că nu se putea urni din loc. Întrebările şi interesul ce stîrnea simpla anunţare a jurnalului îi prevesteau doar puterea ce i-ar procura-o un jurnal serios şi-i aţîţau ambiţia.

— Ce faci, domnule director ? îl strigă Titu Herdelea într-o zi frumoasă de sfîrşit de martie, pe cînd dădea să intre la Continental unde lua dejunul cu un grup de deputaţi tineri. Am auzit că faci gazetă şi mie nici nu-mi spui !...

Grăbit, Titu Herdelea voia să treacă înainte. Era unu şi un sfert, iar Niculina se îmbufna dacă nu se aşeza la masă la unu şi jumătate.

— Stai, bătrîne dragă, numai o secundă ! se repezi Pahonţu parcă i-ar fi apărut salvarea. În chestia ziarului trebuie neapărat să-ţi vorbesc !...

— Dă-mi un telefon ! Dar acuma n-am timp !... N-o ştii pe Niculina cu masa ?

În peste douăzeci de ani de gazetărie Titu Herdelea dobîndise experienţe bogate în toate cele ce priveau presa. Deşi îndată după război a pătruns şi a rămas la *Universul*, a avut posibilitatea să participe la atîtea şi atîtea întemeieri de ziare noi şi să cunoască tainele mari şi mici ale vieţii şi morţii lor... Ascultă, cu mutra de circumstanţă, a doua zi după-masă, expunerea volubilă şi nesfîrşită a lui Pahonţu la mescioara retrasă de la Corso, iar la urmă întrebă :

— Ciţi bani ai ?

— N-am deloc.

— Poţi să găseşti ?

— Cred că da... Depinde de sumă...

— Ascultă, copile, urmă Herdelea simplu. Ca să fii sigur de reuşită încearcă să achiziţionezi o tipografie, chiar mai micşoară. Toate ziarele care s-au bazat pe tipografie proprie, continuă şi azi să apară, bine-rău, indiferent, pe cînd dintre celelalte nici unu la sută nu mai există... Stai, mi se pare că ştiu eu o tipografie de ziar care ar fi de vîn-

zare destul de convenabil ! Lasă-mă să mă interesez şi pe urmă mai vorbim !

Ziua următoare reluară convorbirea. Titu aducea precizii : cum e tipografia şi cît ar costa. Preţul nu era într-adevăr mare, relativ, totuşi Pahonţu lăsă nasul în jos.

— Aici e locul să te ajute Rotaru, dacă ţine la tine şi vrea să faci o gazetă care, firește, are să-i fie şi lui de folos !

— Atîţia bani nu poate să-mi dea nimeni...

— Pardon, pardon ! făcu Herdelea sever. Nu trebuie să-ţi dăruiască, ci să-ţi împrumute cu o dobîndă foarte mică. Dealtfel tu personal eşti o garanţie destul de serioasă pentru cine te cunoaşte şi te preţuieşte. La un caz de nevoie ai putea oferi o inscripţie ipotecară pe casa voastră...

— Nu e a mea, e a Virginiei...

— Ce are a face ? Virginia e doar nevasta ta ! Pe urmă, mai tîrziu, vei găsi tu mijlocul şi modalităţile, le găseşte Rotaru, să-ţi liberezi casa de ipotecă, ştii, fiindcă ai copii, pentru orice eventualitate...

Titu Herdelea continuă să-i servească în serie sfaturile practice pe care Pahonţu le asculta din ce în ce mai alb la faţă şi cu o lucire în ochi nemaivăzută.

— Ce-i cu tine ? întrebă Herdelea uluit. Te-ai schimbat de tot la faţă...

— Nimic, bătrîne ! şopti Pahonţu atît de fierbinte de parcă pe Titu îl frigea respiraţia lui. Mi-ai făcut un mare serviciu ! Nici nu-ţi închipui cît de mare ! Îţi rămîn recunoscător, bătrîne !... La revedere !

Se ridică brusc. Figura îi era schimonosită de nişte dungi care-i dădeau o înfăţişare dîrză pînă la sălbăticie. Scuturâ viguros mîna lui Herdelea şi se repezi afară ca şi cînd l-ar fi alungat cineva.

Titu se cruci. Ce l-o fi apucat oare ? Uite, cine vrea să scoată gazetă ! Habar n-are de gazetărie :

„Aşa eram şi eu acuma douăzeci de ani... Articole fulminante şi proteste şi revoltă şi credeam că asta e presa !... Are să-şi mănînce banii, să-şi lase nevasta pe drumuri... Mai bine nu-i spuneam nimic ! Mîine-poimîine o să-mi facă imputări că eu l-am îndemnat... Are talent, are energie, dar nu face de meseria asta ! Cu nervi de fecioară nebună nu poţi duce o gazetă..."

Se pregăti să plece şi el. Chemă chelnerul.

— Poftim ! A plecat şi neplătit ! bombăni profund nemulţumit. El face gazetă şi eu să-i plătesc şvarţul !...

5

În aceeaşi seară Pahonţu expuse şi lui Rotaru planul cu tipografia şi împrumutul. Ministrului i se păru impozantă suma. Socotea că ar fi mai practic să adune contribuţii din mai multe părţi ; ar fi un capital care n-ar apăsa asupra ziarului... Pahonţu se împotrivi. Nu poate să primească pomană de la nimeni... În sfîrşit Rotaru făgădui că va sta de vorbă cît mai curînd cu bancherul Goldstein care s-ar putea să-l servească mai lesne decît alte bănci cu multe forme. Pahonţu dădu din umeri cam nemulţumit. De ce tocmai de la un ovrei ? De ce să aibă o ghiulea de picior ? Nu e antisemit, dar nici filosemit şi în orice caz vrea să fie slobod să atace chestia evreiască în toată independenţa sau chiar să ia atitudine contra evreilor. Dar dacă porneşte cu bani jidoveşti...

Goldstein se lăsă greu. Era un moment critic pentru toate băncile şi suma prea mare. Fu nevoie de toată puterea de persuasiune a ministrului ca bancherul să se lase convins.

Mai trebuiau să urmeze întîlniri, discuţii şi formalităţi, dar principial Pahonţu avea certitudinea că afacerea s-a aranjat. Între timp trebuia să vorbească şi cu Virginia căreia încă nu-i spusese nimic ca să nu mai ştie ea ceeace în caz cînd n-ar fi reuşit planul cu împrumutul. Pentru a-şi linişti conştiinţa, dar şi pentru o justificare în ochii lumii, Pahonţu a ţinut să garanteze împrumutul printr-o ipotecă pe casa din strada Pietăţii, deşi valoarea ei era mult inferioară.

— Hai, porumbiţo, să mai vorbim şi noi lucruri serioase ! zise Toma într-o după-amiazi, întorcîndu-se acasă de la ultima întrevedere cu bancherul.

Virginia, ca de obicei în după-amiezile libere, cum îi erau cele mai multe, se juca cu copiii. Era distracţia ei cea mai plăcută. Toma o găsise în plin joc de-a baba-oarba

încît toată casa era răsturnată și abia se putu descotorosi de cele două odrasle care stăruiau să continue jocul.

— Ei, copii, destul ! strigă Pahonțu sever. Lasă-i, porumbiță dragă, că nu e timpul de răsfățuri !... Unde-i Fräulein Erna de nu mai vine ?... Ia mai sună, te rog !

— De unde să bănuim noi că ai să vii la ora asta ? zise femeia puțin supărată că bruftuluia copiii. Trebuie să ai mai multă răbdare cu bieții de ei !

Toma se stăpîni și nu mai spuse nimic pînă ce nemțoaica plecă cu copilașii. Pe urmă, povesti Virginiei foarte amănunțit și din ce în ce mai cu însuflețire cum s-a hotărît să-și realizeze visul cu gazeta și cît de favorabile îi sînt împrejurările, așa că numai de ea mai atîrnă izbînda deplină. Cînd auzi însă Virginia ce-i cere, surîsul cu care asculta i se stinse alungat de o spaimă nedeslușită.

— Vai, iubitule, eu aș fi în stare să-mi dau și sufletul pentru triumful tău ! zise ea cu timiditate șovăitoare. Dar...

— E vorba de o simplă formalitate — se grăbi Toma să explice surprins de rezistența neașteptată. Îți închipui că nu te-aș îndemna să-ți riști zestrea dacă ar fi cea mai mică îndoială posibilă...

— Știu, iubitule, dar...

Ezitarea ei plîngătoare îl enerva. Bombăni batjocoritor :

— Spune, spune tot... De ce te sfiești ?... E vorba doar de averea ta...

— Nu, iubitule, e averea copiilor ! zise Virginia cu ochii în lacrimi. Eu nu doresc nimic. Știi bine. Am renunțat la toate de cînd m-am măritat, numai ca să nu-ți fiu o povară și să nu-ți stînjenesc ascensiunea. Afară de casa asta n-aveam nimic. Părinții mei ne ajută acuma, dar și ajutorul lor...

— În sfîrșit, am înțeles, nu vrei ! întrerupse Toma cu un rînjet.

— Ba vreau, dar să ne consultăm și cu tata — spuse repede femeia, ca și cînd acest gînd în acest moment i-ar fi răsărit în creieri. El cunoaște legile și împreună cu tine o să găsească modalitatea să ne asigure copilașii.

Toma era furios, dar nici o fibră pe față nu-l trăda. Împotrivirea ei i se părea o răutate prostească. O scrută cîteva secunde cu niște ochi reci. Și în minte îi apăru iar

gîndul care de multe ori bătuse la poartă şi mereu l-a înăbuşit. A făcut o căsătorie neroadă care, în loc să-l ajute în viaţă, i-a fost o piedică. Pentru o trecătoare plăcere animalică a luat plumb în aripi la vîrsta cînd cei cuminţi şi calculaţi sînt preocupaţi numai de pregătirea viitorului. În loc să fie abia acuma candidat de însurătoare, el poartă jugul de şapte ani. Belcineanu s-a însurat după patruzeci de ani, om ajuns, triumfător, şi chiar atunci a luat o femeie care să-i înţeleagă avînturile şi să-l servească în carieră...

— Bine, atunci aşteptăm pînă vine bătrînul ! zise într-un tîrziu mohorît.

— De ce să aşteptăm ? răspunse Virginia mulţumită că nu s-a supărat. Îi dăm o telegramă şi poimîine are să fie aici, ca să nu ai nici o stînjenire...

Bătrînul s-a speriat cînd a primit chemarea, dar şi mai mult cînd a aflat de ce a fost chemat. Totuşi a cedat de dragul Virginiei şi chiar a dat o formulă de reasigurare prin care, într-un caz nenorocit, s-ar salva cel puţin partea copiilor. Rotaru a găsit cuminte formula din toate punctele de vedere pînă şi pentru Pahonţu însuşi, anume ca Virginia şi copiii să ia la rîndul lor o inscripţie ipotecară asupra tipografiei şi întregii averi ce constituie ziarul în suma cît valorează la preţurile de azi casa de zestre.

— Eşti mulţumit, iubitule ? întrebă Virginia fericită cînd află cum s-a rezolvat de bine neînţelegerea.

— Te iubesc, proastă mică — zise Toma atît de fals că-i fu şi lui ruşine.

6

— Măi Pahonţule, frate-meu, am auzit că faci un jurnal ! strigă Barbu Dolinescu într-o zi, oprindu-l pe stradă. Fac şi eu ceva, poate şi mai bun ! Am să-ţi spun în curînd !... Poate să lucrăm împreună !

— Eşti cam misterios, dragă Barbule, dar lucrăm bucuros ! răspunse Pahonţu neştiind cum să ia cuvintele prietenului.

— Mai vorbim altă dată ! Fugi ! Cu noroc, frate-meu ! sfîrşi celălalt dispărînd.

Toma nu se mai sinchisea ce-o fi vrînd Dolinescu. Avea mii de alte griji și preocupări. Toate mergeau bine, ca la o comandă miraculoasă și necunoscută. Nu mai avea îndoieli și ezitări. Mergea drept înainte, ca la un asalt pentru cucerirea unei poziții puternice. Dușmanii nu se vedeau, dar se simțeau pretutindeni. Dacă s-ar fi gîndit la greutăți, poate că i-ar fi scăzut îndrăzneala, ca și odinioară, pe front, cînd îi șuierau gloanțele în urechi și moartea îl amenința stăruitor...

Totuși avea sentimentul că-i lipsește ceva pentru a fi deplin sigur de izbîndă. Se simțea singur tocmai cînd avea nevoie de un sfat sau măcar să vorbească cuiva sincer ca un alter-ego. Singurătatea multă e mai rea ca moartea, dar și lipsa singurătății, în anume împrejurări, poate fi pedeapsa cea mai cumplită — își zicea dînsul învinuindu-se că n-a fost în stare să-și facă măcar un prieten adevărat, pentru ca apoi tot el să-și spună că firea lui a fost de vină, care nu-i permitea să-și deschidă complect inima nici față de părinții lui.

Înainte de-a încheia definitiv cumpărarea tipografiei își aduse aminte de Titu Herdelea. Iată ce-i lipsea ! Mascota !... Herdelea e liniștitor, fiindcă știe să asculte și să tacă, precum știe și cum să-i vorbească sau nemerește cuvintele care-i trebuiesc. Era sigur că fără Herdelea nu va face nimic. Îi trebuie Herdelea neapărat...

Întrerupse cîteva zile alte tratative pînă va termina cu dînsul. Îi oferi să vie la ziarul lui în condiții mult mai bune — apuntamente duble și însărcinarea de secretar general, locțiitorul și tovarășul lui. Titu refuză. El nu mai e în vîrsta aventurilor. Să-și caute colaboratori tineri, entuziaști ca și dînsul, care să nu vază obstacolele și să dea năvală înainte. Dealtfel e și epoca tineretului, în gazetărie ca peste tot. În realitate Herdelea n-avea încredere în întreprinderea lui Pahonțu și nu voia să părăsească locul sigur ce-l avea la *Universul*.

Pahonțu se înfurie și declară că renunță să mai pornească ziarul dacă Herdelea persistă în refuz. Vreo trei zile de-a rîndul a luat cafeaua la d-na Niculina care se lăuda că nicăieri nu se bea cafea bună ca la ea. Pe d-na Herdelea perspectiva salariului dublu a cucerit-o imediat, dar îi era teamă că jurnalul lui Pahonțu nu va dura și Titu

va rămîne numai în lefuşoara de la minister, ceea ce ar fi o catastrofă. Cuvîntul hotărîtor l-a avut Zachi, care se pregătea particular pentru bacalaureat, cu multe şi grele sforţări fiind iar amorezat şi toate gîndurile lui alergînd necontenit pe urmele iubitei. Zachi, cu gravitate de arbitru suprem, îşi dădu părerea că oferta lui Pahonţu trebuie primită cu entuziasm, întîi pentru că îi era lui simpatic Pahonţu şi al doilea pentru că dorea să colaboreze şi el mai tîrziu cu o serie de articole despre necesitatea alungării tuturor jidanilor din ţară, avînd el, în privinţa aceasta, nişte idei atît de originale că maică-sa, Niculina, se topea de admiraţie. * Părerea a fost îndată aprobată şi adoptată de Niculina căreia, firește, Titu nu i-a putut rezista mai mult de douăzeci şi patru de ore. Dealtfel şi cu Pahonţu ea a avut cuvîntul final :

— Ascultă, domnule Pahonţu, noi vom face cum zici d-ta, dar ia bine seama să nu nenoroceşti pe Titu că pe urmă ai de furcă cu mine ! Că *Universul* e jurnal mare şi plăteşte mai sigur ca statul, iar dacă părăseşte Titu un loc aşa de bun, apoi să nu ne pomenim într-o zi că ai făcut d-ta cine ştie ce de ţi-a murit jurnalul, şi noi să rămînem pe drumuri...

— Bătrîne, bătrîne ! îi spunea pe urmă Pahonţu. Nu mai e glumă ! Asta e toată viaţa mea, viitorul meu, triumful meu ! Pricepi, bătrîne ? Nu se poate să eşuez decît dacă s-ar întîmpla să mor ! Şi chiar atunci, ziarul trebuie să rămîie ca să perpetueze numele şi gloria lui Pahonţu, bătut de ţăran amărît, cuceritorul României !

— Eşti cam grăbit la cucerire, copile ! rîse Herdelea. Deocamdată să cucerim un număr de cititori ca să trăim !

— Îi voi cuceri, bătrîne, cu creierul şi cu sîngele meu ! strigă Toma Pahonţu fanatic. Sînt sigur ! Clocotesc în sufletul meu energii ancestrale ! Ţăranul, bătrîne, care învinge !

Accesele de romantism nu-l împiedecau să lucreze practic. Voia ca ziarul să apară cît mai curînd. În orice

* Ironia scriitorului este evidentă, „originalele idei" antisemite ale lui Zachi fiind în deplină concordanţă cu caracterizarea scriitorului : „Rău şi leneş, dispreţuia cartea, avea ambiţii sportive şi, la douăzeci de ani, abia se lupta cu clasa a şaptea" (*supra*, p. 80).

caz să fie pe piață pentru sesiunea extraordinară a parlamentului din iunie. Acolo va putea pipăi direct efectul gazetei. Angajase un admnistrator rutinat, evreu cu nume românesc neaoș și cu copiii creștinați. Titu socotea c-ar fi fost mai bine să găsească un român, dar Pahonțu avea superstiția că „nu se poate afacere bună fără de jidan".

Liste de colaboratori principali pregătise demult și de multe ori. Erau mai ales publiciști tineri, puțin cunoscuți în publicul mare și puțin cotați chiar în cercurile ziaristice. Pahonțu zicea că vrea să facă o experiență care, dacă izbutește, va scutura din toropeală toată presa. Încerca să dea ziarului dinamismul generației tinere, răscolitoare de pasiuni și însetată de o viață nouă. Titu Herdelea s-a luptat din răsputeri să-l oprească de la experiențe care pot ucide gazeta din primele zile.

— Lasă, bătrîne, zise Pahonțu cu superioritate. Astea-s îngrijorări de artritici anchilozați ! Nu-mi trebuie experiență moartă, ci talente vii ! Noi sîntem tineri și ne adresăm tinerilor iar tinerii o să ne înțeleagă și să ne aplaude !...

Avu însă grija ca pentru rubricile economice și toate care puteau fi productive să angajeze redactori experimentați. Nu voia revoluție, ci primenirea cu aparență revoluționară sau, cum spunea el, o revoluție realistă. În locul răsturnărilor care distrug tot și încearcă apoi să clădească o lume nouă pe un morman de ruine, el urmărea dărîmări parțiale succesive în locul cărora să poată fi imediat ridicate construcțiile noi în stilul nou al lumii noi...

Biurourile noului ziar s-au instalat într-un local modest dar în strada Sărindar, vechiul cartier al presei, mai ales că și tipografia se afla în apropiere și mijloacele de răspîndire în Capitală deveneau mai lesnicioase. Cabinetul directorului era singur mai arătos și mobilat mai confortabil, pentru a putea primi persoane oricît de simandicoase.

Cu o săptămînă înainte de data apariției convocă întreg personalul la o consfătuire. Vreo treizeci de oameni, mai mulți tineri, se înghesuiau cum puteau în marea sală de redacție. Pahonțu era cel mai emoționat dintre toți. Avea senzația c-a urcat în goană treptele unei scări și a ajuns pe o platformă cu numeroase intrări între care trebuie să aleagă pentru a se fixa. Senzația îi umplea inima cînd de bucurii radioase cînd te temeri amare... N-a vrut decît

să stea de vorbă cu oamenii, înainte de-a porni la asalt, ca în război, și se pomeni improvizînd un mic discurs :

— Domnilor, începem !... Am dat ziarului meu și al d-voastră numele cel mai puțin căutat, dar și cel mai sfînt inimilor noastre, *România !* L-am botezat așa pentru că în trecutul nostru e România de ieri, pentru că în lupta ce-o pornim e România de azi și pentru că din sămînța ce-o împrăștiem va trebui să crească România de mîine !...

Glasul lui hotărît avea, sub gîlgîirea emoției, o rezonanță nouă, arzătoare, încît cuvintele păreau fierbinți și încălzeau sufletele ascultătorilor. Vorbi vreo jumătate de oră, despre toate, cînd familiar și cînd patetic.

În viața mea, vă mărturisesc, începe azi un capitol nou, capitolul cel mai de seamă. Gazetăria pentru mine e apostolatul unei credințe și al unui ideal, precum trebuie să fie și pentru d-voastră. Am o singură dragoste fanatică : tinerețea care trebuie să biruiască ; și un singur ideal sfînt : mîntuirea țării din ghearele... (O frîntură de clipă ezită, apoi îi veni brusc în minte comparația lui Dolinescu de astă-iarnă, care atunci nu-i plăcuse, găsind-o exagerată ; continuă cu convingere parcă ar fi țîșnit acuma din străfundul sufletului)... din ghearele gorilei în care se zvîrcolește neputincioasă de atîția ani de zile !...

CAPITOLUL IV

INTERVAL

I

„Urăm viață lungă noului nostru confrate", formula stereotipă, a întîmpinat apariția *României*, în toată presa. În cercurile gazetărești însă nu i se dădeau mai mult de șase luni de existență. S-a aflat, înainte chiar de-a apărea, despre împrumutul de la banca lui Goldstein. Ipoteca asupra casei d-nei Pahonțu n-a înșelat pe nimeni. Anume cerberi atotcunoscători știau că *România* e jurnal democrat camuflat, că banii i-a dat șeful guvernului și al partidului democrat prin mijlocirea lui Rotaru care are legături vechi de avocat cu Goldstein. S-a ales ca paravan o bancă evreiască tocmai ca să arunce praf în ochii lumii, că un bancher evreu e mai culant cu anume presă. Pînă-n șase luni guvernul se duce și se isprăvesc și fondurile *României ;* va urma o scurtă agonie în opoziție și moartea, căci de prins nu poate să prindă un jurnal în solda unui partid...

În ciuda confraților, *România* a stîrnit de la primul număr interesul marelui public. Scrisă nervos, avea un elan care cucerea pe cititor. Violența verbală, la modă în toată Europa de după război, cel puțin în presa de opinii directe, Pahonțu a adoptat-o, firește, impunînd însă o ținută :

— Violența nu însemnează trivialitate !... Violența e atributul firesc al avîntului interior... Numai violența unei credințe are valoare !... Și exprimată cu talent !... Între violență și înjurătură e diferența dintre academie și șatra țigănească... În presa noastră numai ziariștii de origină ți-

mănească întrebuințează înjurătura de-acasă crezînd că astfel fac polemică. Noi sîntem români, domnilor !

În prima săptămînă a publicat și el zilnic cîte un articol de ideologie generală, lucruri mai mult sau mai puțin cunoscute, colorate așa încît să aibă un lustru nou și menite mai cu seamă să accentueze independența ideologică, a lui și a ziarului.

Aflase zvonurile care circulau despre *România* și a crezut că, bătîndu-se în piept cu independența, are să le risipească. Peste cîtva timp o gazetă de seară, într-un ecou „spiritual", povestea ce haz s-a făcut pe culoarele Camerei „în jurul independenței unui confrate apărut de curînd sub conducerea unui talentat deputat guvernamental și publicist". Pahonțu se înfurie. Rotaru îl sfătui să-și vază de treabă că gura lumii e mare și nimeni n-o poate astupa. El însă nu putea tolera să fie bănuit. Declară că, pentru a curma din rădăcină astfel de bănuieli, va demisiona imediat din partidul democrat. Asta dealtfel o dorea de mult încît pretextul era binevenit. Rotaru înțelese adevăratul motiv și nici nu mai căută să-l oprească. Își închipuia chiar că Pahonțu mai bine l-ar servi din afară, ceea ce și Pahonțu recunoscu pe față. Totuși nu voia să plece jicnind pe doctorul Ionescu. Pus în curent de Rotaru, șeful guvernului chemă pe Pahonțu și regretă că se desparte înainte de-a fi putut colabora mai rodnic, mințind că îi rezervase o însărcinare importantă...

România publică textul demisiei iar Pahonțu găsi un prilej să o anunțe și de la tribuna Camerei, ca astfel să fie înregistrată în *Monitorul Oficial* și să ia notă toate ziarele, oricît de sumar, măcar în cadrul reportajului parlamentar. Știa că gestul va fi prețuit de multă lume și pe deasupra scăpa de povara partizanatului. Fiind liber și dacă *România* va continua să progreseze în opinia publică, avea și certitudinea de-a rămîne permanent în Cameră, orice guvern ar veni, de cînd s-a luat obiceiul de-a se oferi mandate conducătorilor marilor ziare.

Cu cît succesul *României* sporea cu atît creștea, în lumea concurentă, curiozitatea în privința provenienței fondurilor ei, mai ales de cînd demisia lui Pahonțu de la democrați a dezmințit originea lor guvernamentală. Se puneau în circulație mereu alte știri, mereu date ca sigure ;

că sînt la mijloc bani nemțești, că sînt bani de la comuniști, că sînt de la un grup de evrei, că e ziarul personal al unui mare industriaș, că le-a colectat un arhiereu fanatic... Și toate motivate prin prezența băncii Goldstein la întemeierea ziarului.

Pe Pahonțu acuma nu-l mai sinchiseau zvonurile, ba le considera ca indicii sigure ale succesului crescînd. Dealtfel erau colportate numai pe subt pămînt și de cei interesați pentru sau contra lui sau a ziarului. Față de tirajul considerabil și de ascendentul ce-l avea asupra cititorilor, *România* începea să fie temută și în aceeași măsură respectată, așa că în alte jurnale, cînd se pomenea de Pahonțu se făcea totdeauna cu o confraternitate care ea singură demonstra creditul noului confrate.

Pe la sfîrșitul lunii, venind la redacție de la o ședință a Camerei, Pahonțu află că-l așteaptă o delegație de studenți. Asta însemna că tineretul i-a auzit chemarea... Erau cinci tineri, între care băiatul lui Cumpănașu.

— Ei, Vasilică, și tu ești delegat ? zise Pahonțu mai bucuros că are și o cunoștință între ei, cu toate că încă pe unul i se părea că l-a mai văzut undeva, dar nu-și amintea unde.

În locul tînărului Cumpănașu, răspunse tocmai cellalt. Cum îi auzi glasul, Pahonțu îl recunoscu : era Ionescu A. Ion, studentul pe care l-a întîlnit odinioară la Cumpănașu.

— Nu delegat, domnule Pahonțu, precum nu sîntem nici noi ! vorbi Ionescu, cu gravitatea patetică de atunci. Sîntem cinci prieteni buni, frați de cruce, care venim să vă felicităm și să vă mulțumim pentru *România*... E prima goarnă care sună deșteptarea românească ! Și primul semn al izbînzii care trebuie să vie !

Mai bine de un ceas Pahonțu a stat apoi de vorbă cu tinerii înflăcărați, uniți în același sentiment care le strălucea în priviri și în glasuri. Cel mai mare dintre ei era un maramureșean, Moise Tripa, student în anul al treilea la Politehnică, înalt, blond și sfios, dar cu trăsături care trădau o energie îndărătnică. Seriozitatea aproape întunecată parcă nu se potrivea deloc cu obrajii de fecioară ai lui Culai Iuga care abia împlinea douăzeci de ani, pe cînd

Gavrilă Coconeţu, deşi cu acelaşi număr de ani, părea complect matur mai ales şi din pricina că era negricios şi păros şi cu oarecare neglijenţă în ţinută, ca revoluţionarii ruşi de odinioară sau ca anarhiştii din romane... Au vorbit numai despre „mîntuirea ţării din mlaştina morală în care se bălăceşte şi unde a aruncat-o politicianismul hîlpov de îmbogăţiri fără muncă pe spinarea românimii martirizate" — cum exprima Ionescu Ion, în limbajul lor eroic-bombastic, gîndurile tuturor. Generaţia nouă, urmaşa directă a celor ce şi-au vărsat sîngele sau şi-au dăruit viaţa pentru întregirea neamului, are misiunea — a spus tînărul Vasile Cumpănaşu care acuma lui Pahonţu i se părea cu totul altul — să lupte şi chiar să se jertfească pentru stîrpirea jidanilor, a politicianilor şi a celorlalţi tîlhari, căci numai aceştia au transformat într-un infern hidos ţara mărită care poate şi trebuie să fie raiul pe pămînt. Iar Coconeţu a adăogat sarcastic, cu accentul lui moale basarabenesc, că „au sîngerat şi au pierit în război românii cei buni şi au rămas cei răi să ne guverneze şi să ne exploateze"...

Cuvintele şi judecăţile lor îndrăzneţe însufleţiră pe Pahonţu făcîndu-l să se întoarcă înapoi, cînd perora şi el la cafenea şi între prieteni proorocind pe curînd împlinirea vremilor. Subt focul încrucişat al privirilor lor îşi simţea inima purificată şi gata să primească iarăşi vechile speranţe în apropierea lumii noi. Desfăşură în faţa lor planul său de luptă pentru dobîndirea vechilor idoli şi la urmă îi îmbrăţişă pe toţi rugîndu-i să-l considere fratele lor... *

* În concluziile *Sesiunii ştiinţifice privind analiza critică şi demascarea fascismului în România, din 4—5 martie 1971* a Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice a R. S. România şi a Institutului de Studii istorice şi social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., Miron Constantinescu menţiona între altele : „Este incontestabil că în anii 1933—1937 şi cu unele prelungiri chiar pînă în 1941, mişcarea legionară a dobîndit o anumită înrîurire în rîndul tineretului studenţesc, precum şi în rîndul unor pături, restrînse, ale ţărănimii. Fenomenul acesta merită să fie analizat în toată complexitatea sa şi în mod distinct pe categorii şi clase sociale. Astfel, tineretul român dintre cele două războaie era profund dezamăgit de faptul că statul nu-i rezolva nici una din problemele sale economice şi din aspiraţiile sale intelectuale şi morale. Această dezamăgire s-a transformat la unii tineri într-o adevărată desperare care i-a aruncat în braţele

Rămas singur și văzînd pe masa de lucru teancul de corespondență cu realități imediate, avu impresia unei căderi dintr-o lume de visuri albe în alta de noroi. Mai umblă de colo pînă colo cîteva minute vrînd să prelungească atmosfera de tinerețe începătoare, cu gîndurile numai la băieții aceștia serioși și fanatici pe care nu se poate să nu-i iubești.

— Curios cît de nesuferit mi s-a părut Ionescu deunăzi la Cumpănașu — se miră dînsul tulburat. Iar acuma... acuma mi-a devenit simpatic !

Se mințea singur. În străfundul sufletului Ionescu îi inspira o repulsiune atît de obsedantă că trebuia să facă sforțări s-o înăbușe, zicîndu-și cu mintea că e nefirească și prostească...

Mai tîrziu, cînd sosi Titu Herdelea, Pahonțu îi povesti vizita tinerilor ca un eveniment care clarifică situația ziarului în cadrul frămîntărilor românești.

— Nu-ți spuneam că noi mergem cu viitorul ? strigă cu mîndrie. În orice luptă tinerețea iese biruitoare căci ea are și timpul în tovărășie.

— Bine, bine, mormăi Herdelea gînditor. Nu te bucura însă prea mult și nu te lăsa luat de apele lor, dragă directore ! Băieții sînt buni, negreșit, dar precum azi te felicită și te sărută, pentru că le convine linia ta de conduită, mîine, dacă nu vei mai fi pe placul lor, tot ei o să-ți spargă geamurile dacă nu și capul !

---

legionarismului, ce le oferea nu o salvare, ci spectrul salvării amăgitoare. Cea mai mare parte a tineretului studios, în perioada dintre cele două războaie, trăia în mizerie și nu avea sprijinul necesar în burse, cămine, cantine școlare sau universitare. În rîndurile tineretului domnea o stare de nemulțumire și de efervescență continuă. De acea stare de spirit s-au folosit legionarii pentru a-și stabili influența în rîndul acestui tineret, pe care l-au împins apoi pe un făgaș nenorocit" (*Împotriva fascismului*, Editura politică, p. 266—267). Ironizarea de către L.R. a limbajului „eroic-bombastic" folosit în logosul personajului Ionescu dobîndește și mai mult relief în pagina ce urmează. Replica acidă a lui Titu Herdelea, cu care scriitorul încheie acest episod, spulberă și mai mult frazeologia patriotardă prin care se manifestă demagogia „tinerilor".

2

În aceeași seară Pahonțu fu chemat la telefon de Belcineanu. Virginia îi spusese că l-a mai căutat de vreo două ori, că l-a informat că-l poate găsi mai sigur la *România* și că el s-a mulțumit să răspundă că va reveni mai tîrziu.

— Excelență, îți aud cu plăcere glasul ! zise Pahonțu cu o amabilitate destul de falsă.

Belcineanu dorea să-i întîlnească pentru o explicație mai lungă chiar mîine, dacă ar fi posibil, avînd în vedere că poimîine se închide și Camera, iar pe urmă el trebuie să plece din țară cu nevastă-sa la un congres internațional. Din nenorocire toată ziua de mîine i-e foarte prinsă — nici la Cameră nu se poate duce ; doar pe înserat va deveni liber. Dacă și Pahonțu ar putea fi atunci disponibil, cel mai simplu ar fi să ia un ceai împreună la el acasă. Îi face invitația pentru că îl știe acum independent și nepărtinitor față de organizațiile politice, deși poate... Cum Pahonțu nu se grăbi să primească, Belcineanu se întrerupse adăogînd că eventual ar veni el la Pahonțu...

— Ba nu, de ce, protestă Pahonțu, dar încă nesigur. Voi face tot posibilul să viu, domnule Belcineanu, numai să fixăm ora ca să nu pierdem timpul !

— Să fie la șase ! zise Belcineanu după o mică gîndire. Îți convine ?

— Bine, șase ! repetă Pahonțu.

De cînd l-a întrerupt la Cameră, n-au mai stat de vorbă. Nu că Belcineanu s-ar fi supărat ; era obișnuit el cu altercații mai grave. N-au avut însă prilej de întîlnire căci Pahonțu, curînd după aceea, și-a concentrat tot interesul asupra ziarului. După demisia de la democrați i-a spus totuși la bufetul Camerei, în treacăt.

— Sper că de-acum o să fii mai obiectiv !

România era rezervată față de Belcineanu și partidul național, mai curînd ostilă. Fără a-l fi numit, Pahonțu l-a arătat odată pe Belcineanu ca pe prototipul politicianului român de după război, gălăgios, pretențios și incapabil de operă constructivă decît cel mult pentru sine sau pentru partid...

Bănuia cam ce ar putea să-i vorbească Belcineanu. Nu-i era frică de ispite. Din moment ce banii nu-l ademe-

neau şi nu rivnea să se îmbogăţească prin jurnal şi nici altfel, se simţea tare şi capabil să discute oricînd, orice şi cu oricine. Totuşi poate că s-ar fi eschivat dacă nu l-ar fi invitat acasă. Aşa însă a fost peste puterile lui să refuze. Acasă trebuie să meargă...

Se frămîntă toată noaptea fără somn alături de Virginia care dormea foarte liniştită. De atîtea luni umbla să se înşele pe sine însuşi, ferindu-se să se gîndească la d-na Belcineanu şi gîndindu-se mereu fără voia lui, în străfundurile fiinţei sale şi în visurile cele mai frumoase. Nu voia să limpezească situaţia nici măcar în inima lui de frică să nu se destrame farmecul. Ca în toate întîmplările vieţii, nu se grăbea să provoace hotărîrile soartei lăsînd soarta să-l ducă spre ele.

Emoţia care-l tortura era dulce. O examina lucid pe toate feţele şi nu descoperea decît o bucurie intensă care făcea să-i vibreze prelung, o coardă tainică în suflet de cîte ori îi apărea imaginea d-nei Belcineanu. Îşi zicea că nu poate să iubească o femeie care l-a umilit ca pe o slugă, chiar dacă azi îi zîmbeşte şi-i face ochi dulci. Pentru ea nu înseamnă nimica Toma Pahonţu, bărbatul, ci numai deputatul şi directorul de gazetă sau ce-i va mai ajuta Dumnezeu să ajungă... Dar, fără voia lui, gîndul continua: Tocmai de aceea trebuie s-o iubească şi să se facă iubit, ca pe urmă s-o umilească şi el. Cu toate că el n-ar fi capabil decît ori s-o iubească ori s-o omoare — despre asta şi-a dat seama atunci, la Cameră, cînd i-a surîs de departe... Cum o fi oare surîsul ei de aproape, cînd iubeşte ?...

Belcineanu spusese că vor lua împreună un ceai. Va să zică poate să fie de faţă şi ea ? Cel puţin la început. Dacă l-a poftit acasă, trebuie să-l puie în contact şi cu d-na Belcineanu. (Cum o cheamă ?... Cristiana... Da, Cristiana... Ce nume dulce ! Parcă e vrăjit şi sfînt, în acelaşi timp !... Mai curios e că şi numele Belcineanu, care parcă înfăţişează ceva antipatic cînd desemnează pe fostul ministru, dobîndeşte o rezonanţă magică subt forma de d-na Belcineanu.) S-ar putea ca invitaţia să fie inspirată chiar de ea ! Nu din dragoste pentru el, ci pentru Belcineanu...

Gîndurile se înşirau în noaptea fără somn în felurite închipuiri în jurul misterioasei Cristiana, silindu-se să-i

reproducă în suflet și timbrul vocii, ca să poată închega deplin scena de mîine cînd îl va întîmpina, în aureola zîmbetului, cu „Bine ai venit, domnule...“ Respirația calmă, uneori obosită, alteori aproape imperceptibilă, a Virginiei, alături, îi zumzuia însă în urechi parcă înadins ar căuta să tulbure visurile lui treze. Somnul ei începea să-l enerveze ca o provocare.

„În toate ceasurile mele de cumpănă ea doarme nepăsătoare !“ se gîndi deodată cu necaz, parcă ea ar fi vina tuturor zbuciumărilor lui.

Emoția nopții îl urmări și a doua zi, încît nu-și găsea locul, iar timpul i se părea că se scurge cu o încetineală otrăvitoare. Se îmbrăca totdeauna îngrijit, azi însă voia să fie și mai corect. Costumul ales dimineața îl schimbă după-masă cu altul care îi venea mai bine. Nu căuta eleganță, ci un gust de om superior...

În sfîrșit la șase fără cinci trimise după o mașină. De la *România* pînă la Belcineanu face zece minute. Tocmai bine...

Sună.. O jupîneasă blondă, cochetă îi deschise și-l pofti înlăuntru. În vestibul, lepădîndu-și pălăria și mănușile, întrebă mașinal dacă domnul e acasă, numai ca să zică ceva, fiind stînjenit mereu de o emoție copilărească.

— Conașul încă n-a venit, răspunse jupîneasa repede, ca o replică învățată pe dinafară. Vă rog însă să poftiți în salonaș că trebuie să sosească numaidecît.

Fata era dăscălită să se poarte drăguț cu toată lumea și să nu refuze pe nimeni. Pahonțu, trecînd printr-un *hall* unde așteptau cîteva persoane, probabil clienți ai biroului de avocatură, își freca mîinile. Venind atît de exact, într-un colț al minții un gînd hoțesc îi șoptise că Belcineanu poate să întîrzie și astfel va avea prilejul să stea puțin de vorbă în patru ochi cu doamna. Împlinirea acestei speranțe abia întrezărite îi spori emoția. Totuși, parcă n-ar fi putut crede în atîta noroc, ajuns în salonaș întrebă pe jupîneasă cu un glas care ar fi vrut să fie indiferent și fu răgușit și tremurat :

— Dar doamna Belcineanu e acasă ?

— Da, mă rog, acasă, zise fata simplu, dînd să plece.

— Bine, fetițo, reluă Pahonțu mai sugrumat și abia știind ce mai spune. Atunci anunță și pe doamna că am

sosit şi.. A, da ! Domnul Pahonţu, deputat şi directorul ziarului *România*... Nu uiţi ?

— Se poate, conaşule ? zîmbi jupîneasa cu o cochetărie ofensată.

Mereu frecîndu-şi mîinile, începu să se plimbe împrejurul mescioarei ovale din mijlocul camerei, stăpînit de o bucurie plină de groază ca în preajma unui examen bine pregătit şi cu atît mai temut. Într-un vîrtej ameţitor îşi închipuia tot ce are să se întîmple în clipa cînd va intra şi se vor vedea : mii de variante de ce va zice ea şi cum va răspunde el, cum se vor privi şi cum îi va săruta mîna, ce întrebări îşi vor pune şi mai ales cum va trebui dînsul să se lupte să nu-şi trădeze zvîrcolirile inimii, să facă fraze în care să nu spuie nimic din ce ar vrea inima lui să spună, să fie mîndru şi reţinut şi cavaler demn de orice împrejurare...

Credea că a trecut o eternitate de cînd a rămas singur. Îi părea bine pentru că spera să-şi recapete stăpînirea de sine şi să facă o impresie mai bărbătească, dar îi părea şi rău că astfel se va scurta întîlnirea pe care norocul i-a hărăzit-o ca o satisfacţie pentru momentele urîte din trecutul lor comun.

Apoi deodată uşa se deschise, parcă cu un zgomot huruitor, şi apăru jupîneasa, tot zîmbitoare, dar cu un zîmbet mai şăgalnic, vestind nevinovat :

— Doamna vă roagă să aşteptaţi numai cîteva minute! Domnul ministru a anunţat că soseşte imediat !

Toma a simţit o prăbuşire în suflet de cînd s-a ivit servitoarea în prag, o prăbuşire atît de năvalnică încît avea senzaţia că i-au amorţit creierii şi e incapabil să mai închege un gînd sau să schiţeze un gest. Înţepenit lîngă măsuţa ovală, se proptea cu o mînă de marginea ei, iar cu cealaltă de speteaza unui scaun pe care-l apropiase el, ca să nu-i fie în cale, adineaori cînd nerăbdarea îl mîna să se plimbe. Se uita la jupîneasă parcă n-ar fi înţeles ce-a spus şi nici măcar n-ar fi recunoscut-o... Abia într-un tîrziu izbuti să bîlbîie, fără să-şi dea seama ce zice, cu glasul sugrumat de groază şi cu pauze ieşite :

— A, da... sigur... dacă... doamna...

Cînd pronunţă cuvîntul din urmă se cutremură parcă i s-ar fi înfipt în inimă un piron roşit în foc cu răsuciturl

și sfîrîituri atît de ciudate că durea și vindeca în același timp. Se dezmetici deodată și se ruşină ca un lunatec care s-ar trezi gol-goluț pe o stradă plină de oameni și luminată ca ziua. Își dădu seama cît a fost de netot cu închipuirile-i de adolescent provincial amorezat și cît era de ridicol acuma, în fața servitoarei care i se părea obraznică și batjocoritoare. Îl năpădi un val de mînie că-i venea să spargă și să dărîme tot.

— Ascultă, fetițo ! urmă calm, dar cu un glas care, din pricina comprimării, avea o hîrîială urîtă. Eu am venit aci rugat de stăpînu-tău ; el are nevoie de mine, nu eu de el... Spune așadar doamnei că-mi pare foarte rău, dar eu nu alerg după nimeni și nici nu aștept pe nimeni, iar cînd sînt poftit, înțeleg să fiu așteptat !... Așa, fetițo !... Ai priceput ?...

— Bine, conașule, se zăpăci jupîneasa. Eu nu știu...

Pahonțu trecu iar prin *hall*, urmat de servitoarea speriată, și ieși fără a mai întoarce capul. La poartă aștepta mașina pe care a avut prudența să n-o concedieze.

— Ați și terminat, boierule ! întrebă șoferul care servea obișnuit pe Pahonțu și sperase într-o cursă mai mănoasă.

— Da, băiete ! strigă Pahonțu. Așa-s eu, mă ! Repede !... Viața e scurtă !... D-aia mergem cu automobilul și nu cu boii !... Mînă la gazetă, hai !...

— Adevărat, zise șoferul mai încet și nu prea convins.

Belcineanu sosi acasă peste cîteva minute, întrebă de la poartă de Pahonțu și află de la servitoare că a plecat supărat. Se repezi la Cristiana care se afla într-o convorbire foarte animată cu d-na Iuliana Teleman.

— Bine, draga mea, cum se poate să-mi faci asemenea încurcături ? se indignă Belcineanu. Și tocmai cu un om de care aveam atîta nevoie și eu, și... Cînd te-am rugat anume la telefon să mă scuzi...

— I-am trimis vorbă foarte drăguț să aștepte puțin, răspunse Cristiana liniștită. Dacă n-a vrut și a plecat, înseamnă că nu e delicat. Ce să-i fac ?

— I-ai trimis vorbă prin servitori și vrei să spui că i-ai făcut o favoare ! bombăni Belcineanu. Parcă era mare lucru să te deranjezi cîteva minute, că pe Iuliana o vezi

toată ziulica, slavă Domnului... Cînd e vorba de interese politice, trebuie să...

— Nu, *mon ami*, te rog mult ! Politica ta nu mă poate obliga să fac relații cu oameni care...

D-na Belcineanu se opri fără a termina, parcă n-ar fi vrut să precizeze înadins.

— Ce oameni, draga mea ? stărui bărbatul. Sper că n-ai să disprețuiești un om ca Pahonțu, talentat și cu o situație din cele mai frumoase... Trebuie să ne ferim de ridicol !

— Ei bine, nu vreau să am relații cu acest domn ! zise Cristiana măsurîndu-l cu o răceală orgolioasă.

— Dacă ne-am apuca să împărțim lumea după simpatiile noastre intime..., făcu Belcineanu necăjit, trecînd în biuroul său particular să caute la telefon pe Pahonțu, să se explice, să nu se pomenească cu o nouă gazetă dușmană cînd avea și așa destule vrăjmășii în presă...

Pahonțu răspunse că nu e supărat deloc ; i-a fost imposibil să mai aștepte ; avea ceva urgent la redacție. Adevărat că s-a simțit ofensat cînd doamna i-a trimis vorbă ca unui milog, dar i-a trecut ; ar fi absurd și necavaleresc să-și impuie prezența unei doamne care îl respinge, cum e dreptul ei dealtfel... Belcineanu vru să întrerupă, Pahonțu însă continuă că asta nu-l împiedică să o respecte, poate chiar mai mult, fiind dovada unui curaj care se întîlnește rar tocmai în lumea așa-zisă bună... Belcineanu îi simțea în glas și ironia, dar și amărăciunea. Încercă să-l împace:

— Ca să-mi arăți că nu ești supărat, fixează-mi d-ta o întîlnire cînd vrei și unde vrei ! La nevoie amînăm plecarea noastră cu o zi-două. Vom călători cu avionul, deși nu-mi face deloc plăcere...

— Nu, domnule Belcineanu ! spuse Pahonțu după o ușoară ezitare. Sînt prea hărțuit cu jurnalul acuma, în preajma vacanței și voi fi mai mult în vacanță ! E jurnal nou și are nevoie de toate îngrijirile ca să nu piarză ce a cîștigat în scurta-i existență... Lăsăm mai bine după vacanță ! Pînă atunci tot nu se întîmplă nimic important, cel mult o mică remaniere care nu privește opoziția... La toamnă sînt la dispoziția d-tale... Dar nu la d-ta acasă, firește !

Ultima frază o spuse rîzînd batjocoritor. Belcineanu nu mai putea insista. Ar fi fost în zadar. Se întoarse la cele două femei, plictisit. Zise ridicînd din umeri :

— Stăm bine, n-am ce zice... L-ai ofensat tu şi rămîne supărat pe mine !

3

Pahonţu hotărîse mai de mult ca Virginia cu copiii şi Fräulein Erna să petreacă vara în Ardeal, cel puţin iulie şi august cînd în Bucureşti sînt căldurile tropicale insuportabile. S-au înţeles că vor sta un răstimp la Alba Iulia la părinţi, apoi vor trece cu toţii o lună la Sovata şi în sfîrşit iar la Alba Iulia sau eventual la sora ei Elena în Aiud. El nu putea lipsi din Capitală din pricina ziarului; totuşi se va repezi din cînd în cînd, măcar cîte două-trei zile, să mai răsufle şi el şi să-şi îmbrăţişeze familia. Bucătăreasa şi jupineasa rămîneau să-i facă menajul şi să-l îngrijească, să nu se simtă neglijat, deşi nu era deloc mofturos şi niciodată n-a plictisit pe Virginia cu pretenţii menajere...

La început fusese vorba să plece şi Cintia ca să petreacă, împreună, mai bine. Nedespărţite cum erau, s-ar fi simţit toată vacanţa ca acasă, iar pe la jumătatea lui august, cînd profesorul Cumpănaşu avea să meargă, ca în fiecare an după Unire, să-şi mai vază locurile natale, ar fi trecut pe la Alba Iulia şi ar fi plecat mai departe cu toţii, într-un convoi mai mare şi mai vesel.

De vreo lună însă Virginia a observat că Cintia nu mai era aşa de entuziasmată de vilegiatura proiectată. A înţeles că prietena ei are un secret pe care-l ascunde şi de ea. Dar în acelaşi timp a înţeles nu numai că secretul e cu amor, ci a ghicit şi pe cine iubeşte. Dealtfel nici nu era greu de ghicit. De cîteva luni Ionescu A. Ion era nelipsit din casa Cumpănaşu. Dinainte de Paşti la toate mesele lor săptămînale a apărut şi Ionescu A. Ion... Virginia observase mai demult şi chiar spusese că Cintia, subt pretext că e foarte inteligent şi un caracter de bronz, exagerează puţin admiraţia. N-a dat însă importanţă nici

măcar privirilor care se căutau pe furiș. Nu putea crede că Cintia ar fi în stare să se ferească de ea mai ales cu prima iubire care, fără un confident, parcă nici nu mai e iubire.

— Nu ți-e rușine, proastă mică, să te ascunzi tu de mine, mama ta ? a certat-o Virginia, sărutînd-o și mîngîind-o, fiindcă Cintia, parcă i s-ar fi descoperit o crimă, se pornise pe un plîns cu hohote încît abia a putut-o ostoi.

Numai frate-său Vasile îi cunoștea taina, dar nu de la ea, ci de la el. Cintia a înțeles că Vasile știe cînd i-a spus, cu vreo lună în urmă, că Ion e un băiat care merită să fie iubit. Profesorul Cumpănașu nu bănuia nimic și Cintia era îngrozită că s-ar putea cumva să afle și atunci i-ar interzice să mai vie în casă. Ion a vrut și vrea mereu s-o ceară în căsătorie, dar ea se opunea cu desperare știind că bătrînul ar refuza să stea de vorbă pînă ce tînărul nu-și va fi terminat învățătura, adică peste doi ani.

Mai tîrziu mărturisi candid Virginiei că nu s-au sărutat niciodată, că Ion nici măcar mîna nu i-a sărutat-o, dorind să o ia fecioară absolut pură. Nu i-a declarat că o iubește, ci numai că ar vrea să-i fie soție cînd va veni ceasul. Ea însă simțea că e iubită ca nici o altă fată pe lume. Citeodată, cînd sînt singuri, se țin de mînă și se privesc ; atunci privirea lui e atît de fierbinte că parcă-i aprinde inima și toată făptura...

Cintia nu mai voia să plece nicăiri. Ion, dacă nu va găsi nimic prin București pentru vacanță, va trebui să se ducă acasă, la țară. Nu-și vor putea scrie, dar prin Vasile vor afla unul despre altul și le va trece mai ușor despărțirea.

— Dar cum ai putut tu să te ascunzi de mine, Cintizel scump ? se amăra mereu Virginia. Așa de puțină încredere ai în dragostea mea ?

— Nu te supăra, Ginia dragă ! răspunse fata cu o sinceritate neașteptată. Eu am observat că nu-ți era prea simpatic Ion. Francheța lui pare îndrăzneală, cînd nu-l cunoști. Dar vezi tu, Ginia, el e un om nou, eu cred chiar că e un erou, poate și de aceea mi-e drag... Îmi era teamă că ai să încerci să mă oprești și nu mi-ar fi fost cu putință să te ascult...

— Ce copilă ești, Cintizel ! rîse Virginia. Nu-ți închipuiai tu oare că, din clipa cînd ai să-l iubești, are să-mi fie și mie simpatic ?

Scenele și convorbirile acestea de lamentări și consolări idilice se repetau des în cursul ultimelor trei-patru săptămîni. Cintia era fericită că în sfîrșit are cu cine să vorbească despre el, căci nici fratelui ei nu a cutezat niciodată să-i facă o mărturisire fățișă. Voia să fie demnă de Ion în toate privințele și încerca să adopte și ea un stil de viață eroică...

Toată familia Cumpănașu a petrecut pe Virginia pînă la gară. Virginia s-a îmbrățișat de nenumărate ori cu Cintia făgăduindu-și să-și scrie mereu despre toate. Fiindcă Virginia plîngea, a putut plînge și Cintia ca să-și aline inima. Pahonțu era mai drăgostos cu copiii, poate și din remușcare că de atîtea luni nu se mai ocupa de ei ca odinioară. I-a luat în brațe pe rînd, le-a șoptit cine știe ce de copiii rîdeau, i-a sărutat și i-a învățat să fie cuminți și să nu supere pe mămica. Bătrînul Cumpănașu era mișcat și cu ochii umezi, ca totdeauna în fața scenelor duioase de familie. Vasile se învîrtea mai mult pe lîngă Pahonțu în speranța că poate vor pleca împreună și vor mai sta de vorbă.

În sfîrșit sosi momentul despărțirii. Pahonțu și-a așezat odraslele în vagon și a îmbrățișat pe Virginia în ușa compartimentului simplu și aproape jenat.

— Vezi, iubitule, să vii ! murmură Virginia. Ce bine ar fi dacă ți-ai rupe și tu măcar o săptămînă două să te odihnești cu noi !

Toma coborî din vagon răspunzînd cu un „da, da" indiferent. Femeia apăru în geamul deschis cu cei doi copii. Răceala lui o nedumerea. Observa că nu se uită deloc la ea ci numai la copii... Trenul se urni. De pe peron răsunară obișnuitele „la revedere", „să scrii", „nu ne uita", „ai grijă de sănătate", „călătorie bună"... Virginia nu mai vedea decît pe Toma care avea parcă o bucurie pe față. Apoi dispăru și bastista albă a Cintiei care se agita necontenit ca o aripă de fluture...

D-na Pahonțu era singură cu copilașii în jumătatea de compartiment. Aranjîndu-și numeroasele geamantane și

pachete, gîndurile i se mohorau din ce în ce. Atitudinea lui Toma îi redeștepta toate bănuielile refulate de atîta vreme de frică să nu trebuiască să vază sau să descopere ceea ce ar putea să-i distrugă toată viața. A preferat să apară în ochii lui de o naivitate prostească decît să fie silită a-i cere explicații. Dar de un răstimp Toma era soț doar cu numele și cu patul. Nimic nu-l mai interesa din căsnicie. Pînă și pe copii îi vedea numai la zile mari, și atunci grăbit. Gesturile pe care le-a socotit atenții față de ea, erau totdeauna calculate pentru anume scopuri. Totuși pînă acum se mîngăia cu credința că în fond o iubește și că prin felul lui brutal de purtare, pe care-l avea și în alte manifestări de viață, nu voia decît să-și afirme orgoliul de stăpîn.

Despărțirea aceasta însă nu se poate să nu-i deschidă ochii. Plecarea a fost hotărîtă de o săptămînă și el n-a găsit cinci minute pentru sufletul ei. Dimpotrivă, săptămîna asta a fost parcă mai depărtat. Apariția ziarului l-a înstrăinat de casă și mai rău. Pînă în ultima clipă a sperat că îi va spune măcar un cuvînt care să-i liniștească inima. Sărutarea dezgustată din ușa compartimentului a arătat sentimentele ce i-au mai rămas pentru ea. Dacă n-ar fi sărutat-o deloc, și-ar fi putut zice că în graba mare a uitat și i-ar fi părut rău. Așa însă...

Pe cînd gîndurile o asaltau tot mai negre, lacrimile i se scurgeau tot mai multe însemnîndu-și urmele pe obrajii ei frumoși cu șiroaie sărate. Apoi nemaiputîndu-și stăpîni amărăciunea, izbucni într-un hohot înăbușit, bîiguind desperată :

— Nu mă iubește !... O, Doamne, Doamne !... Nu mă iubește !

Cei doi copii o priviră nedumeriți, pe urmă, cuprinși de spaimă, începură a plînge și ei.

Lumea rămasă pe peron se risipea. Toma Pahonțu, nerăbdător, îndată ce îi trecu pe dinainte ultimul vagon, dădu mîna cu Cumpănașu, zicînd :

— Pe mine să mă iertați, dar trebuie s-o șterg ! Sînt așteptat la ziar... Cînd ai răgaz, Vasilică, mai vino pe la redacție să mai punem țara la cale !

Tînărul Cumpănaşu nici n-apucă să-i mulţumească ; l'ahonţu dispăruse...

„În sfîrşit, am să mai pot răsufla !" îşi zise dînsul sărind într-o maşină.

Avu o clipă de remuşcare că s-au despărţit ca nişte străini cînd ea îl iubeşte ca şi acum şapte ani. Dar, în acelaşi timp, îşi dădea seama că nu putea face altfel. Virginia nu-l mai atrăgea prin nimic. Desigur el era vinovat că a scos-o din mediul ei burghez provincial. Altfel poate că amîndoi ar fi mai fericiţi. Virginia însă nu era femeia care-i trebuia lui. A înţeles prea tîrziu. Pentru el a devenit, mai ales acum, o povară şi o piedecă. Trist este că ea trebuie să sufere, nevinovată, pe cînd el, vinovatul...

Trecuse o săptămînă de cînd a avut întîlnirea cu Belcineanu. Ştia că ei au plecat de-a treia zi şi că vor lipsi din ţară o lună, iar pe urmă se vor instala la Sinaia pînă la sfîrşitul vacanţei politice. S-a primit şi la *România* informaţia anunţînd aceasta. El însuşi a aruncat-o la coş.

Din seara aceea penibilă a rămas totuşi cu descoperirea că, din pricina căsniciei pripite, şi-a jugulat toată viaţa sentimentală. El n-a avut ocazia să cunoască adevărat femeia, deşi a simţit veşnic porniri zvăpăiate să iubească. Cu prima femeie întîlnită s-a căsătorit şi a pus capăt tuturor experienţelor pe care i le-a poftit inima furtunoasă. Înainte îşi zicea că are alte idealuri în viaţă decît să alerge după fuste ca orice măgăruş frenetic. Acuma găsea că lipsa aceasta de experienţă i-a fost un mare neajuns în viaţă şi numai ei i se datorează întîmplările penibile cu d-na Belcineanu...

Se grăbise să se despartă de familia Cumpănaşu fără nici un motiv. N-avea de fapt nici o treabă. Nici nu ştia unde să se ducă la ora aceasta imposibilă cînd oamenii sau sînt la masă sau vor să se aşeze, cînd la redacţie nu e nimeni şi nici măcar la cafenea încă n-au venit clienţii şvarţului după dejun. După ce maşina a mers o bucată de drum spre oraş, a poruncit s-o ia pe strada Fîntînii şi să lase în Pietăţii, acasă... Nu obişnuia să doarmă după-amiazi. Acuma se gîndea să se odihnească o jumătate de ceas, ca să-şi treacă vremea. Nu putu adormi. Îşi aduse aminte că se pregăteşte o remaniere ministerială şi că ar trebui să

încerce a fi folositor în vreun fel lui Rotaru. *România* a subliniat de cîteva ori, într-o formă diplomatică, personalitatea lui Rotaru scoţînd în relief anomalia şi ridicolul că el nu e titular de departament cînd guvernul e atît de sărac în adevărate talente. Dar trebuia să lucreze cu multă abilitate, să nu aibă aerul că vrea să forţeze mîna şefului guvernului şi să ajungă la un rezultat tocmai contrariu. Se înţelesese cu Rotaru să rămînă în contact mai strîns, să se vază mai des, dar de cînd cu afacerea Belcineanu a fost atît de enervat că a uitat de el... Îl chemă la telefon. Rotaru îl rugă să treacă pe la minister mai spre seară ; de cîteva zile ţinea interimatul la Culte şi Arte...

Nu mai avea răbdare să stea acasă. I se părea că e ridicol : a vrut descătuşare, libertate şi cînd colo se gîndeşte la somn.

La redacţie găsi un bilet de la Barbu Dolinescu care-l vestea că mîine are să-l caute... Răsfoi gazetele de amiază şi apoi pe cele de după-amiazi, iar la şase plecă pe jos spre Ministerul Artelor. Reporterul Sever Sorescu, angajat de cîteva săptămîni la *România*, întîlnindu-l singur şi pe jos, se crezu obligat să-l însoţească. Îi spuse cîteva zvonuri prinse de dimineaţă despre fricţiunile din guvern şi o anecdotă nouă cu nişte evrei în Palestina. Pe urmă deveni melancolic şi îngrijorat. El simţea în aer un val de ameninţare antisemită care deocamdată se manifesta în anume mişcări ale tineretului şi în cîteva reviste mici şi cu atît mai violente. Avînd intuiţia că e periclitată şi existenţa lui, încerca să se apere plîngîndu-se de ceea ce o să se întîmple.

— D-voastră nu vă puteţi da seama, domnule director, spuse deodată lui Pahonţu cu glas de martir. Nu aveţi cum să pricepeţi atmosfera oribilă în care ne zbatem ! Şi, cu toate astea, eu nu sînt evreu, domnule director ! Eu sînt român şi vreau să fiu român ! N-am altă ţară şi nici altă limbă ! Eu aici m-am născut şi am crescut, şi părinţii mei şi strămoşii mei !... Eu sînt român, domnule director !

Era a treia oară că se plîngea lui Pahonţu pe care plîngerile acestea îl plictiseau, amintindu-i că are trei evrei în redacţie şi unul în administraţie, el, care, deşi nu făţiş, agita un antisemitism suficient de prudent ca să nu-i înstrăineze cititorii evrei.

— Măi băiete, ție-ți cîntă gărgăunii în creieri ! zise Pahonțu, jumătate în glumă, jumătate în serios. Vezi-ți de treburile tale și lasă presentimentele în pace ! Ce-o fi cîndva se va vedea ! Pînă atunci avem de lucru !... Pe toți ne pasc primejdii felurite. Dac-om sta numai cu gîndul la ele, cine-o să mai lucreze ?...

Erau în fața ministerului. Pahonțu tocmai văzu ieșind pe Teofil Drugeanu cu care nu mai vorbise de mult. Îl strigă. Sorescu, nemaiașteptînd să fie concediat, cu un obsechios „salut, domnule director", intră în minister să mai adulmece vreo știre sau măcar vreo intrigă politică.

— Bine, Teofile, ai început să mă ocolești — zise Pahonțu scuturîndu-i mîinile cu drag. Am și uitat de cînd n-am mai stat de vorbă !

— Ești cam greu de găsit de cînd te-au copleșit ocupațiile ! răspunse tînărul Drugeanu. Nu mai departe decît săptămîna asta ți-am telefonat de trei ori. Acasă, firește... O dată am vorbit cu nevastă-ta și mi-a făgăduit că-ți spune... Se vede că a uitat sau...

— Mi-a spus, recunosc, dar eu am uitat să te chem, făcu Pahonțu repede. De ce nu vii la ziar, mă găsești oricînd, dragă Teofile !

— De, la jurnal nu prea mi-ar fi agreabil... În sfîrșit, dacă nu se poate altfel, am să te chem acolo... Chiar țineam să-ți vorbesc niște lucruri... În sfîrșit ai să vezi ! Dar usta abia săptămîna viitoare... Întîi să plece Corina. Peste cîteva zile e vorba să meargă la Constanța cu maică-sa și cu surorile cele mici... Eu nu pot să lipsesc. Am rămas cu toată cancelaria lui Belcineanu pe cap...

— Atît mai bine, că și pe mine m-a părăsit nevasta ndineaori pentru două luni — zise Toma satisfăcut. Va să zică vii, Teofile ?... Atunci cu noroc !... Mă așteaptă socru-tău !

În minister nu era serviciu. Doar cîțiva funcționari superiori, care au avut de rezolvat lucrări cu ministrul, și Danciu, neobositul șef de cabinet. Găsi pe Danciu în conversație cu d-ra Nina Georgescu, blonda și inocenta ingenuă.

— Iar ne întîlnim ? întrebă Pahonțu zîmbind galeș, apoi, fără să-i aștepte explicația, adăogă către Danciu : E cineva la domnul ministru ?

— Lucrează cu un director, dar poftiți, căci tocmai a întrebat de d-voastră ! sări șeful de cabinet repezindu-se îndată la ușa ministrului ca și cînd ar fi vrut să ascundă astfel prezența artistei.

Pahonțu mai aruncă totuși o privire spre d-ra Georgescu care zîmbea șiret, clipind foarte des.

— Ei, bine-ai venit ! zise Rotaru continuînd a semna hîrtiile pe care i le explica un director chel și cu ochelarii de aur. Șezi numai două minute ; sîntem pe isprăvite !

Toma se trînti într-un fotoliu, picior peste picior. Se uita la Rotaru cum iscălea. I se părea întinerit și înviorat.

„Dragostea face minuni !" se gîndi dînsul. „Numai cu n-am fost în stare să cunosc nici o minune !"

4

Barbu Dolinescu a fost, ca totdeauna, foarte exact și de aceea a trebuit să aștepte mult pe Pahonțu care, uitînd de biletul vechiului prieten, a venit la redacție abia după ora unu întovărășit de cîțiva gazetari mai bătrîni cu care se ducea să dejuneze la un restaurant cu grădină de vară.

— Cînd ești solicitant trebuie să ai răbdare, frate-meu, zise Dolinescu către Toma care se scuza și se jura. Dealtfel nici nu-mi făceam iluzia că o să putem sta de vorbă imediat. Știu cît ești tu de ocupat acuma. Voiam numai să luăm o întîlnire...

Se întîlniră, după dorința lui, a treia zi după-amiază, la Pahonțu acasă unde erau mai netulburați ca oriunde.

— Ei, frate Barbule, dacă o să suferi de căldură, să nu mă învinovățești pe mine ! zise gazda instalîndu-se cu dînsul în birou. Totuși spune cu ce să te servesc, ca să-mi încerc norocul !

— Cu nimic decît cu prietenie ! răspunse Dolinescu cu un rîs scurt.

— Asta totdeauna proaspătă ! rîse și Pahonțu. Și caldă!

O sticlă de vin era pregătită alături, într-o căldărușă de aramă cu cuburi albe de gheață, iar pe o tavă paharele. Pe cînd afară apăsa o zăpușeală caniculară, în odaie se păstrase răcoare plăcută într-o lumină filtrată prin perdele arămii.

Barbu Dolinescu, deşi vioi şi aproape vesel, ceea ce nu i se întîmpla deseori, părea mai sever ca de obicei şi în ochi avea o lucire mai calmă şi totuşi parcă mai nezătoare. După cîteva minute de tatonare, întrebă iscoditor :

— Tu ai auzit, frate Pahonţule, despre mişcarea noastră ?

— Ce mişcare ? se miră Toma. Sper că nu e ceva...

— Ceva subversiv, vrei să zici ? întrerupse Dolinescu batjocoritor. Nu te speria, frate-meu ! Ştiu bine că ai devenit persoană cu răspundere şi n-aş avea cruzimea să-ţi periclitez cariera... Fii liniştit ! Dealtfel eu n-am obiceiul să umblu cu lucruri tenebroase. Cred că am avut curaj în viaţă... E vorba despre o mişcare de mîntuire. Fraţii de cruce !

Întîia oară de cînd se cunoşteau, pe Pahonţu îl plictisea tonul batjocoritor şi aerul de superioritate cu care îi vorbea Dolinescu. Se mulţumi să răspundă mai rece şi scurt că n-a auzit nimic şi nici nu vede întru cît l-ar putea interesa pe el mişcarea.

— Apoi tocmai asta e rostul întrevederii, să te intereseze sau măcar să încerc, făcu Dolinescu observînd schimbarea prietenului în glas şi înfăţişare. Am crezut că ar trebui să te intereseze, dacă în declaraţiile cu care ai îmbuiat urechile oamenilor a fost cel puţin o fărîmă sinceră din sufletul tău !

— Dragă Barbule, dacă îţi închipui că...

— Nu, stai ! Nu te supăra încă ! strigă Dolinescu cu o voce care nu se putea şti dacă glumeşte sau batjocoreşte. Am să-ţi spun lucruri mai grave, aşa că vei avea vreme destulă să te superi, dacă ţii neapărat... Eu însă cred că nu e nevoie, frate-meu ! Sîntem amîndoi destul de bătrîni şi de hîrşiţi cu viaţa încît să putem suporta orice adevăr în faţă, fără crîcnire. Că mi-eşti drag, n-am să-ţi mărturisesc dacă în atîţia ani nu te-ai convins. Dar la temelia unei bătălii grele şi lungi, trebuie să punem adevărul şi francheţa, întregi, fără reticenţe şi ascunzişuri. O viaţă nouă trebuie începută în deplină puritate...

— Ai început să mă lucrezi în maxime şi sentinţe, zise Pahonţu cu un zîmbet făcut. Totuşi nu pricep absolut nimic, să ştii ! Doar că vrei să mă copleşeşti subt povara

superiorității tale morale... Apostolii sînt smeriți, Barbule, nu uita, dacă ai pornit în apostolat !

— Depinde de religia pe care o propovăduiești ! ripostă cellalt. Noi propovăduim religia energiei ! Sîntem luptători nu numai cu fapta ci și cu pumnul la nevoie !

— De un sfert de oră faci exerciții de energie asupra mea, dar uiți că și eu sînt luptător chiar dacă n-am pornit nici o mișcare ?... Crezi că încercînd să mă umilești ai să mă convingi mai ușor ?

Dolinescu încruntă puțin din sprîncene, apoi, după o mică tăcere, urmă cu glas mai dulce :

— Sînt un prost, măi frate-meu ! Ce vrei ? Mă ia gura pe dinainte... Nu-s bun de politică și nici de diplomație !

— Și totuși vrei să faci o mișcare politică ! zise Toma ironic. Te-arunci și tu în brațele gorilei !... Într-un ceas bun, Barbule !

— Greșești, frate-meu ! Mișcarea noastră n-are nici o legătură cu politica voastră.

— De ce a mea ?

— Fiindcă ești și tu în ea ! accentuă Dolinescu, adăogînd repede cu glas schimbat : Dar stai să te pun în curent întîi !... Crezusem că băieții, cînd te-au vizitat la *România*, ți-au pomenit despre frații de cruce...

— Aa ! Sînt de-ai tăi băieții ? zise Pahonțu fără a-și ascunde uimirea.

— Sîntem azi o sută în toată țara ! mărturisi Barbu Dolinescu simplu. Am putea fi mai mulți. Nu alergăm însă după mulți, ci după buni. Cine vine între noi trebuie să fie pentru toată viața. Numai moartea poate să ne despartă sau infamia !*

* Numărul neofiților („o sută") — între care își găsește locul și un întîrziat mintal ca Zachi (cîtă vreme mișcarea „fraților" nu alergă „după mulți ci după buni") — ne îndreaptă gîndul la grupările efemere de extremă dreapta, apărute imediat după sfîrșitul primului război mondial, cele mai multe autodizolvate prin lipsă de combatanți sau lichidate în fașă pentru că atentau la ordinea publică. Replica personajului, ca dealtfel întregul său discurs — crispat, certat cu normele gîndirii logice, raționale, rostit după modelul oratoriei fasciste — dobîndește adevăratul ei sens în contextul oferit de arta inegalabilă a scriitorului care, încă din primele pagini ale romanului, își avertizase cititorii : „După anii roșii de sînge și moarte inimile clocoteau de credință în pacea eternă. Se rîvnea fanatic o lume nouă, pură, idilică.

Gruparea s-a închegat, acum vreo patru luni. Dolinescu a primit într-o după-amiază vizita lui Vasile Cumpănaşu, care-l auzise în seara cînd au cinat la Pahonţu, şi dorea să-i prezinte pe prietenul său Ionescu A. Ion. Tinerii i-au spus că sînt sute şi mii ca dînşii, curaţi, entuziaşti, gata să-şi dea viaţa pentru înălţarea neamului. Au stat toată noaptea vorbind şi plănuind şi visînd şi în toate au avut aceleaşi păreri parcă o viaţă întreagă s-ar fi sfătuit şi ar fi căutat să-şi unească gîndurile şi simţirile. Şi a doua zi s-au întîlnit din nou, au mers la biserica din cartier şi, în faţa preotului, pe *Evanghelie*, au jurat să lupte împreună, frăţeşte, pînă la moarte pentru izbăvirea românilor. * Pe urmă au venit alţii, în fiecare zi cîte unul, cîte trei, prezentaţi şi garantaţi de cîte cel puţin doi fraţi, şi toţi au jurat la fel, pînă ce s-a împlinit suta. Sînt însă mii de simpatizanţi care aşteaptă să îngroaşe rîndurile fraţilor de cruce. Dolinescu, fruntaşul lor, vrea să consolideze mişcarea înainte de-a merge mai departe şi de-a începe munca pe teren.

— V-aţi fixat un progam ? întrebă curios Pahonţu.

Vechii conducători nu mai aveau credit în opinia publică. Se constituiau partide noi cu simple devize în loc de program : «Cinste şi dreptate !» Reformatorii, salvatorii, novatorii apăreau la toate răspîntiile găsind ascultare şi aderenţi... A fost epoca de aur a demagogiei şi oamenilor de afaceri" (vezi *supra*, p. 31—32). Jurnalul scriitorului aduce, în acelaşi sens, mărturii suplimentare. Dealtfel fragmentul ce urmează nu este altceva decît o reluare a unor idei deja formulate, fiind apoi combătute prin argumentele temeinice ale personajelor ce li se împotrivesc.

* În contextul romanului, botezul grupării dobîndeşte ecouri ilare. Religia „iubirii aproapelui", folosită cu pretext în fanatizarea conştiinţelor şubrede, va fi înlocuită, pe nesimţite, cu credinţa oarbă a războinării, a terorismului împins pînă la crimă, împotriva adversarilor politici, a celor ce se opun procesului de fascizare a ţării. Şi în acest caz, notaţiile din caietul de creaţie al lui L.R. ne îngăduie să-i definim opiniile. Fără să prevadă toate implicaţiile evoluţiei monstruoase a mişcării extremiste de dreapta, prezentată de el în formele ei iniţiale, scriitorul condamna crima politică, exprimîndu-şi nădejdea că „nimeni nu s-ar simţi la astfel de fapte, la suprimarea adversarului sau trădătorului. Nu ne facem judecată în proprie cauză" (cf. *Arh. L.R., I ms. 3 a*, f. 120). Evenimentele ce vor urma îl vor face să vadă în apostolii „noii credinţe" pe duşmanii de moarte ai propriului său neam, proorocindu-le sfîrşitul.

— Nu. Programele încorsetează viața și compromit mișcarea, mai ales că marii tilhari politici au lucrat totdeauna cu program ! zise Dolinescu rece. Noi avem un crez simplu și sfînt : un neam, o țară, un rege...* Și mai avem obiective de luptă vremelnică : contra politicianilor, a jidanilor și a celorlați tilhari !

Pahonțu surîse. Deunăzi Vasile Cumpănașu îi spusese aceleași cuvinte ; observă indulgent :

— Astea sînt sloganuri demagogice pentru captarea mulțimilor, dragă Barbule !

— Astea sînt dogmele unei credințe, frate-meu ! apăsă Dolinescu. Sloganurile sînt pentru cei ce umblă să înșele mulțimile. Noi nici nu ne-am apropiat încă de ele, ** iar cînd vom merge în mijlocul poporului, nu-i vom făgădui nimic, ci îl vom învăța să muncească și să lupte. Politicianii pot să discute, să critice și să-și schimbe programele și doctrinele și sloganurile după cum bate vîntul. Ei nu cred adevărat în nimic. Credința noastră nu admite critică și nici discuție. Unde începe discuția, încetează credința și mai ales puterea ei. Credința discutată nu mai poate muta munții din loc. Iar noi vrem și mai mult : să înnoim sufletul neamului, să-l smulgem din mlaștina în care l-au scufundat politicianii cu programe și doctrine, să netezim calea unui viitor demn de originea lui !

— Frumos, dragă Barbule ! spuse Pahonțu sceptic. Și partidele pornesc la fel, toate, cu elan și cu idealism, iar pe urmă se izbesc de realitate și...

— Firește, recunosc, pînă acum toate îndoielile tale sînt admisibile ! reluă Dolinescu. N-am făcut încă nimic. Doar ne-am strîns și abia o mînă de oameni. N-avem pretenție c-am descoperit America. Nu venim cu îngîmfări de originalitate. Ce vrem noi, vrea toată lumea... Pînă azi avem o

* „Crezul" adaptează lozinca patronilor spirituali hitleriști : „Ein Volk, ein Reich, ein Fuhrer". Răspunsul ce urmează subliniază caracterul întregului discurs, bazat pe „sloganuri demagogice", preluate din același arsenal al propagandei naziste.

** Din nou, ideea izolării „grupării" de mase (strecurată, cu abilitate, în vorbirea stereotipă a lui Dolinescu) sugerează proporțiile reale, caracterul nepopular al celor care, în carte, se autoproclamă mîntuitori ai neamului.

singură superioritate, categorică : toți, absolut toți sîntem oameni cinstiți și dezinteresați ! *

— Asta înseamnă că membrii celorlalte mișcări sau grupuri sau partide sînt necinstiți și interesați, toți în bloc ! zîmbi Toma batjocoritor. Ar fi pentru neamul românesc prea trist dacă ar fi adevărat !

— Raționamentul tău e jidovesc, replică Dolinescu aspru. Tu ai înțeles prea bine ce am spus. Nu mai insist... Dealtfel vorba multă e a voastră care aveți oroare de faptă. Noi vrem să vorbim numai prin fapte. S-a zis că pentru a cîștiga un popor trebuie să-l îmbeți cu vorbe multe. De aceea belșugul de oratori în politică. Noi suprimăm oratoria. Discutăm în comenzi, ca la armată... Am făcut un decalog în care am cuprins toate datoriile unui frate de cruce. Numai datorii, vezi, nu drepturi. Noi servim fără plată, pentru mulțumirea conștiinței noastre. Dacă neamul va profita, asta va fi răsplata noastră...

Cu toate că avea mare poftă să-l șicaneze, mai ales că multe din ce spunea erau gînduri risipite chiar de el odinioară, reduse însă la o simplitate primară, încît se țineau în picioare numai prin focul sacru și credința fanatică a vorbitorului, Pahonțu tăcu și-l ascultă liniștit, fără să-l mai întrerupă deloc, pînă ce Dolinescu, după vreun ceas, își dădu seama și se opri :

— Adineaori mă lăudam cu zgîrcenia noastră verbală, și iacă, nu mai sfîrșesc cu explicațiile și motivările... E numai ca să afli tot dintr-o dată, să nu mai revenim cu lămuriri... Te-am pus în curent cu toate amănuntele de azi și de mîine, să ne cunoști complect !**

Pahonțu bănuia că i se va propune să adere și el la mișcare și se gîndea în ce fel să refuze, nedorind să ajungă în subordinea lui Dolinescu. În sfîrșit zise :

---

* Vezi în jurnalul scriitorului notațiile cu privire la adevăratele intenții ale grupării fusciste, caracterizată de L.R. drept „bandă dușmană pusă să jefuiască și să stoarcă țara în folosul lor propriu" (cf. *Opere*, 10, 1981, p. 439).

** Caracterizarea ideilor susținute de Dolinescu („gînduri risipite chiar de el odinioară, reduse însă la o *simplitate primară*") este în deplină concordanță cu profilul „fraților" din episoadele anterioare, cu „limbajul lor eroic-bombastic" (cf. *supra*, p. 135), cu identitatea socială și psihică a personajului în cauză.

— Am ascultat și m-am lămurit, dragă Barbule. Și tot nu pricep ce vrei de la mine ?... Dacă e vorba de adeziunea mea...

— Nu deloc ! îl opri Dolinescu scurt. Știu că n-ai primi... Nu te preface că protestezi. E inutil. Știu și te înțeleg. Dar nici noi nu te-am primi, chiar dacă ai dori. Vezi cît de franc sînt ? Cum nu vom primi niciodată nici un politician, fiindcă politicianul nu poate fi, organic și biologic, sincer și statornic, mai ales cînd e și intelectual. Politicianul, ca și intelectualul, e gata oricînd să trădeze. La noi însă trădarea se pedepsește. Crîncen. Noi nu ne jucăm de-a oportunismul... Ei bine, tu ești azi cu trup și suflet dincolo. Ai început o ascensiune fericită. Mîine-poimîine o să ajungi cine știe ce, poate ministru. Cum să renunți tu la ceea ce a fost totdeauna adevăratul tău ideal ? Tu nu poți aștepta venirea lumii noi unde să-ți iei locul ce ți se cuvine. Ești flămînd de-a te ridica în lumea asta care oferă mai multe satisfacții decît cea pe care vrem noi s-o realizăm.

— Am dobîndit ceva fără merite și fără muncă ? se ridică Pahonțu deodată cu o mîndrie jicnită. De ce ți s-ar părea curios că am obținut o situație pe care alții, infinit inferiori mie, o cîștigă fără nici o muncă și fără merite ? Pentru că viu de la țară, sărac și fără alt sprijin decît talentul dăruit de Dumnezeu și truda zilnică de a-mi îmbogăți creierul și sufletul ? Oare tu însuți meriți mai mult situația pe care o ai decît eu pe a mea ? Dacă eu, prin talent și străduință, dobîndesc o situație, sînt arivist, iar dacă o dobîndești tu, nu ești arivist, pentru că te-ai născut la oraș, într-o familie bogată, cu nume cunoscut, și ți se cuvine locul de conducător, indiferent dacă ai mai puțin talent și muncești mai puțin ca mine sau deloc ?

— Sînt de acord cu tine, frate Pahonțule ! rîse Dolinescu ca să-l potolească. Nu țin deloc să ne comparăm. Recunosc că ești superior, că ai diplome multe și strălucite, că ai cunoștințe multe și mari, că ai un talent deosebit... Dar știi, că doar ți-am spus de cînd ne-am cunoscut, pe front, tu vrei să dobîndești locul ce ți se cuvine... cu orice preț. Înțelegi ? Faci concesii de convingeri, dacă o

convingere devine un obstacol în calea ascensiunii. În ce ai crezut ieri, nu mai crezi azi, precum în ce crezi azi, nu vei mai crede mîine. De fapt nu crezi în nimic... Uite, asta e singura bubiță, frate-meu ! Ești cinstit și dezinteresat în cele materiale, dar elastic în moralitatea interioară, oricît de moral arăți pe dinafară... Ei, acuma ți-am spus tot, poți să-mi tai capul ! Nu pot să înghit ceea ce sînt convins că e adevărul ! Chiar cînd sînt solicitator, ca acuma !

Pahonțu începuse a se plimba prin biurou, cu mîinile împreunate la spate, cu bărbia întinsă și ridicată, cu ochii pe sus și pe toată figura cu un surîs disprețuitor. Se opri în fața prietenului, cu picioarele răsfrînte și vorbi dîrz, hîrîit :

— Lasă, mă Barbule, că noi cunoaștem intransigențele morale și mai ales la ce servesc ! Cînd ai la spate siguranța materială poți să ai toate intransigențele. Să poftești însă să fii intransigent cînd a doua zi n-ai unde să dormi și cu ce să-ți potolești foamea !...

— Ascultă, frate Pahonțule, voi să-l întrerupă Dolinescu, dar fără să reușească.

— De peste douăzeci de ani gust amărăciunea asta, continuă Toma. De cînd am ajuns între boieri... Și nici azi n-am scăpat de ea și voi simți-o pînă voi muri. Moralmente nu m-ați considerat egalul vostru niciodată. O discriminare a stăruit mereu care a răbufnit, cînd disprețuitor, cînd amenințător, cînd mai discret, de cîte ori n-a fost altă armă mai eficace să mă combată. Vor trebui să treacă generații pînă ce urmașii mei vor dobîndi în sfîrșit egalitatea morală, reală, definitivă... Dar nu voi capitula, Barbule ! Voi rămîne deasupra și voi birui ! Nu-mi pasă de surîsurile tale și ale altora ! Prefer să fiu învingător temut, decît învins compătimit ! Eu am intransigențele mele cînd și unde trebuie !... Linia de viață și de luptă mi-o croiesc singur ! Sînt sincer cu mine însumi în fiece moment și asta-mi ajunge ! Sînt consecvent pe linia mea care, fii liniștit, merge tot înainte !... Ai venit să-mi ceri un concurs, cel puțin așa spuneai, și ai socotit bine și prietenește să-mi spui în prealabil niște adevăruri de-ale tale care să-mi aducă aminte că-mi lipsește egalitatea completă cu tine,

care să-mi sugereze o inferioritate, morală, zici tu, pentru ca astfel concursul meu să fie o obligație pentru mine, nu o favoare pentru tine, iar ție să nu-ți incumbe nici o obligație, ci numai drepturi... Adică relații de subordine, ca, la nevoie, oricînd să te poți lepăda de mine fără urmă de remușcare, ba chiar cu satisfacția că tu ai fost generos acceptînd serviciile mele... Te înșeli însă dacă-ți închipui că simt sau primesc inferioritatea morală pe care vrei să mi-o impui. Dimpotrivă. Barbule ! Cu totul dimpotrivă !

Barbu Dolinescu tăcea. Se uita la prietenul său cu o curiozitate nouă, parcă l-ar fi văzut întîia oară. În sine recunoștea că într-adevăr nu l-a considerat niciodată egal moral, dar, firește, fără nici o legătură cu originea lui țărănească. I se părea puțin ridicol că Pahonțu poate să-și motiveze astfel toate cotiturile morale pe care le săvîrșește și pe care el însuși le simte ca atare... Totuși nu voia acuma să continue o controversă inutilă. Era sigur că, deși părea mîhnit, Pahonțu, inteligent și abil cum e, va înțelege pînă la urmă că, afară de obișnuita ironie, n-a fost nici o intenție specială de jignire în vorbele lui... De aceea după o tăcere apăsată oaspele reveni mai domol :

— Te-am lăsat să te răcorești, măi frate-meu, și nici nu mai vreau să răspund acuma la prostiile ce mi le-ai servit, chiar dacă le-ai botezat adevăruri... Ar trebui să stăm aici pînă mîine și... tu ai alte treburi ! Uite ce doresc de la tine... Frățește !

Voia, pentru orice eventualitate, sprijinul ziarului *România* pe seama mișcării fraților de cruce. Nu-i cerea să adopte linia lor generală, dar să-i ocrotească subt forma care îi va conveni.

— Îți cer, în fond, măi frate-meu, să ne simpatizezi nițel ! strigă Dolinescu. Atît ! Cred că nu e prea mult ?... Ți-am spus că nu vreau să-ți încurc deloc socotelile...

— Și tu crezi că, dacă nu-mi cereai, n-aș fi sprijinit mișcarea care, de fapt, întrebuințează mai mult sau mai puțin chiar ideile mele ? zise batjocoritor Pahonțu.

— Ba da, cred că da ! recunoscu prietenul. Totuși țineam să am și asigurarea ta directă. Asta înseamnă un mic angajament, oricît de platonic !

— Adică îţi închipui că aşa mă legi pentru eternitate ? rîse Toma. Eşti naiv, dragă Barbule ! Dealtfel tu nu eşti singurul care face o mişcare, ştii, sper ? E o mică epidemie de mişcări d-astea. Pare că au devenit o modă... Ia seama să nu încăpeţi pe mîna vreunui politician abil care să...

— N-ai frică, frate-meu ! murmură Dolinescu fără să clintească. Eu nu mă abat de pe drumul drept ! Pentru nimic în lume ! Noi am jurat, frate Pahonţule ! Şi jurămîntul e sfînt ! Noi vom muri, dar nu ne vom abate, să ştii !

— Bine, treaba voastră ! făcu Pahonţu. În orice caz eu simpatizez cu voi fiindcă trebuie să-mi simpatizez ideile mele proprii, nu ? Aşa că...

— Vorba filosofului : bate-mă, dar ascultă-mă ! Bate-mă, dar ajută-mă ! zise Dolinescu cu încăpăţînare. Mi-e imposibil să linguşesc. Nu doresc nimic pentru mine sau pentru ceilalţi camarazi !... Numai pentru mişcare !... Şi nu publicitate, nu reclamă, nu cununi de vorbe goale. Simplă simpatie !

— Ba eu contez pe băieţi să-mi scrie cîte ceva ! Le-am şi spus cînd m-au vizitat, fără să ştiu că... Firește, îmi rezerv dreptul de cenzură ! adăogă Pahonţu.

— Eşti doar stăpîn în casa ta, frate-meu ! strigă Dolinescu. În vremile astea de atotputernicie a presei, cînd pornim la un război crîncen şi lung, trebuie să avem o acoperire a spatelor cît de cît, mai ales că duşmanii vom avea destule... Insist mereu, dragă Pahonţule, ca să nu mă înţelegi greşit, fiindcă mă exprim aşa de prost şi n-aş vrea să rămîie în tine bănuiala că umblu să abuzez de prietenia şi puterea ta...

— Fii sigur, Barbule, că sînt mult mai puţin bănuitor de cît văd că-ţi închipui !

— Atunci contez pe tine frate-meu ! întrebă Dolinescu aproape solemn. Am cuvîntul tău ?

Pahonţu, impresionat de tonul lui, avu o şovăire, parcă l-ar fi fost frică de o cursă. Dar imediat îşi reveni şi răspunse uşor, cu o fluturare de suris :

— Nu prea are rost, dar dacă ţii neapărat, iacă, ai cuvîntul meu !... Pînă la urmă te pomeneşti că totuşi mă înrolezi şi pe mine în mişcare !

— Pînă la urmă toată țara va fi în mișcare ! șopti Dolinescu cu o strălucire pătimașă. Cred asta precum cred în Dumnezeu ! *

Tăcură un răstimp, fiecare urmărind parcă o frămîntare care, fără cuvinte, plutea totuși în aer ca o pînză nevăzută, tulburătoare și chinuitoare de suflete.

Apoi se uitară unul la altul uimiți ca și cînd s-ar fi văzut întîia oară.

5

Toma era acuma obsedat de gîndul că trebuie să-și trăiască viața, ceea ce însemna că trebuie să dobîndească experiența iubirii. Își dădea seama că obsesia aceasta e numai o poftă de a răzbuna umilința suferită deunăzi la Belcineanu. Recunoașterea nu făcea însă decît să-l întărîte... I se părea că, mai mult decît toate îndeletnicirile spirituale, jocul iubirii este ceea ce deosebește pe om de animal și dă un preț vieții. El și-a refulat pornirile de viață din sfială organică adusă de la țară, avînd simțămîntul că lui, băiat sărac și de origine umilă, nu i se cuvin plăcerile rezervate celorlalți.

Într-o săptămînă însă obișnuitele amoruri pe apucate îl dezgustară încît era gata să renunțe la experiență. Își zicea cu scîrbă că asemenea contacte, cu femei de care nu te apropie decît o iritație fiziologică, n-au nimic a face cu iubirea, o dezonorează și o terfelesc...

Într-o seară senatorul Ștefan Macoveiu, prieten proaspăt, după o vizită lungă la redacție (i-a povestit o serie de cancanuri și mîncături în legătură cu iminenta remaniere a guvernului), l-a poftit să cineze împreună, iar pe urmă, cu aceeași stăruință, l-a dus la un teatru de vară să vază o revistă foarte aplaudată. Pahonțu nu frecventa

* În viața reală nu va trece mult timp și „arhanghelii" vor dispare din arena istoriei ca ucigași de rînd. În întunecatele zile ale rebeliunii din ian. 1941 — apogeu al terorismului legionar — „toată țara" îi va condamna ca pe cei mai înverșunați dușmani ai poporului. Numeroase însemnări cu caracter jurnalier, datate de L.R. în zilele masacrelor legionare, sînt revelatoare pentru atitudinea sa democratică, reprimarea asasinilor provocîndu-i o deplină satisfacție. (Vezi *Opere*, II, 1981, p. 440.)

decît rareori asemenea spectacole, socotindu-le inferioare pentru un intelectual ca dînsul. Dar de cînd a devenit client al unor petreceri mult mai puțin pretențioase, s-ar fi crezut ridicol să refuze, pe de o parte că n-avea nimic mai bun, pe de alta că se întîlnise de două ori cu senatorul într-un cabaret cu o faimă dubioasă.

Senatorul avea rezervată o loje lîngă scenă. Mărturisi cu o mică mîndrie că vine în fiecare seară, și pentru că familia i-e plecată la băi, dar și pentru că are o admirație veche pentru vedeta trupei, o ființă delicioasă și foarte inteligentă.

— Știu că voi ăștia, scriitorii, nu faceți caz de arta asta minoră — șopti Macoveiu, căci spectacolul începuse — totuși te rog să fii obiectiv și să-mi spui dacă n-am dreptate !... Fii atent, în tabloul următor își face apariția !

Pahonțu cunoștea vedeta, cam trecută dar încă plină de temperament mai ales pentru un senator îndrăgostit. Îi spuse cîteva cuvinte convenționale ; Macoveiu exclamă fericit :

— Nu-i așa ?... Ce-ți spuneam ?... Are să-i facă o bucurie imensă cînd va afla că ți-a plăcut... Dacă vrei s-o cunoști, te prezint în antract... Știi, artiștii au o sensibilitate extraordinară... Iar față de celelalte ar fi o distincție... Mai ales că gazeta ta n-a prea fost drăguță cu ea... Mi s-a și plîns, sărăcuța... Dar dacă i-ai spune două vorbe, cum știi tu...

Toma înțelegea acuma rostul vizitei și a mesei senatorului. Schimbă vorba ca să evite răspunsul la invitația pe scenă. Dealtfel făcuse o descoperire care-l interesa mai mult : o steluță foarte tînără, cu picioare impecabile, sînii rotunzi și o figură drăgălașă cu un năsuc obraznic și niște ochi parcă puțin adormiți care priveau mereu departe... Deschise programul să vază cum se numește. Senatorul îi sări prompt în ajutor : să nu mai caute, îi dă el toate explicațiile, că el e aici ca acasă...

— Aa ! Tatiana Popescu... Da, da ! îl lămuri senatorul expert. Drăguță fată ! Are o poveste întreagă... E nouă de tot... A descoperit-o astă-iarnă directorul, întîmplător, că de meserie e studentă la Drept... Prietena mea e foarte intimă cu ea și a ajutat-o mult... Dacă vrei s-o cunoști, în antract... Sau mai bine știi ce, dragă Pahonțule ? Hai s-o

facem lată !... După spectacol tocmai plănuisem să mergem tustrei, adică eu cu ele, la o grădină, să mănînce ceva, căci ele nu gustă nimic înainte de spectacol, știi, cum sînt artiștii... Dacă-ți face plăcere, vino cu noi !

— Lasă... vedem mai tîrziu, zise Pahonțu, ferindu-se. Deocamdată venim de la masă și parcă nici să aud nu-mi place de mîncare.

— Adevărat bată-te să te bată ! rîse Macoveiu, sigur în sine că are să meargă și gîndindu-se cum să facă să poftească din vreme pe Tatiana, ca nu cumva să se angajeze în altă parte tocmai astă-seară și să-l dea de minciună.

Pahonțu își concentra atenția asupra tinerei stele și-i plăcea din ce în ce mai mult. Totuși nu voia să meargă pe scenă tocmai fiindcă *România* a fost foarte severă cu spectacolul, cum era dealtfel cu toate aceste arte ieftine care se adresează numai simțurilor și caută să se confunde cu arta adevărată. Ca să scape de insistențele senatorului, minți că în antract trebuie să se repează pînă la redacție. Bucuros că astfel are și el posibilitatea să aranjeze perfect tot, Macoveiu îl conjură să se întoarcă repede, să nu rămîie caraghios față de niște femei în definitiv foarte distinse și talentate...

— Uite, dragă directore, tu stai cu ele în fund, iar eu trec lîngă șofer ! zise senatorul ca un maestru de ceremonii, la sfîrșitul reprezentației, poftindu-și invitații în automobilul propriu, ultimul model, cu aparat de radio care cînta în surdină muzică languroasă ca o continuare discretă a spectacolului. Pînă ajungem puteți să discutați teatru și artă și de toate... Pentru rest vă rog să aveți încredere în experiența mea !

Între cele două artiste, Pahonțu murmură cîteva complimente și înghiți o avalanșă de reproșuri din partea vedetei care tuna și fulgera împotriva criticului de la *România* care a îndrăznit să o întrebe de vîrstă și să facă aluzie la declinul ei artistic. Pahonțu se apără cum putu de clocotele de revoltă ale vedetei, pe care însă nu izbuti să le potolească nici la restaurantul de la Otopeni, răbufnind din cînd în cînd ca o țișnire de aburi dintr-un cazan subt mare presiune. La sfîrșit, ca să nu rămîie Pahonțu cu o impresie urîtă, senatorul avu abilitatea să-i propuie să conducă acasă pe Tatiana. Vedeta însăși, în clipa des-

părţirii, îi dărui un surîs graţios, zicînd :

— Şi ştii, *sans rancune* !... Eu spun adevărul în faţă, nu ca altele... Adevărul nu poate să supere pe un om inteligent !

— Mai e vorbă ? sări Macoveiu împăciuitor. Ce are a face o discuţie de artă ?

Pahonţu răsuflă cînd se găsi numai cu Tatiana într-o maşină de piaţă. Aproape că nici nu-i putuse vorbi din pricina lamentaţiilor celeilalte.

— Procletă e mămiţica asta ! zise dînsul. Aşa face şi cu camaradele ?

— Baremi cu mine se poartă oribil ! răspunse artista repede. Din pricina ei nici directorul şi nici autorii nu îndrăznesc să-mi dea rolurile care mi s-ar cuveni, ca să n-o eclipsez !

— Iar eu nici n-am putut să mă uit mai bine în ochii d-tale !... Şi doar numai pentru d-ta am venit !

Vorbind încercă să-şi treacă braţul pe după mijlocul ei. Tatiana avu o mică înfiorare, îi respinse uşor mîna şi se retrase mai încolo, ciripind drăgălaş :

— Ai fost foarte drăguţ, dar acuma eşti prea grăbit !... De ce nu rămîi drăguţ pînă la capăt ?

Toma nu insistă. Îi plăcea glasul ei ca un clopoţel şi toată mlădierea ei tinerească. Murmură :

— Bine, dar d-ta eşti prea ispititoare. Trebuie să mă lupt cu mine însumi ca să...

Tatiana se apropie deodată şi-i şopti la ureche :

— Cu atît mi-eşti mai simpatic !

— Atunci ştii ce ? făcu tot în şoaptă şi Toma cuprinzîndu-i talia cu amîndouă braţele. Vino mîine seară, după spectacol, să mîncăm împreună undeva, singuri fără mămiţica, să vorbim în tihnă despre toate... Vrei ? (Tatiana dădu uşor din cap, clipind din ochi şi privindu-l.) Te aştept într-o maşină, la ieşirea artiştilor, da ? (Tatiana repetă gestul.) Ne-am înţeles ?

Fata răspunse cu aceeaşi clipire din ochi şi cu un „da" fără glas, numai din buze. Pahonţu, ţinînd-o în braţe, vru să-i sărute buzele, dar ea întoarse capul încît gura ei ajunse la urechile lui susurînd :

— Nu, te rog... Lasă-mă... Ne vede şoferul...

Pînă a doua seară Pahonțu avu iarăși nerăbdarea supărătoare de odinioară, cînd se pregătea pentru vizita de la Belcineanu. Își zicea că exagerează proporțiile unei mici aventuri, dar alt glas îi spunea că fetița asta avea un farmec superior femeilor de dragoste cu toate că nu-și putea lămuri anume ce fel de farmec...

Seara, la redacție, Titu Herdelea i-a cerut să-și rezerve timp ca să poată discuta mai serios despre *România ;* să nu se îmbete cu iluzii false, căci ziarul e foarte tînăr și încă șubred ; trebuie să găsească lucruri care să mențină treaz interesul cititorilor.

— Bine, bătrîne, se poate să-mi strici așa seara asta ? zise Toma mohorît. Nu puteai să-mi spui mîine lucrurile astea ?

— De-aproape o lună, de cînd s-a închis Parlamentul, îți spun mereu și mă amîi mereu, răspunse Herdelea. Te-ai apucat de prostii, dragă directore, și pentru ele îți neglijezi viitorul ! Căci *România* e viitorul tău, nu alea !

Pahonțu își recăpătă veselia îndată ce simți pe Tatiana alături, în mașina care gonea spre Șosea. Într-un cabinet particular apoi, în timpul mesei, îi ascultă povestea vieții cu inevitabila greșeală și cu asigurarea că încă n-a iubit pe nimeni cu adevărat. El vorbi puțin. O lăsă înadins să spuie ce-i place și o privea, fără atenție la cuvinte, amănunțind-o însă necontenit parc-ar fi vrut să descopere într-însa o taină. Tîrziu, cînd pe masă nu mai erau decît ceștile de cafea goale și păhărușele de lichior cu sticla burtoasă alături, cînd ei doi ședeau pe sofaua fatală, iar gurița ei continua și nu mai sfîrșea micile bîrfeli de culise, lui Pahonțu i se păru deodată că lîngă el se află altcineva, descoperind o asemănare care începea să lămurească atracția stranie ce-o exercita asupra lui fetița asta pînă ieri nevăzută și necunoscută. Se ridică și, subt pretext că-și toarnă un lichior, trecu în cealaltă parte a mesei ca s-o examineze mai bine. Tatiana se simțea admirată și, cu ochii întredeschiși, îl mîngîia cu privirea cea mai languroasă care știa cît o avantajează.

„Nu, nu, e o simplă închipuire !“ se gîndi Toma cu o decepție involuntară. „Cît sînt de neghiob !“

Se cutremură parcă s-ar fi scuturat de un sentimentalism ridicol. Dădu peste cap lichiorul. Apoi, apropiindu-se și așezîndu-se iar lîngă ea, o întrerupse :

— Bine, dar tu știi că mi-ești dragă, Tatiana mică ?

— Cît ? se răsfăță deodată și ea, parc-ar fi așteptat de mult să ajungă aci.

— Uite-atît ! făcu Toma cuprinzînd-o și sărutînd-o.

Tatiana se lăsă cu ochii închiși pînă ce se pomeni răsturnată pe sofa subt dînsul. Uimită o clipă și pentru a nu ceda fără rezistență, începu să-l lovească cu pumnii în față și în piept, strigînd din ce în ce mai moale :

— Nu vreau !... Dă-mi drumul !... Nu !... Ce faci ?... Mă doare !... Țip !... Bădăranule !... Nuu !...

În aceeași noapte, ajuns acasă foarte tîrziu, și neputînd totuși adormi, Pahonțu își reamintí cu toate amănuntele, scena din cabinetul particular. Toate îl ațîțau și-i răsuceau necontenit nervii. Parcă posesiunea, în loc să-i potolească interesul pentru mica Tatiana, mai mult i-a aprins poftele încît, numai după cîteva ore, o poftea iarăși mai năvalnic. Își recapitula rece, ca un martor străin, întîmplarea și-și zicea că farmecele ei trupești și nici cele mintale nu sînt mai ispititoare ca ale atîtor alte femei. Împotrivirea năbădăioasă încheiată cu micul leșin pasional, iar pe urmă, în automobil, plînsul cu sughițuri și imputarea că i-a sfîșiat rochița și a brutalizat-o, le scria în rubrica trucurilor menite să-i crească valoarea amoroasă și să-i demonstreze temperamentul focos. În ciuda tuturor artificiilor, nu resimțea totuși sila pe care i-o lăsa în urmă de obicei contactul cu femeile întîmplătoare și, dacă nu i-ar fi fost rușine, s-ar fi dus în zorii zilei la ea acasă, în apartamentul ce-l avea într-un *block-haus* de pe bulevard.

„Totuși nu seamănă !" se gîndi iar, avînd impresia că pîngărește stăruind mereu să găsească o asemănare.

Se întinse în patul larg, cu ochii în tavan, cu gîndurile tulburi. Pe mescioara de noapte un bec lăptos vărsa o lumină opacă ale cărei valuri molatece îngrămădeau umbrele prin colțurile dormitorului ca niște dihănii amorțite, urzind o atmosferă între somn și trezie. În gîndurile lui se încurcau amintiri de femei într-o frămîntare caleido-

scopică, un film alcătuit din crîmpeie decupate alandala din zeci de filme diferite, rulînd vertiginos încît tablourile se estompau și din multitudinea de figuri numai ochii păreau vii și-și contopeau privirile într-una singură, languroasă, distantă, puțin rece și disprețuitoare și totuși cu o chemare nespus de dulce, răscolindu-i inima pînă în străfundurile tainelor ei... Subt vraja acestei priviri simțea cum i se alină neliniștea, cum i se coboară somnul pe pleoape și cum în conștiința gata să adoarmă se deslușea limpede că îi place mult mica Tatiana numai pentru că uneori din ochii ei izvorește aceeași privire stranie care de un răstimp i se împletește în pînza destinului ca un fir de aur curat...

Se sculă tîrziu dar cu o bucurie în suflet. După-amiazi se va întîlni iar cu Tatiana. Și mîine, și mereu, pînă se va sătura.

„Slavă Domnului!" își zise încrezător. „De-acuma am scăpat de o obsesie care-mi amenința viitorul!..."

6

D-na Niculina Herdelea se găsea într-o crîncenă dilemă din pricina soțului ei care nu putea să plece din București în vara aceasta, fiind obligat să rămîie la *România*, dealtfel ca toți ceilalți colaboratori, pentru a nu lăsa să încezească tînăra gazetă în lunile moarte cînd evenimentele interesante mai mult trebuiau create decît erau date... De la 15 iulie la 15 august, Niculina petrecea, cu bărbatul și băiatul, oriunde afară de București. Ar fi rămas cu Titu, dar băiatul nu admitea să se prăjească pe asfalturile Capitalei, mai ales că își luase în sfîrșit bacalaureatul și merita să se distreze puțin. Să-l lase să plece singur, era imposibil: mare strengar de la Dumnezeu, Zachi ar fi fost în stare să facă cine știe ce năzbîtii. Dar și Titu, dacă rămîne singur în București, poate s-o facă de rușine cu cine știe ce matracuce, cum se auzea că face și Pahonțu, că și lui îi joacă ochii după toate femeile... Pînă la urmă a trebuit să-și sacrifice gelozia pe altarul dragostei pentru Zachi, luînd însă jurămînt soțului că va fi cuminte și va mînca numai acasă la

nmiazi și seara, ca să fie sigură măcar cît de cît. Pentru mai mare control a făgăduit un bacșiș bun bucătăresei ducă va observa cinstit tot ce se întîmplă în lipsa ei...

Titu Herdelea avea destule griji ca să nu-i mai ardă de prostiile ce i le imputa consoarta. Părăsind un loc sigur la un ziar vechi pentru altul mai bun dar mai problematic în ce privește viitorul, și-a luat implicit sarcina de-a consolida *România* ca să trăiască și să prospere. Altfel cel dintîi și mai lovit ar fi fost el însuși... Profitînd de lipsa Niculinei, își consacra tot timpul redacției, antrenînd și pe Pahonțu care n-a întîrziat să-i mărturisească micul amor cu Tatiana și chiar să i-o prezinte. Dealtminteri Pahonțu nu se mai jena și nici nu se ascundea. Tatiana venea la redacție și-l lua. Dejunau aproape mereu împreună.

— Cîtă vreme nu-ți încurcă rosturile normale, fii sănătos ! îi zise Herdelea. Numai să nu afle Virginia ! Ar suferi prea mult... Și ar fi păcat !

Pahonțu nici nu se prea gîndea la ea. Primise cîteva scrisori și răspunsese ici-colo, sobru, grăbit — toate acestea erau ceva mașinal, comun, natural, ca răsăritul soarelui în fiecare zi sau ca apa care curge la vale. Legătura lui cu Tatiana era pe un plan complect diferit, într-un compartiment special...

— Acuma abia îmi dau seama că n-am fost întreg fiindcă mi-a lipsit iubirea din viață ! spuse într-o zi lui Herdelea care iar îi adusese aminte de Virginia. Nu iubirea făcătoare de familie și de copii, ci cealaltă, care fecondează elanurile și oțelește nervii pentru luptă ! Iubirea asta a creat civilizația, creează tot ! Ea inspiră invențiile savanților, victoriile marilor generali, marile combinații ale oamenilor de stat, suprema încordare a campionilor... tot ce e mare și frumos în lume ! Ea, iubirea asta, nu cea înregistrată la ofițerul stării civile !

Herdelea, fără să vrea să-i facă morală, cum nu făcea nimănui, încerca să-i păstreze în suflet pe Virginia față de care se simțea într-un fel responsabil și pentru că a fost la nunta lor, dar și dintr-o afecțiune mare pentru firea ei blîndă și îngăduitoare.

— Singura ei vină este că n-a știut să te facă gelos ! zise Titu. Dacă ar fi fost stricată și ar fi cochetat sau

chiar te-ar fi înșelat cu alții, ai alerga după ea ca și odinioară la Alba Iulia !

— Da, da... Se poate ! răspunse Pahonțu cu alt glas, aproape plictisit. Dar mai bine să-ți spun ceva mai interesant, bătrîne ! Știi că decretul de remaniere e întocmit gata ?

— Aud de cîteva zile, dar nu iese nimic...

Remanierea îi interesa întîi pentru Rotaru și apoi, poate mai mult, fiindcă pregăteau, drept o lovitură pe timpul verii o campanie mare împotriva unor personagii din apropierea guvernului, amestecate în niște afaceri destul de încurcate care ofereau admirabil material de scandal politic. Pe Rotaru îl informase de mult și erau înțeleși că, la nevoie, se va supăra puțin pe Pahonțu și va rupe relațiile cu *România*. Firește, dacă i se va da portofoliul justiției, de mult rîvnit...

Într-adevăr într-o seară ziarele primiră un comunicat că remanierea s-a făcut, iar presa oficioasă a doua zi proslăvi soliditatea guvernului și dovada de încredere nelimitată ce i-a acordat-o suveranul și care îi asigură o lungă activitate rodnică și calmă. De fapt nu se făcuse decît un schimb de roluri între miniștrii actuali : unii fără portofoliu treceau în locul celor ce au avut portofolii și care deveneau la rîndul lor simpli miniștri de stat, apoi alți doi-trei schimbară departamentele între ei... Aceasta era abilitatea șefului guvernului. Orice altă modificare ar fi zdruncinat echilibrul cît era între cele trei partiduțe și ar fi amenințat situația guvernului. S-ar fi deschis pofte și competiții, s-ar fi provocat nemulțumiri înzecite față de satisfacțiile ce le-ar fi putut oferi. Și în plus nu era sigur dacă regele ar fi aprobat o transformare prea marcantă care ar fi ridicat și poate chiar ar fi coalizat opoziția împotriva unui gest de statornicire a hibridei construcții actuale. Așa însă, cum o ticluise doctorul Ionescu, remanierea nu risca să supere prea mult pe nimeni, mai ales că se făcea și în toiul verii și a vacanței politice...

Pahonțu participă dimineața la instalarea lui Rotaru în fruntea departamentului dreptății, iar seara întruni un grup de parlamentari prieteni să sărbătorească recu-

noașterea meritelor la o masă intimă, fără discursuri, fără tămbălău, numai cu voie bună.

Rotaru era radios. Se simțea în sfîrșit biruitor. Venise, afară de veșnic nelipsitul Danciu, însoțit și de Teofil Drugeanu, în calitate de ginere, nu de colaborator al infamei opoziții, cum s-a remarcat în timpul mesei cu o glumă tot atît de originală și de proaspătă ca în general întreg vocabularul și toată retorica vieții politice curente. Alături de fericitul beneficiar al remanierii, avu și Pahonțu parte de o mică glorificare ca inițiator al agapei și mai mult ca neobosit luptător pentru dreptatea lui Rotaru...

Se ridicară tîrziu de la masă. Teofil Drugeanu porni să plece cu socrul său. Pahonțu îl reținu :

— Ziceai că ai să-mi spui ceva ?... Rămîi să facem o plimbare pe jos...

Teofil se codi. Se vedea că nu-i face plăcere invitația. Se scuză :

— Vrei să audă nevastă-mea că pierd nopțile prin oraș ?... E prea tîrziu... Ș-apoi ce voiam să-ți vorbesc nu mai e de actualitate...

— Deunăzi mi-ai promis că vii să mă vezi și n-ai venit, Teofile ! zise Pahonțu cu imputare. Ai ceva împotriva mea ? Și n-ai curajul sau lealitatea să-mi spui ?... Nu te mai recunosc, prietene !

Erau în Piața palatului regal. Cîteva minute grupul întreg rămase pe loc în convorbirea despărțirii. După plecarea sărbătoritului, încet-încet se împrăștiară. Teofil Drugeanu cu Pahonțu trecură pe cellalt trotoar să scape de cîțiva prieteni noctambuli care credeau că e vorba de o continuare a petrecerii în altă parte. O luară pe jos, rar, pe Calea Victoriei, spre Șosea... Toma îi reproșă din nou că s-a înstrăinat fără motiv și fără măcar o explicație cinstită, cum s-ar cuveni între prieteni buni.

— Apoi tocmai de explicațiile astea am vrut să mă feresc și să te scutesc, dragă Toma ! răspunse tînărul Drugeanu calm. Sînt și am rămas același prieten adevărat, dar... Am unele rezerve, și grele, în ce privește, ca să zic așa, noua ta înfățișare publică. O prietenie între doi oameni poate fi tot atît de afectuoasă, chiar cînd există divergențe

categorice între părerile lor politice. Firește, se știrbește ceva din căldura sentimentului, din intimitatea relațiilor...

Se aștepta să fie întrerupt. Toma însă tăcea. Drugeanu se opri singur ca și cînd i s-ar fi părut pretențioasă și nesigură explicația debitată ca un discurs banal.

— Continuă, Teofile, te rog ! stărui Pahonțu după o pauză. Te ascult...

— N-am ce continua... Ar însemna să judec și ar fi nedelicat și prezumțios din partea mea ! zise Drugeanu cu alt glas, puțin jenat.

Merseră cîțiva pași tăcînd și privindu-și pantofii.

— Între prieteni nu poate fi vorba de judecată, ci de discuție, reluă Pahonțu. Adu-ți aminte că în privința asta noi niciodată n-am fost prea uniți, și totuși poate tocmai dezacordul ne-a apropiat.

— Ba am fost odinioară, dragă Toma ! Cel puțin eu așa aveam impresia. Tu însă nu ești prea consecvent și te-ai schimbat...

— Am evoluat, firește, ripostă Pahonțu. Nu mă pot anchiloza. Merg cu viața. Dar linia generală mi-o păstrez !

— Cîtă vreme ne aflam numai pe teren ideologic, se putea discuta... De cînd ai trecut la fapte, s-a schimbat situația. Faptele nu se mai discută, ci se judecă.

— O, o !... Ți-au plăcut totdeauna vorbele mari !

— De ce mă silești să-ți spun lucruri neplăcute, Toma ? făcu deodată Teofil, mai aspru, oprindu-se iar. Uite, peste drum, biserica ! Ei bine, în fața bisericii, adică în fața lui Dumnezeu îți mărturisesc, fiindcă m-ai stîrnit, că ceea ce faci tu azi e o crimă ! Grea, dacă o faci inconștient, mai grea și fără scuză dacă o faci conștient !... Cît timp vorbeai prin cafenele și între prieteni, ideile tale puteau fi interesante ca idei. De cînd însă, prin ziarul tău, le propovăduiești cu tenacitate, înseamnă că vrei să le realizezi. Și ideile tale sînt mai periculoase ca o crimă ordinară !

— Românismul intransigent ți se pare atît de periculos ? întrebă Toma ironic.

— A face apologia violenței și a tiraniei crezi că înseamnă românism și intransigență ?

— Încă n-am făcut-o, dar, fii sigur, voi face și apologia violenței ! zise Pahonțu rece. După experiența dezmățului individualist, după demagogia iubirii universale

și a egalitarismului tembel care ne-au dăruit tirania mulțimii informe și destrăbălate, după carența pacifismului de fraze goale, trebuie să ne întoarcem la normal, la autoritate, disciplină și ordine, trinitatea generatoare de civilizație ! Violența e obligatorie, fiindcă numai ea poate înfăptui selecția naturală, înlăturînd pe cei neputincioși și punînd în locul lor pe cei vrednici !

Teofil Drugeanu îl privea uimit și cu o milă disprețuitoare.

— Tu vorbești așa, Toma ?... Tu ! întrebă pe urmă îndingat. Tu condamni liberalismul și ideile egalitare, democrația guralivă și păcătoasă, tocmai tu ?... Și nu te gîndești ce ai fi tu dacă nu te-ai fi născut în epoca aceasta dezmățată, ci într-una de disciplină și tiranie, cum dorești ?... Iată de ce mă întreb dacă ești conștient de crima ce o săvîrșești ! Adică noi să fim sătui de libertate, noi, care încă nici n-am cunoscut-o aievea ? Neamul nostru a trăit și a suferit într-o robie perpetuă, de cînd s-a născut. Tirania cea mai groaznică a fost regimul nostru normal pînă ce a venit liberalismul pe care voi îl batjocoriți. Vreți să ne întoarceți în robie tocmai după ce ne-am cîștigat independența și unitatea națională ? Dar dacă se va generaliza regimul după care jinduiți, crezi că România va mai putea exista ? Nu vom ajunge oare repede de tot o pradă ușoară pentru germanii și rușii care se vor înțelege mai ușor pe spinarea noastră ?... Și, la urma urmelor, la alții, la orășenii cu idealul în stomac, care au fost și cu turcii și cu grecii și cu rușii și cu toți asupritorii noștri de ieri precum ar fi mîine cu alții, cu oricare ar veni, ei bine, la ei înțeleg setea de variație. Ei sînt cei ce au compromis ideea de libertate și democrație, așa că ar merita să le piardă și să primească în schimb tirania care le place... Crima ta e mai oribilă pentru că o săvîrșești împotriva celor mulți umili din care te-ai ridicat ! În loc să-ți aduci mereu aminte și să lupți din răsputeri pentru mai multă dreptate pe seama țărănimii, tu lupți să le făurești alte lanțuri, în locul celor a căror urmă încă nu s-a vindecat, să-i arunci într-o robie mai sîngeroasă !

— Asta e argumentație trasă de păr, dragă prietene ! zise Pahonțu cu superioritate. Cînd eu reclam supremația românismului în ordine, disciplină și ierarhie, dacă

fac o crimă, primesc bucuros toate răspunderile ! Eu sînt în tradiția românească, în spiritul românesc și pe linia românească ! De-un secol încercăm toate hainele străine și nu ni se potrivesc. A sosit momentul să ne facem haine după măsura noastră, din ștofa noastră, noi înșine. În orice caz o să ne șadă mai bine !

— Bine, Toma, mă revolți ! strigă celălalt, mai agitat. Cum, linia românească e sinonimă cu linia tiraniei și a robiei ? Adică e românesc să răpești drepturile abia cîștigate ale celor mulți și să-i asupreșți în favoarea cîtorva care se declară cu de la sine putere conducătorii neamului fără să-i fi ales nimeni și fără să-și fi dovedit aptitudinile ? Dar dacă acest fel de românism e numai o platformă nouă de parvenire pentru cei ce n-au putut reuși cu mijloacele cele vechi ? Dacă Dinu Păturică se bate în piept acuma cu românismul ca să-și umple buzunarele, în loc să înșele și să lingușească pe un stăpîn oarecare ca odinioară ? Nu e mai criminal arivistul care abuzează de sentimentele cele mai sfinte ale neamului ? Spune, te rog ! Răspunde.

— Degeaba, dragul meu, aperi o cauză pierdută ! zise Pahonțu ironic fără a fi totuși jignitor. Fiindcă nu vrei să vezi într-o nouă concepție de viață decît motive josnice și intenții urîte, ți-aș putea replica, în felul tău talmudic, că ar fi mai nemerit să privești rezultatele urîte ale sistemului actual decît relele ipotetice în sistemul de mîine... Dar nu ! Știu cît ești de cinstit în sufletul tău și cît de mult crezi în ce spui, pînă la fanatismul care nu mai permite o judecată rece. Altfel ar fi imposibil să nu recunoști că liberalismul parlamentar nu poate reprezenta sfîrșitul oricărei evoluții dincolo de care să nu mai existe decît prăpastia neantului. Nimic nu e etern pe pămînt ; de ce numai acest sistem politic ar fi fără moarte ? Dealtfel sistemul se destramă singur și se apropie vertiginos de sfîrșit. În aer plutesc miresmele lumii noi, dragă Teofile ! Numai bătrînii nu le simt, nu sunt capabili să le simtă fiindcă nările lor sunt înfundate cu călușii trecutului... Dar tineretul vrea altceva, cu orice risc ! Preferă să moară decît să se tîrască printre ruine ! Ne-am săturat de cumințenie, de libertate și de toate celelalte virtuți ale tihnei burgheze !

— Uite îndemnul la aventură ! făcu Drugeanu mai aprins. Pe mine mă doare cînd aud astfel de așa-zise idei care țintesc de-a dreptul la distrugerea țării abia întregite ! În schimb tu vii și, cu talentul tău, cu mijloacele de persuasiune ce le oferă un jurnal viu, te pui fățiș în slujba distrugerii !... De ce numai ziarul tău din toată presa românească ?

— Fii sigur că în curînd tot ce e viu și curat în țara asta se va pune în slujba liniei românești ! spuse Toma grav parc-ar fi vorbit din adîncime. Durerea mea este că nu pot servi mai dîrz și mai neîmpăcat linia asta ! Că trebuie să fac destule compromisuri ideologice ca să poată exista gazeta... Omul nu-și poate trăi viața pe care o vrea inima și credința lui, ci numai pe care i-o impun împrejurările !... Dar discuția asta e oțioasă, dragă prietene ! adăogă după o tăcere, schimbînd complect tonul. Am fost un prost că am provocat-o... Aici nu poți convinge, cum nu poți în religie. Credința răsare în suflet dintr-o sămînță divină.

— Firește, cum să discuți cu niște apostoli — zise Teofil silindu-se să pară liniștit ; nu se putu stăpîni și continuă disprețuitor : Măi, Toma, ce să ne îmbrobodim cu fraze ! Voi n-aveți de la apostoli decît ciomagul !...

— Da, ca să apărăm vestea cea bună împotriva cîinilor ! rîse Pahonțu. Să lăsăm astea, Teofil ! Trecem peste ce ne desparte să ajungem la ce ne apropie !

Discuția continuă totuși, Teofil declarînd sentențios că azi tot îi desparte. El în prietenie, pe lîngă sentimente, pune și o stimă pe care o crede indispensabilă. L-a stimat pe Pahonțu tot atîta pe cît l-a iubit. Cum să-l mai stimeze acuma ?... Toma obiectă că stima se adresează omului, nu ideilor lui. Pornit cum era, Drugeanu nu se mai sfii să riposteze că și împotriva omului are rezerve destule, dacă n-ar fi decît afișarea lui ridicolă și sfidătoare cu o artistă de-a treia mînă, purtare puțin demnă de un reformator care are nevastă și copii fără cusur... Toma protestă, dar destul de slab, și se strădui să schimbe vorba :

— Mai bine spune-mi despre ce-ai vrut să-mi vorbești deunăzi ? Mă făcuseși curios...

Teofil refuză întîi repetind că nu mai e de actualitate. Discuția îl pasionase și sufletul îi clocotea. Abia după un timp se mai liniști, răspunzînd insistențelor prietenului încă pe un ton nervos :

— Voiam atunci, proaspăt, să-ți atrag atenția cît ești de nedrept cu Belcineanu ! Credeam că printr-o explicație sinceră am să te opresc să faci o greșeală...

— Ți s-a plins el ? se interesă deodată Pahonțu. M-aș mira !

— Mi-a spus numai ce-a pățit cu tine !

— Adică ce-am pățit eu cu el ? rectifică Toma. În orice caz am avut dreptul să nu fiu încîntat de primire pe cît am vrut să fiu de încîntat de invitație ?

— Ce vină a avut el în toată afacerea ?... C-a întîrziat cîteva minute ?

— Asta nu era un motiv ca d-na Belcineanu să mă trateze... cum m-a tratat !

— Desigur ! Și Belcineanu a fost mai afectat ca tine poate... Dar ce să facă el dacă d-na Cristiana are capricii ?...

— Bine, nici eu nu sînt...

— Nu, nu ! protestă Teofil repede. Să nu-ți închipui că ea a vrut să te ofenseze !... Să știi că e o femeie foarte delicată subt înfățișarea rece și distantă, iar pe tine te stimează, chiar mi-a spus odată, venind vorba, că ești o figură care o interesezi sau așa ceva... Prin urmare n-a putut fi la mijloc vreo intenție jicnitoare din partea ei ! În privința asta pot eu să te asigur !

Pahonțu simți un fior cald în inimă. Zise slab, aproape îndurerat :

Parcă la logodna ta n-a avut un gest similar ?... Nu ți-am spus, cum n-am spus nimănui...

— Oprește ! Trebuie s-o apăr ! se înfierbîntă iar Drugeanu. Ascultă-mă pe mine ! Cînd o cunoști mai bine e fermecătoare ! Și încă o dată, chiar dacă cu străinii, în general, e rezervată, față de tine are o simpatie care exclude bănuielile tale...

— Dragă Teofile, eu îți mulțumesc pentru ce-mi spui — bîlbîi Pahonțu încurcat. Nici nu-ți închipui cît m-a rănit atunci... cît m-a... Cu toate astea, ai văzut, n-am reacționat ! Am crezut că...

— Și ai făcut foarte bine ! Măcar de ai face la fel și în altele !... Drept să-ți mărturisesc, de-aceea nici nu ți-am mai vorbit... Belcineanu, cînd mi-a povestit întîmplarea, era sigur, fără s-o spuie, că și-a cîștigat un nou dușman și că o să-l ataci... În sfîrșit, obiceiul presei și al pămîntului. Are bietul om o experiență teribilă cu ziarele... O să fie vesel cînd îi voi scrie ce mi-ai spus, dacă nu te supără ?

— Deloc ! Eu nu amestec chestiile mele personale cu ziarul ! făcu Pahonțu cu mîndrie.

— Iar la toamnă am să pun la cale un ceai intim la noi, să poți sta de vorbă cu d-na Cristiana, să vezi cît de greșit o judeci ! urmă Drugeanu. Poate, firește, să aibă și ea plictiselile ei, mai ales că mi se pare, cel puțin așa spun ai casei, că nu prea e fericită în căsnicia cu Belcineanu. Probabil și diferența de vîrstă e prea mare, dar poate că nici altfel nu se prea potrivesc... Dar, te rog, Toma, să nu te apuci să bați toba ! Nu vreau să pornească de la mine astfel de vorbe, dacă sunt adevărate și cu atît mai puțin dacă nu sunt adevărate !

— Îți dau cuvîntul meu ! declară Pahonțu solemn.

Cînd se despărțiră orizontul se rumenea la răsărit...

CAPITOLUL V

FRAȚII DE CRUCE

1

La o săptămînă abia după remanierea guvernului, *România* dezlănțui atacul proiectat împotriva vicepreședintelui Camerei, Aurel Tănăsescu, fost de două ori ministru, acuzîndu-l că ar ocroti un scandalos trafic de terenuri petroliere. Zi de zi campania lua proporții prin implicarea unui număr din ce în ce mai mare de politicieni din mai multe partide. Publicul, avid de scandaluri, urmărea cu înfrigurare desfășurarea filmului. Tirajul ziarului creștea în proporția în care scandalul se îngroșa. Ofensiva impresiona prin tonul calm, ponderat, prin lipsa violenței verbale. Zilnic, pe cîte aproape o pagină, se ofereau cititorilor numai documente aranjate așa încît luau ochii imediat, încadrate într-o expunere rece, sobră, construită dramatic după factura romanelor polițiste cu continuare, fără nici un comentar. Numai în pagina întîi, cîte-un singur articol cu ținuta gravă, în limbaj apocaliptic, deplora scandalul sau portretiza pe eroi, fără epitete injurioase, fără sublinieri indignate, cerîndu-se doar mereu, ca un ecou implacabil, intervenția justiției...

Cînd se convinse de efectul acestui fel de-a duce campania, Pahonțu repeta în toate consfătuirile redacționale serale :

— Atacul se dă totdeauna cu obiectiv precis, în presă ca și în război !... Îți alegi dușmanul și-l lovești dîrz. Omul interesează, nu principiile. Chiar cînd ataci o doctrină reușești mai sigur personificînd-o într-un purtător

al ei ! Toți dușmanii și prietenii celui atacat te vor citi și se vor indigna de formă, dar te vor aproba în sinea lor și-ți vor procura material, chiar fals... Puținii prieteni adevărați se vor intimida și ei... Articolele de doctrină sînt pentru pensionari și văduve care au timp să mediteze... *

Într-adevăr, toată documentația i-o procurase un bun prieten politic al vicepreședintelui Tănăsescu, revoltat (zicea el) de atîta ticăloșie, în realitate furios că a fost lăsat pe dinafară la întocmirea afacerii. Însuși Pahonțu avea o antipatie veche contra eroului care, vechi fruntaș în partidul doctorului Ionescu, presimțind un concurent în Rotaru, a luptat împotriva lui aproape făți la formarea guvernului, precum intrigase chiar și cu ocazia remanierii, spre a-l împiedeca să ia conducerea unui departament.

Treptat-treptat, pentru că lumea urmărea cu pasiune „panamaua petroliferă", toate ziarele mai mult sau mai puțin independente trebuiră să secondeze campania *României*, adăogîndu-i, în lipsă de documente, obișnuitele înjurături. Oficiosul guvernului căută timid să minimalizeze afacerea ; o singură replică a *României*, cu înșirarea dovezilor publicate și anunțarea altora, fu suficientă să înăbușe orice veleități de mușamalizare...

În sfîrșit primul ministru se simți obligat să ia cunoștință și să se informeze. Rotaru, ministrul justiției, în plin concediu și în sînul familiei la Mamaia, fu chemat grabnic la București să încerce o dulce presiune asupra *României*... Noul mare păzitor al dreptății se consultă îndelung și tainic cu Pahonțu. Dorea să găsească o soluție care să-l acopere pe el față de președintele consiliului și pe Toma față de opinia publică. Pahonțu refuză orice aranjamente. Lui Rotaru nu-i displăcea campania, dar îi era teamă să nu fie acuzat de complicitate din pricina prieteniei cunoscute cu Pahonțu și a zvonurilor care îl suspectau a fi inspiratorul dacă nu proprietarul și stăpînul clandestin al *României*.

---

* Replica valorifică o filă veche din caietele scriitorului, de pe vremea cînd L.R. se afla în conflict acut cu Pamfil Șeicaru. Însemnările în cauză au fost publicate de noi în cadrul variantelor romanului *Jar* (vezi *Opere*, vol. 9, p. 491—492). În *Varinte*, gazetarul se numește Răcaru, conducătorul ziarului *Fulgerul* (= Șeicaru — *Curentul*).

— Iată un moment prielnic, excelență, să te lepezi de mine ca de Satana ! zise Pahonțu emfatic.

— Bine, lepădarea s-ar aranja, dar nu va astupa gura lumii ! observă îngrijorat ministrul. Tu știi cîți dușmani am în partid și în guvern. De ce să le oferim noi înșine arme împotriva mea ?

— Eu nu mai pot da înapoi, excelență, fără a fi bănuit că am fost cumpărat ! protestă Toma calm. Am destule păcate, poate, dar venal nu sînt și nici nu voi fi. N-am făcut niciodată afaceri... Ce-mi ceri d-ta acuma, înseamnă sinuciderea mea morală ! Sacrificiul ar fi prea mare pentru a salva pe niște ticăloși și mai ales pe dușmanul d-tale ireductibil... Dealtfel chiar dacă *România* ar înceta campania, ceea ce ar fi egal cu dispariția ei, scandalul n-ar face decît să crească... D-ta spală-te pe mîini, iubite maestre ! N-ai altă vină decît că ești prieten cu mine. Asta e și un avantagiu, fiindcă astfel știi de unde am documentele... La nevoie vom soma pe omul nostru de încredere să...

— Nu, nu ! se feri spăimîntat Rotaru. Asta mai lipsește ! Ar fi pur și simplu prăbușirea guvernului...

Peste cîteva zile un comunicat oficial vestea orgolios că justiția va sancționa cu toată severitatea permisă de legile țării pe toți cei ce se vor dovedi vinovați, indiferent de situația lor socială sau politică...

Parcă niciodată *România* nu i-a fost mai dragă lui Pahonțu ca în zilele acestea de luptă. I se părea însă că reîntoarcerea pasiunii ziaristice coincidea cu liniștea sufletească dobîndită în convorbirea de deunăzi cu Teofil Drugeanu. De-atunci i-au dispărut zbuciumările și neputința de a-și concentra sforțările într-o activitate spornică. precum s-a risipit și setea sexuală care i se păruse semnul unei lipse de experiență în viață. Mai păstra pe Tatiana ca o distracție, fără însă a o mai pofti aievea. Începea să-l plictisească dacă venea pe la redacție sau îi telefona, dar se jena s-o alunge... Nu-i lipsea decît Teofil. Totdeauna l-a prețuit și l-a socotit un prieten sincer. Azi îl iubea frățește, de parcă nu mai putea trăi fără el. Dacă n-ar fi fost divergențele politice... Deseori blestema politica și dădea dreptate lui Dolinescu care voia să-i sucească gî-

tul. Dar își lua seama repede zicîndu-și că fără politică nu poate dăinui o adevărată civilizație, că înlăturarea politicii înseamnă totdeauna întronarea tiraniei, dar mai ales că el însuși numai politicii îi datorează accesul în lumea unde presimțea că se află marea bucurie a vieții lui, rostul cel adînc și neînțeles care înfrumusețează existența și-i dă o valoare superioară...

Se întîlnea acuma aproape zilnic cu Teofil Drugeanu pe care l-a mai împăcat puțin cu *România* campania cu scandalul petrolifer. Totuși nu mai discutau politică decît rareori. Pahonțu se făcea a nu pricepe aluziile ironice la feluritele altercații ce le aveau cu autoritățile fracției de cruce ai lui Dolinescu în campania de recunoaștere ce o făceau în regiunea Făgărașului și pe care *România* le relata cu simpatie, singură între marile gazete.

Teofil conducea cancelaria lui Belcineanu și, în lipsa lor din țară, le îngrijea și casa. Astfel vorbea deseori despre ei, povestind întîmplări și amănunte care-i arătau într-o lumină mai simpatică. Pe Toma îl interesau mai mult cele care priveau pe d-na Belcineanu, deși niciodată n-a îndrăznit să întrebe de ea parcă i-ar fi fost frică să nu-și trădeze o taină... Drugeanu însuși era bucuros observînd îmblînzirea lui. Știa cît va fi de mulțumit șeful său că a dezarmat pe Pahonțu de care se temea, avînd impresia că-i poartă dușmănie chiar cînd nu o arăta...

Pe la sfîrșitul lui august, Teofil spuse într-o zi lui Toma că soții Belcineanu au sosit în țară și s-au oprit la Sinaia unde vor rămîne pînă la sfîrșitul sezonului mort politic. Peste vreo săptămînă însă Teofil plecă la Mamaia să petreacă ultimele zile ale vacanței cu nevastă-sa și familia. Pentru acest răstimp veni la București, singur, Belcineanu. Într-o seară Pahonțu îl întîlni la un restaurant înconjurat de cîțiva prieteni politici. Îl salută ca altădată. Belcineanu răspunse foarte prompt, iar la plecare, se opri la masa lui și-l felicită cu glas tare pentru curajul de-a fi demascat pe fraudatorii bogățiilor petrolifere ale statului.

— Avem să vorbim niște lucruri deosebit de interesante — adăogă apoi strîngîndu-i mîna cu putere. Poate mai tîrziu, cînd ne-om instala definitiv în Capitală, nu ?

— Tocmai asta voiam să spun și eu — zise Pahonțu

mai rezervat, încît interlocutorul său își pierdu iar siguranța. Întîi să reintrăm puțin în normal. Exact.

Cu toată reținerea aparentă, Pahonțu se bucura că l-a văzut și că au vorbit. Reluarea raporturilor ar fi fost mai jenantă altfel, de pildă întîlnindu-se deodată la ceaiul pe care-l promisese Teofil. Așa cel puțin au revenit la neutralitatea dinainte.... Totuși de cum l-a zărit și chiar pe cînd îi vorbea, Toma se gîndea că nu trăiește bine cu Cristiana. Gîndul pe urmă îi rămase aninat în creieri ca un ferment gata să se multiplice îndată ce va găsi atmosfera prielnică. Peste cîteva zile se pomeni zicîndu-și tocmai pe cînd scria, cu întreaga atenție încordată, la un articol de apărare a fraților de cruce pe care mai multe ziare îi criticau violent, probabil din îndemnul ocult al guvernului :

„Foarte serioase trebuie să fie neînțelegerile între soții Belcineanu dacă le-a aflat și Teofil care disprețuiește clevetirile !"

2

Exact în ziua cînd apărea în *România* articolul lui Pahonțu despre frații de cruce, alte gazete vesteau cu titluri umflate de indignare marele scandal provocat de ei în satul Ohaba Făgărașului unde s-au tras și focuri de revolver asupra jandarmilor. Pahonțu pretindea ca nici o informație, cît de cît interesantă, să nu lipsească din *România*. Îl plictisea să nu știe nimic despre asemenea întîmplări tocmai el care a publicat mereu note și reportagii trimise de tînărul Cumpănașu sau de Ionescu A. Ion, însărcinați să-l ție în curent cu toate etapele campaniei. Dacă n-a primit nici o știre, însemna că trebuie să fie la mijloc exagerări sau născociri interesate. Drept răspuns confraților indignați, dădu o notiță de cîteva rînduri, persiflînd pe cei cu musca pe căciulă care se sperie de activitatea educativă națională a cîtorva tineri devotați binelui țării.

A doua zi de dimineață însă îl sculă din pat Dolinescu, picat direct de la gară.

— Ei, frate-meu, ajută-mă să descurcăm ițele ! strigă dînsul din ușă, silindu-se să zîmbească, dar nereușind decît să schițeze o strîmbătură mînioasă.

Pentru a cunoaște la fața locului durerile și speranțele poporului țărănesc și pentru a încerca aplicarea practică a principiilor constructive pe care își întemeia viitorul, Dolinescu cu frații de cruce au pornit la drum la începutul lui iulie, pe jos, fără bani, fără nici un ajutor de nicăiri, hotărîți să-și cîștige traiul prin munca lor. Pînă la Tîrgoviște au mers împreună cu toții, iar acolo s-au despărțit în două grupuri, continuînd unul prin Pitești, Curtea-de-Argeș, Turnu Roșu, Porumbacu, cellalt prin Cîmpulung, Sinca, Șercaia, pînă la Făgăraș unde urmau să se întîlnească la sfîrșitul lui august și să se întoarcă apoi prin Brașov, valea Prahovei la București. Ocolind orașele, răspîndiți în pîlcuri de cîte zece-cincisprezece oameni, aveau să se oprească mai ales în satele nevoiașe, să se adăpostească la cine vrea să-i primească, să muncească împreună cu țăranii, să repare casa văduvei sărace, să prășească pămîntul orfanului, să înfrumusețeze bisericuța, să înalțe troițe, să dreagă podețele ori șanțurile, în sfîrșit să fie folositori oamenilor, iar seara să se strîngă cu toții, să le vorbească despre Dumnezeu și despre neamul nostru și să-i îndemne la muncă și fapte bune.*

Dolinescu elaborase amănunțit planul campaniei și, în prima lună, toate au mers fără cel mai mic incident. Se pare însă că agenții partidelor au început să-și simtă amenințată popularitatea și că însuși guvernul vedea ceva

* În anii crizei economice, cercurile reacționare au stimulat activitatea organizațiilor cu tendințe fasciste în vederea abaterii maselor asuprite de la lupta împotriva exploatării. Demagogia politică folosită în acțiunile cu caracter diversionist se sprijinea în mare măsură și pe mentalitatea religioasă existentă în rîndurile populației înapoiate, mai cu seamă la sate. (Aici procesul de diferențiere socială prin deposedarea mijloacelor de producție a unei importante părți a țărănimii stîrnise mari nemulțumiri.) În amintirile sale, C. Argetoianu, un bun cunoscător al evoluției mișcării extremiste de dreapta, pe care, dealtfel, a și susținut-o, a dezvăluit adevăratele intenții ale „apărătorilor" credinței și ai altenilor. „Mistica pe care o propovăduiește acum — scria el — e bunăoară pe transformarea șovăielii în fanatism, pe mîndria secăturii ridicată la rang de erou sau mucenic" (Arhiva C.C. al P.C.R., fund nr. 104, dosar nr. 8609, f. 3266). Avînd încuviințarea au-

subversiv în mişcarea aceasta ciudată care nu cerea nici voturile oamenilor, nici nu le promitea nimic şi nici măcar nu-şi organiza cadre. Tinerii aveau ordin categoric de la Dolinescu să fie respectoşi cu autoritatea şi mai ales să nu răspundă la nici o eventuală provocare. El însuşi, cu două pilcuri, ajunse acum o săptămînă la Făgăraş. Peste două zile mai sosiră trei, încît unul singur mai lipsea, cel condus de Ionescu A. Ion şi care lucrase mai mult timp în Ohaba, aproape de Şinca Veche. A doua zi, spre marea senzaţie a făgărăşenilor, pîlcul de la Ohaba, cincisprezece fraţi de cruce, îşi făcu intrarea în oraş într-un autobuz escortat de cîţiva jandarmi înarmaţi pînă-n dinţi. Dolinescu alergă într-un suflet, iar în cinci minute întreaga falangă a fraţilor era grupată în piaţa mare a oraşului în faţa prefecturii judeţului apărată de un cordon de jandarmi şi poliţişti. Cei arestaţi coborîseră din maşină dar refuzau să intre în clădirea prefecturii în ciuda tuturor ordinelor şi insistenţelor şefului poliţiei, un civil gras, ras şi roşu, Ionescu. A. Ion răspundea invariabil că n-au absolut nici o vină şi prin urmare n-au ce căuta la prefectură. Între timp Dolinescu află de la un ofiţer de jandarmi că tinerii sînt arestaţi subt acuzaţia de rebeliune şi tentativă de asasinat.

— Nu se poate ! răcni Dolinescu. Asta e înscenare !.. Imposibil ! Se duse la grupul arestaţilor şi Ionescu îi raportă grabnic toată întîmplarea. Ieri a fost duminecă. La vecernie au fost la biserică şi, după slujbă, au stat cu oamenii îndelung, ca pentru despărţire. Pe cînd vorbeau a

---

torităţilor (şi în primul rînd a lui Al. Vaida-Voievod, ministru de interne), „arhanghelii" încep să cutreiere satele. Grupuri de legionari — notează mai departe C. Argetoianu — mergeau din comună în comună, „vestind lumea că, în zilele următoare, va veni cel ce trebuie să vie. Venea într-adevăr «căpitanul», călare pe un cal alb, însoţit de cîţiva flăcăi ; se oprea în mijlocul satului, descălleca, îngenunchea, săruta pămîntul, încăleca din nou şi pleca mai departe fără să spună un cuvînt. Oamenii priveau cu ochii beliţi, dau din capetele lor sleite şi, nedumeriţi, murmurau : «O fi sfîntul ?» *(ibid.)*. În afară de asemenea ritualuri, care făceau apel la rudimentare prejudecăţi şi superstiţii, legionarii au încercat să speculeze şi nevoia de pămînt a ţăranilor, fluturînd lozinci revendicative cu caracter demagogic. (Apud Mihai Fătu şi Ion Spălăţelu, *op. cit.*, p. 62—64.)

venit plutonierul de jandarmi și le-a poruncit să se împrăștie. Ionescu a dat să-i explice că e mai bine să asculte țăranii sfaturi cuminți decît să stea pe la cîrciumă. Dintr-una în alta jandarmul a început să strige și să ocărască. Atunci Culai Iuga, mezinul între frați, indignat peste măsură, l-a făcut brută ticăloasă și nerușinată. Plutonierul, furios, s-a repezit la Iuga și l-a izbit cu pumnul în piept, înjurîndu-l de mamă. Tînărul a scos fulgerător revolverul și a tras două focuri. Din norocire Ionescu, care era lîngă el, a reușit să-i apuce brațul încît gloanțele au pornit în sus și n-au atins pe nimeni. Plutonierul, cu cei patru jandarmi, au încercat, după primul moment de spaimă, să aresteze pe Iuga. Frații însă l-au înconjurat și l-au apărat, declarînd solemn că nu pot tolera să fie maltratat camaradul lor, cerînd să fie arestați toți. În cele din urmă au fost luați cu toții între baionete, ca niște rebeli, și porniți pe jos spre Șercaia unde au sosit noaptea, s-au făcut diferite procese-verbale și s-au cerut dispoziții de la autoritățile superioare. Pe urmă s-a rechiziționat un autobuz care trecea pe șoseaua națională și au fost aduși la Făgăraș...

Între timp se adunase o mulțime curioasă în piața orașului urmărind peripețiile neașteptatului incident. Prefectul județului, un bucureștean elegant și plin de sine, fu chemat la fața locului... Dolinescu, lămurit, se apropie de polițaiul care se vînzolea mereu, răgușit de cît răcnise, și-l apostrofă sever : „Ascultă, domnule, cum îți permiți d-ta să provoci scandal și să maltratezi pe niște oameni absolut nevinovați ?“ Polițaiul rămase o secundă uluit mai ales de tonul lui Dolinescu, dar își reveni imediat, atins în demnitatea funcțiunii sale, strigînd : „Ce vrei, bă !... Cu cine vorbești tu așa ?... Asta e ultraj !“ Nu apucă să continue. Dolinescu îi trăzni o pereche de palme, încît polițistul, amețit, se retrase cîțiva pași. Se făcu o învălmășeală. Niște sergenți săriră să pună mîna pe Dolinescu pe cînd grupul fraților de cruce sări să-l apere. Se schimbară lovituri. Jandarmii izbeau cu patul pușților. Încăierarea se potoli însă repede, căci falanga, după ce reuși să elibereze pe toți arestații, se regrupă în liniște, iar polițiștii nu mai îndrăzniră să atace. Tocmai atunci își făcu apariția prefectul. Pus în curent, se duse fără ezi-

tare în mijlocul fraților și ceru lui Dolinescu să predea pe asasinii și rebelii de la Ohaba, altfel va fi silit să cheme armata, declinîndu-și orice răspundere pentru urmări. Cei cincisprezece voiră să se predea spre a nu primejdui întreaga falangă, dar Dolinescu refuză : „Nu pot tolera să fim tratați ca niște răufăcători, domnule prefect, cînd n-avem altă vină decît că ne iubim țara și neamul și căutăm să-l servim după puterile noastre". După parlamentări nesfîrșite, prefectul se mulțumi cu predarea celui care a tras focurile asupra jandarmului la Ohaba. Iuga se oferi, dar falanga se opuse, în cap cu Dolinescu. După alte tratative Dolinescu trebui să admită cu Iuga să rămîie arestat, cu condiția să fie predat parchetului, nu poliției. Se emise mandat de arestare și falanga conduse pe tînărul frate pînă la tribunal, hotărîtă să aștepte în Făgăraș pronunțarea tribunalului. Dolinescu însă s-a repezit la București să ceară ajutorul lui Pahonțu, prieten de aproape cu ministrul justiției... *

— Hai ! zise Dolinescu sfîrșindu-și povestirea.

— Hai, răspunse Pahonțu.

Rotaru, abia sosit din vilegiatură, cunoștea cazul și era plictisit. Făcu imputări lui Toma, de față cu Dolinescu, că i-a procurat atîtea complicații cu campania contra lui Tănăsescu, nu că ar fi dorit să acopere pe vinovați, dar fiindcă mulți chiar din preajma guvernului persistă a-l suspecta că a fost inspiratorul *României*.

— Cum vedeți, domnule ministru, — profită îndată Pahonțu — tîlharii cei mari găsesc apărători în preajma dacă nu și în sînul guvernului, pe cînd oamenii de treabă, care încearcă să răspîndească duhul omeniei, sînt provocați, loviți și încarcerați în ciuda tuturor legilor ! Tănăsescu și tovarășii lui de nelegiuiri, după săptămîni de cercetări, deși *România* a furnizat toate probele de culpabilitate, acte și documente oficiale, se plimbă în libertate și sfidează lumea, iar frații de cruce, niște tineri curați care

* Pentru cunoașterea procesului de transfigurare artistică, cu nebănuite similitudini și trădări de situații, menționăm unele date obiective din agenda politică a sfîrșitului de an 1929 și a începutului de an 1930. În acea vreme, conducătorii Legiunii Arhanghelului Mihail adoptaseră — după expresia șefului lor — „hotărîrea de a păși în mase". Pentru a avea un bun ecou propagan-

au muncit toată vara prin satele cele mai amărîte, aşteaptă între baionete cuvîntul justiţiei !

— Domnule deputat, sper că nu ai venit să suspectezi imparţialitatea justiţiei ? replică ministrul cu acelaşi glas blajin, dar cu o nuanţă de gravitate. Să nu uităm că unul din aceşti tineri curaţi, cum îl categoriseşti d-ta, a tras focuri de revolver asupra reprezentantului autorităţii şi nu e vina lui dacă gloanţele n-au stins o viaţă de om... Ce-aţi vrea d-voastră ? Să-i oferim poate un premiu pentru eroism ?... Prin urmare cumpănă dreaptă, domnilor !... Nu vrem să facem martiri din d-voastră, dar nici tentativa de crimă nu poate rămîne nesancţionată... Precum iarăşi nu se poate tolera ca mersul justiţiei să fie influenţat de teroarea unei grupări, fie ea chiar de eroi veritabili cum a fost şeful ei !

Erau în biroul lui Rotaru, acasă, în Parcul Filipescu. După alte insistenţe ale lui Pahonţu, ministrul promise doar atît că are să se intereseze pînă la amiazi, căci la Făgăraş tribunalul urma să examineze după-amiazi mandatul de arestare al lui Iuga.

---

distic, ei îşi aleg ca loc de întîlnire Tîrgu Bereşti din fostul judeţ Covurlui, zonă economică mai înapoiată, propice unor acţiuni de speculare a diverselor nemulţumiri. După expresia aceluiaşi comandant de legiune, „contactul cu masele nu s-a produs din lipsă de participanţi". Eşecul acţiunii îl va determina să apeleze la Ministerul de Interne care le vine în ajutor. D.R. Ioanițescu, la acea dată subsecretar de stat al departamentului, dă dispoziţie autorităţilor locale să sprijine, prin toate mijloacele, convocarea cîtorva mii de ţărani, de data asta la Cahul. Regimul capitalist considera astfel că sosise timpul de a fi lansate în viaţa publică grupări de dreapta spre a le folosi ca principală forţă de şoc contrarevoluţionară (apud Mihai Fătu şi Ion Spălăţelu, *op. cit.*, p. 61). Scopul pur propagandistic, al diverselor „campanii la sat", demagogia stîrnită în jurul aşa-ziselor „tabere de muncă", precum şi mitul conducătorului ce le iniţia, în favoarea propriei sale reclame, au fost dezvăluite în presa democratică a vremii, dar, mai tîrziu, şi din interiorul mişcării. Citäm cîteva fragmente din scrisoarea deschisă adresată lui C. Z. Codreanu de Mihail Stelescu, fostul său adjunct, ulterior conducător al grupării şi ziarului *Cruciada românismului* (ca şi Toma Pahonţu din *Gorila*, va fi considerat trădător şi suprimat la 16 iul. 1936) : „Îţi scriu în numele unui tineret care te-a crezut mai mare decît eşti şi de care ţi-ai bătut joc. Îţi scriu ca un om care a crezut zece ani în vorbele-ţi mincinoase, dar care n-am înţeles să mă înham la carul dumitale de sînge, pentru a promova un criminal. Am stat ală-

Dolinescu puse pe Pahonțu pe la amiazi să mai întrebe pe Rotaru dacă n-a uitat chestia de la Făgăraș. Da, s-a interesat și parc că lucrurile nu sînt tocmai așa de grave cum i se raportase întîi. După-amiazi Pahonțu chemă la telefon pe prefectul de la Făgăraș care-i spuse că acum se judecă la tribunal confirmarea și speră să se liniștească lucrurile, deși tinerii au fost și sînt foarte provocători în cap cu șeful lor plecat la București. Peste o jumătate de oră prefectul vesti pe Pahonțu că Iuga a fost pus în libertate deoarece parchetul n-a mai declarat apel contra infirmării mandatului de către tribunal. Astfel apoi Dolinescu nu mai avu decît să schimbe la telefon două vorbe de bucurie cu Ionescu și să ordone ca falanga, în completul ei, să înceapă marșul spre București, cum fusese stabilit ; el îi va aștepta duminecă la Brașov.

— Ei, frate-meu, acuma meriți să te îmbrățișez ! spuse Dolinescu puțin mișcat, sărutînd amîndoi obrajii lui Pahonțu.

— Vezi, frate Barbule, zise apoi Pahonțu batjocoritor. Dacă eram intransigent, nu mă expuneam la Rotaru să-mi facă reproșuri ! Tu nu te-ai fi umilit nici pentru mine și nici pentru nimica-n lume !

---

turi atît timp cît ai reușit să ascunzi micimea sufletului dumitale. Cînd te-am văzut însă de aproape, m-am îngrozit." Evocînd momentul cînd, „pe un cal alb sau negru, cu crucea în mînă (ca la Cahul)", șeful mișcării încerca să-și creească popularitatea, Stelescu adăuga : „Și tot astfel ai început munca «constructivă». Nu pentru construcție, ci pentru reclamă. Cînd s-a pornit la făcut digul de la Vișani, se știa bine că nu va fi permis, totuși s-au trimis tineri acolo ca să fie stîlciți în bătaie pentru reclama d-tale. Așteptai la gară la Buzău și, cînd ai fost informat că au început bătăile, ai șters-o la București. Strașnic căpitan" *(Cruciada românismului*, 4 apr. 1935). La Vișani, din fostul județ Rîmnicu Sărat, „nu s-a săpat nici o lopată de pămînt și nu s-a dat nici o lovitură de tîrnăcop" (M. Fătu și I. Spălățelu, *op. cit.*, p. 135). Cu sprijinul lui Vaida-Voievod, acolo a fost regizată o ciocnire între jandarmi și legionari, din aceleași motive de publicitate, de data aceasta în jurul pretinsei prigoane ce s-ar fi exercitat împotriva „tinerilor constructori". După opinia noastră, în studierea raportului „realitate-ficțiune", numai conflictul mișcării cu Mihail Stelescu se detașează, este reținut de L. R. în datele lui esențiale.

— Se poate ! răspunse Dolinescu cu o încruntare trecătoare. Dar mai sigur e că, dacă te-aș fi servit, nu ți-aș mai fi spus nimic !

Vru să plece în aceeași seară, să petreacă la Sinaia ziua de mîine, sîmbătă, la unchiul său, iar duminecă dimineață să fie la Brașov. Auzind de Sinaia, Pahonțu își aduse aminte deodată că nu s-a mișcat toată vara din București. Îl reținu, să plece mîine dimineața împreună. Tocmai atunci își vîrî născiorul la redacție și Tatiana pe care Pahonțu o încredință în seama lui Barbu crezînd că o va dezgusta și va pleca. Tatiana însă află de Sinaia și stărui să meargă și ea măcar să dejuneze acolo, căci seara trebuia să fie înapoi la teatru. Toma încercă să refuze ; trebui să cedeze în fața promptelor șiroaie de lacrimi care înmuiară pînă și pe Dolinescu, cît era el de misogin...

Pahonțu știa de cîteva zile de la Teofil Drugeanu că Belcineanu s-a reîntors la Sinaia și spera să vază cel puțin de departe pe d-na Cristiana. Tovărășia micei artiste i se păru, pînă la urmă, că are să-l facă mai interesant, mai cuceritor. Cînd însă rămase singur cu ea în *hall*-ul hotelului — Dolinescu se dusese de la gară pe la unchiu-său și urma să vie la masă — își aduse brusc aminte de reproșul lui Teofil că se afișează în lume cu ea... Nemaiavînd încotro, ieșiră în parc să se plimbe pînă la prînz. După cîțiva pași îl cuprinse teama ca nu cumva, pe vremea asta frumoasă, să întîlnească pe alee pe soții Belcineanu. Se îndreptă spre restaurantul din parc unde avea întîlnirea cu Dolinescu, la aperitive, pe terasă... Nici nu apucă bine să se așeze și descoperi, numai la a patra sau a cincea masă, pe d-na Belcineanu împreună cu d-na Teleman și un domn bătrînior, probabil generalul, soțul doamnei de onoare, în civil. Fiind lume multă, se liniști cu gîndul că poate să nu fie observat. Pentru mai multă siguranță vru să-și mute scaunul încît să stea cu spatele. Tocmai atunci îl zări d-na Teleman. Trebui să salute. În clipa următoare întîlni și privirea d-nei Belcineanu care-l umplea totdeauna de fericire dar și de spaimă. Răspunse și ea cu un surîs fugar care lui i se păru nemaipomenit de dulce. Nu se mai putea să schimbe locul. Ar fi refuzat toate simțurile lui. Ochii îi rămaseră ațintiți asupra lor, cu o căutătură de somnambul. D-na Belcineanu continua,

cu animație și cu un aer de tristețe, convorbirea, adresîndu-se mai ales generalului, fără să se mai uite la el.

— Da cine-s alea de-ai căzut în admirație ?

Pahonțu tresări parcă s-ar fi întors din altă lume. Vulgaritatea întrebării, și în glas și în cuvinte, îl înfurie. Ripostă scîrbit :

— Ascultă, fecioară ! Nu te-am luat ca să mă plictisești, ci ca să te distrezi ! Așa că distrează-te și lasă-mă-n pace !

— A, a ! rîse Tatiana atît de zgomotos că unele capete de la alte mese se întoarseră curioase. Urît mai ești cînd te strîmbi, micule !... Și nu e nevoie să faci urît că eu nu-s geloasă !...

Toma tăcu și se uită în altă parte. În schimb Tatiana, arunca, ocheade împrejur fredonînd ușor ca să atragă atenția și să fie recunoscută că e vedeta care a lansat șlagărul zilei cu refrenul „Hai să ne iubim pe iarbă verde"... Pe urmă deodată spuse iarăși cu o drăgălășenie de teatru :

— Micule mic, ești supărat pe fetița ta ?... Ei, aide, fii drăguț cu fetița mică !

Își apropie scaunul și-i luă mîinile peste masă mîngîindu-le cu o răsfățare înadins exagerată... Pahonțu își retrase mîinile parcă i le-ar fi atins cu jăratec, uitîndu-se în același timp spre masa cealaltă și înțelegînd cu groază că d-na Belcineanu a văzut jocul al dragoste al artistei. Ar fi vrut să-i explice din ochi că Tatiana e o simplă pierdere de timp, că în inima lui nu mai poate pătrunde altă femeie pînă la moarte, dar d-na Belcineanu iar nu-l mai vedea și aluneca peste dînsul cu privirea ca peste un loc gol...

În sfîrșit sosi Dolinescu pe care Toma îl aștepta acuma mai nerăbdător, socotind că Tatiana îl va mai ferici și pe el cu amabilitățile. Tocmai în momentele acelea însă d-na Belcineanu dispăru cu prietenii ei, atît de grăbită că nici n-a putut-o saluta. Smuls dintr-o vrajă, Pahonțu rămase cu o ură amară împotriva Tatianei. Strigă chelnerul să plătească răbufnind cu dezgust :

— Să mîncăm fetițo, și s-o ștergi imediat !... M-am săturat de giumbușlucurile tale nesărate !... Aide, aide, încetează cu teatrul că n-ai pic de talent !

Tatiana mîncă cu noduri, și se prefăcu de cîteva ori că-și șterge o lacrimă. Încetul cu încetul Pahonțu totuși se potoli și, în semn că nu mai e supărat pe ea, o luă de gușă. Fata trebui să plece îndată după masă, ca să ajungă la timp la București pentru spectacolul de seară.

Deși împăcat, Toma răsuflă cînd o văzu dusă :

— Drăguță fată, dar îngrozitor de obositoare !

— Dă-i pașaport ! zise scurt Dolinescu. Mie mi-e antipatică. N-aș ține-o nici servitoare... Dar gusturile oamenilor...

— Sau capriciile ! complectă Pahonțu. Bine c-am scăpat de ea !... Hai să ne mai mișcăm nițel !

Au hoinărit pînă tîrziu, dar numai prin parc. În sine Pahonțu trăgea nădejdea că va mai vedea pe d-na Belcineanu și, cine știe, poate să se întoarcă lucrurile așa încît să-i audă și glasul. Era și mai mulțumit că nici măcar nu trebuia să vorbească ; Dolinescu îi amănunțea activitatea fraților de cruce din timpul verii cu atîta patimă și într-un torent de fraze atît de volubil că chiar să fi vrut, n-ar mai fi fost chip să-l întrerupă... Aproape de înserat, cînd se îndreptau să iasă, întîlniră pe Belcineanu care însoțea pe d-na Utalea. Deși parcă puțin jenat, Belcineanu se opri să strîngă mîna lui Pahonțu, exclamînd cu o vioiciune exagerată :

— Ce bine-mi pare că te revăd !... Nici nu mă așteptam...

— Cu toate astea am avut onoarea să salut la amiazi pe d-na Belcineanu la restaurant — răspunse Pahonțu numai ca să pomenească de ea.

— Da ? făcu Belcineanu confuz. Nu mi-a spus nimic... Ori n-am fost atent...

Toma își prezentă prietenul. Iubitor de toate încurcăturile politice, Belcineanu strigă încîntat :

— A, d-ta ești fruntașul fraților de cruce ?... Care ați asediat prefectura de Făgăraș... Foarte interesant !... Îmi pare bine !... Ia spune-mi mai pe îndelete cum s-a ajuns la ciocnire ?... Dacă n-aveți ceva deosebit, ne plimbăm cîteva minute, da ?... D-ta ce crezi, Babila ?... O să te intereseze Pahonțu... Dealtfel dumnealor sînt eroii zilei, cum au mai fost și altă dată !

El porni înainte cu Dolinescu, iar Pahonțu după ei cu d-na Utalea care părea nedumerită și întrebă :

— Ce e cu domnul ăsta de l-a încîntat așa de mult pe Belcineanu ?... Desigur ceva cu politică... Iacă eu habar n-am ! Nici n-am auzit de numele lui...

Mai nedumerit era totuși Pahonțu că o vede fără Utalea. Auzise că Utalea s-ar mai fi răcit și, de altă parte, că frumoasa Babila și-ar fi luat oarecare libertăți. Le-a socotit bîrfeli curente. Cînd află că soțul ei e la București, nu-și putu ascunde mirarea :

— Și te lasă singură aici ?... Pradă tuturor ispitelor și ispititorilor ?

Babila rise cochet. De la nunta Corinei rămăsese cu credința că Pahonțu o place și ar vrea să-i facă curte, ca mai toți bărbații care se apropiau de ea. Cînd s-au mai întîlnit în lume de cîteva ori, el a continuat a fi galant și a-i șopti cîte un compliment. De aceea îi răspunse și acuma glumind, ca unui aspirant tainic :

— Mai întîi că nu-s singură... Belcineanu mă păzește aici, iar acasă e tatăl meu care nu mă scapă din ochi... Atunci ce ispite să mă prade ?

— Bine, bine, dar soțul d-tale care acum doi ani uimise Bucureștii cu iubirea fără seamăn ?

— Doi ani ! Da... Care iubire rezistă doi ani neștirbită ?

— A d-tale !

— Crezi ?

— Sînt sigur, dacă-ți face curte Belcineanu ! surîse fără răutate Pahonțu.

Descoperirea aceasta i se păru o complectare a celor ce-i povestise Teofil despre căsnicia Belcineanu. Dolinescu trebuind să cineze la unchiul său, Pahonțu era hotărît să plece la București cu un tren de seară. Se răzgîndi. Iar îi apăru speranța că poate să o mai vadă la Cazinou. În locul Cristianei întîlni iar pe Babila tot cu Belcineanu, dar însoțiți și de bătrînul Goldstein. Stătură de vorbă întîi cu toții, pe urmă Toma mai mult cu Goldstein, iar pe la miezul nopții se retrase. Nu-i părea rău că n-a venit d-na Belcineanu.

„Baremi cînd ne vom vedea să ne putem lămuri" se gîndea dînsul.

3

A doua zi fiind duminecă nu avea nici o treabă deosebită la București.

— Adică de ce n-aș rămîne și mîine ? își zise ieșind din Cazinou și ocolind prin parc spre hotel. Aici cel puțin s-ar putea să am o surpriză de bucurie, pe cînd la București mă așteaptă viața de toate zilele...

Pe urmă în camera de hotel, în fața patului alb, în lumina gălbuie îi apăru certitudinea că nu va putea avea odihnă în liniștea asta clară în care începea să-și audă firfiitul gîndurilor. Trebuia să scape de asaltul lor. Luptele cele mai aprige în viață le-a susținut cu propriile-i gînduri. De aceea chiar spunea, în chip de butadă, că gîndirea e cea mai perfidă otravă pentru existența omului.

Se plimbă un răstimp prin cameră menținîndu-se într-o nehotărîre plăcută ca o legănare fizică, cu gîndurile amorțite parcă într-o tulburare ostenită. Una din etapele fericirii trebuie să fie absența gîndurilor... Totuși își dădu seama că starea aceasta celestă nu poate dura și începu să-și adune puținele lucruri în trusa de călătorie zicîndu-și :

„Am să iau primul tren cu vagon de dormit... Zgomotul roților risipește gîndurile..."

Era o noapte călduță, cu cerul senin încărcat de stele ca o mantie regească. Pahonțu, cu valiza în mînă, porni pe jos spre gara apropiată. La ora două noaptea Sinaia întreagă dormea păzită de jur împrejur de crestele și vîrfurile munților ca niște cuiburi de străjeri voinici. Ici-colo, pe străzile adormite, becurile electrice parcă se înăbușeau ca și rarile ochiuri galbene somnoroase prin hotelurile și vilele mai mult închipuite decît vizibile în întunerecul gros care învăluia ca un covor moale toată împrejurimea. De jos, din vale, se ridica adormitor gîlgîitul Prahovei tinere și zburdalnice iar din gară, schițată prin mai multe puncte lăptoase, țîșneau arar șuierături de locomotive ca niște florete nevăzute care încercă să scormonească și să sfîrtice sugrumarea beznei.

Pahonțu mergea agale, bălăbănindu-și trupul în ritmul pașilor și privind în neștire, cu ochii încă neobișnuiți cu întunerecul, bolta vînătă ciuruită de miile de sclipiri

turburătoare. La o cotitură de stradă se opri uluit parcă de spectacolul ceresc pe care conștiința lui abia acuma îl percepea aievea. În fața lui, deasupra lui Orion, uriașul vînător care mai atingea încă o creastă de deal cu vîrful piciorului, se înălța constelația Taurului, zodia lui, ajungînd cu Pleiada pînă la picioarele lui Perseu... De cînd n-a mai privit el cerul așa, direct, citind în stele ? Poate de cînd veghea demult în tranșeele războiului, cu amenințarea morții din jur împrejur, cînd numai de sus picura speranța și încrederea pe razele reci de lumină din profunzimile nemărginirii. Atunci a învățat el, singur, geografia cerească, recunoscînd încetul cu încetul constelațiile după amintirile din școală. Pe-atunci își întreba zodia, de cum o zărea pe cer, ce-i ascunde viitorul ? Și stelele lui vesteau numai lumină și bucurie... Acuma aceleași stele, dar mai mult roșiaticul Aldebaran, clipeau ca niște ochi iubiți depărtați și ispititori, iar chemarea lor era încărcată de speranțe.

„Am ajuns rău de tot cu sentimentalismul !" bombăni dînsul deodată, pornind mai departe rușinat de sine însuși, dar cu privirea tot spre chemarea care și din cer îl urmărea ca o obsesie.

În gară se plimbă pe peron frămîntînd iar gînduri și planuri ca odinioară. I se părea că trebuie să reînceapă viața, c-a pornit greșit și că mai este timp să repare greșelile. Se ferea însă ca de foc să-și precizeze ce fel de greșeli și se mulțumea că plutească într-o tulbureală care permitea toate șovăirile.

Un tren de marfă sosi din jos și înțepeni pe o linie lăturalnică. Apoi un personal dinspre Brașov, apoi un accelerat dinspre București.

Se plimba mereu de colo pînă colo pe peron, în vreme ce gîndurile în creieri se învîrteau într-un cerc închis, obositor și vrăjit. Nu voia și nici nu putea să clarifice în sufletul său ce va face, dar avea certitudinea că, atunci cînd va veni ceasul, va face neapărat ceea ce trebuie. Își zicea că asta e lucrul cel mai mare fiindcă, pentru universul lui interior, singurul care-l interesa cu adevărat, ca pe orice om, nașterea sau moartea unei iubiri are mai covîrșitoare importanță decît, pentru omenirea întreagă,

o conflagrație generală sau un cataclism care ar înghiți un continent...

Găsi patul făcut într-un compartiment liber și într-adevăr duduitul metalic monoton al roților îl adormi îndată. Nu se trezi decît, aproape de București, după ciocănitul repetat al conductorului în rama portierei sticloase. Coborî din tren proaspăt, înviorat, cu sufletul trandafiriu. Mergea acasă numai să se schimbe, să ia o baie și să frunzărească presa de dimineață ; pe urmă avea să treacă pe la *Românița*, să...

De cum intră însă în curte avu impresia că s-a schimbat ceva. Și parcă auzea niște glasuri de copii în casă...

În vestibul îl întîmpină Virginia surîzătoare și nevinovată :

— Am sosit Toma, vezi ?... Dacă tu n-ai putut veni să ne iei...

— Cînd ai sosit ? întrebă el aproape speriat.

— Ieri, pe la amiazi... Probabil ne-am încrucișat cu trenurile... Cintia mi-a spus că ești la Sinaia. Știa de la servitoarele noastre...

Virginia vorbea foarte blînd și calm, ca totdeauna. Doar în ton și în privirea ei curioasă pîlpîia vag mai mult o mîndrie decît o imputare. Pahonțu însă, ca și cînd l-ar fi pălmuit cu fiece cuvînt, se umplu de o mînie care-i sfîșia toți nervii. Trebui să facă toate sforțările ca să nu se năpustească asupra ei, s-o zdrobească și mai cu seamă să-i înăbușe privirea și glasul, deopotrivă de exasperante pentru dînsul. Începu să răcnească scos din minți :

— Și dacă veneai, de ce nu m-ai anunțat ?... De ce mă plictisești cu surprize neroade ?... Dar știu eu, înțeleg eu ce urmărești d-ta cu surprizele și controalele !... Dar-ați închipuit că o proastă ca tine are să mă terorizeze, te înșeli ! Auzi ? Bagă bine la dovleac ce-ți spun, te înșeli ! Am eu ac de cojocul idioților, n-ai frică !

Aruncă valiza într-un colț, pardesiul și pălăria deasupra, și năvăli în birou mai mult de frică să nu o lovească. Parcă în viața lui n-a urît pe nimeni și niciodată cum ura acuma pe femeia asta, dușmanca cea mai odioasă tocmai pentru că nu-i opunea nici o rezistență. Toată fața i se roșise, vinele pe tîmple erau ca niște lipitori, iar ochii se făcuseră aproape albi de cît ieșiseră din orbite.

Virginia încremenise cu sursîul blajin pe buze. Nu pricepea nimic. Izbucnirea aceasta era așa de neașteptată și atît de inexplicabilă, că, după cîteva clipe, întrebă cu glasul mai alb de cum îi devenise obrazul :

— Vai, Toma, dar ce-am greșit ?... C-am venit acasă, că...

— Am venit acasă, miorlăi Pahonțu imitînd-o, mereu furios. Ai venit să mă spionezi ! adăogă trîntind cu pumnul în masă. D-aia ai sosit pe neașteptate... Nu te cunosc eu, mironosițo ?

Femeia, fără a mai căuta să înțeleagă, copleșită, se pomeni înecată de un plîns usturător. În picioare, răzimată de ușciorul ușii, se uita tot mai îngrozită la dînsul, ca la o vedenie, în vreme ce în gît i se zvîrcolea un scîncet amarnic.

— Ia să nu mi te smiorcăi, cobeo ! continuă dînsul cu un nou val de mînie. De ani de zile îmi mucezești inima și-mi împiedici orice avînt... Din pricina ta am vegetat ca un zevzec !

Țipetele lui alarmară toată casa. Cei doi copii ieșiră din dormitor alergînd către tăticul pe care nu-l văzuseră de două luni. Dînd însă peste mama lor plîngînd, se agățară de rochia ei pornindu-se și ei pe plîns. Virginia se plecă, îi luă de gît pe amîndoi și amestecîndu-și lacrimile, căută să-i liniștească :

— Dragii măicuții dragi... puișorii măicuții...

Imediat apăru și Fräulein Erna. Speriată de înfățișarea furioasă și de strigătele domnului, vru să ia copiii ca să nu asiste la asemenea scene :

— *Na, Kinder, roas ist denn los ?...*

— Aide, du-te cu copiii, Fräulein Erna, și lasă-ne că avem de vorbă ! zise Pahonțu dezmeticindu-se puțin din mrejele miniei.

Virginia însă îi strînse mai tare la piept și răspunse printre lacrimi :

— Copiii nu-i dau... Mai bine plecăm cu toții...

Rezistența aceasta liniști de tot pe Pahonțu care urmă împăciuitor :

— Atunci lasă, Erna, du-te și-ți vezi de treburi...

Acuma îi era rușine. Nu mai știa cum să șteargă urma întîmplării. Mai șezu un răstimp pe fotoliul de la birou,

dărăbănind cu degetele pe marginea mesei și uitîndu-se la Virginia plecată pe un genunchi și strîngînd în brațe copilașii care-și lipeau capul de obrajii ei, continuînd toți trei a lăcrima cu suspine... În cele din urmă Toma se apropie și zise încet, umilit :

— Iartă-mă, porumbiță dragă... M-am purtat ca un birjar...

Virginia, scofîlcită de plîns, se sculă în picioare, tot atît de mirată ca și adineaori cînd a început să răcnească. El o sărută pe obrajii sărați de lacrimi. Încetul cu încetul se potoliră și copiii. Pe urmă ea îi reaminti că s-au înțeles dinainte de plecare ca el să vie negreșit în primele zile ale lui septemvrie să-i ia din pricina băiatului care împlinea șapte ani și trebuia dat la școală. Pentru mai multă siguranță i-a și scris, de acum două săptămîni, ziua și ora plecării lor spre București, dacă cumva el nu va putea veni să-i aducă... Toma recunoscu că are dreptate dar că el s-a zăpăcit și a uitat toate, fiindcă a avut toată vara atîta bătaie de cap și atîtea necazuri cu gazcia și cu altele... Pacea se făcu deplină. Virginia îl și compătimi că n-a fost în stare să-și permită măcar cîteva zile de odihnă...

La amiazi, cînd el se întoarse din oraș, Virginia îi spuse că l-a căutat la telefon o doamnă care n-a vrut să-i spuie numele, iar cînd a revenit și a auzit că la aparat e d-na Pahonțu a răspuns ironic că pe ea o cheamă Tatiana.

— Dă-o dracului, porumbițo ! făcu Toma vrînd să treacă ușor. Trebuie să fie vreo nebună care încearcă să ne plictisească, ori pe tine, ori pe mine !...

4

Viața își reluă pe urmă mersul obișnuit în casa din strada Pietății. Toma pleca și venea ca și mai înainte, iar Virginia se devotă iarăși micilor griji ale gospodăriei de care scăpase în timpul cît a lipsit...

Cintia abia a așteptat-o ca să mai aibă cu cine să vorbească despre dragostea ei cu mai multe dureri decît bucurii. A stat în București pînă ce fratele ei și Ionescu au plecat cu falanga în campania de recunoaștere. Pe urmă a trebuit să meargă cu tatăl ei o lună la Mangalia de unde

s-a întors mai tristă sufletește, căci el nu i-a putut scrie decît de două ori și despre lucruri banale ca nu cumva scrisoarea, căzînd în mîinile bătrînului, să-i trădeze secretul... Dealtfel despre toate acestea s-a jeluit ea Virginiei destul, în scrisorile săptămînale în care adăuga totdeauna cîte ceva și despre Toma, ce afla de pe la alții ; ea însăși nu l-a mai văzut toată vara, de cînd s-au despărțit atunci în gară. Firește, îi comunica numai vești bune sau inofensive, în special în legătură cu ziarul, neîndrăznind să-i scrie, ca să n-o amărască mai mult, despre răutățile ce le auzea.

Virginiei i-a fost rușine să spuie în scris Cintiei cum n-a spus nici părinților ei, cît a fost Toma de rece la despărțire și presimțirea ei că n-o mai iubește... Acum însă, după izbucnirea de ură cu care a întîmpinat-o și cînd telefoanele batjocoritoare de la Tataiana se repetau aproape zilnic încît îi era și silă să-i mai spuie lui, trebui să-și spovedească măcar Cintiei toată durerea și toate presimțirile cele negre. Cintia, la rîndul ei, se crezu datoare acuma să-i arate și ea ce a auzit întîi mai vag tatăl ei, iar mai tîrziu și mai precis de la d-na Niculina Herdelea care era revoltată de purtarea lui Pahonțu. Virginia, îngrozită, nu știa ce să facă, precum nici Cintia nu știa ce s-o povățuiască. Plîngeau împreună în fiecare zi și se consolau una pe alta cu speranțe...

Peste vreo două săptămîni Virginia primi o scrisoare adusă prin comisionar. Un binevoitor o înștiința că soțul ei trăiește cu o artistă ; dacă vrea să se convingă, să meargă după-amiazi să-i surprindă. Se indica adresa unde se întîlnise mereu, locuința artistei, și ora exactă a întîlnirii de azi... Rămase buimăcită, cu scrisoarea în mînă. Era prima anonimă. Se gîndi s-o arunce în foc. Se gîndi să se sfătuiască cu Cintia. Se gîndi să i-o arate lui Toma. Și se hotărî să meargă și să se convingă.

Toma veni la dejun, se culcă după masă un sfert de oră, apoi citi un răstimp, ca totdeauna. La cinci ieși. Virginia l-a examinat tot timpul, încercînd să-i ghicească gîndurile, dar n-a putut descoperi nimic deosebit. Ori era mincinoasă scrisoarea, ori el e un mare actor... Ezita dacă n-ar fi mai bine să renunțe la planul ei, să nu-i confirme...

mănuntile că îl spionează. Cu o jumătate de oră înaintea celei fixate se afla pitită într-un gang de unde putea urmări intrarea la adresa din scrisoare. Cu întîrziere de vreo zece minute, Toma sosi nu ca la o întîlnire de dragoste întîmplătoare, ci ca acasă, liniștit, nepăsător, și dispăru în apartamentul indicat... Mai tîrziu se miră și ea cum a avut răbdarea să aștepte neclintită aproape două ceasuri pînă l-a văzut ieșind tot atît de calm și de familiar cum pleca de-acasă în fiecare zi...

După ce dobîndi certitudinea, rămase mai încurcată. Îi-o clătinuia nici o gelozie, dar se simțea atît de înjosită și de murdărită ca niciodată în viață. Văzîndu-l seara, la masă, vesel și jucîndu-se apoi cu copiii, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, nu cuteză să-i arate scrisoarea și să-i spuie că a fost și s-a convins, cum se gîndise un moment. Dar pe urmă deodată, fără voie, izbucni într-un hohot de plîns, incapabilă să se stăpînească. Refuză să spuie de ce plînge și izbuti să-și oprească lacrimile. Observă dealtfel că nici Toma nu stărui să afle pricina plînsului ei, ca și cînd ar fi fost absent sufletește și mai străin de ea ca un străin.

Zilele următoare mai primi cîteva anonime, tot atît de precise, dar și injurioase. Apoi una îi spuse că Toma o înșală și a decis să se despartă de ea ca să se însoare cu Tatiana... Pînă acuma numai Cintia cunoștea taina scrisorilor, legată cu jurămînt să nu sufle nimănui o vorbă. De cînd era îndrăgostită, Cintia plîngea mai ușor ca Virginia așa că, în loc s-o mîngîie, mai mult o îngrozea. Ultima anonimă o scoase din fire. Trebuia să se consulte cu cineva. Se duse la d-na Herdelea cu Cintia. Cînd văzu scrisorile, Niculina se aprinse ca un vulcan și o îndemnă poruncitor să ceară lui Pahonțu să rupă imediat cu pațachina, iar dacă s-ar codi, să-i pîndească și să-i desfigureze cu vitriol pe amîndoi deodată. Virginia făgădui să facă întocmai. Afară însă își pierdu îndată curajul și, în același timp cu Cintia, zise că totuși ar fi bine să întrebe și părerea bătrînului Cumpănașu, om mai ponderat și liniștit. Și profesorul o sfătui să aibă o explicație cu Toma, dar pașnică, cuminte, fără să uite că sînt doi copii la mijloc

și că răul nu poate decît să înrăiască lucrurile, cînd scopul este tocmai să le îndrepte.

A doua zi după-amiazi Virginia, calmă, reținută, mărturisi bărbatului ei tot ce pătimește de cînd s-a întors, cum a stat în fața casei și a așteptat, cum și după aceea a ezitat să vorbească sperînd necontenit că totuși poate să nu fie decît un capriciu, trecător. Acuma însă vine amenințarea cu despărțirea. Poate oare să n-o ia în serios cînd tot ce anunțau scrisorile se împlinea aidoma ?

— Vreau să știu, Toma, ce ai de gînd ?... Așa nu mai pot trăi, trebuie să-ți închipui și tu... Cauți să te desparți de noi ? Dar dacă față de mine crezi că n-ai obligații, nu te gîndești la... ?

Pahonțu nu bănuise despre ce dorea să-i vorbească în patru ochi. După primele cuvinte s-a lămurit și s-a rușinat. Citi cu atenție scrisorile murdare, clătinînd din cap, întunecat și în sfîrșit îi zise, fără să se uite la ea și fără să bage de seamă că o întrerupea, cu un surîs placid :

— Cum să-ți treacă măcar prin minte că te-aș lăsa pe tine ca să iau o... o... Mă mir de tine, porumbițo ! Tu ar trebui să...

Cînd ridică fruntea și-i întîlni privirea tristă și umedă, tăcu brusc. Simțea că trebuie să pară fals. Se scoală și făcu cîțiva pași prin cameră, să-și mai potolească tulburarea ca să nu aibă o înfățișare prea umilită, dar mai ales ca să-și limpezească gîndurile. Abia într-un tîrziu continuă, dar toi șovăitor :

— O distracție de vacanță, dragă Virginia... (Se sfia să-i zică „porumbiță" ca adineaori.) Ai, firește, dreptul să fii supărată și-mi închipui cît ai suferit, dar o greșeală prostească trebuie trecută cu vederea și în orice caz nu merită să fie luată în tragic, crede-mă !

Femeia, sprijinindu-se de brațul unui fotoliu, îl privea tăcută, parcă răspunsul adevărat l-ar fi căutat în sufletul lui, nu în vorbele pe care le auzea numai ca sunete goale și pe care nici nu le înțelegea. Dealtfel și el avea impresia, pe cînd le rostea, că sînt inutile și că explicațiile n-au decît o valoare teatrală. Tăcu iar, plecînd ochii ca nu cumva să se întîlnească cu ochii ei. Atunci văzu pe biurou

telefonul și se repezi parc-ar fi găsit răspunsul trebuincios, singurul.

— Cine-i acolo ? întrebă în aparat peste un minut, continuînd din ce în ce mai minios și sfîrșind răcnind: A, tu ești ?... Apoi, bine, domnișoară, d-ta n-ai pic de obraz ?... Cum îți permiți d-ta să bombardezi pe nevasta mea cu scrisori anonime așa de infame ?... Ce, ce ? Îndrăznești să tăgăduiești ? Crezi că mă prostești pe mine?... Taci-ți gura cînd vorbesc eu !... Cum, una ca tine crezi că poate să-mi strice mie casa ? Nu ți-e rușine, nenorocito, să-ți închipui că eu, Toma Pahonțu, m-aș putea însura cu d-ta ?... Destul ! Nu vreau să ascult nimic ! Te cunosc și te știu capabilă de orice murdărie... Am terminat cu d-ta! Ai înțeles ? Definitiv și pentru totdeauna !... Să nu mai îndrăznești să dai ochii cu mine că, să știi, te pălmuiesc ! Așa !... Fiindcă numai limbajul țigănesc îl pricepi, d-aia ți-am vorbit țigănește !

Aruncă receptorul pe furcă și începu să alerge prin odaie de ici-colo, strivind printre dinți înjurături răcoritoare. Se înfuriase de-a binelea. Cînd apoi se mai liniști, spuse parc-ar fi vorbit singur, adresîndu-se totuși Virginiei care îl urmărea cu aceeași privire scormonitoare :

— Auzi, ce-și închipuie scîrba !... Pentru că am avut o mică slăbiciune... N-o iert nici în groapă !

Și după ce mai bombăni crîmpeie de indignare, și după ce mai lăsă și o pauză să îmblînzească atmosfera, se apropie de Virginia prietenos :

— Ți-a plăcut cum am repezit-o, scurt și categoric?... Ești mulțumită de satisfacția ce ți-am dat-o ?... Crezi acuma că n-a fost decît un capriciu ?

Virginia răspunse rar, trist :

— Da, Toma... Cred... Vreau să cred tot ce vrei tu !

Pahonțu se gîndi s-o sărute, dar nu mai îndrăzni. Conștiința îl mustra. Parcă Virginia, cu privirea ei stranie sfredelitoare, i-ar fi pătruns în inimă pînă unde se ascundeau minciunile și adevărul. Încercă să considere lichidată chestia cu Tatiana și odată cu asta temerile Virginiei. Seara, la cină, între ei și în casă domnea parcă atmosfera de altădată...

Ziua următoare însă Virginia mărturisi Cintici că Toma poate să fi rupt definitiv cu corespondenta anonimă, dar că inima ei a rămas mai speriată și simte că primejdia n-a dispărut, ci doar s-a ascuns. Ca să-i dea curaj, Cintia vru să obiecteze că exagerează, dar Virginia avea atîta siguranță întipărită în străfundul ochilor că fata se zăpăci și tăcu, înlocuind obiecția cu un suspin...

Toma se bucura că a scăpat de Tatiana relativ ușor și totuși pentru motive atît de grave că nici ea nu mai poate zice nimic. Dacă n-ar fi intervenit întîmplarea asta, nici nu știe cum ar fi alungat-o, deși voia de mult. Pentru o vagă asemănare în unele momente cu altcineva nu era nevoie să-și ia o belea pe cap. În sfîrșit, s-a dus. O experiență în plus nu strică în viață, chiar proastă. Desigur, a făcut-o pe Virginia să sufere, dar... O compătimea și-i părea rău, dar el nu suferea deloc. Își amintea precis că în momentul cînd telefona la Tatiana și cînd o ocăra mai vehement, furia cea mare l-a cuprins numai cînd i-a fulgerat prin minte cum l-a făcut de rîs deunăzi, la Sinaia, în văzul d-nei Belcineanu...

Peste cîteva zile, din toată explicația, Pahonțu reținea doar constatarea că și Virginia prevede sau crede posibilă o despărțire, sau măcar i-a trecut prin creieri așa ceva. Pe urmă se pomenea fredonînd inconștient, într-un ritm ușuratec :

— Despărțire... despărțire... despărțire...

5

Teofil Drugeanu a vrut o reuniune mai intimă, mai familiară, ca să poată realiza o apropiere adevărată între Pahonțu și Belcineanu pe care o socotea folositoare pentru toți și în primul rînd pentru partidul național, în care activa și el tot mai pasionat, subt aripa lui Belcineanu. În preajma redeschiderii Parlamentului începeau iar să circule zvonuri de criză ; neutralitatea, dacă nu bunăvoința ziarului *România*, indiferent de linia-i generală, putea să cîntărească în balanța evenimentelor... De aceea n-au mai invitat decît vreo cîțiva buni prieteni, împreună

cu Clafina, sora lui Teofil, și Angelica, sora soției lui, încît Belcineanu și nelipsita Iuliana Teleman păreau aproape veterani în mijlocul atîtor tineri. Corina tînjise să pofcască și pe soții Utalea, deși Teofil, care nu prea îi simpatiza, a strîmbat din nas. D-na Utalea a și venit cea din urmă și singură.

— Eram gata să nu mai vin deloc, explică ea cu o melancolie cochetă lui Teofil care îi ieșise în întîmpinare. Adineaori m-am pomenit cu un telefon de la Utalea că e reținut de o afacere... Îți închipui, dacă nu s-ar fi supărat Corina...

— Ba sigur mă supăram ! strigă d-na Drugeanu alergînd s-o îmbrățișeze. Tocmai cînd am o lume atît de...

Belcineanu, înconjurat de toți și în obișnuita-i vervă, explica de ce trebuie să plece guvernul și mai ales de ce trebuie să vie la putere partidul național... Cînd văzu pe d-na Utalea se întrerupse galant, cu un mic surîs de surpriză.

— Sper că cel puțin Babila va fi în stare să te facă mai indulgent față de actualul guvern, zise Corina apropiindu-se cu prietena ei.

— Nici o iluzie, dragă Corinel ! adăogă ironic d-na Utalea. Atîta educație politică mi-a făcut vara asta, c-am început și eu să mă interesez de soarta guvernului !

— Și cu care credeam că-ți fac curte ! rîse Belcineanu larg, zgomotos, sărutîndu-i mîna întinsă.

Mai deoparte d-na Teleman povestea lui Pahonțu impresii de la recepția de săptămîna trecută la Palat, cu superlative onctuoase și ridicînd mereu ochii spre tavan într-un extaz convențional care știa că-i șade bine. Între ei, aparent absentă, d-na Belcineanu se uita la grupul unde domina bărbatul ei, urmărindu-l cu o umbră ciudată în colțul gurii mai cu seamă de cînd a apărut și d-na Utalea.

Pahonțu se prefăcea că ascultă cu interes, dar era amărît și decepționat. Două luni a așteptat ziua de azi, liniștit, încrezător. Pentru că Teofil nu i-a mai spus nimic, nici el n-a mai întrebat, dar a știut că se va împlini și în inima lui s-a pregătit să primească o minune. Și, de cînd a intrat în casă, a simțit că nu se va întîmpla nimic. D-na Belcineanu era ca și altădată. A surîs condescendent cînd

Teofil a făcut o aluzie vagă la orgoliul ei care a spăimîntat odinioară, la logodna lor, pe marele polemist și pe urmă au schimbat mici fraze banale pînă ce d-na Teleman a găsit momentul să-și plaseze admirațiile de la carte... Încerca să păstreze o atitudine mîndră, să fie rezervat și rece, și-i era necontenit frică să nu facă vreo gafă ireparabilă tocmai fiindcă se controla prea mult. Ascultînd pe doamna de onoare vedea numai profilul d-nei Belcineanu cu fruntea pură, puțin bombată și umbrită de bucle, cu ochiul care acuma părea languros și mîngâietor, cu buzele umede... Privirile lui erau atît de fierbinți că d-na Belcineanu, parc-ar fi simțit o atingere, întoarse capul de cîteva ori și-i întîlni ochii vrînd parcă să se ferească de focul lor straniu...

Prin apariția d-nei Utalea s-a produs o mișcare printre invitați și o regrupare pe urma căreia Pahonțu s-a pomenit deodată singur lîngă d-na Belcineanu. Atunci l-a năpădit un val de bucurie atît de dureroasă că-și simțea sufletul sfîrticat de spaimă. Pînă în clipa aceasta fusese amărît că nu i se oferea prilejul să-i vorbească în patru ochi știind că are să-i spuie atîtea că nici o viață de om nu i-ar ajunge. Iar acuma creierul îi era gol ca un burete stors ; un singur cuvînt rămăsese viu și rătăcea prin toate cămărușele sufletului căutînd mereu să izbucnească. Oricît de uluit însă, Toma simțea limpede că, acuma, rostirea cuvîntului ar însemna o catastrofă. În același timp ochii lui învăpăiați priveau pe d-na Belcineanu parcă i-ar fi cerut milă și iertare și înțelegere... I se părea că tăcerea durează de timpuri imemoriale. Apoi deodată parcă toată lumea se lumină. D-na Belcineanu, care urmărise pe Iuliana cîteva clipe, ca și cînd și-ar fi adus aminte de el sau ar fi simțit căldura privirii lui, se întoarse. O secundă privi ochii aprinși și lacomi de patimă și rugători cu o spaimă de parcă ar fi văzut o prăpastie, dar în secunda următoare în privirea ei înflori un surîs a cărui vrajă se răspîndi pe obraji și se ascunse jucăuș în colțurile gurii și pe buzele umede. Pe cînd în inima lui cînta un farmec nou (Ce dulci sunt ochii cei mîndri, cînd zîmbesc!...), în urechi îi răsuna un glas melodios ca o muzică celestă :

— Mă privești atîta de straniu, domnule Pahonțu...

Aşteptă un moment parcă o explicaţie, deşi chiar din tonul ei se simţea că explicaţia ar fi inutilă. Apoi continuă:

De cînd te-am cunoscut — mi se pare că e aproape un an — mă urmăreşti cu nişte ochi care aproape mă sperie !... Nu mă mai privi aşa, te rog... Cine-ţi observă privirea te poate crede amorezat... Şi n-am poftă să am aparenţa că fac victime. Sînt eu destul de victimă... Aa, dar nici nu asculţi, sau n-auzi ce spun sau nu poţi să... Atunci cel puţin spune-mi că mă iubeşti ca să fie spectacolul complet !

Toma nu auzea decît glasul care era dulce ca o sărutare mult rîvnită, precum nu vedea decît figura pe care surîsul o transformase dîndu-i înfăţişarea închipuită de dînsul în visurile lui. Simţi iar bucuria de adineaori, dar mai caldă ca o adiere de taină. În acelaşi moment toate cuvintele ei, adunate în inima lui ca picături de vrajă îşi deslușiră înţelesul.

— Doamnă... vă rog... iertaţi-mă că sînt aşa de... ! murmură perplex, ca şi cînd ar fi trebuit să-şi ascundă privirea. Apoi, redobîndindu-şi stăpînirea, adăugă cu glas mai sigur şi cu o autoironizare care-i permitea să răspundă zîmbind şi chiar să pună în zîmbet o mîngîiere : Credeţi-mă, tot timpul m-am luptat să nu rostesc cuvîntul de care mă bănuiţi...

— Dar atunci d-ta eşti periculos...

Tonul era de glumă, totuşi Pahonţu văzu în ochii ei o tremurare care înmuia în duioşie surîsul şi cuvintele. Răspunse şi el iar cu emoţie îmbrăcată în ironie ca să păstreze cuviinţa :

— Sînt înfricoşător de periculos pentru mine, însumi, doamnă... Dacă într-un an de zile n-am reuşit să vă spun măcar două cuvinte cînd aveam să vă spun atîtea, că nu mi-ar ajunge nici mii de mii...

Doamna Belcineanu încruntă puţin sprîncenele ca şi cînd ar fi vrut să-l cîntărească mai bine. Surîsul se stinse singur. Pahonţu avu o secundă de teamă că iar va apare răceala distantă. Pe figura frumoasă filfîia o undă de tristeţe pe cînd gura rostea :

— Ce să-mi spui ?.... Nu, nu !... Mai bine nu !...

— Desigur, îngălbeni Pahonțu parcă i-ar fi fugit pămîntul de sub picioare. Dealtfel de la început am înțeles că...

Cu alt glas, iar ușor și ironic, d-na Belcineanu îl opri:

— Nu... Nu sînt tocmai atît de ursuză cum ți-ai închipuit fiindcă odată n-am avut dispoziție să stau de taifas cu d-ta... De obicei primesc bucuros pe oricine... Primesc joia, dar uite, ca să-ți dau o satisfacție, d-ta vino în orice zi... Vino cu doamna ! E o ființă adorabilă... Dar dacă vreodată totuși n-o să mă găsești, să nu te superi !. Nu sînt nici eu totdeauna cu sufletul liber...

Pahonțu vedea un joc de umbre și lumini pe figura ei în timp ce vorbea, ca și cînd în dosul cuvintelor s-ar fi ascuns o rezervă. Impresia era însă numai în subconștientul său ca o picătură de amărăciune care face fericirea mai mare păstrîndu-i nuanța de încertitudine fermecătoare. Își frămînta bucuria clipei suferind că nu e în stare să spuie cuvintele care să-l înalțe și să-l apropie de ea. În sfîrșit izbucni îndurerat :

— Eu am fost vinovat și atunci, doamnă... Azi îmi dau seama, dar...

D-na Belcineanu întîi surprinsă, zîmbi cu indulgență față de un copil nepriceput, întrerupîndu-l :

— Mi-a fost poate frică și mie, nu știu dacă de d-ta sau de reputația d-tale...

Tocmai atunci Belcineanu se apropia de ei la braț cu Virginia. Vioi, cu zîmbetul larg descoperindu-i dinții strigă voios :

— Dragi mei, n-ați vrea să facem *un chassé-croise*, știți, ca la cadril ?... M-am gîndit, dragă Cristiana, să-ți răpesc puțin pe domnul Pahonțu și, ca să nu te las singură, să-l înlocuiesc cu frumoasa și încîntătoarea doamnă Pahonțu... Ai cunoscut-o, mi se pare, Cristiana ? Ei bine, e mai mult decît adorabilă...

— Da, am avut plăcerea, zise d-na Belcineanu amabil. Dealtfel tocmai invitasem pe domnul să ne facă onoarea... Ne-am bucura să ne cunoaștem mai de aproape...

Cîteva minute conversația se învîrti prin locurile comune. Pahonțu era îngrozit că trebuie să părăsească pe Cristiana ca să asculte cine știe ce palavre politice. Belcineanu avea mania aparteurilor ca reporterii mediocri

care vor să-și dea importanță atrăgînd oamenii prin colțuri să le povestească anecdote nesărate și să dea impresia spectatorilor că discută chestii vitale pentru țară... Dar era soțul Cristianei și ca atare devenea simpatic. Îi surise întrebînd măgulitor :

— Nu cumva te pregătești, excelență, să vii la putere ?

— Noi nu vrem încă să venim, spuse Belcineanu cu falsă modestie. Dar dacă guvernul actual nu poate face față situației și amenință să compromită interesele cele mari ale țării ? (Sfîrși în glumă:) Ce vrei, trebuie să ne sacrificăm !

Rise zgomotos, apoi încetă atît de brusc parc-ar fi rîs fals, continuînd :

— Mergem în biuroul lui Teofil... Ascultă, Teofile, îți sechestrăm biuroul pentru cîteva minute, nu te superi ?... Aidem, dragă... Dealtfel într-adevăr e vorba numai de cinci minute, poate și mai puțin...

Ascultînd și examinînd pe Belcineanu care-i vorbea aproape în șoaptă, ca un conspirator, deși biuroul era despărțit printr-un mic salon de camera unde erau invitații, Pahonțu constată că, în loc să fie furios că a fost despărțit de Cristiana, era mulțumit și fericit. Recunoștea că prelungirea scenei nu mai avea rost. Pentru început era suficient. S-a spart gheața, iar mîine, cînd va vedea-o, fiindcă are să profite imediat de invitație, va fi mai calm și se va putea explica... Însuși Belcineanu i se părea mai simpatic ca altădată, deși l-a despărțit de ea adineaori. Cum dealtfel simpatic i-ar fi fost orice obiect care aparținea Cristianei.

— Ne aflăm în preajma schimbării guvernului, zise Belcineanu grav, cu importanța cuvenită unei astfel de comunicări din partea unui personagiu de răspundere. Da, da, nu zîmbi ! E foarte serios de data asta... În cîteva săptămîni guvernul trebuie să plece, hotărît, iremediabil !

— De cînd a venit, pleacă mereu... Asta e primejdios, observă Pahonțu calm. Știi, excelență, chestia provizoratelor...

— Nu, acuma s-a terminat... Poate să-ți spuie și Rotaru... Mă mir chiar că nu te-a pus în curent. El trebuie să fie informat.

— A, Rotaru ?... Doctorul Ionescu nu cred să facă destăinuiri tocmai lui Rotaru, chiar dacă ar avea vreo taină.

— Da, se poate... În orice caz doctorului i s-a pus în vedere, așa că nu va fi surprins...

— Numai d-voastră să nu fiți surprinși ! Anul trecut a fost cam...

— A, nu... S-a isprăvit... Regele s-a convins că nu poate trece peste noi. A crezut că trebuie să facă o încercare și cu micile partide ! Foarte înțelept a făcut ! Apele s-au liniști. Toată lumea s-a lămurit... Ei, dar nu vreau să te conving de ceea ce nu vrei să crezi. O informație valorează cît cel ce ți-o dă, dar și cel care o ascultă. Nu-ți cer să crezi. Vei vedea în curînd. Am însă o misiune de împlinit și de aceea m-am grăbit să te deranjez...

Vorbea în numele sau cel puțin în înțelegere cu șeful partidului național. Noua lor guvernare vrea să fie realmente nouă, bazată totuși pe tradiția partidului, cel mai solid și mai popular din țară. Nu răsturnări, ci progres ; dinamism, nu revoluționarism. Democrație națională, păstrătoare de ordine, disciplină și comuniune națională, naționalism constructiv, de fapte nu de vorbe, libertate deplină cu răspunderi efective, gospodărie cinstită, înlăturarea politicianismului mărunt din administrație, politică mare, românească, de construcție în toate domeniile...

— Da, da, *et caetera*... Am înțeles ! făcu Toma ironic.

— Da, da, accentuă Belcineanu înfruntîndu-i ironia. Va fi ceva nou, ceva... Chiar alcătuirea parlamentului o va dovedi. Vrem să avem în parlament, aleși de noi, fără nici o condiție, pe toți fruntașii din știință, arte, litere, presă, oameni care nu fac politică de partid dar al căror cuvînt, sfat și îndemn poate fi folositor pentru țară...

Pahonțu își va avea locul în Cameră asigurat, urmă Belcineanu. Viitorul guvern însă, printre alte inovații creatoare, se pregătea să înființeze un subsecretariat de stat pentru propaganda națională pe lîngă președenția consiliului, o instituție de despolitizare a serviciilor de informații ale statului. Asupra organizării instituției se va discuta mai amplu ulterior, după luarea puterii. Prin oficiile sale de studii, partidul întocmește un program care

în mod natural e colorat după ideologia partidului. Șeful însă dorește să încredințeze conducerea instituției unui tehnician, bine pregătit, cu reputație și integru din toate punctele de vedere, care va lucra direct cu primul ministru pentru directivele generale, având legături cu toate serviciile statului și particulare pentru culegerea și difuzarea datelor și informațiilor... Va trebui probabil să se obțină adeziunea regelui și eventual a celorlalte partide atît pentru înființarea cît și pentru numirea conducătorului instituției ca astfel să i se asigure continuitatea.

— Aseară am avut ultima convorbire cu șeful și mi-am permis să-i propun să te numească pe d-ta la conducerea acestui mare serviciu național, continuă Belcineanu grăbit și parcă puțin jenat. Șeful m-a însărcinat să iau contact cu d-ta. Absolut confidențial, firește !

— Dar bine, domnule Belcineanu, mormăi Pahonțu mirat, nehotărît, roșind.

Belcineanu nu pricepea dacă protestează sau mulțumește Reluă mai insistent :

— Să fim bine înțeleși amice.. Nu ne gîndim să-ți cumpărăm conștiința sau altfel să-ți paralizăm libertatea de gîndire și judecată. Asemenea ofertă nici n-aș fi primit să-ți fac. Te prețuiesc prea mult. Ești un cavaler. Nu te confund cu anume onorabili din presă despre care nu merită să vorbim. D-ta ești domn... Nu vei avea nici o obligație față de noi. Ziarul d-tale își poate păstra linia lui. Primim critica obiectivă și nu ne supără dojana, chiar dacă s-ar ivi cazuri ca panamaua amicului Tănăsescu, care dealtfel a intrat în faza mușamalizării. Pentru conducerea instituției proiectate se caută mai presus de toate un om capabil. De aceea m-am gîndit la d-ta. Restul n-are importanță.

Pahonțu tăcea parcă puțin absent. Își venise în fire și-și regăsise calmul care asigură superioritatea. Se întreba ce urmărește Belcineanu cu propunerea ? Dacă o fi serioasă sau o simplă momeală ca să neutralizeze *România* ?... Belcineanu bănuia motivele ezitării, încercă să risipească nedumeririle :

— Rolul meu, evident, e de simplă tatonare principială... Vei avea ocazia să stai de vorbă cu șeful. Firește, la timpul său... Ar fi prematur să-ți faci propuneri și ne-

delicat față de suveran, să anticipeze asupra deciziei regale...

— Îți închipui cît mă onorează, excelență, tot ce mi-ai spus, zise Pahonțu după o pauză, drăgănat și aproape nefiresc. Mai ales cînd știi că am oroare să mă înregimentez, să...

Belcineanu îi tăie vorba parc-ar fi vrut să evite un refuz :

— Nu-ți cer nici un răspuns acuma... Ai vreme să chibzuiești, să cumpănești. Cînd vei crede că poți să te pronunți, deocamdată numai principial, o să-mi dai un telefon, vii la mine sau vin la d-ta sau ne vedem în altă parte, la alegerea d-tale... E ceva ce merită să fie discutat temeinic...

— Desigur... Merită ! aprobă Toma înviorat, zicîndu-și în sine : „pretext minunat să-l caut pe el și să găsesc pe..."

— Nu-i așa ? strigă Belcineanu. Ei, atît am vrut ! Restul altă dată...

6

În seara aceea soții Pahonțu au stat de vorbă pînă tîrziu, ca altădată, despre ceaiul de la Teofil. A venit și Cintia, singură, căci Cumpănașu nu ieșea seara cînd avea școală a doua zi. A luat parte pînă și Fräulein Erna, firește după ce a culcat copiii, repezindu-se însă din cînd în cînd să vază cum dorm.

Toma se stăpînea să nu-și arate prea mult satisfacția. Aștepta să spuie ceilalți despre d-na Belcineanu elogiile pe care el nu le putea spune. Virginia însă era mai încîntată de Corina și de d-na Utalea, și chiar de Belcineanu. Toma suferea. Prin mici întrebări căuta să schimbe părerile Virginiei care, din politeță, spunea că e drăgălașă și trecea mai departe.

— În orice caz e o femeie frumoasă ! observă dînsul la un moment potrivit, natural, aproape cu indiferență.

— Depinde de gusturi, zise Virginia. Mie nu mi se pare. Are ochii puțin prea bolbocați și genele rare ca și cînd ar fi artificiale. Chiar culoarea ochilor, deși ar fi frumoasă și mai ales rară — nici n-am mai văzut un verde

așa de clar, parc-ar fi un ametist — nu e atrăgătoare. Parcă veșnic visează și disprețuiește.

— Cu toate astea..., încercă Toma să obiecteze.

— Eu am examinat-o îndelung foarte bine, continuă mai zelos Virginia. Dacă ar fi s-o amănunțim, n-are nimic frumos. Ai băgat de seamă ce tăietură curioasă are gura ei, cu colțurile înlăuntru, semn de răutate, și cu buzele prea pline ? Probabil că e foarte senzuală, deși se arată atît de rece și calculată !... Dar nările ? Nu zic, frumos arcuite, dar prea fine încît tremură la fiecare cuvînt sau respirație... Ce are frumos e gîtul. O linie superbă, caldă, lină...

Cinția, nerăbdătoare, interveni să spui că a văzut pe d-na Belcineanu de două ori la teatru ; a doua oară chiar Virginia i-a arătat-o. A privit-o îndelung, și cu binoclul, tocmai fiindcă stătea înțepată de parcă ar fi fost regina ostrogoților.

— Ei, ce să mai vorbim ? strigă dînsa copilărește, puțin comic. Dacă și ea e frumoasă atunci nu mai au sens cuvintele... Frumoasă !... Atunci Ginia cum e ?

Pahonțu zise batjocoritor :

— Am înțeles. Inutil să mai insistăm. Educația cinematografului american ! Standardizarea frumosului și a gustului !... Ceea ce iese din comun nu mai interesează.

— Bine, dar nici la bărbați n-are succes ! reluă Virginia. Pe cît a fost Babila de anturată, pe atîta d-na Belcineanu a rămas deoparte. Probabil de aceea nu iese fără d-na Teleman, să aibă cu cine să stea de vorbă...

Toma, indispus, ar fi dorit cel puțin să schimbe vorba. Cinția ținea însă să afle din fir în fir tot ce a fost și ce n-a fost... Lui Pahonțu îi părea rău că n-a ieșit mai bine în oraș, să fie singur, să se bucure. Bucuria numai ipocrizia a făcut-o colectivă. Te bucuri veșnic singur, ca și durerea...

În sfîrșit Cinția începu să vorbească, cu glasul înmuiat, despre fratele ei și despre Dolinescu.

— Ce facem cu tine, maimuță ? Nu te mai măritîm? zise Pahonțu deodată, bucuros. Erai cam plîngăreață în ultimul timp, ca o îndrăgostită de demult ! Ia seama că Ionescu e din falanga lui Dolinescu, un tip eroic !

— Nu cumva ţi-o fi spus ceva Ginia ? se indignă drăguţ fata. Şi chiar dacă ţi-a spus, acuma nu mai e o taină, căci tata ne-a dat consimţămîntul... Ba chiar să nu te miri dacă va trebui să ne cununi d-ta ! În orice caz schimbul inelelor la logodăn ni-l face Ginia. asta am hotărît, fie că-ţi place fie că nu... Dealtfel logodna va fi foarte curînd, peste vreo două săptămîni...

Nu mai era plîngăreaţă. Acum vreo zece zile, fără să-i spuie măcar un cuvînt, Ionescu s-a înfăţişat profesorului Cumpănaşu şi i-a mărturisit bărbăteşte că i-e dragă Cintia şi vrea s-o ia de soţie. Atitudinea lui mîndră a impresionat pe bătrînul atîta că nici n-a mai pomenit despre lucrurile materiale, ceea ce era o enormă concesie pentru el care toată viaţa a ţinut socoteli exacte despre venituri şi cheltuieli, cu o grijă imensă ca să aibă totdeauna un plus la venituri. Doar cu Cintia s-a întreţinut de două ori foarte înţelegător despre viitoarea căsnicie, iar cînd ea s-a declarat gata de orice sacrificiu material, bătrînul a zîmbit şi le-a oferit să rămîie deocamdată cu toţii în casa părintească... Căsătoria urma să se facă numai după Crăciun. Pînă atunci Ionescu spera să aibă un venit asigurat...

— Să te cununăm ! De ce nu ? răspunse glumind Pahonţu. Dar nu pentru tine care eşti soacra mea, cît pentru Ionescu care, da, e un bărbat !

În acelaşi timp alt glas îi şoptea în suflet : „Cine ştie cîte se pot întîmpla pînă atunci ? Şi Ionescu în fond e nesuferit..."

Tot restul serii fu liniştit, senin, cu o lumină de bucurie pe faţă. Se oferi, ca niciodată, şi spre mirarea tuturor, să conducă acasă pe Cintia.

— Vezi, ai şi început să mă respecţi mai mult de cînd sînt pe cale să devin cucoană ? rîse Cintia, mulţumită în sine că o conduce fiindu-i urît să meargă singură noaptea pe străzile pustii de la ora nouă în sus. Numai de dragul Virginiei risca să se întoarcă singură, ceea ce se întîmpla totuşi rar, căci mai totdeauna o însoţea Fräulein Erna.

Pahonţu voia mai mult să se plimbe o jumătate de oră, să poată sta de vorbă cu sine însuşi în libertate. Se învîrti pe trotuarele dimprejurul casei dar fără să se mai gîndească la nimic. În sufletul lui era o plinătate şi un echilibru pe care nu-l mai putea zdruncina nimic din afară.

— Mîine voi merge s-o văd ! murmură într-un tîrziu, adăugînd pe loc că asta nu mai are nici o importanță.

A doua zi însă se deșteptă cuprins de panică. Îl năpădiră toate întrebările și toate îndoielile. Dar mai ales o spaimă de ridicol : cum, un mic surîs poate să-i schimbe toată viața ?

Un an de zile a căutat să se înșele, să refuze a cerceta pricina tulburării și a răsturnării complecte ce a provocat în ființa lui întîlnirea aceea întîmplătoare de la logodna Corinei cu femeia care îi zîmbea acuma. Cînd se înfiripa începutul de gînd că obsesia aceasta poate să fie iubirea adevărată, căuta să-l smulgă din rădăcină ca să nu mai apară. De fapt ura tot ce nu era ea, aceea pe care nu voia s-o pomenească măcar în gînduri și care-i stăpînea toate ascunzișurile conștiinței.

„Dar dacă ... ?"

Întrebările erau de prisos. Își dădea seama cînd îi răsăreau că sînt ridicole. Orice ar răspunde, zarul era aruncat. Dacă nu-l iubește ? Ce are a face ? Iubirea nu e toceneală. Te iubesc pentru că mă iubești. Așa merge cu femeile pe care le vezi dezbrăcîndu-se, suindu-se în pat, oferindu-se sau lăsîndu-se violate. Iubirea nu cere nimic și oferă tot fără condiții. Iubirea adevărată e un destin, oricînd vine. Și împotriva ei întrebările și ezitările și obiecțiile sînt jucăriile civilizației cu soarta.

Încerca să-și amintească toate vorbele ce le-au schimbat. Le auzea și i se părea de o banalitate îngrozitoare. Totdeauna în dragoste cuvintele sunt banale și străine de simțirea oamenilor. Iubirea n-are nevoie de vorbe. Limbajul e un obstacol pentru adevărata iubire. Oamenii caută să exprime prin semne sonore ceea ce e inexprimabil, ceea ce numai se simte și ceea ce fiecare simte altfel. De mii de ani miliarde de oameni au iubit și fiecare iubire a fost alta, nouă, originală, cu totul deosebită de a celorlalți...

„Iubirea adevărată e o jertfă !" își zise Pahonțu resemnat.

Avea presimțirea că va trebui să sacrifice tot pe altarul iubirii, fiindcă nimic nu e deasupra iubirii, nici onoare, nici datorie, nici obligații morale sau naționale sau familiale, nimic, ci iubirea e mai presus de toate. Vrînd-

nevrînd toate trebuie să i se supuie fără murmur, cu bucurie și entuziasm.

Era totuși curios că iubirea aceasta, dacă era iubire, părea imaterială. Pînă a o cunoaște pe Cristiana, femeile i-au stîrnit întîi pofta trupească. Pe fiecare a dorit s-o sărute, s-o îmbrățișeze, s-o aibă, s-o supună și s-o domine. Pe ea nici o clipă n-a gîndit-o trupește. Desigur făptura ei o dorea, fiecare părticică, dar nu cu simțurile. El își zicea că e iubirea pură.

7

Cînd apăsă degetul arătător pe butonul soneriei, Toma Pahonțu își aminti cu o străfulgerare emoția cu care s-a apropiat întîia oară, de casa Belcineanu. Acuma era calm și mai ales avea o siguranță în sine și în viitor. Putea și reușea deplin să se stăpînească. A avut tăria să aștepte nu o zi sau trei, ci o săptămînă încheiată, mulțumindu-se să întrebe o dată la telefon de el, fără să se supere sau enerveze că a trebuit să vorbească numai cu o jupîneasă. Azi venea să dea răspunsul lui Belcineanu. Au luat înțelegere de dimineață și Belcineanu a ținut să adaoge că va anunța și pe Cristiana pentru orice eventualitate. El a zîmbit satisfăcut nu pentru asigurările lui, ci din pricina credinței puternice care-i spunea că acuma da, sigur, nu va merge în zadar. Știind precis cînd va veni Belcineanu, a sosit iar mai devreme, și încă cu jumătate de ceas, ca să poată fi singur cu ea, să mai trăiască în atmosfera ei și să respire aerul pe care-l respiră ea. Nu mai plănuia să-i mărturisească nimic parcă i-ar fi spus demult tot ce a avut pe suflet.

Intrînd pe ușa salonului o văzu apropiindu-se. În salonul vechi, încărcat de mobile și bibelouri ca un magazin de antichități, în lumina ofilită ce se strecura prin geamurile celor două ferestre, în atmosfera înăbușită, apăsată, d-na Belcineanu, într-o toaletă deschisă, părea o apariție anacronică. Surîdea, dar surîsul ei răspîndea o bucurie melancolică. Ea însăși părea alta, mai trecută, mai depărtată, mai străină. Toma a privit-o uluit, ca și cînd n-ar fi recunoscut-o.

— Despre d-ta vorbeam, tocmai despre d-ta, zise ea întinzîndu-i mîna cu o cordialitate de bună prietenă. Bănuiam că ai să vii mai devreme decît te-ai anunțat... Dar n-am lăsat să plece pe Iuliana... Ții mult s-o iubești și s-o cunoști de aproape. E inima cea mai bună din lume, iar pentru mine e tot pe lumea asta !

Vorbind se schimba la față clipă cu clipă, ca și cînd apariția lui i-ar fi înviorat sufletul. Toma socotea transformarea aceasta ca o minune care se adaogă la farmecul ei. Sărută mîna caldă și proaspătă cu buzele lui reci și o simți înfiorîndu-se.

D-na Iuliana Teleman i se păruse mai mult comică decît antipatică. Acuma parcă și ea se schimbase. Observă că nu-și vopsește părul și are cîteva șuvițe albe lîngă tîmple. Figura ei zîmbea, dar nu obișnuit artificial, ci un zîmbet puțin bătrînesc, aproape de mamă.

— Mă gîteam să plec fiindcă-mi închipuiesc că o să vorbiți politică și eu am groază de politică, zise ea cu glasul fals de toate zilele, avînd însă în ochi o licărire blîndă care îndemna să nu creadă ce rostesc buzele obișnuite cu minciunile convenționale.

Pahonțu se scuză c-a venit mai devreme dar a crezut... Se încurcă. D-na Belcineanu îi sări în ajutor repetînd că ține să cunoască mai bine pe Iuliana, iar Toma mulțumi declarîndu-se onorat și mințind că ținea chiar să facă o vizită la d-na Teleman care a binevoit odată să-l invite...

— Da, da ! aplaudă Cristiana. Are să se bucure și generalul. Te apreciază foarte mult, firește ca erou în război... Dealtfel casa lor e aproape și casa mea. Cînd nu sînt la mine, sînt la ei !

Rîse. Avea un rîs de fetiță... Atmosfera se limpezea. Emoția lui se risipea. Salonul nu mai părea așa de greoi, ci mai curînd intim. Conversația se închega normal, banal. Mai mult vorbea d-na Teleman, volubilă, trecînd de la una la alta cu ușurința fastidioasă a femeilor de lume. Pahonțu, cu toată siguranța ce se silea s-o arate, n-ar fi fost capabil să spuie nimic interesant.

Dealtfel nici nu-și dădea seama că nu vorbește sau că răspunde monosilabic la întrebările ce-l izbeau din cînd în cînd ca niște săgeți care parcă voiau să-l deștepte din-

într-o reverie inconștientă. Nu mai era emoționat și nici înfricoșat sau intimidat. Într-o stare de beatitudine, avea totuși simțimîntul unei împliniri cînd omul nu mai dorește nimic, ci i se pare că timpul s-a oprit în loc și lumea întreagă s-a stins de n-a mai rămas decît fericirea lui... Se uită absent și totuși cu un surîs care îi ungea fața ca o sudoare sau ca o febră. Din cînd în cînd privirea lui întîlnea ochii d-nei Belcineanu care părea că-l diseacă și-l cîntărește cu o curiozitate neastîmpărată... Apoi îi trecea prin minte că se poartă ca un prostănac, dar gîndul i se topea îndată fără urmă în aburii moleșitori ai bucuriei...

Apoi deodată năvăli, ca un vînt rece, Belcineanu, vesel, grăbit, energic. Făcea impresia că nici nu poate merge fără să dea din coate, ca să ajungă mai repede la țintă.

— Credeam că ai să mă găsești acasă sigur ! zise către Pahonțu după ce salută pe Cristiana și pe d-na Teleman. Degeaba am venit cu un sfert de oră mai devreme. Mi-ai luat-o înainte... Ești cel mai scrupulos român la întîlniri. Cu d-ta nu se poate glumi !

— De data asta am venit înadins mai devreme ca să pot prezinta omagiile mele d-nei Belcineanu, spuse Toma galant. Știam că, dacă voi da peste d-ta întîi, o să ne luăm cu discuțiile și aș fi regretat să...

— Ești foarte amabil, întrerupse repede și cam ironic Belcineanu. Nevastă-mea trebuie să fie mișcată. E foarte sensibilă la astfel de gesturi !

— Într-adevăr, aprobă Cristiana.

— Cine nu e sensibil la o curtenie ? întrebă d-na Teleman. Mai ales noi femeile și în ziua de azi cînd curtenia e o floare atît de rară la butoniera domnilor !

— *Et voilà !* făcu Belcineanu arătînd teatral pe cele două femei și adăugind apoi cu alt ton : Dar cel puțin ai luat ceva ? Un ceai ?...

Se servi ceaiul și convorbirea alunecă îndată la politică fără de care Belcineanu nu putea trăi. În sfîrșit cei doi bărbați urmînd să se retragă în biurou, Pahonțu își luă rămas bun, reamintind d-nei Teleman că are să profite de invitația ei cît mai curînd, iar Cristiana îi mulțumi printr-o privire drăguță pentru promisiune...

De cum rămase singur cu Belcineanu, Toma își redobîndi întreaga siguranță. Răspunsul lui la propunerea de

deunăzi era principial afirmativ. Credea că va realiza lucruri folositoare, evident cu concursul unui guvern înțelegător. Dar nu vrea să fie înregimentat. Ca tehnician ar merge, ca partizan refuză. S-ar contrazice cu sine însuși făcînd altfel. El își are concepțiile și credințele care, bune sau rele, sînt ale lui și la care nu poate renunța. În marginile cuviinței și a obiectivității, ar putea sprijini opera guvernului cît timp va promova interesul general. Desigur că *România* n-ar putea fi ostilă unui guvern din care ar face parte și el, chiar numai ca specialist. Dar nici nu poate renunța la dreptul de critică, pînă cînd nu va fi lichidat criticismul în general care însă nu poate fi suprimat de un guvern de partid. Roagă pe Belcineanu să transmită și șefului său mulțumiri că s-a gîndit la dînsul...

Belcineanu își freca mîinile și insista mereu să păstreze o discreție absolută.

— Tăcerea și discreția sînt esența reușitei în politică!

Pahonțu, într-adevăr cîntărind bine propunerea lui Belcineanu, o găsea nu numai interesantă și măgulitoare, dar mai ales utilă pentru consolidarea lui socială. Rezervele ce le articula erau doar floricele taetice. La nevoie ar fi primit chiar să fie înscris în partidul național. Cînd nu-i va mai conveni, se va retrage cum a făcut și cu democrații... Să ajungi o jumătate de ministru într-un răstimp atît de scurt, e o onoare și o izbîndă. Se gîndea la Cristiana. Poate și pentru ea. Deși ea era altceva...

8

Barbu Dolinescu nu se mai arătase pe la Pahonțu după incidentul de deunăzi la Făgăraș, încît auzindu-i glasul la telefon, aproape să nu-l recunoască. Studentul Ionescu și tînărul Cumpănașu au venit din cînd în cînd cu cîte-o notiță despre mișcarea fraților de cruce care dădea puține semne de viață, mărginindu-se să lucreze anonim, cum declara emfatic Dolinescu cui îl întreba...

La ora șapte, foarte precis, cum anunțase, Barbu Dolinescu intră în redacția *Românici*, înlovărășit de Ionescu. Toma se afla încă în conferința cotidiană cu redactorii

principali. Fără să aştepte o secundă, parcă graba ar fi avut o importanţă specială, dădu buzna în cabinetul directorului.

— A, Barbule, cu noroc ! strigă Pahonţu cu un gest de parcă ar fi vrut să concedieze îndată pe ceilalţi.

Dolinescu avea o înfăţişare solemnă. Nu-i displăcea sau nu-l interesa prezenţa celorlalţi. Se opri la o distanţă de trei paşi, rigid, milităros. Ionescu rămase puţin mai înapoi. Toată lumea, impresionată fără voie, se dădu la o parte, lăsînd pe Pahonţu singur în faţa lui, în picioare, lîngă biurou... După cîteva clipe, fără a răspunde la întîmpinare, într-o tăcere calmă, Dolinescu începu cu glas care se aprindea din ce în ce ca o văpaie :

— Camarade, prin glasul meu îţi vorbesc fraţii de cruce !... Ne cunoşti, ne-ai înţeles dintru început şi ne-ai sprijinit. În forme şi cu mijloace diferite, urmărim aceeaşi ţintă : renaşterea neamului nostru buimăcit şi bolnăvit de pacostea politică, năucit de vorbele goale, făţarnice, mincinoase şi ticăloase ale vînătorilor de voturi... Sîntem încă puţini şi slabi cei care ne-am încumetat să pornim lupta pentru deşteptarea poporului şi mai ales pentru formarea românului de mîine, muncitor, harnic, cinstit şi viteaz. Poate că noi sîntem numai avantgarda mişcării celei mari care dospeşte în măruntaiele neamului, poate că noi nu facem decît să deschidem şi să netezim calea mîntuitorului care trebuie să vie şi care se află poate în mijlocul nostru, undeva, încă necunoscut, aşteptînd să bată ceasul cel mare... Noi ne facem datoria şi sîntem gata să murim pentru biruinţa de mîine !... Deocamdată sîntem înconjuraţi numai de răuvoitori şi de duşmani ! Din toată presa, singur tu ne-ai îmbrăţişat. Iar deunăzi, cînd ura şi brutalitatea s-au năpustit asupra noastră să ne zdrobească, numai tu ai sărit în ajutorul nostru şi cu sprijinul tău am dobîndit dreptate !... Dragă prietene, fraţii de cruce nu uită niciodată fapta bună, precum nu iartă ticăloşia şi pedepseşte trădarea. Am venit să-ţi mulţumim frăţeşte. Inimile noastre te ştiu şi te proclamă frate de onoare. E sin-

...ună răsplată ce ți-o putem oferi, dar e din toată inima. ...ă trăiești!*

Pe cînd vorbea Dolinescu, de-afară, din stradă, răsună ...din ce în ce mai tumultos marșul fraților de cruce.

Pahonțu întîi se miră nepricepînd nimic, pe urmă, impresionat poate mai mult de atitudinea decît de cuvintele prietenului său, ascultă cu emoție orgolioasă luînd și el poziție aproape militară ca un comandant care primește un raport.

— Cum să-ți mulțumesc, Barbule, pentru surpriza asta frumoasă! zise dînsul puțin teatral, potrivit situației.

Îi strînse puternic mîna și-l sărută pe amîndoi obrajii. Cîntecul corului subt fereastră continua cu o serenadă medievală. Toma, de braț cu Dolinescu, ieși în balcon.

Jos, în stradă, aliniați în formație de paradă, vreo două sute de frați de cruce cîntau și cîntecul lor energic părea o chemare de luptă ce se înălța pe brațele întinse în gestul salutului roman.

Din toate părțile lumea alerga și se strîngea. Rîndurile fraților de cruce, în mijlocul mulțimii care se îngroșa mereu, erau ca sîmburele de sămînță într-un fruct în pîrguire.

— Camarazi! strigă Pahonțu cînd marșul se sfîrși într-un acord mînios. Atenția voastră mă cinstește și mă obligă! Sîntem demult frați de năzuințî și de dragoste pentru neamul nostru pe care-l vrem înnoit, înălțat, înnobilat! Mergem pe aceeași linie, chiar cînd drumurile noastre par deosebite! Viitorul e al nostru, viitorul cel mare, demn de un popor mare! Noi luptăm pentru tot ce e mai sfînt pe lume, pentru mîntuirea neamului românesc! De aceea lupta e grea, dar și biruința sigură. Cine dezertează de la luptă, trădează neamul și trebuie expulzat din comunitatea românească... Eu însumi, aici, mă consider în serviciu comandat. Dacă m-aș abate de la idealul meu, aș săvîrși o trădare pe care nici moartea n-ar ispă-

---

* În contextul romanului, această retorică gongorică va fi amendată cu luciditate, odată cu evoluția caracterologică a lui Pahonțu („Mascarada cu serenada n-a avut alt scop decît să-l leagă de mîini și de picioare în serviciul lui", *„infra*, p. 292). Replica lui Titu Herdelea care încheie acest dialog („nu ne trebuiesc manifestații de simpatie din partea unor grupări intolerante, bătăioase, puse pe harță și scandal...", *infra*, p. 218) îngroașă, de asemenea, causticitatea subtextului.

şi-o suficient, fiindcă ar fi renegarea rostului vieţii mele. Lupta noastră nu admite ezitare sau retragere. Avem o singură lozincă : înainte !

Aclamaţiile fraţilor de cruce fură reluate şi multiplicate de mulţimea care se îmbulzea curioasă, cuprinsă de o însufleţire epidermică, în vreme ce Toma îmbrăţişa iarăşi pe Dolinescu şi apoi pe tînărul Ionescu.

Urmă o comandă scurtă şi într-o clipire rîndurile se rupseră, iar fraţii se amestecară în mulţimea adunată. Cînd sosiră comisari de poliţie şi un detaşament de jandarmi, în pas alergător, să restabilească ordinea ameninţată, lumea se împrăştia singură, încît forţa publică nu mai avu decît să bruftuluiască în zadar oamenii paşnici...

— Ce-a fost asta, bătrîne ? întrebă Pahonţu mai tîrziu, cînd rămaseră singuri, pe Titu Herdelea.

Era încă emoţionat. Gestul acesta romanţios i se părea că are ceva eroic în îndrăzneala şi rapiditatea lui, regizat ca un spectacol teatral. Dealtfel toţi redactorii au fost mişcaţi, inclusiv Herdelea care însă acuma, dezmeticit, dădea înapoi :

— Ce să fie, dragă directore, decît o obligaţie şi un legămînt în plus pentru tine ! răspunse dînsul. Şi mai ales pentru *România* ! Pentru tine poate să fie de folos, deşi un om politic adevărat îşi ia obligaţiile singur, nu lasă să i se impulse de cei ce au nevoie de serviciile lui. Nu tăgăduiesc totuşi că poate să constituie o treaptă de ascensiune în cazul cînd mişcarea ar birui, ceea ce e destul de problematic... Pentru gazetă însă nu sînt folositoare astfel de manifestaţii nici măcar ca reclamă. Trei sute de băieţandri d-ăştia fanatici sperie şi îndepărtează trei mii de cititori paşnici... Noi vrem să fim un ziar cu cît mai mulţi cititori, iar nu organ de dezbinare între diferite categorii de cetăţeni. Nouă nu ne trebuiesc manifestaţii de simpatie din partea unor grupări intolerante, bătăioase, puse pe harţă şi scandal...

Toma îşi zicea, ascultîndu-l, că Herdelea, cu cît îmbătrîneşte cu atît devenea mai burghez, mai strîmt şi mai neînţelegător, cu idealuri care se mărgineau la satisfacţia burţii ; era gazetar nu din pasiune, ci ca o simplă slujbă de biurou... El era convins că manifestaţia fraţilor de cruce îl va spori în ochii d-nei Belcineanu. Nu se gîndea că îl

va iubi sau îl va iubi mai mult, ca și cînd ar fi fost sigur că iubirea există deja întreagă și nemăsurată...

În fiecare zi se gîndea să meargă la Belcineanu și nu se ducea. Apoi de cîteva ori își propuse să facă vizita anunțată la d-na Teleman unde ar putea să întîlnească și pe Cristiana. Amîna mereu. Dealtfel viața, cu micile ei întîmplări cotidiane, îi absorbea. Ziarul îi cerea eterne griji, oricît îi creștea tirajul. Administratorul îi prezenta bilanțuri deficitare cu toate că vînzarea era bună, adăogînd insinuant că nici un ziar nu poate trăi din veniturile văzute, mai ales la noi și cînd faci și politică. Nu voia să-i priceapă aluziile, iar cînd insista, îl ocăra că e administrator prost și leneș dacă nu e în stare, la un jurnal reputat ca *România*, să aibă publicitate care să complecteze golurile...

În lumea politică începuse obișnuita efervescență de toamnă din preajma deschiderii Parlamentului. Guvernul se zicea că luptă cu dificultăți financiare și cu neînțelegeri programatice și că se silește să amîne deschiderea Camerelor unde ar avea mai multe complicații de înfruntat. Obținînd prorogarea, presa guvernului o înfățișa ca o mare victorie și ca o manifestare de încredere specială din partea regelui. Lumea politică cunoștea șubrezenia situației, iar ziarele sporeau tulburarea și nesiguranța publicînd fel de fel de știri, care de care mai fantastice, culese fie din bîrfelile cluburilor și cafenelelor, fie de pe la politicianii paraponisiți, fie născocite de imaginația reporterilor. *România* anunța mereu căderea guvernului la date fixe și făcea pronosticuri asupra guvernului viitor...

Trăind într-o atmosferă etern agitată, viața acasă îi părea fadă și insuportabilă. De fapt de cînd s-a întors Virginia din vilegiatură, familia nu și-a mai regăsit liniștea adevărată. Ieșirea lui din dimineața ceea a ridicat un zid pe care nimic nu l-a mai putut sfărîma, deși peste aventura cu Tatiana, ca o rătăcire trecătoare, Virginia a tras cu buretele. Între ei străbătea o răceală pe care n-o risipea nici o încercare de apropiere. Toma găsea mii de pretexte să lipsească de la masă, iar ea nici nu-l mai întreba cînd telefona că va lipsi.

Peste vreo săptămînă de la manifestația fraților de cruce a avut loc logodna Cintiei cu Ionescu. Virginia schimba inelele. Toma nu putea lipsi. Dealtfel afară de ei și Dolinescu n-a mai fost nimeni străin... Era duminică. După vecernie s-au dus cu toții la biserica unde au jurat întemeietorii frăției de cruce. Același preot bătrîn, în fața aceluiași altar a slujit logodna

În bisericuța goală slujba răsuna mai misterios și mai sfînt. Cei șapte oameni ascultau cu evlavie adîncă, toți de Toma care se simțea străin, ale cărui gînduri rătăceau aiurea...

După ceremonie, Virginia îmbrățișă pe Cintia și deodată se porni pe un plîns atît de amarnic că trupul îi era mura ca zguduit de friguri. Numai cu greutate reuși logodnica s-o domolească cu sărutările și șoaptele ei mîngăietoare.

În același timp lăcrima molcom și bătrînul Cumpănașu încît Pahonțu, ca să mai însenineze atmosfera, încercă să glumească :

— Degeaba, tot Ardealul mai sentimental !

9

După frămîntările din culisele politice, pe care presa le-a răscolit și vinturat toată luna octombre, prăbușirea guvernului, numai cu trei zile înainte de deschiderea Parlamentului, n-a mai fost o surpriză. Mai ales că primele zile din novembre șefii partidelor s-au prezentat pe rînd la Palat să expuie regelui programele lor sau situația așa cum o vedeau. Nici în privința fericiților mostenitori nu exista în realitate nici o îndoială. Toată lumea chiar și concurenții, recunoșteau în surdină că singur partidului național poate fi luat serios în seamă.

Mai înainte de căderea guvernului, Pahonțu a anunțat ca sigură venirea la cîrmă a partidului național, publicînd și lista probabilă a viitorului guvern național. Era un fel de a da concurs partidului, de a-și asigura realizarea propunerii lui Belcineanu și mai cu seamă de-a satisface o curiozitate bolnăvicioasă a publicului.

Lumea urmărea într-adevăr schimbările de guvern și luptele politice în general ca un spectacol de teatru sau de sport. Politica era o preocupare de fiecare clipă a tuturor pentru că numai prin politică se obțineau slujbe și diverse avantagii morale sau materiale. Cît timp au alternat la conducerea țării două partide mari, stăruia credința că se poate face dreptate și o selecție naturală după talentul fiecăruia. Din clipa însă cînd puterea a fost încredințată unui partid fără cadre numeroase, echilibrul s-a zdruncinat. Micul partid vrînd să dovedească lumii că totuși e mare, a trebuit să pună în locuri de răspundere oameni fără merite sau numai cu meritul de a fi partizan, devalorizînd astfel dintr-o dată toată conducerea țării. Oameni, care prin meritele lor n-ar fi ajuns nici șefi de birou, s-au pomenit peste noapte prefecți, primari, deputați... Din aceeași clipă a început fărîmițarea partidelor, căci orice nemulțumit ambițios, cu o suită oarecare de partizani improvizați, avea dreptul să spere că va fi chemat cîndva la conducerea supremă...

Deși soluția crizei a fost cea normală, deși partidul național a dat un guvern unitar și disciplinat, iar șeful partidului și al guvernului avea un prestigiu personal care impunea respect nu numai partizanilor ci și adversarilor — lupta de dărîmare împotriva lui a început chiar de-a doua zi. Se lansau mereu informații din sursă absolut sigură despre conflicte imaginare, în guvern sau între guvern și coroană. Pentru că marele public se pasiona după astfel de știri politice, indiferent dacă erau adevărate sau false, presa se credea obligată să-i servească zilnic toate zvonurile, clevetirile, intrigăriile ce se inventau sau se colportau prin cluburile și cafenelele Capitalei. Minciunile cotidiane creau în țară o liniște și o febră specială ca la un spectacol sportiv încît se așteptau necontenit evenimente și răsturnări. Simțea toată lumea că sistemul e catastrofal, că stînjenește viața și periclitează viitorul... Și totuși alunecarea continua din ce în ce ca și cînd carul statului ar fi apucat fără frînă pe un povîrniș și nu se mai putea opri din coborîre...

Campania subterană împotriva noului guvern o duceau toate cele treisprezece partide rămase în opoziție. Coaliția de sub conducerea d-rului Ionescu era nemul-

țumită că a trebuit să plece de la putere abia după un an, deși roadele guvernării ei se manifestau într-o mai accentuată destrămare generală. Partidul radical nu făcea opoziție pe față, dar ar fi fost bucuros să reia guvernarea. Iar celelalte, partidele mici, țipau împotriva „rotativei", revendicînd pentru ele, fiecare, puterea subt motiv că țara le vrea, cu toate că unele nu erau în stare să trimită nici măcar un deputat în Cameră.

Guvernul național deocamdată, fără să se impresioneze de ofensiva zvonurilor, se ocupa de pregătirea alegerilor parlamentare. Belcineanu, noul ministru de interne, se afla în mare activitate, deși era secondat de doi subsecretari de stat, fiindcă asupra lui apăsa răspunderea alegerilor. Față de persistența colportării știrilor vădit mincinoase, a trebuit să convoace într-o zi pe directorii ziarelor și să-i roage să se abție de-a mai da ospitalitate tuturor micilor infamii, amenințînd politicos că altminteri va strînge șurubul cenzurii... Totuși deveni repede cel mai popular ministru, numele lui figurînd mereu în toate ziarele subt diverse forme, pentru ca avea grija de-a primi cît mai des pe reporterii făcători de reputații politice și de-a le oferi informațiile și plicurile cele mai diverse.

Pentru ca Parlamentul să păstreze un contact mai intim cu presa, guvernul a oferit directorilor celor mai importante ziare, vreo cinci, cîte-un mandat de deputat pe listele guvernului, firește, fără nici o condiție. Un singur director a refuzat declarînd că dorește să-și păstreze intactă independența și obiectivitatea.

În clipele cînd noul guvern depunea jurămîntul, Pahonțu a telefonat la Belcineanu acasă să prezinte felicitări doamnei. Un pretext ca să-i audă glasul. Glasul răspunse puțin ironic și trist că va transmite felicitările. Pahonțu se zăpăci. Spera să audă o drăgălășie. Ce-o mai fi la mijloc ? Nici o simplă felicitare nu vrea să păstreze de la dînsul ? Și el care nu mai trăia decît în speranța ei...

Din prima zi Belcineanu l-a poftit acasă la o mică consfătuire. Era de fapt o simplă atenție, vrînd să-și menajeze sprijinul *României*. Încolo nu i-a spus nimic, ci doar s-a lăudat cu perspicacitatea fără pereche și mai ales cu simpatia specială ce i-a arătat-o regele chiar cu ocazia

jurămîntului. Spera astfel să contrabalanseze legenda scornită de adversari că regele nu-l poate suferi dintr-o antipatie organică ce i-o inspiră.

Cu acest prilej Pahonțu i-a declarat că, din partea *României* dorește neapărat să candideze Titu Herdelea, el însuși renunțînd bucuros în favoarea prietenului... Belcineanu protestă că nu se poate să lipsească din Cameră, că lui Herdelea are să-i dea o compensație. În zadar. Toma ținea negreșit să facă o surpriză lui Titu prin care să-i răsplătească loialitatea. În cele din urmă Belcineanu îngădui solemn să găsească și pentru Herdelea un mandat, deși are să fie foarte greu că sînt multe cereri... Pahonțu totuși nu suflă nici un cuvînt pînă cînd, după sugestia lui, ministrul îi hotărî al doilea loc pe lista de la Năsăud-Bistrița, județul lui natal.

— Ce-ai zice, bătrîne, să fii deputat de Amaradia ? întrebă Toma care se invitase la o cafea la d-na Niculina.

Herdelea zîmbi resemnat. Nu rîvnește deloc. Vremea lui a trecut. Niculina însă interveni indignată :

— Așa ai fost tu totdeauna de ai rămas la coada altora... De ce n-ai vrea adică ? Dar zi mai bine că n-are cine să te aleagă !

— Ei atunci află că vei fi deputat, dragă bătrîne ! izbucni Pahonțu cu bucurie. Ești ales gata, căci locul e sigur !... Numai de formă va trebui să te arăți puțin în județ să...

Crezînd că e o farsă, d-na Herdelea se supără întîi, ca pe urmă fericirea să fie mare. Într-un moment de expansiune se repezi și îmbrățișă pe Toma — cea mai mare onoare posibilă dat fiind că era primul bărbat, afară de soțul ei, pe care îl îmbrățișa.

— Ce păcat că nu e și Zachi acasă să se bucure cu noi ! exclamă Niculina ștergîndu-și lacrimile. A avut dreptate el că d-ta ești cel mai simpatic om din România. Eu, de, spun drept, astă-vară cînd umblai și te făceai de rîs cu fița aia, te cam scărmănam...

Herdelea, copleșit și cu ochii în lacrimi, murmura întruna ;

— Măi Toma, cum să-ți mulțumesc...

În timpul crizei Pahonțu fusese zilnic la Rotaru, mai mult la minister decît acasă. Rotaru regreta plecarea de

la putere, întîia oară de cînd făcea politică. Opoziția îl spăimînta. Simțea că nu va mai putea pătrunde în Parlament, deși era șeful organizației democrate din Capitală. Vechii democrați urau pe prietenii lui Rotaru care, deși puțini și fără merite, au acaparat locurile de conducere și în timpul guvernării au profitat cît au putut.

— Îmi vine să mă retrag de tot din viața politică, zise Rotaru, invidiind puțin pe Toma care avea mandat asigurat.

— Adică de ce, strigă Pahonțu. Mai bine fă-ți un partid al d-tale !... Bani ai, popularitate ai, talent ai... Ca mîine prim-ministru !

Surîse și Rotaru, mai melancolic :

— Ei, mai știi ?... La urma urmelor...

10

În toiul campaniei electorale cu inevitabilele bătăuleli și scandaluri, care l-au pasionat totdeauna, Toma Pahonțu era acuma mai trist și mai amărît ca oricînd. Mulțumit ar fi fost numai dacă Cristiana ar fi devenit prietena, iubita, soția lui, s-o vază și s-o audă și s-o simtă mereu lîngă el. Dorul îi rodea inima ca o rană, întocmai ca odinioară cînd era elev la Pitești și iubea pe sora prietenului său și-i făcea versuri și umbla noaptea prin fața casei, pe subt ferestrele negre, plîngînd fără nădejde.

De multe ori avea impresia că viața i s-a sfărîmat, că nu va mai fi capabil să realizeze nimic. Ambiția de-a ajunge conducătorul țării nu-l mai interesa decît ca un mijloc de-a pătrunde în lumea ei. Devenind subsecretar de stat credea că se va apropia și de ea. Dar își aducea aminte că chiar acest subsecretariat l-ar avea prin mijlocirea soțului ei, oarecum o pomană și a ei și deci nou motiv de inferioritate. Și încă e de văzut dacă promisiunea se va realiza într-adevăr, căci Belcineanu, de cînd era ministru, o singură dată i-a mai pomenit, cu jumătate gură, amînînd afacerea după alegeri, ceea ce dealtfel părea natural.

Numai de dragul ei a apucat să se împrietenească cu Belcineanu pe care în sine nu-l putea suferi. Și totuși n-a profitat nici măcar de invitația ei. Afară de atunci cînd a

mers pentru Belcineanu, n-a mai avut curajul. Telefonase de cîteva ori, căutînd totdeauna pe Belcineanu, știind că nu e acasă, și sperînd să se nemerească ea la aparat. A treia oară și-a dat seama din glasul ei că trucul e prea copilăresc.

Se pregătea mereu să meargă la d-na Teleman și mereu amîna, de rușine și de teamă că se va trăda.

În sfîrșit cu vreo zece zile înainte de alegerile fixate în preajma Crăciunului, într-o după-amiază, cînd s-a simțit mai nenorocit, s-a dus și a avut norocul s-o găsească singură.

După cîteva cuvinte despre alegeri și politică, inevitabile, d-na Teleman a pomenit despre Cristiana, sfîrșind cu un suspin :

— E o ființă fermecătoare !

— O, da ! se grăbi Pahonțu să aprobe. Într-adevăr fermecătoare !...

— Eu o cunosc de copil și-i sînt mai mult decît prietenă... Ei, domnule Pahonțu, crede-mă pe mine : nu există o ființă mai loială, mai curată, mai sensibilă ca Cristiana ! Și poate nici mai fără noroc !

Încetul cu încetul, mai stîrnită și de întrebările lui răzleț, dar mai mult din marea dorință de a-și justifica și înălța prietena, d-na Teleman povesti atîtea lucruri mici și mari din viața Cristianei încît imaginea ei dobîndea reliefuri noi pentru Toma.

— Cristiana trăiește o viață dublă ! spuse într-un moment d-na Teleman. Cu două aspecte bine și complect despărțite. Una e viața ei în lume unde apare orgolioasă, fericită și calmă încît stîrnește invidii și uneori ură ; alta este apoi viața cealaltă, de toate zilele, acasă, într-o singurătate rece, cu simțimîntul inutilității în lume, fără nici o speranță de îndreptare sau de viitor.

La vîrsta de zece ani a rămas orfană de mamă, iar peste vreo doi ani a căpătat o mamă vitregă tînără, numai cu vreo zece ani mai mare ca ea. Cristiana adorase pe mama ei atît de mult că de cea vitregă nu s-a mai putut apropia. A crescut mai mult singură. Bucuriile copilăriei nu fost numai ceasurile petrecute cu d-na Teleman care fusese prietenă mai tînără a răposatei. D-na Teleman a devenit a doua ei mamă la început, iar pe urmă tovarășa,

sfetnica și prietena nedespărțită. Din copila zburdalnică, expansivă, plină de veselie și de franchețe, s-a dezvoltat o domnișoară închisă și rece. Cu cît creștea, cu atît se apropia mai mult de Iuliana. La Iuliana își petrecea vacanțele și Iuliana a introdus-o în lume. Pierderea mamei și apoi înstrăinarea tatălui părea că a zdrobit în inima ei resortul tinereții. Se făcea visătoare. Spera o înnoire mare printr-o iubire mare, eroică și romantică. Aștepta apariția unui cavaler falnic și viteaz, care s-o salveze din casa tinereței fără bucurie, pe care să-l iubească și căruia să i se dăruiască pînă la propria-i nimicire. Idealul ei era Lohengrin pe care ea l-ar fi iubit fără curiozitatea Elsei și l-ar fi păstrat totdeauna printr-o credință nemărginită. Fără a fi urmat studii serioase, era o cititoare pasionată și inteligentă. Cu un ascuțit simț de observație vedea goliciunea sufletească a pretendenților care începeau s-o asalteze și care nu doreau dragostea ei adevărată, ci un tîrg sau o învoială în care ea n-avea decît rolul de marfă...

Pe urmă a apărut Belcineanu. A interesat-o deși mult mai bătrîn, aureola de luptător neînfricat, ridicat de jos, împotriva unei lumi de dușmani care totuși îi recunoșteau talentul. D-na Teleman a sfătuit-o insistent să nu se grăbească și, în orice caz, să se ferească de Belcineanu. Cristiana avea pe atunci douăzeci și patru de ani. (Pahonțu, socotind cu alte date, calculă în gînd că are vîrsta Virginiei.) Se simțea matură și grăbită de emancipare. Decît aservită unui pretendent tinerel gol și cu pretenții, mai bine tovarășa unui ministru alături de care va putea trăi din plin. Bătrînul Tomșa, ca totdeauna, a lăsat-o să facă după cum o taie capul ; în realitate se dezinteresa. El era îndrăgostit de a doua nevastă și dragostea-i creștea pe cît îi sporeau anii. Măritîndu-și fata avea impresia că mai întinerește. Căsătoria Cristianei nu-i pricinuia nici măcar plictiseli materiale ; fata avea zestrea mamei sale pe care și-o administra singură de cînd devenise majoră.

Decepțiile au venit mai curînd decît a crezut d-na Teleman. Belcineanu s-a dovedit de un egoism atît de cutropitor că viața cu dînsul ajungea un chin. Nu era nici bun, nici rău, ci de o indiferență care ucidea clipă cu clipă orice elan. Cristiana l-a interesat ca noutate, trupește, cîteva luni, pe urmă a rămas un simplu obiect de lux și

un decor frumos, necesar și folositor pentru viața și mai ales pentru cariera lui, căci un om politic trebuie să aibă o casă mare, să primească lume și să iasă în lume, iar pentru aceasta e indispensabilă o femeie frumoasă, de neam, cu relații mari. La el interesul politic prima. Niciodată n-ar fi sacrificat o întîlnire politică de dragul unei femei și mai puțin încă de dragul femeiei lui...

Decepția s-a transformat în dezgust cînd Cristiana a băgat de seamă că Belcineanu ar fi în stare s-o utilizeze pentru scopurile lui politice... Astă-vară a refuzat să primească pe Pahonțu pentru că Belcineanu încerca (așa, cel puțin, i se părea ei) să-l momească abuzînd de sentimentele lui față de ea...

Pahonțu asculta încîntat dar și puțin speriat. Era fericit că poate vorbi cu cineva despre Cristiana, dar se simțea încă prea străin pentru a auzi destăinuiri asupra vieții ei intime. Indiscreția îl jena ca și cînd s-ar fi uitat pe gaura cheii și ar fi surprins-o goală. Sorbea cuvintele d-nei Teleman și se bucura de suferințele Cristianei încît trebuia să facă o sforțare să-și ascundă bucuria. Parcă toate amărăciunile ei de azi ar fi fost motive de speranță pentru dînsul.

Dealtfel și d-na Teleman își dădea seama și din cînd în cînd se întrerupea și explica motivele care o îndreptățesc și chiar o obligă să-i povestească lucruri pe care le cunosc numai intimii lor.

— Aș vrea să înțelegi deplin sufletul Cristianei ! insista ea. Tocmai pentru că a avut față de d-ta unele gesturi inexplicabile și care totuși se explică atunci cînd cunoști mai bine împrejurările...

Convorbirea se prelungea. Toma începea a se simți bine în rolul de confident și depozitar al unei taine despre Cristiana. La urmă apoi întrebă deodată, aproape involuntar :

— Dar de ce mai continuă viața asta cînd depinde numai de voința ei să o curme și să înceapă alta ?

Zîmbind și totuși misterios d-na Teleman răspunse că întrebarea aceasta, atît de naturală, i-a pus-o și ea Cristianei demult și de multe ori. A mers chiar atît de departe că a sfătuit-o să divorțeze pînă ce nu apucă să se obișnuiască cu o căsnicie imposibilă. Cristiana dintr-un orgoliu

copilăresc, nici n-a vrut să audă, la început... Mai tîrziu a intervenit şi bătrînul Tomşa. A avut cîteva explicaţii severe cu Belcineanu, de pe urma cărora au rupt relaţiile cu desăvîrşire. Bătrînul atunci i-a spus Cristianei că nu vede altă ieşire decît divorţul fără zăbavă. Ea a mai rezistat totuşi. Abia de-acum un an a început să se împace cu gîndul despărţirii. De cîteva luni ştie şi Belcineanu. Cînd i-a spus, a fost foarte mirat. Dar a consimţit principial şi a pus doar condiţia să amîne pînă va veni la putere ca nu cumva divorţul să-i facă vreo încurcătură în combinaţiile politice...

Pahonţu a plecat. În gînd repeta neîncetat, ca un ecou : „Va să zică divorţează..."

CAPITOLUL VI

DESPĂRȚIRI

1

Peste cîteva zile Pahonțu fu chemat de d-na Rotaru. Era tocmai ora consfătuirii redacționale de seară și-i venea greu să plece. Glasul ei în telefon avea însă atîta insistență, părînd în același timp și înăbușit de lacrimi, încît Pahonțu își luă pălăria.

— D-ta știai că Rotaru trăiește cu o actriță, îl întîmpină Eva plînsă, cu figura răvășită, scormonindu-l cu o privire frămîntată de speranță și de neîncredere.

Toma rămase perplex. Înfățișarea ei gravă, ca și tonul grav al întîmpinării, care nu era nici întrebare și nici afirmație, arătau că sufletul ei clocotea de durere. Cuvintele însă, o reminiscență parcă din vreo piesă de teatru perimată, răsunau comic mai ales că în lumina electrică, prea puternică și crudă, fața ei arsă de lacrimi și de spaimă părea mai bătrînă, încadrată și de părul în care firele albe se împleteau mai abondente, dominant.

— Pentru asta m-ați chemat, doamnă ? zise Pahonțu fără să-și stăpînească decepția.

Regretă imediat răspunsul dîndu-și seama că e o nedelicatețe să disprețuiești chiar exagerarea omului care suferă. Corina, pusă în curent, era de față, îngîndurată și compătimitoare. Auzindu-i întrebarea, ridică spre el niște ochi speriați. D-na Rotaru se cutremură revoltată :

— Ți se pare puțin lucru nenorocirea unei familii ?... A, desigur, d-ta care astă-vară... Poate că m-am înșelat cînd ți-am telefonat. Corina a avut ideea, că eu nici nu

mai sînt în stare să gîndesc... De trei zile, singură, mă zbucium și... nu, nu, altă soluție nu e decît divorțul!

Își frîngea mîinile și lacrimile îi năpădiră obrajii parcă neînțelegerea lui i-ar fi sporit desperarea. D-na Cornoiu a venit alaltăieri dimineață s-o vază pentru altceva, dar a început, glumind, cu asta și n-a mai putut schimba vorba, deși a încercat mereu, văzînd c-a făcut o gafă. Nu știa nici ea nimic precis; auzise undeva că Rotaru are o legătură de dragoste cu o actriță. N-a crezut. Dacă ar fi crezut, nu i-ar fi spus. Trebuie să fie o clevetire, ca atîtea altele... Eva, cu pumnalul în inimă, voia certitudinea. Pe cît l-a iubit totdeauna pe Costică, pe atîta l-a suspectat. Fiindcă îl iubea mult, îl credea bărbatul cel mai cuceritor după care se prăpădesc toate femeile. Durerea ei mare era că-l credea incapabil să reziste, încît era convinsă că o înșeală, dar știe să se ferească și nu-l poate dovedi. Acuma avea începutul de dovadă. Ieri noapte a cercetat în ascuns agenda lui Costică și a descoperit, printre clienți, procese și alte notițe, numele Nina care se repeta des, fără nici o altă indicație. Nu i-a fost greu să o identifice. Nu există decît o singură actriță, cunoscută și frumoasă, Nina Georgescu. Toată ziua de ieri a răscolit, a cernut și a coroborat amintiri despre fapte și întîmplări petrecute de vreun an încoace și toate îi confirmau bănuielile. Acum putea reconstitui pas cu pas aventura, de la prima seară cînd, sub pretextul unei mese politice intime și foarte importante, a venit acasă pe la trei dimineața, el care refuza să iasă seara chiar la teatru. Se lămureau acuma altfel lucruri care păreau ciudate și inexplicabile: pasiunea pentru teatru, grija de-a nu lipsi de la premiere, interesul uneori comic pentru podoabele femeiești și dezinteresul pînă la totală indiferență față de casa și familia lui... Aseară, la masă, de față cu copiii și cu Danciu, l-a întrebat cine e Nina pe care a văzut-o întîmplător în agendă aproape pe fiecare pagină? Rotaru s-a roșit puțin, cîteva momente a tăcut, a schimbat o privire fugitivă cu Danciu, și pe urmă a răspuns ironic: „Va să zică îmi controlezi agenda, iubitio?... Ia seama să nu descoperi secrete!" Eva a observat că ocolește răspunsul. Prin urmare era adevărat. Zise privindu-l lung: „Am aflat destule". Glasul și ochii ei plîngeau de tristețe, dar în atmosfera mîncării și

cunoscută fiind mania ei geloasă, cuvintele stîrniră veselia celorlalți încît nu mai insistă... Pe urmă indiciile de vinovăție s-au înmulțit. Agenda dispăru din buzunarul vestei unde o purta totdeauna. Iar azi după-amiazi, controlîndu-l cu telefonul, nu l-a găsit nici la tribunal, nici la club, nicăiri. Nu mai putea îndura singură chinul. A chemat pe Corina. Avea hotărîrea definitivă : să divorțeze, fiindcă, după nenorocirea asta, ar fi imposibil să continue conviețuirea.

— Dar, doamnă, poate că...

Pahonțu voia să spuie că poate nu e nimic adevărat. Se opri de frică să nu i se citească minciuna pe față. Își amintea cum a întîlnit pe Nina Georgescu de două ori la ministerul lui Rotaru. N-a dat importanță. O escapadă. Se vede însă că bătrînul s-a aprins, dacă legătura durează de atîta vreme... Împotriva așteptării, d-na Rotaru nu protestă. Numai cînd tăcerea lui bruscă înăbuși orice speranță, întoarse fața spre el și, schițînd un zîmbet sarcastic, zise trăgănat :

— Vezi, nici d-ta nu îndrăznești să nu crezi !... Din nenorocire nu mai încape nici o îndoială, niciuna, așa că trebuie să ne des...

Nu putu sfîrși cuvîntul fatal care se înecă într-o izbucnire de plîns... Corina, obișnuită să facă haz de gelozia mamei sale, simțea că acuma e vorba de ceva grav și simțămîntul acesta o sperie și o rușina, încît era stîngace și nenaturală parcă ar fi încercat o haină nouă rău croită. Strigă deodată exagerat de compătimitor, părînd astfel necuviincioasă :

— Ei nu, zău, mamă dragă... Liniștește-te, ce Dumnezeu... Devenim ridicoli...

D-na Rotaru n-o auzi. Amărăciunea stropită de lacrimi se potolea întocmai precum jăratecul stropit cu apă își domolește dogoarea. Corina regretă c-a mai vorbit. Se plecă și-i sărută mîna bîlbîind :

— Măicuța noastră scumpă și bună și iubită și...

Toma rămăsese în picioare, lîngă masă. Se simțea de prisos și asta îl enerva ca o umilință. Ar fi plecat și nu îndrăznea, cum nu îndrăznea nici să vorbească negăsind nimic potrivit situației. Se întreba de ce l-o mai fi chemat pe el, un străin, în loc să facă apel la o rudă ? Îl jena ames-

tecul în intimităţile altora, cum l-ar fi jenat amestecul altora în intimităţile lui... Corina îi făcu semn să ia loc, în vreme ce d-na Rotaru, mai liniştită puţin, reîncepea povestirea amănuntelor.

Peste vreo jumătate de oră sosi Rotaru senin, calm. În atmosfera apăsată aducea un val de înviorare.

— Mi se pare că v-am surprins într-un complot ! făcu dînsul glumeţ. Apropiindu-se însă de Eva şi văzînd-o plînsă, deşi ea se silea să zîmbească, înţelese ceva şi urmă cu glasul mai scăzut şi puţin îngrijorat : Nu cumva tu, iubito, eşti...

Schimbarea tonului şi îngrijorarea lui păreau pentru Eva alte dovezi de vinovăţie. Bucuria involuntară din clipa cînd l-a văzut intrînd s-a stins subt năvala unei răbufniri de ură. Ferindu-se cu groază de îmbrăţişarea lui, întrebă aspru :

— Unde ai fost, Costică, toată după-amiaza ?... Te-am căutat şi la tribunal, şi pe la cluburi, şi...

Rotaru încercă iar să glumească :

— Unde am fost ?... Nu ştiai, iubito ?... În Bucureşti.

Eva îl străpunse cu o privire dispreţuitoare, dar răspunse cu glasul iar încărcat de plîns :

— Mă mir că-ţi mai vine să glumeşti... O, cît eşti de... Dar e inutil ! Acuma ştiu, Costică !... De ce vrei tu să distrugi o familie, să...

Bărbatul se opri. Apostrofa ei îl jicnea şi-l umilea, mai ales faţă fiind şi un străin. Ripostă cu un aer de oboseală :

— Iar începi iubito ?... Nu se mai isprăveşte niciodată povestea asta ?... Nu-ţi dai seama că mă amărăşti degeaba ?... O viaţă întreagă, veşnic acelaşi cîntec ! Am îmbătrînit şi tot n-am scăpat de bănuielile tale... Nici de ridicol nu ţi-e frică !

D-na Rotaru nu asculta ce spune, dar îl vedea liniştit, aproape nepăsător şi era sigură că minte. Voia să-l înfrunte, să-l silească să mărturisească şi se pomeni copleşită de lacrimi de nu mai putea rosti un cuvînt. În sufletul ei se vălmăşea iubirea cu ura şi cu deznădejdea într-un vîrtej ameţitor.

— Nu, nu, iubito, fii cuminte ! urmă Rotaru citindu-i durerea. Trebuie să vorbim serios ! Dacă crezi tu că e nevoie...

Ca și cînd abia atunci și-ar fi adus aminte că nu sînt singuri, avu o secundă de ezitare, apoi reluă către Corina și Pahonțu :

— Lăsați-ne singuri, vă rog... Vă rog foarte mult !... Tu du-te, Corinel, la casa ta !... Iacă, are să te conducă Toma... Aveai ceva cu mine, Toma ?

— L-am chemat noi, lămuri Corina.

— Bine... Atunci la revedere ! zise Rotaru.

Corina îmbrățișă pe maică-sa care plîngea domol, pe urmă pe tatăl său și ieși cu Pahonțu care se înclină fără un cuvînt. Afară însă Corina se răzgîndi :

— Eu mai rămîn, Toma ! Am să iau masa aici ! Teofil e în propagandă electorală cu Belcineanu, sînt singură acasă... Mai bine stau lîngă măicuța, săraca !

— Cum, și tu crezi că... ? se miră Pahonțu.

— Ce importanță are adevărul dacă măicuța suferă ? zise Corina mișcată.

Toma se grăbea să ajungă înapoi, la redacție. Ar fi luat automobilul lui Rotaru, dar nu era la poartă. Servitorul îl spuse că domnul a venit cu mașină de piață. Porni pe jos pînă la stația de trăsuri, gîndindu-se dacă o iubire, cu adevărat mare, poate să meargă pînă la renunțare. Urcîndu-se în mașină, își zise :

— Iubirea care renunță nu mai e iubire !... Eu mai curînd aș renunța la viață !

2

A doua zi primi din nou vizita lui Dolinescu. Zorit și repezit, parcă niciodată n-ar avea timp, mai ales de cînd conducea mișcarea fraților de cruce, declară lui Pahonțu că vrea să-i afle părerea asupra unei chestii. Adăogă îndată că părerea îl interesează numai pentru a se controla pe sine, căci altfel el a și tranșat definitiv și irevocabil, neînțelegînd să lucreze decît după capul său propriu.

— Tu ești mai diplomat, mai abil în combinații politice, continuă Barbu cu ușoară ironie și superioritate care pe Toma îl supăra totdeauna.

I s-a propus și a fost îndemnat să participe cu frații de cruce la alegerile parlamentare. Nu era vorba de a scoate neapărat cîțiva deputați, cît de a pipăi pulsul țării. Falanga lor e prea mică și prea puțin cunoscută. Afară de marșul de astă-vară, activitatea lor publică s-a mărginit la întîmplătoare altercații cu studenții evrei pe la Universitate. Amestecul în lupta electorală, cu liste proprii, ar fi un foarte bun mijloc de propagandă pentru credințele mișcării. Concentrînd sforțările în vreo două duzini de județe alese dintre acelea unde sămînța ar putea încolți mai lesne, distribuind după trebuință frați de cruce și simpatizanți încercați, s-ar face o demonstrație, dacă nu de o forță considerabilă, cel puțin de o existență activă și energică... Dolinescu totuși a refuzat. O luptă trebuie pregătită, altfel riscul ar fi mai mare ca eventualul cîștig. Asemenea luptă vor da, negreșit, dar mai tîrziu, cînd se va ivi vreo alegere parțială într-un județ favorabil. Deocamdată organizare și așteptare.

— Mai ales că alegerile costă și bani ! observă Pahonțu.

— Bani am fi avut ! răspunse Dolinescu zîmbind disprețuitor ca și cînd ar fi așteptat obiecția. Și cu asta am ajuns la a doua chestie asupra căreia te consultăm...

Îndată după manifestația fraților la *România*, Dolinescu s-a pomenit, în locuința lui modestă, cu Utalea, „marele financar și om de afaceri, cum îi zici tu sau toată lumea". Fără introduceri speciale și fără ocoliri diplomatice a spus că urmărește de la început mișcarea fraților de cruce și e atît de convins de necesitatea ei că ar dori să lupte și el înrolîndu-se în falangă. Cu aceeași francheță Dolinescu a răspuns că-l onorează foarte mult încrederea, dar nu-i poate satisface dorința, mișcarea lor fiind fundamental antisemită. Utalea, netulburat a ripostat : „Iar eu am fost însurat cu o jidancă botezată !... Da ! Exact !... Bine atunci renunț la înrolare, dar îmi mențin propunerile !... Ca simpatizant sau, dacă și asta ar fi prea mult, ca un cetățean anonim care vrea să facă o faptă bună pentru țară și fără nici un interes pentru el !"

— Propunerile ți le spusei ! încheie Dolinescu.

— A. Utalea v-a propus să participați la alegeri ?

—, Cum vezi, finanțele ar fi fost în ordine, continuă, răspunzînd printr-o aprobare din cap la întrebarea lui Toma.

Pahonțu nu mai întrerupse. Îl privea și parcă-l cîntărea. Cînd Dolinescu tăcu, îi zise mustrător, deși surizînd :

— Măi Barbule, te-am ascultat, dar toată vremea mă gîndeam că nu există pe lume animal mai crud și mai sălbatec ca omul și îndeosebi omul care se crede mai cinstit și fără cusur, care n-a suferit și n-a păcătuit încît nu e în stare să înțeleagă un țipăt al inimii, o patimă și să ierte!... Iată cu n-am simpatii speciale pentru Utalea, cum nu-mi plac în general oamenii de afaceri pe care îi pun într-o oală cu borfașii. Dar cînd numai dintr-o mare iubire, s-a încurcat cu o jidancă, el vechi și înflăcărat antisemit, trecînd peste toate poruncile rațiunii și înfruntînd gura lumii, ascultînd numai glasul inimii, nu se poate să nu scoți pălăria ! A dat dovadă că e om mai presus de toate și că...

— Oprește ! strigă Dolinescu. Nu te înverșuna degeaba ! L-am înțeles ca și tine, dar nu mă simt obligat să-l admir pentru că, dintr-o slăbiciune sentimentală, a trădat o convingere și o credință. Un om adevărat, un om superior, cum ai spune tu, nu se lasă robit de pasiuni inferioare, ca un animal... Presupunînd însă că l-aș fi admirat, eu tine, ar fi fost o incompatibilitate morală să admit printre frații care luptă contra jidanilor un om care a depus armele și s-a înrudit cu jidanii. E clar. Firește că lucrurile s-nu mai schimbat puțin de cînd am aflat că într-adevăr au despărțit de jidancă.

— Cine ?... Utalea ?... De ce ? întrebă Toma uimit, deși acuma îi fulgera prin minte că Dolinescu a vorbit mereu la trecut despre căsătoria lui Utalea.

Dolinescu își completă explicațiile. Utalea nu i-a spus că divorțează. I s-ar fi părut desigur, că s-ar micșora. Fără cercetări multe a aflat totuși că Utalea s-a mutat la hotel de cîtva timp și că d-na Utalea a introdus acțiunea de divorț, care, date fiind stăruințele din ambele părți, se va rezolva în cel mai scurt timp posibil. Motivele ? Dolinescu rîse cu rîsul lui rece : oficial nepotrivire de caracter, dar e probabil că au fost și altele.

— Rasa, știi, e cam lubrică, urmă dinsul. Astă-vară, îți aduci aminte, am întîlnit-o la Sinaia. Cocheta cu Belcineanu, cu bunul și noul tău prieten. Mai știi ? Poate că divorțează și Belcineanu ca să se reînsoare cu milioanele lui Goldstein. Politica consumă mulți bani. Nici măcar n-ar fi de mirare. S-ar potrivi. Și cine se aseamănă, se adună !

Pahonțu rămase trăznit. Îndată ce plecă Dolinescu chemă pe reporterul judiciar și-i porunci să-i adune toate amănuntele privitoare la divorțul Utalea.

— Facem un reportaj special sau tot în cadrul rubricii judiciare ? se interesă ziaristul.

— Ești idiot ! se supără Toma. Pentru mine, mă ! Pentru informația mea !... Se poate să nu mă țineți în curent cu lucrurile astea ? Să le aflu de la străini ?... Atunci de ce te plătesc ?

Vedea că se supără în zadar pe alții. Divorțul lui Utalea era o senzație cum a fost odinioară căsătoria, încît trebuie să fi dezlegat toate limbile clevetitoare... Dacă el n-a aflat încă nimic e din pricina că a ajuns să fie dominat de un singur gînd, să nu se mai intereseze decît de Cristiana... Belcineanu nu i-a spus nimic, deși trebuie să știe de la Babila. Poate să fie justă presupunerea lui Dolinescu ? N-ar fi rău. Cristiana n-ar mai întîmpina dificultăți cu despărțirea... Totuși inima lui se umplu de o nouă panică. Simțea că evenimentele se precipită în jurul lui, iar el visează, incapabil să acționeze.

Avea reputația de om cu voință de oțel. Mulți, mai ales prietenii vechi, îl considerau un arivist fără scrupule, care lucrează rece, calculat, cu o stăruință nezdruncinată. În realitate voința lui lucra totdeauna în subconștient, fără concursul lui. Planurile și hotărîrile ce le frămînta în minte erau nebuloase, mii de lucruri vagi de-a valma cu altele precizate în toate amănuntele. Cînd se frămînta cu ele, avea trăiri alcătuite numai din contraste violente, din lumini orbitoare și întunecimi nepătrunse, unde toate dorințele deveneau imediat triumfuri sau catastrofe. Pe urmă îndată ce se dezmetecea din contemplare, rămîneau toate la voia întîmplării. Doar instinctul, voința mistică îl călăuzea spre destinul lui.

Mai bine de un an de zile d-na Belcineanu îl obseda fără să fi avut curajul să-și precizeze unde vrea să ajungă.

Avea spaima de-a privi în față viața și de-a lua o hotărîre care să angajeze necunoscutul din viitor... A făcut atîtea ironii pe socoteala femeilor fatale încît s-ar fi crezut dezonorat să recunoască în d-na Belcineanu fatalitatea lui.

Se apropia mereu de ea, dar împotriva voinței lui conștiente. Numai întîmplările exterioare îi deslușeau din cînd în cînd frămîntările și-i stimulau îndărătnicia. Acuma își zicea mereu că n-ar mai putea trăi fără ea și se mira cum a putut trăi înainte de-a o fi întîlnit. În același timp un glas timid îi șoptea că trebuie să fie liber, că numai libertatea deplină îi va dărui fericirea adevărată. Citeodată își dădea seama că glasul acesta a fost înăbușit multă vreme, că dormita în fundul sufletului, încolțit acolo poate chiar din clipa cînd a întîlnit pe Cristiana. De-atunci a început să vadă o străină în soția care i-a dăruit doi copii și pe care o iubise și să descopere că Virginia nu e femeia adevărată pentru dînsul...

Nu-și zicea nici azi că trebuie să se despartă de nevastă și de copii, dar fiece mișcare îl îndepărta de casa lui. Mai cu seamă de cînd d-na Teleman i-a spus că Cristiana are de gînd să divorțeze, s-a înculbat în suflet groaza că ea va fi liberă, iar el nu...

De-atunci a început să fie îngrijorat de sarcinile care grevau casa Virginici din pricina ziarului. Dacă ipoteca aceasta i s-a părut odinioară o simplă formalitate, ca și cînd împrumutul de la Goldstein n-ar fi trebuit plătit niciodată sau în orice caz în condiții nesimțite, acuma îl apăsa ca o mustrare de conștiință. A întrebat pe Rotaru cum ar putea scăpa casele de datorie, pretextînd că socrul său îi bate mereu capul. A avut consfătuiri și cu bancherul care ar fi fost bucuros să mobilizeze creanța și s-o transforme în polițe acceptate la scont de Banca Națională. Prin bunăvoință se putea face, de vreme ce se mai făcuse. Guvernatorul era prieten bun cu Rotaru. După diverse demersuri, cererea lui Pahonțu s-a admis principial, urmînd însă să fie soluționată practic abia după alegeri, cînd se vor liniști spiritele în țară. Pahonțu se învoise bucuros ; la urma urmelor graba nu era încă așa de mare...

Dolinescu, cu vestea despre divorțul lui Utalca, i-a răscolit toată firea și îndeosebi groaza care-i mocnea în su-

flet parcă fără motiv și fără scop. Avea senzația că a început prăbușirea împrejurul lui și într-însul și, dacă nu se grăbește s-o oprească, viața lui va deveni o zădărnicie definitivă.

Pînă la alegeri mai erau cîteva zile. Pe urmă veneau sărbătorile Crăciunului și Anul Nou... Își zise cu o tresărire de energie :

— Anul nou trebuie să mă găsească fără ipotecă pe casă ! Trebuie !... Altfel...

3

A doua zi, cu gîndurile mai negre și mai speriate, Pahonțu plecă de-acasă hotărît să vază negreșit pe guvernatorul Băncii Naționale. Întîi însă trebuia să se abată pe la redacție, căci Titu Herdelea se afla pe la Amaradia, în țara lui, în campania electorală, iar locțiitorul său, fără energie și inițiativă, mai mult încurca treburile.

Era prea de dimineață ca să telefoneze guvernatorului. Se așeză să scrie un articol în legătură cu libertatea alegerilor, să strecoare ceva și despre Belcineanu, pentru guvern, fără totuși să se angajeze. O particularitate a talentului și a temperamentului său era ușurința cu care rămînea un etern protestatar și revoltat, simpatizat și admirat de marele public care vedea într-însul prototipul românului dîrz, mîndru, neînduplecat, cu toate că schimba des părerile, ajungînd să critice sau să defaime ceea ce a adorat odinioară. În afară de stilul colorat și sprinten servit de un vocabular îndrăzneț, care cucerea lesne pe cititor sau ascultător, făcîndu-l să nu pătrundă ideile ci să guste forma, era substratul totdeauna naționalist care salva tot. În privința aceasta n-a avut șovăiri. Se și lăuda de multe ori cu linia dreaptă pe care a urmat-o cu o consecvență de fier. Deultminteri nu era zgîrcit deloc cu autoelogiile cînd trebuia să-și scoată în valoare meritele și faptele. În graiul și scrisul lui revenea necontenit „eu" și „noi" (care însemna tot „eu"). Din experiența altora învățase că românul uită repede mai ales meritele și prin urmare e nevoie să le reamintești din cînd în cînd, cu cît mai des cu atît

mai bine. Așa fac nu numai oamenii mărunți, ci și cei mari, nu numai în politică, ci și în știință sau în arte...

Nu apucă să termine articolul. Tocmai cînd se înfierbîntase, intră tiptil un servitor. Se înfurie. Cînd scria, n-avea voie nimeni să-l tulbure. Auzind însă că e Rotaru, se repezi să-l primească.

— Maestre! Iubite maestre, ce bucurie! strigă într-adevăr încîntat, introducîndu-l și oferindu-i un fotoliu lîngă biroul încărcat cu vrafuri de ziare și cărți. N-ai să mă crezi, poate, maestre. Exact în momentul cînd a intrat băiatul, deși scriam la un articol, mă gîndeam la d-ta și voiam să întrerup și să te chem la telefon!... Firește ca să-ți cer un mare serviciu!

Rotaru părea puțin trist. Răspunse totuși zîmbind:

— Dacă n-ar fi serviciile, nici prietenii nu s-ar mai întîlni cu anii... Parcă eu de ce am venit? Tot pentru un serviciu.

În vreme ce, cu vorbă lungă, Pahonțu îl ruga să-l însoțească și să-l sprijine la Banca Națională, îi trecea prin creieri gîndul mustrător că s-a purtat urît cu omul căruia îi datorează atîta și mai cu seamă ziarul, că nici acuma, în alegeri, nu i-a dat cel mai mic concurs, nici măcar nu și-a adus aminte, în schimb pe Belcineanu nu-l uită... Fața lui Rotaru se mohora mai mult. Guvernatorul îi era într-adevăr prieten vechi, numit de partidul radical. Doctorul Ionescu voise să-l înlocuiască cu un devotat de-al lui. Rotaru s-a opus și pentru rațiuni legale, dar mai mult poate din prietenie. De fapt l-a salvat regele care a refuzat să admită călcarea legii. Gestul lui totuși s-a aflat și guvernatorul i-a mulțumit călduros... Tocmai de aceea Rotaru se răsucea acuma în fotoliu, plictisit de rugămintea lui Toma. A merge la bancă ar fi putut naște bănuiala că vrea să pună la încercare recunoștința prietenului... Pînă la urmă consimți totuși să telefoneze. Guvernatorul răspunse de-acasă și-l asigură că va respecta promisiunea făcută lui Pahonțu regretînd că n-a avut încredere în cuvîntul lui.

— Atunci ce mai vrei? zise Rotaru închizînd aparatul. Guvernatorul e omul care-și împlinește promisiunile... Ori ai tu motive speciale să fii nerăbdător?... Liniște, Toma!

Cînd ai anii tăi, poţi avea toate răbdările... O să vezi mai tîrziu, la vîrsta mea !...

Pahonţu vru să se explice, repetă de cîteva ori fraza convenţională că omul are şi viaţă şi moarte, apoi că, pentru orice eventualitate, arde să libereze de sarcini averea Virginiei, care e singura avere a copiilor...

Rotaru asculta cu surîsul amabil care maschează indiferenţa, în vreme ce neliniştea îi rodea inima ca un cariu flămînd. „Ce mă interesează pe mine fleacurile astea ?" se gîndea amărît că nu găseşte ceva să curme vorbăria lui Toma şi în acelaşi timp să-l facă să intuiască tot încît să nu mai trebuiască să-i spuie şi să-i explice nimic.

Sugestionat parcă, Pahonţu se opri în mijlocul unei fraze şi strigă :

— Iartă-mă, iubite maestre ! Am devenit atîta de egoist că nu mai ştiu nici buna-cuviinţă ! Te plictisesc cu necazurile mele mărunte în loc să...

— Dacă nu te-ar fi pus în curent alaltăieri nevastămea, poate nu veneam la tine ! zise repede Rotaru, fericit că i-a venit formula introductivă naturală, dar şi cu o sfială de şcolar silitor.

— De ce mă ofensezi, maestre ? făcu Pahonţu sincer. Adică nu merit încrederea d-tale cînd e vorba de lucruri care...

— Odată, mai tîrziu, poate ţi-aş fi mărturisit toată povestea, reluă Rotaru cu o undă de tristeţe.

Era fatal să sfîrşească aşa legătura lui cu Nina Georgescu. Mai bine de o jumătate de an n-a ştiut-o nimeni. Cel mult Danciu dacă i-a cunoscut preliminariile, fără a fi arătat vreodată că ştie ceva. (Pahonţu schiţă un zîmbet care vroia să spuie că el, cînd a întîlnit-o în două rînduri la minister, a bănuit şi a tăcut.) Se mira totuşi cum n-a aflat mai demult Eva. Femeile geloase au un simţ suplimentar care le anunţă primejdia necredinţei bărbatului, întocmai cum anume animale şi păsări sau albinele, graţie misteriosului simţ al orientării, nimeresc totdeauna acasă... Rotaru a avut destule aventuri mărunte. Dar oricît a fost de discret şi s-a ferit, Eva aproape totdeauna a simţit şi a bănuit... Acuma însă era vorba de altceva decît de o escapadă uşurică.

— Vezi, Toma, sînt experienţe pe care omul numai la anume vîrstă le poate înţelege. Un om de cincizeci de ani îndrăgostit pare mai mult sau mai puţin ridicol celor tineri şi convinşi că iubirea e rezervată exclusiv vîrstei lor. Aşa am crezut şi eu. Abia azi îmi dau seama că iubirea tîrzie nu poate fi ridicolă, ba dimpotrivă e mai dureroasă fiindcă e ultima şi după ea vine inevitabil sfîrşitul... Şi iată, în situaţia asta sînt şi eu, dragă Toma ! Îţi închipui cît mă costă mărturisirea...

A început ca o glumă şi a devenit pe nesimţite o pasiune cu atît mai fermecătoare cu cît era generatoare de noi energii şi speranţe, ca un elixir al tinereţei eterne. De şase luni avea senzaţia că trăieşte o viaţă nouă, mai adevărată pentru că o gusta în cea mai desăvîrşită taină ca o mare împărtăşanie. Într-un fel părea că retrăieşte prima lui mare iubire, cu Eva, acum treizeci de ani. Acelaşi simţămînt de plinătate sufletească în bucurie şi mulţumire, ca odinioară. Azi se mai adăoga dulceaţa oprelişteі şi frica permanentă de necunoscutul care-i pîndeşte...

Bănuiala d-nei Rotaru era mai ascuţită ca orice siguranţă. Totuşi el tăgăduia categoric. Atunci şi ea s-a învrşunat să dobîndească o certitudine evidentă. Zicea că numai atunci se va linişti aievea. Rotaru s-a simţit ieri urmărit pas cu pas şi n-a mai îndrăznit să dea Ninei nici măcar un semn de viaţă. Astfel însă risca să se interesez ea de dînsul şi, involuntar, să-l trădeze. Ştia apoi că Eva îşi va apăra drepturile cu o energie disperată fără să şovăiască a provoca scandal la nevoie. Nu-i rămînea prin urmare decît să-şi zdrobească ultima bucurie, să renunţe la ultimele filfîiri de pasiune şi să se resemeneze a continua viaţa cea veche în făgaşul obişnuit fără surprize, fără noutăţi, fără taine, drumul drept care sfîrşeşte la cimitir... De două zile nesfîrşit de lungi se luptă într-însul simţul datoriei cu zvîrcolirile inimii. Cumînţenia a învins. Mai presus de inima cu poftele trecătoare sînt obligaţiile faţă de familia pe care i-a dăruit-o o pasiune mai mare fiindcă a rezistat vicisitudinilor unei vieţi întregi. Din pasiunea aceea s-a dezvoltat iubirea calmă, cuminte, standardizată care-l uneşte de Eva şi pe amîndoi de copiii lor. Eva a devenit într-adevăr jumătatea lui, o complectare fiziologică a pro-

prici lui ființe, atît de mult că nici un moment n-a exclus-o din fericirea lui chiar în visările cu cealaltă...

Pahonțu era impresionat nu de motivele suferinței lui Rotaru, ci pentru că suferea. Se însărcină, fără a aștepta să fie rugat, să aranjeze lucrurile cu Nina Georgescu :

— Să n-ai grije, maestre ! Pînă diseară vei fi liniștit din partea ei ! E fată bună...

— Da, da, e... Spune-i și explică-i de ce nu mai pot s-o văd și nici măcar să-mi iau rămas bun ! zise Rotaru trist. Cel puțin deocamdată... Adică nu ! Simt că e pentru totdeauna ! Ultima bucurie... Ah !

I se umeziră ochii. Inima îi era sfîșiată de durere.

— Am să trec pe urmă, poate mîine, să-mi povestești ce-ai făcut și cum te-a primit, reluă după o tăcere. Acasă la mine n-am putea vorbi. Eva bănuiește pe toată lumea de complicitate...

Atîta slăbiciune pe Pahonțu îl ofensa. Înțelegea și admitea o aventură la un om de vîrsta lui Rotaru, dar cînd se transforma în sentimentalism lăcrimos i se părea caraghios. Totuși după ce rămase singur, chibzuind mai bine, recunoscu în sine că iubirea în orice clipă apare în viața omului, poate deveni o cauză de înălțare sau de prăvălire...

După-amiazi a văzut într-adevăr pe Nina Georgescu care a fost cuminte, a plîns puțin, s-a jurat că iubește pe Rotaru și-l va iubi chiar dacă va trebui să renunțe ca să nu-i complice viața. Consolînd-o cum i se ceruse, Pahonțu se gîndea că întîmplarea l-a pus să facă o repetiție a scenei pe care poate s-o trăiască și el în curînd alevea...

Seara, acasă, după cină, Virginia, îi vorbi despre Cintia cu logodnicul ei și despre bătrînul Cumpănașu, că ar dori să facă nunta cît mai degrabă, imediat după sărbători, ca să se isprăvească și emoția tinerilor și să scape și profesorul de o grije mare. Toma, absent ca de obicei în timpul din urmă, nu băgă de seamă ce vrea nevastă-sa, decît în momentul cînd auzi că fixarea datei cununiei depinde de el.

— Nu, nu ! strigă deodată parcă s-ar fi trezit dintr-un vis rău. Te rog !... Să nu iei angajamente în numele meu !... Nici un angajament !

Virginia se sperie. Ce l-o fi supărat atît de tare o întrebare atît de nevinovată ?... Dezmetecindu-se îndată mai ales de privirea ei, Pahonțu continuă mai domol :

— Dealtfel pînă după sărbători mai e destulă vreme... Cîte nu se pot întîmpla pînă atunci ? De ce să mă angajez de-acuma ?

Femeia nu mai îndrăzni să zică nimic. În ochii lui pilpîia lumina rece, tulbure și ciudată care o îngrozea...

4

Cu cît campania electorală se apropia de sfîrșit, cu atît lupta se înteța între diferitele partide și grupări. O înfierbîntare de patimi mărunte, după programul tradițional, zguduia țara de la un capăt la altul, pînă în cele mai ascunse cătunuri. Cetele de agenți propovăduiau pe toate glasurile ura și disprețul unora împotriva celorlalți. Se defăima tot cu aceeași ușurință cu care se făgăduia tot pentru a aneți marea mulțime de alegători nepricepuți și a le smulge voturile.

Pahonțu se simțea stingherit că figura pe listele guvernului. Oricît își rezervase libertatea, nu putea face opoziție pe față, singura care pasiona marele public. Adoptase o atitudine de judecător obiectiv care-i permitea să păstreze simpatiile ambelor tabere, dozînd aprecierile și criticile cu multă prudență. Socotea că astfel își pregătește atmosfera și pentru subsecretariatul oferit de Belcineanu în numele șefului său.

În schimb Titu Herdelea s-a aruncat în vîltoarea luptei cu o însuflețire adolescentă. Ultimele trei săptămîni le-a petrecut într-o alergătură perpetuă în județul natal, acolo unde odinioară, tinerelul neisprăvit, a visat România mare într-o vreme cînd chiar visul era privit ca o năzdrăvănie. Luase și pe fiul său Zachi, acuma student, care era un luptător politic încă din liceu și încurajat de maică-sa, spera să fie ministru plin la treizeci de ani. S-au întors, firește, victorioși a doua zi după despuierea scrutinului, primiți de d-na Herdelea cu lacrimi de bucurie și cu o masă domnească. În sînul familiei apoi s-au povestit toate peripețiile

luptei, dar n-a fost uitat nici Pahonțu căruia i se datora în primul rînd înălțarea lui Titu.

— Eu nu mă înșel niciodată în privința oamenilor, spuse Niculina dorind să-și valorifice și ea un merit în izbînda aceasta. De cînd l-am cunoscut pe Pahonțu ți-am spus că e un suflet de elită. Îți aduci aminte ?

Hordelea recunoscu dînd din cap, deși tocmai dimpotrivă au avut veșnic discuții pentru Toma pe care nu-l suferea fără nici un motiv special.

— Bine c-ai sosit, dragă bătrîne, că mă luasem pe gînduri ! îl întîmpină Pahonțu a doua zi, bucuros. Credeam că te-au reținut ardelenii tăi acasă... Ai avut însă mare noroc cu Belcineanu, altfel gata să te întorci simplu particular, cum ai plecat !

Titu zîmbi încurcat. I se dărîma o iluzie. Lui nu-i spusese nimeni acolo că succesul s-a născut cu forcepsul... Bîlbîi naiv :

— Mă mir... Am întîlnit pretutindeni atîta entuziasm...

— Entuziasmul e una și urna e alta ! rise Pahonțu. Noroc că Belcineanu e realist și nu se încrede în entuziasm. A fost foarte abil. Numai în ultimele trei zile a strîns șurubul și cu atîta rafinament că opoziția nu prea poate să țipe...

Ziua următoare, într-un articol dibaci Toma remarca izbînda guvernului subliniind însă și satisfacția opoziției care, avînd în vedere silințiile îndurate, striga emfatic pe toate glasurile că adevărata victorie este a ei... În același articol deplîngea căderea lui Rotaru care l-a afectat atît de mult că nici nu i-a mai telefonat ca nu cumva să-l supere mai rău.

După ce a apărut articolul s-a pomenit cu Rotaru. Venea să-i mulțumească dar și să-i mărturisească prietenește că nu-i pare rău deloc pentru că pe de o parte a început să-l plictisească politica încît îl bate gîndul să renunțe complect, pe de altă parte tocmai în toiul campaniei a izbucnit în casă supărarea din pricina Ninei așa că n-a mai avut nici un chef de luptă, mai ales că Eva îi suspecta orice mișcare. Apoi, cu toate că Pahonțu i-a spus de-a doua zi ce-a vorbit și cum a aranjat cu Nina Georgescu despărțirea, l-a întrebat din nou despre ea amănunte, tot atît de sentimentale ca și deunăzi.

— Maestre, eşti de o perseverenţă...

Îşi dădu seama că gluma e prea necuviincioasă şi, cu un surîs şters, schimbă subit vorba :

Ce-ai zis de Teofil, maestre ?... Ţi-a plăcut ? Are să facă o figură frumoasă !

Teofil Drugeanu, candidat la Ilfov pe lista guvernului, impus şi susţinut de Belcineanu, vorbise la două mari întruniri publice, dovedind un talent oratoric remarcabil, recunoscut imediat de toată lumea. Firește, Pahonţu n-a scăpat prilejul în *România* să scoată în relief talentul şi izbînda prietenului său...

După succesul hotărîtor din prima zi, a alegerilor pentru Cameră, eroul operaţiei, ministrul de interne, începea să primească felicitări. Cei mai interesaţi ca şi cei mai prieteni se sileau să fie printre cei dintîi. Pahonţu avea groază de ipocriziile astea, dar ştia că Belcineanu e foarte sensibil şi-i spuse şi el două vorbe amabile la telefon de îndată ce rezultatul global a fost cunoscut. I s-a părut mai tîrziu că glasul ministrului a fost cam rece totuşi s-a gîndit să treacă a doua zi să-l hiritisească în persoană, dar acasă, nu la minister, să n-aibă aerul de solicitator. Acasă l-a găsit în mijlocul unui grup de deputaţi proaspeţi care-i făceau o curte linguşitoare pînă la dezgust. Singur Teofil Drugeanu era rezervat, deşi cel mai tînăr şi mai apropiat de Belcineanu.

— A, bine-ai venit, dragă Pahonţule ! strigă ministrul foarte voios şi protector. Tocmai voiam să-ţi mulţumesc pentru concursul ce mi l-ai dat, mai ales în perioada campaniei electorale ! Ai fost foarte drăguţ cu noi, în mod discret şi cu atît mai eficace !... Desigur, erai şi tu puţin interesat, căci ai primit să candidezi între noi, dar fără obligaţii, aşa că gestul tău a fost cu atît mai amical, mai...

Pahonţu fu cuprins de mînie şi de ruşine. Îi displăcea că Belcineanu îl tutuia ca pe un subaltern, dar mai cu seamă îi umilea mulţumirile care lăsau să se înţeleagă că *România* ar fi în serviciul guvernului, cumpărată cu un mandat de deputat. Şi toate de faţă cu nişte străini ca şi cînd ar fi vrut să aibă martori pentru viitor.

— Nu sînt înfeodat nimănui, onorate domnule ministru, şi deci îmi pot permite să susţin ceea ce cred că e

utilă țării ! replică dînsul stăpînit. Desigur atunci și atîta timp cît sînt convins că susțin ceva drept și cinstit !

— Atît mai plăcut pentru noi dacă am reușit să te cîștigăm fie și vremelnic ! insistă Belcineanu mai onctuos, dar și ironic.

— Excelență, plăcerea e reciprocă ! zise Pahonțu de asemenea ironic. Iar durata depinde de stilul guvernării d-voastră !

Oricît încercă pe urmă Belcineanu să-l copleșească cu elogii și admirație, Pahonțu rămase întunecat. În clipele acelea își aminti iar că Belcineanu i-a fost totdeauna antipatic și numai din pricina Cristianei s-a apropiat de el... Începîndu-se apoi o dezbatere politică de partid și între cîtva intimă, Toma o luă drept pretext pentru a se retrage, spunînd că dorește să prezinte omagii și d-nei Belcineanu.

— Are să-i facă plăcere, dragul meu ! zise ministrul amabil.

Teofil Drogeanu, ca un familiar, fu rugat să-l introducă la Cristiana.

— Acum cîteva minute m-a părăsit Iuliana și mă amenință singurătatea... Ați venit tocmai la timp să-mi țineți de urît !

— Pentru asemena lucru prietenul Toma e neprețuit, se scuză Teofil fără să observe surîsul d-nei Belcineanu. Noi avem o consfătuire cu șeful, încît pe mine...

Cînd rămaseră singuri, după o tăcere confuză, Cristiana zise ușor :

— Văd că ai făcut un sacrificiu... Ai părăsit o convorbire politică probabil importantă ca să mă vezi pe mine. E drăguț din partea d-tale. Asta înseamnă că...

Pentru că el n-o întrerupse, se întrerupse singură, dar continuă după un răstimp cu o imputare drăguță :

— Dealtfel n-ai mai venit de mult... Te duci mai des la d-na Telemon. Ai să mă faci s-o invidiez !

Pahonțu se simțea în același timp în culmea fericirii și în prăpastia amărăciunii, ca totdeauna cînd se afla în preajma ei. Azi Cristiana părea mai frumoasă, răspîndea o voioșie caldă, iar în ochii ei străniі ardea un foc blînd care făcea privirile mîngăioase. Niciodată nu i s-a părut mai apropiată ca și cînd ar fi lepădat o mască rece și ar fi rămas simplă și dulce cum este în adîncimea intimității ei... Și

totuși el nu găsea curajul și nici expresia să se apropie de sufletul ei, oricît își dădea seama că asemenea ocazie poate nici să nu se mai repete. Bîiguia ici-colo cîte-o frază neroadă de care îi era rușine, pe urmă se uita la ea cu niște ochi atît de lacomi parcă ar fi vrut, prin văpaia privirilor, s-o topească deplin în inima lui, pentru că astfel s-ar uni cu ea și ar putea-o purta ca un talisman imprimat cu fierul roșu în străfundurile ființei lui.

— Mă privești iar ca deunăzi, reluă d-na Bekeineanu după o pauză prea lungă și parcă cu o teamă pe care căuta s-o înlăture printr-o intonație ușoară. Și ai niște tăceri atît de insistente că nu mai rămîne decît să-mi spui că mă iubești ca să fim în plin romantism !

Fața lui se aprinse de bucurie că în sfîrșit i se oferea momentul să răspundă după inima lui. Vru mai întîi să păstreze tonul rostind galant :

— Apoi da... Într-adevăr... Te iubesc !

Cristiana avu totuși o cutremurare. Pronunțase „te iubesc" cu un glas care, căutînd să fie numai amabil, frigea într-atîta că i s-a părut că-i aude sfîrîitul în suflet. Răspunse zîmbind, ca să-și ascundă emoția :

— Vai, ce noutate !... Și eu care habar n-aveam !

Pahonțu nu mai putea răbda tonul ușuratec. Era în picioare, la cîțiva pași de ea care ședea într-un fotoliu adînc, cu coatele pe genunchi, cu bărbia sprijinită pe mîinile împreunate. Îi spuse deodată grav și din ce în ce mai transfigurat :

— Iartă-mă, doamnă... Îmi rănești inima cînd glumești parc-ar fi vorba despre o dragoste de salon sau despre o aventură amoroasă pentru variație... Am greșit poate, dar cuvîntul mi-a țîșnit din suflet singur, fără voia mea... Și totuși e singurul cuvînt care mă tortura mereu să ți-l mărturisesc ca și cînd el singur ar fi în stare a exprima tot. Dragostea, cînd e ea adevărată, mare și unică, n-are alt mijloc de exteriorizare verbală „Te iubesc" e cuvîntul cel mai banal și cel mai sublim. Depinde de inima din care izvorește... De peste un an sînt condamnat să-ți spun banalitățile cele mai răsuflate sau să nu spun nimic pentru că ceea ce ardeam să-ți spun era un singur cuvînt... Dealtfel, de fapt, nu simțeam nici o nevoie să vorbesc. Dacă fără vorbe nu eram înțeles, vorbele erau de prisos. Îmi ajungea

prezența d-tale chiar cînd mă ignora. Nu ești pentru mine numai femeia iubită, ești însuși destinul meu pentru care am fost creat și care mi s-a impus. De aceea din clipa cînd te-am întîlnit ai devenit viața și moartea mea. Am luptat împotriva d-tale, m-am ferit, m-am zbuciumat, te-am blestemat, toate în zadar. D-ta trăiai în mine înainte de-a te fi cunoscut... Pînă atunci îmi făuream idealuri și scopuri de viață, mă războiam cu lumea întreagă ; de cînd te-am văzut, d-ta îmi întruchipezi tot, absolut tot... Nu știu dacă e bine sau e rău, dar altfel nu se mai poate !...

D-na Belcineanu l-a privit un răstimp și s-a înfricoșat de flăcările ochilor lui. Pe urmă surîsul convențional de pe față i s-a strîns în colțurile gurii și acolo s-a schimbat într-o pîlpăire înțelegătoare. Pe urmă pleoapele i s-au închis singure parcă ochii ei s-ar fi ostenit de vîlvătaia din ochii lui.

Într-un tîrziu, cînd glasul lui tăcu, Cristiana se ridică încet. El se apropiase și stătea lîngă fotoliul ei, deoparte. Un moment a simțit, fără să-l vadă, că a întins mîna spre ea și s-a oprit pe loc ca și cînd ar fi așteptat ceva. Imediat, bucuroasă că nu s-a întîmplat nimic și nu s-a pîngărit o comuniune sufletească, s-a depărtat spre fereastra în care asfințea soarele iernatec. Stătu gînditoare în pervazul ferestrei. Razele oblice i se încurcau în părul cenușiu picurîndu-i pulbere de aur și pe obraji... Toma îi vedea profilul fin în lumina galbenă și lucirile ochilor visători împletindu-se în poleiul soarelui. El, ca omul căruia i-ai luat o durere care l-a chinuit necontenit multă vreme, se simțea ușurat, dornic de viață deși cu teama în suflet că durerea totuși s-ar putea reîntoarce Apoi deodată îi auzi glasul, schimbat, greu de emoție :

— Destinul... I-am simțit fîlfîitul aripilor odinioară, cînd ți-am auzit numele și cînd am întors capul ca să mă feresc de o primejdie...

Pahonțu se apropie puțin, parc-ar fi vrut să audă mai bine un verdict. Întrebă :

— Îți pare rău ?

D-na Belcineanu întoarse ochii spre el și-l învălui într-o privire moale, apoi rosti hotărît :

— Nu !

Adăogă însă îndată cu altă mîngăiere în glas și atitudine, întinzîndu-i mîna :

— Dar acuma du-te...

Pahonțu îi sărută mîna simplu, dar o mai păstră cîteva clipe într-a lui. Amîndoi avură un început de gest de apropiere, parcă ar fi sperat să se îmbrățișeze, și tot amîndoi simultan se opriră.

— La revedere, pe curînd ! șopti Cristiana retrăgîndu-și binișor mîna.

5

Peste cîteva zile venea Crăciunul, sărbătoarea bucuriei. Virginia se pregătea de mult și de dragul copiilor, dar și pentru că Toma se bucura de Crăciun ca și copiii. A împodobit un brăduleț mai frumos ca în toți anii. Cu Cintia și cu Fräulein Erna s-au trudit trei zile, într-ascuns de copii, ca să aibă surpriza mai plăcută, și tot împreună au făcut lista participanților și a micilor cadouri pentru toți. Virginia știa că Toma, tocmai pentru că iubește Crăciunul, ține mari serbeze în familie, așa că ea nici nu era să poftească decît pe Cumpănașii, firește împreună cu logodnicul. El a cerut să cheme și pe Herdeleni, în speranța că astfel nu se va mai vorbi numai de nunta Cintiei.

În seara de ajun, în fața invitaților adunați în biroul lui Toma s-a prezentat întîi d-na Pahonțu de mînă cu odoarele ei, deoparte Virginiu, de cealaltă Oana, drăgălași ca doi îngeri și răsfățați nevoie mare. Pe urmă s-au deschis ușile salonului și în întunerec a apărut, lucind și strălucind în toate culorile, pomul din basme, încărcat cu mere și nuci de aur și cu luminițe multe, aprinse adineaori de Cintia, care se consumau plăpînd în pilpîiri albe... După emoția surprizei copilașii voiau să se năpustească asupra cadourilor orînduite cu grije la poalele bradului. Atunci însă își făcu intrarea zgomotoasă o matahală de Moș Crăciun, cu desagii de-a umăr și o nuia înfiorătoare. Amîndoi copiii, speriați, se retraseră în grabă lîngă mama lor, uitîndu-se totuși cu curiozitate la cel ce venise să le strice bucuria.

— Nu vă fie frică, puișori, că Moș Crăciun iubește copiii buni ! îi liniști Virginia, cu însăși înfricoșată puțin de înfățișarea impozantă a credincioasei Fräulein Erna.

Moș Crăciun puse diverse întrebări la care copiii răspunseră tremurînd, apoi le porunci să cînte *O, Tannenbaum*... Străduințele de două luni ale guvernantei fură încoronate cu atîta succes că toți cei de față fredonară împreună cu micuții melodia nostalgică a bradului miraculos, chiar și Moș Crăciun însuși...

Fericită și mîndră de odraslele ei, Virginia le împărți întîi lor alt rînd de cadouri, afară de cele primite de la Moș Crăciun, pe urmă fiecărui invitat cîte ceva, în vreme ce mai ales doamnele nu mai conteneau cu laudele și mîngăierea copiilor.

Toma părea cam indiferent și nu izbutea să se însufletească. Și-a sărutat copilașii numai cînd ei, trimiși de măicuța, au venit să-i pupe mîna. D-na Herdelea a observat și îndată i-a zis în auzul tuturor :

— Sever mai ești cu ei, domnule, vai de mine, parcă nici n-ar fi ai d-tale ! Mă mir că te rabdă inima !

Virginia a tresărit. Crezuse că numai ei i se pare. Mai mult o durea răceala lui cu copiii decît toate celelalte. Niciodată n-a fost el prea expansiv, dar în anul din urmă parcă s-a depărtat mai tare.

La masă totuși s-a mai încălzit și Toma. D-na Niculina a trădat pe Zachi că e amorezat de Virginia. Era o glumă, dar Zachi s-a roșit ca sfecla, în vreme ce tatăl său spunea sentențios :

— Cum să nu o iubească dacă Ginia e ca o madonă ?... Uitați-vă la ea și acuma !... Ați văzut femeie mai frumoasă ?

Virginia încercă modest să spuie ceva, dar bătrînul Cumpănașu nu-i dădu răgaz :

— Coană Niculino, ia seama să nu ai o tragedie în familie ! Mi se pare că amîndoi sînt amorezați, fiul și tatăl !

— D-apoi că nici nu m-aș mira, de ! făcu d-na Herdelea fără supărare și spre uimirea celor ce îi cunoșteau gelozia necruțătoare. Ce-i drept e frumoasă, mai frumoasă nici nu se poate !... Iar pe deasupra e și cuminte, și mamă bună, și gospodină !... A avut mare noroc dumnealui cum are în toate !

Toma zîmbea uitîndu-se la nevastă-sa, un zîmbet indulgent și superior. Aruncîndu-și ochii spre dînsul și întîlnindu-i privirea, Virginia citi atîta nepăsare și lipsă de dragoste, că întoarse capul în altă parte mai speriată ca adineaori copilașii de Moș Crăciun...

Familia Cumpănașu se învoise cu Virginia să nu pomenească nimic despre cununia Cintiei, pînă după sărbători, cum spusese el. D-na Niculina însă nu putea să nu se intereseze de o chestie atît de palpitantă cum e pentru femei o căsătorie și vru să afle negreșit de ce nu au fixat încă data ceremoniilor. Cînd află motivul, se indignă :

— Se poate, domnule Pahonțu, să ții pe loc fericirea tinerilor ?... Vai de mine, ce om ciudat !... Eu te respect și te simpatizez foarte mult, că te-ai purtat frățește cu Titu și noi nu uităm pe cine ne face un bine... Dar asta e una și cununia lor e alta !... Sînt proști ei că se cramponează de d-ta ! Îmi închipui că numai Cintia o face din cauza Virginici... C-ar trebui să-și ia alți nași și să isprăvească... Slavă Domnului, nași se găsesc pe toate cărările !

— Dar nu ca mine ! glăsui Pahonțu glumind.

— Ei, parcă d-ta ești cu stea în frunte ! se înfurie Niculina. Și chiar dacă ești, trebuie să fii uman, să nu încurci oamenii, că doar îți sînt și prieteni... Ba nu zău, la urma urmelor de ce te codești ? Spune verde ! Baremi să știe lumea albă sau neagră...

Toată lumea era jenată. D-na Herdelea, cu francheța ei primitivă, îi punea pe toți într-o mare încurcătură. Titu făcu semn să înceteze. Asta o întărîta și mai rău :

— Ia lasă-mă, Titule, zău, și nu-mi mai face semne să mă învoești tu cum să mă port în lume și cum să vorbesc !... Zău, mă și superi ! Știi bine că eu nu sufer d-astea... Nici nu i-am dat în cap, nici nu l-am insultat. L-am întrebat. N-am făcut bine, domnule ? Spune d-ta !

Se adresa lui Pahonțu care, ca să facă pace, răspunse sentențios :

— O întrebare nu ucide niciodată. Răspunsul însă da, uneori... În orice caz, doamnă, am motivele mele pentru care nu pot lua un angajament de-acuma ! Angajamentul obligă și obligațiile trebuiesc respectate.

Răspunsul, deşi ambiguu, închise chestiunea. D-n Herdelea mai adăogă cîteva consideraţii, dar schimbă vorb dîndu-şi seama şi ea că insistenţa nu serveşte pe nimeni..

Revelionul era, de cîţiva ani, sărbătoarea profesorulu Cumpănaşu. Pahonţu reuşi să se eschiveze pretextînd c e obligat să participe la un revelion politic intim la Sinaia Într-adevăr a fost invitat, împreună cu doamna, la u bogătaş director de bancă în a cărui vilă la Sinaia se adu nau de revelion în fiecare an oameni de a căror prietenie amfitrionul avea nevoie într-un fel sau altul şi care se în tîmplau să fie tocmai oamenii zilei din toate domeniile vieţi româneşti. Pahonţu nu s-ar fi dus dacă n-ar fi aflat c merg şi Belcinenii. Deşi lumea pestriţă nu-l interesa, s-a simţit fericit toată noaptea. Gazdele regretau că n-a veni cu doamna. Teofil Drugeanu era firească cu Corina şi s-au mirat văzîndu-l singur, ca pe Utalea care cel puţin se ştia că e aproape divorţat... Toma a trebuit să danseze cu cîteva doamne ca să aibă dreptul să danseze şi cu Cristiana care de asemenea l-a întrebat de ce n-a luat-o şi pe Virginia.

— Ne despărţim ! a răspuns Toma cu glasul încleştat.

Dansa cu ea fără să o privească parcă i-ar fi fost frică să nu fie ispitit să o îmbrăţişeze în faţa lumii întregi. Atingerea corpului ei îl înfiora într-atîta că-şi muşca mereu buzele şi tăcea... După un răstimp auzi ca prin vis :

— Şi d-ta ?

Şi tot atunci o simţi mai aproape ca şi cînd şi-ar fi răzimat trupul cu mai multă încredere pe braţul lui.

Pe urmă n-a mai dansat deloc. Se resemna s-o privească de departe sau să-i adreseze cîte-o vorbă în trecere...

Era de faţă şi guvernatorul care-l înştiinţă că a găsit o soluţie mai bună pentru ceea ce doreşte Pahonţu şi a dat dispoziţii să se realizeze numaidecît. Toma mulţumi cu efuziune, dar guvernatorul nu uită să-i mai reproşeze că n-a avut încredere deplină într-însul :

— Costică Rotaru e un prieten pe care, desigur, voi fi gata oricînd să-l servesc în marginile posibilităţii. Dar eu ţineam de data asta să te servesc pe d-ta ! Era plăcerea mea să fiu folositor unui om de talent !

După Bobotează într-adevăr se pomeni într-o zi invitat la Banca Națională pentru aranjamentul stabilit. Îi venea să chiuie ca un flăcău de țară care nu mai știe cum să-și răcorească bucuria. Cînd fu încheiat tot, se întoarse la gazetă, chemă pe Titu Herdelea și-i declară cu mîndrie :

— Bătrîne, în sfîrșit am liberat casa Virginiei de orice sarcină... *România* rămîne cu o datorie destul de mare, firește, dar nu mai primejduiește viitorul copiilor...

Herdelea se bucură din suflet. Nu i-a fost lui frică niciodată că Toma va îngădui să fie păgubită Virginia, dar totuși e mai bine că a clarificat situația. Profitînd de momentul fericit, îi aminti de cununia Cintiei :

— E păcat să încurci pe bieții oameni ! zise dînsul cu bunătate. Nu mi-a spus nimic, dar am observat cît era de afectat bătrînul Cumpănașu și la serbarea pomului de Crăciun. Gîndește-te și tu, are o singură fată, o iubește ca ochii din cap, vrea s-o vază fericită și din pricina ta trebuie să tărăgăneze mereu... Mai bine le spuneai lămurit din capul locului că nu poți, și oamenii...

— Fi bine, azi pot spune categoric : nu ! strigă Pahonțu atît de vesel parcă ar fi prins pe Dumnezeu de picior. Nu, bătrîne prietene ! Nu !... Pentru că mă despart de Virginia !

Titu făcu niște ochi ca cepele. Bolborosi prostește :

— Tu ?... Glumești ?... Fugi că ești nebun !

— Asta așteptam, bătrîne, aranjamentul cu banca ! urmă Toma. Acum sînt liber ! Dealtfel Cintia nici nu ținea s-o cunun eu decît din pricina Virginiei.

— Dar Virginia cunoaște intențiile tale ? întrebă Herdelea mereu consternat.

— Nu ! Cel mult bănuiește ceva, zise Pahonțu mai potolindu-și exuberanța. N-are a face... Eu sînt cel care vreau să mă despart, nu ea ! Eu sînt vinovat, nu ea !... Adică vinovat că nu mai pot trăi cu ea... Nepotrivire de caractere, știi, bătrîne, cum spune la lege !

Din ce în ce mai consternat, Titu Herdelea începu să-și frîngă mîinile, să compătimească pe Virginia, să se îngrijoreze de soarta copiilor...

— Faci o faptă urîtă, poate o crimă ! zise în cele din urmă aproape plîngînd. Distrugi o familie cu inima atît de ușoară încît nu știu dacă ești în toate mințile... Cînd ai

doi copii nu ți-e permis să născocești nepotriviri de caracter!

— Ascultă, bătrîne — întrerupse Pahonțu privindu-l în ochi, grav, puțin înduioșat. Morala ta e din dragoste și nu mă supără, dar e de prisos. Nu e vorba de capriciul unui moment. Îmi dau seama că sînt profund nedrept cu Virginia, îi cunosc toate calitățile și tocmai de aceea trebuie să sfîrșim mai curînd. Gestul trebuia să-l fac de mult. Ar fi fost mai bine pentru amîndoi. Acuma orice amînare ar fi mai ticăloasă!

La amiază Titu povesti acasă ce-a auzit de la Pahonțu, iar Niculia și Zachi fură deopotrivă de revoltați. Se sfătuiră cum să prevină cel puțin pe biata Virginia. Nu luară nici o hotărîre. De ce să afle tocmai de la ei o veste atît de rea? Totuși seara, la cină, Niculina dădu ideea ca Titu să pună în curent a doua zi pe Cintia care, fiind prietenă de suflet cu d-na Pahonțu, poate mai lesne să o pregătească.

Toma n-avusese nici o intenție cînd spusese lui Titu că vrea să divorțeze. Pe urmă abia s-a gîndit că Virginia va fi înștiințată și s-a așteptat seara la o explicație și s-a mirat că n-a fost nimic. Seara următoare însă, cînd a venit acasă, a găsit pe nevastă-sa, împreună cu Cintia, amîndouă plînse... De multe ori își închipuise scena cînd va trebui să vestească despărțirea, niciodată însă nu așa, în trei. De aceea avu o clipă de ușurare cînd Cintia se sculă să plece fără să-i fi adresat o privire sau o vorbă. Virginia o reținu:

— Nu mă părăsi și tu, Cintia scumpă... Te rog! Stai aci, lîngă mine!

Toma trecuse în birou să lepede niște cărți aduse. Privirea îi alunecase peste Virginia trecînd și văzuse cum îi examina cu niște ochi mari, speriați și nedumeriți. Reveni în salonaș atît de calm că se minună și dînsul. Se opri în fața lor, și, după o mică pauză, calculată ca la teatru, întrebă simplu parcă s-ar fi interesat de lucrul cel mai natural din lume:

— Va să zică Herdelea v-a prevenit?... Cu atît mai bine! Atunci înseamnă că...

Cintia nu se putea stăpîni și izbucni cu glas muiat în ură:

— N-ai avut cavalerismul cel puțin s-o previi !... A trebuit să afle de la străini ce surpriză îi pregăteai !

Virginia abia o potoli. Ea nu voia să bruscheze nimic. Mai spera încă. Își închipuia că poate să fie doar o vorbă aruncată sau o intenție pe care bunătatea o mai poate șterge din suflet. De la amiazi cunoștea vestea și totuși nu se putea obișnui cu gîndul că ar fi adevărată. Iar acuma, văzîndu-l atît de liniștit, nădejdea se amseteca cu durerea într-o senzație de așteptare.

Pahonțu recunoscu fără înconjur că Cintia are dreptate. A greșit că n-a vorbit întîi cu Virginia despre gîndurile care-l sfîșie de mult, de ani de zile. S-a luptat cu sine însuși. A vrut să-și apere căsnicia, să se apere pe sine de ispita vieții. A crezut și el că sînt ispite trecătoare. A tăcut și a suferit. Virginia nu i-ar fi înțeles frămîntarea, cum nu i-ar fi înțeles-o nimeni, cum nu și-a înțeles-o nici el. Poate că e chemarea destinului pe care trebuie s-o urmeze oriunde l-ar duce. Nu are dreptul să expuie primejdiilor pe femeia care i-a dăruit doi copii și care e fără prihană.

Pe cînd Virginia asculta înduioșată frazele care curgeau cu o intonație de suferință, Cintia fierbea de indignare socotindu-l prefăcut și mincinos. De cîteva ori l-a întrerupt vehement, tulburînd ritmul spovedaniei și stricîndu-i efectul. Toma se stăpînea, tăcea, lăsînd pe Virginia să o admonesteze, apoi continua în aceeași cadență.

— Motive și argumente și explicații se găsesc totdeauna cînd e vorba de cocoloșit o faptă rea, interveni iar Cintia cu energie. Cu cît mai rea fapta, cu atît mai bogate explicațiile. Ginia și copilașii ei însă nu așteaptă motivări psihologice ci o dezmințire scurtă, singura care poate să-i salveze. Prin urmare...

— Prin urmare abuzezi de răbdarea mea, Cintia ! zise Pahonțu deodată aspru. Într-un ceas tragic al existenței noastre d-ta ne încurci cu argușii minore !

— Da, observ că te încurc ! răspunse ea ironic. Fiindcă pe mine nu mă poți ameți cu excursii literare ieftine ca pe ființa asta care te iubește și tremură pentru soarta ei și a copiilor d-tale !

— În orice caz deocamdată sînt acasă la mine și te rog...

— Poftim ! Măcar de-ai rămînca acasă la d-ta !

Cintia plecă furioasă. Trebui să treacă un interval ca Pahonțu să-și reia firul. Nu-l mai întrerupse nimeni. Vorbi mult și se silea să fie convingător. Virginia asculta cuminte, cu ochii în gura lui, ca și cînd ar fi auzit cuvinte de miere. Nu înțelegea cuvintele dar din sunetele ce-i ciocăneau timpanele cu unde asidue se deslușea în mintea ei tot mai mult că toate acestea nu sînt decît minciuni mari și grele care se așează una peste alta ca niște pietre de moară ca să-i strivească inima. Lacrimile începură să-i pănînjenească ochii, să-i umezească obrajii, să le simtă amărăciunea sărată în colțurile gurii. Într-un rînd auzi foarte clar că el va avea grijă de copii, de educația lor, că vor rămîne totdeauna prieteni buni, că ea să facă cererea de divorț pentru părăsire de domiciliu și nepotrivire de caracter...

Într-un tîrziu însă tresări auzind alt glas :

— Doamnă, doriți să servim masa ?

— Da... da... numaidecît, fetițo...

Se ridică încercînd un surîs pe subt pojghița de lacrimi. I se părea că apariția jupînesei, cu anunțarea cinei a risipit un coșmar, că în sfîrșit se poate întoarce în viața reală. Dar îndată ce se retrase servitoarea, se sculă și Toma rostind cu un glas necunoscut, un glas parcă de proces-verbal :

— Atunci, dragă Ginio, sîntem înțeleși ?... Dealtfel eu am să mai viu, să stabilim toate amănuntele... Așa !... Acuma însă...

— Cum, vrei să pleci, Toma ? zise Virginia deodată cu o spaimă sugrumătoare.

— Îți închipui că, după toate astea, n-aș mai putea să..., făcu el zîmbind duios. Am să mă retrag la un hotel pînă ce...

Virginia parcă numai în clipa asta ar fi pătruns adevărul întreg. Cu o durere cruntă șopti :

— Toma, iubitule... nu mă părăsi !... Fie-ți milă... cel puțin de puișorii noștri.

Pahonțu, atins de chemarea sfîșitoare, îi ocoli privirea și răspunse ostoitor :

— O... Ginia... te rog... fi cuminte... Curaj !... La revedere !

Îi luă mîna și i-o sărută. Pe cînd atingea mîna cu buzele, o auzea murmurînd înecat :

— Nu pleca, iubitule... nu... nu...

Se retrase foarte grăbit, ca și cînd n-ar mai fi putut să-i asculte durerea. Virginia stătea țintuită locului și numai buzele-i șopteau fără glas :

— Toma... Toma... Toma...

Cînd în sfîrșit se auzi ușa vestibulului închizîndu-se, femeia se cutremură din creștet pînă în picioare și se prăbuși neputincioasă între scaune.

6

Prietenii și cunoscuții au aflat că Pahonțu divorțează, că s-a mutat la hotel, că se supără cînd e întrebat și se înfurie cînd i se oferă povețe. Vreo două săptămîni lumea a mai căutat motivul adevărat, adică femeia din pricina căreia își părăsește familia, pe urmă s-au ivit alte scandaluri care au aruncat uitarea peste afacerile în definitiv intime ale lui Pahonțu... El însă continua a fi excitat, arțăgos, agresiv, ca și cînd despărțirea i-ar fi zdruncinat echilibrul vechi. Era, desigur, și o parte de artificiu în noua atitudine adoptată prin care voia să se apere mai bine de mulțimea indiscreților. Dar era și un dor imposibil de stăpînit care îl acaparase și-l mîna înainte parcă pleznindu-l neîncetat cu un bici de foc. Sfîrșită părea epoca somnolentă cînd nu cuteza să-și clarifice gîndurile și mai ales ascunzîndu-se după paravanul destinului nebulos. Acuma privea lumea în față, vedea calea pe care trebuie să meargă și în zare îi lucea ținta pe care o va ajunge.

„Am pierdut anii cei mai buni pentru că n-am avut o călăuză, își zicea. Unde aș fi eu azi dacă aș fi avut norocul s-o cunosc acum zece ani ?"

Numai gîndindu-se la Cristiana își simțea energiile înzecite.

Din partea Virginiei n-avea teamă de complicații. Suferea și va mai suferi cîtva timp, apoi se va consola. Îi rămîneau copiii, un ideal în viață. Mai tîrziu cine știe... Firește, deocamdată era prăpădită. Plîngea necontenit și-i scria în fiecare zi să se întoarcă acasă. Toma a mai fost de cîteva ori prin strada Pietății, să-și strîngă lucrurile per-

sonale, să-şi ia anume documente, manuscrise, cărţi şi mai ales să o convingă pe ea definitiv şi să o liniştească.

Prezenţa lui într-adevăr o liniştea puţin, dar fiecare nouă plecare era o nouă tragedie. A încetat să se mai ducă. Atunci îndemnată de Cintia care îl ura de moarte şi-l disprețuia, Virginia s-a plîns d-nei Rotaru. Toma fu nevoit să ţină piept unei scene de moralizare din partea d-nei Rotaru şi să se supere ca s-o termine. A sosit în primele zile tatăl Virginiei de la Alba Iulia pe care Cintia îl chemase telegrafic în speranţa că bătrînul moţ va şti să silească pe bărbatul ticălos să se întoarcă acasă. Iacob Stoica a plîns împreună cu Virginia, dar nici n-a vrut să vază pe Pahonţu, socotind că e mai bine c-au scăpat de el, căci ea îşi va găsi norocul ei, mai bun...

Dealtfel Pahonţu nu mai era deloc preocupat de ce lăsa în urmă. Viitorul îi interesa. Divorţul va şti el să-l urgenteze. Mai mult era îngrijorat de Cristiana. Nu vorbise cu ea niciodată despre căsnicia ei. Numai de la d-na Teleman ştia că e nefericită şi vrea să părăsească pe Belcineanu. Totuşi era absolut sigur că va fi soţia lui. Asta a rîvnit-o din primul moment, chiar dacă n-a îndrăznit să o recunoască nici în gînduri. De cînd însă el a făcut pasul hotărîtor, era grăbit şi se frămînta cum ar contribui şi la eliberarea ei. Excludea, ca ceva inelegant, posibilitatea de-a discuta cu ea astfel de lucruri. Era foarte prudent şi de teamă să nu dea de bănuit. Credea absolut necesară cea mai desăvîrşită discreţie. Nimeni să nu ştie de iubirea lor decît în ziua cînd se vor uni în faţa lumii. Era parcimonios cu vizitele în casa Belcineanu tocmai din pricina asta. Mai uşor se ducea pe la d-na Teleman unde se întîmpla să întîlnească pe Cristiana. Faţă de d-na Teleman era mai deschis, vorbea despre toate cu atît mai bucuros că avea impresia că vorbeşte indirect cu Cristiana însăşi. Totuşi nici acolo nu întreba niciodată despre ea, nevrînd să pară că încearcă să profite de prietenia lor; se mulţumea cu ce i se spunea...

Abia în preajma deschiderii noului parlament s-a prezentat iar la d-na Teleman ca şi cînd ar fi fost pentru o tăifăsuială politică.

— Se poate, domnule Pahonțu, să mă ocolești tocmai cînd ai în familie evenimente atît de grave ? exclamă Iuliana văzîndu-l. Ai divorțat, adevărat ?... Așa am auzit, mi se pare chiar de la Belcineanu...

După cîteva replici, n-a mai insistat nici ea, nici el. Dar peste vreo jumătate de oră, cînd s-au epuizat într-adevăr și culisele politice, d-na Teleman a spus deodată, parcă demult îi stăteau pe limbă :

— Uneori, vezi, înțelegi și mișcarea femenistă... D-voastră, bărbații, sînteți liberi pe hotărîrile d-voastră în orice împrejurare, pe cînd femeia... ah ! Cîte nedreptăți trebuie să îndure !... Mă gîndesc la sărmana noastră prietenă... Se pare că e sortită să sufere toată viața...

Îi povesti cu lux de amănunte o explicație, foarte demnă, civilizată dealtfel, dintre soții Belcineanu, zilele trecute. S-a nemerit să fie și ea de față. O rugase Cristiana să stea. Au fost iar de acord că nu mai poate continua căsnicia și că ea trebuie să-și croiască altă viață, dar el o ruga iar să mai aibă răbdare numai o lună, să scape de validări, să se calmeze frămîntarea politică cel puțin în ce-l privește. I-a dat cuvîntul de onoare că are gata scrisoarea și că i-o va preda la ziua promisă. Un început de împlinire a și făcut mutîndu-și cancelaria de avocat din casa Cristianei încă dinainte de-a veni la putere, încît plecarea lui să fie mai ușoară... Totuși Cristiana era desperată, pierduse răbdarea și credea că are s-o poarte așa cu amînările la infinit. Desigur, ar fi putut intenta acțiunea de divorț și fără învoirea lui, dar astfel procesul risca să dureze ani de zile, iar ea însăși să îndure toate șicanele și mizeriile, toate răzbunările meschine ale unui om care nu cunoaște mila cînd e în joc un interes al lui...

— Odios personagiu ! mormăi Pahonțu morocănos.

Începu să urască pe Belcineanu ca pe un dușman personal. Îi forfoteau prin minte numai răzbunări romantice, prin care să-l oblige să se poarte cavalerește cu Cristiana. Mai cu seamă însă îl bătea gîndul să-i caute pricină, să-l provoace la duel și să-l ucidă, pedepsindu-l astfel pentru tot trecutul și, în același timp, dobîndind pentru Cristiana libertatea întreagă și imediată... Rîdea pe urmă singur de trubadurismele acestea și-și zicea că iubirea i-a încurcat mințile...

Dealtminteri purtarea lui Belcineanu față de Cristiana se asemăna cu aceea față de Toma. În paralelismul acesta se revela poate o voință de sus sau o predestinare, se gîndea Pahonțu. Propunerea de odinioară, în casa lui Teofil, pe care i-a repetat-o pînă ce a venit la putere cu o insistență obositoare, a ajuns la scadență, dar n-a fost onorată. Deși se jena, văzînd că nici măcar o aluzie nu-i mai face, i-a amintit dînsul. Întîi Belcineanu, aproape vexat că n-are încredere în cuvîntul lui, i-a explicat că pînă după alegeri nu se poate lucra nimic serios. A doua oară, la revelion la Sinaia, a răspuns glumeț că răbdarea trece marea, adăogînd mai diplomatic că afacerea e de resortul șefului guvernului și că are să vorbească negreșit cu șeful la momentul cuvenit...

Pînă acuma, hărțuit numai de necazurile lui sufletești, Pahonțu lăsase de fapt pe al doilea plan propunerea lui Belcineanu. Numai de cînd, despărțindu-se de Virginia, și-a clarificat viitorul și a prevăzut că se va însura din nou, obținerea unui subsecretariat de stat, dacă nu chiar a unui portofoliu ministerial, a devenit o preocupare pentru dînsul. Se gîndea că fosta soție a unui ministru s-ar putea simți coborîtă măritîndu-se cu un bărbat care n-a fost nici o jumătate de ministru. El, firește, se credea superior tuturor miniștrilor prin talentul său, iar de cînd *România* s-a impus și a devenit cunoscută în cercuri largi, declara cu mîndrie că el are misiunea cea mai nobilă, deasupra miniștrilor, anume aceea de îndrumător și educator al opiniei publice. Mandatul de deputat i-a fost folositor numai pînă și-a realizat visul de-a avea ziarul său. Prin participarea la ședințele Camerei a putut să-și facă relații în lumea politică și conducătoare a României. Poate că și acestea au contribuit la lansarea gazetei. În orice caz *România* a ajuns, într-un timp relativ scurt, printre cele mai răspîndite ziare și mai cu seamă cu faima de incoruptibilă încît avea o influență puternică asupra cititorilor. Pahonțu personal nefiind lacom de bani a impus și ziarului o corectitudine pe care a simțit-o îndată toată lumea. *România* putea greși în aprecieri sau critici, dar totdeauna de bună-credință. De aceea nici variațiile de atitudine nu erau suspectate ca interesate.

Pe urmă tot el revenea şi-şi zicea că atribuie Cristianei un suflet mărunt crezînd-o capabilă să-şi orienteze iubirea după mărimea socială întîmplătoare a omului. Subsecretariatul îi trebuia întîi pentru că Belcineanu i l-a propus şi nu admitea să fie prostit şi înşelat, şi numai în al doilea rînd pentru a mai urca o treaptă în ierarhia socială.

Cîteva zile după ce se terminară validările care dealtfel s-au făcut relativ calm, Pahonţu căută să aibă negreşit o explicaţie cu Belcineanu. Nu putea tolera să fie purtat cu vorba şi batjocorit, cum părea că vrea să facă soţul Cristianei. Fiindcă în ultimul timp avea impresia că îl evită puţin, Pahonţu nu a mai luat o întîlnire dinainte, de la care să se poată eschiva, ci a picat într-o zi la minister tocmai cînd aflase că Belcineanu e singur. Ca niciodată, Toma l-a întrebat direct şi fără sfială, dacă şi pînă cînd va mai trebui să-i reamintească promisiunea cu subsecretariatul pe care-l dorea odinioară... Belcineanu l-a întrerupt cu zîmbetul superior pe care-l arbora acuma permanent, dar şi plictisit şi acru :

— Dorinţa d-tale, dragă Pahonţule...

Şi tonul şi înfăţişarea ministrului îl înfuriară. Se stăpîni totuşi şi-l întrerupse la rîndul său, de asemenea zîmbitor, dar cu o impertinenţă calculată să restabilească egalitatea :

— Dorinţa mea ?... Te înşeli, dragă Belcinene... (Ministru tresări.) Să nu inversăm rolurile ! A fost dorinţa d-tale insistentă, repetată... Pe care eu, chiar în principiu, am acceptat-o cu dificultate şi abia după o gîndire de... de şapte ori douăzeci şi patru de ore... Ştii, asta ca să fixăm poziţiile !

În primul moment Belcineanu se gîndise să-l poftească scurt afară, pe urmă, să continue cu „d-voastră", dar sfîrşi prin a-şi îndulci zîmbetul şi a continua cu o vioiciune prietenească, parcă nici n-ar fi observat impertinenţa :

— Da, da... Exact... Nu era nevoie să-mi reaminteşti... Dar mai trebuie să ai răbdare, să ţii seama de împrejurări... Abia de trei luni sîntem la putere, aşa că n-ai de ce să te alarmezi... Nu e vorba de un post de şef de biurou, ci de o creaţie de mare răsunet, cu repercusiuni importante chiar asupra guvernării dintr-un anume punct de vedere. Primul ministru trebuie să chibzuiască, să consulte, să...

Într-o jumătate de oră nu i-a mai dat totuși nici măcar o promisiune. S-a spălat pe mîini cu primul ministru, dar așa fel încît Pahonțu n-a găsit motiv de supărare, ba dimpotrivă s-a crezut obligat a recunoaște că trebuie să fie liniștit, să spere, în sfîrșit ca un solicitator oarecare... Numai după ce a plecat a băgat de seamă că a fost îmbrobodit cu frînze și că jumătate conversația s-a pierdut cu ghiciosul guvernului la Făgăraș, unde, după ce a luat întreaga listă, unul din deputați, un preot, a murit brusc, tocmai cînd se pregătea să vie la validare, așa că vor trebui făcute alegeri noi care vor fi însă mai grele, căci opoziția are să-și concentreze acolo toate sforțările și pierderea unei alegeri parțiale la începutul guvernării ar fi o catastrofă: șeful guvernului a dat sugestia să candideze chiar Belcineanu, ministrul de interne, mai ales că în județul lui s-au pierdut două locuri și a rămas pe dinafară un devotat care ar fi foarte trebuincios în Cameră.

Pahonțu rămase mai hotărît să clarifice lucrurile, și, dacă intenția de tragere pe sfoară se dovedește, să rupă relațiile cu Belcineanu. Peste vreo săptămînă, în timpul discuției la *Mesagiu*, apăru pe banca ministerială președintele Consiliului. Toma se apropie de capul guvernului să-l salute. Socotindu-l om de talent și mai ales că *România* a avut în general o atitudine cavalerească față de partidul național și nu i-a făcut dificultăți inutile, primul ministru îl simpatiza. După cîteva cuvinte Pahonțu găsi momentul binevenit să-l felicite pentru frumoasa idee de-a acorda propagandei și culturii rolul de căpetenie ce trebuie să-l aibă în statul românesc.

— Vorbesc, domnule președinte, ca un modest muncitor cultural! adăogă dînsul mai umflat, deși vorbea în șoaptă ca să nu deranjeze ședința. Sînt sigur că instituția pe care vreți s-o înființați va avea o influență mare asupra creației românești în toate domeniile spirituale. Se simțea nevoia unui organism care să răscolească și să stimuleze energiile creatoare. Subsecretariatul pe lîngă președinția Consiliului va putea strînge și grupa și organiza presa, artele, literele, științele, dar mai ales...

— Nu pot primi felicitările, domnule Pahonțu, fiindcă absolut nimic nu e adevărat din tot ce-mi spui ! zise președintele amabil dar serios. Ai fost indus în eroare !

— Cum se poate, domnule președinte ? protestă deputatul. Dar știrea mi-a fost dată chiar de un ministru și nu acuma, ci dinainte de-a veni la putere. Mi s-a numit și persoana subsecretarului...

— Nu, nu ! reluă primul ministru. Ar trebui să știu și eu, nu-i așa ? Ei bine, eu nu văd foloasele etatizării culturii și sînt francamente ostil unei propagande oficiale în materia aceasta. Pentru politică, da, dar asta se poate face cu mijloacele actuale. Artele însă și literatura și știința trebuie să rămîie libere, independente ca să poată înflori. Statul nu produce decît lucruri hibride cînd se amestecă în cultură... Cum vezi cu nu mă împac nici măcar cu ideea ! Așa că n-aș putea tolera să se înființeze o instituție parazitară numai ca să-mi plasez un partizan, chiar dacă ar fi vremuri bune cu finanțe înfloritoare. Din nenorocire, știi prea bine, luptăm cu destule greutăți ca să putem face față nevoilor celor mari. Pentru experiențe nu e momentul...

— Atunci s-a abuzat vorbindu-mi-se în numele d-voastră, fiindcă am fost asigurat că tocmai d-voastă, domnule președinte, aveți ideea înființării subsecretariatului propagandei îndată după alegeri ! insistă Pahonțu. Vă rog să mă iertați atunci... Totuși eu persist a crede utilă o instituție mare, serioasă, care să unifice sforțările individuale ale creatorilor de valori românești. În alte țări s-a și realizat și rezultatele...

— Artele și știința n-au profitat nimic, întrerupse premierul indulgent. Cel mult guvernele respective au cîștigat o aureolă falsă de protectori ai culturii...

A doua zi apăru în *România* o informație răutăcioasă despre Belcineanu. A fost remarcată, iar Belcineanu s-a alarmat. Mai ales că venea imediat după ce Pahonțu stătuse de vorbă cu primul ministru la Cameră, în văzul tuturor. Pînă acuma, afară de presa de partid, ziarele mari au păstrat o atitudine neutrală, ici-colo chiar binevoitoare. Desigur avea grija să alimenteze nu numai pe reporterii acreditați la interne, dar și pe alți ziariști care-l vizitau și

care strecurau notițele simpatice. Știa, din experiență, că îndată ce un singur ziar va începe să-l atace sistematic, mai curînd sau mai tîrziu vor urma și celelalte.

Pînă să sosească Pahonțu la redacție, a fost căutat de trei ori de șeful de cabinet al lui Belcineanu. Nu l-a chemat la hotel ca nu cumva să fie ascultată convorbirea de portarii indiscreți. Titu Herdelea, spunîndu-i despre telefoanele ministeriale, observă zîmbind :

— Firește pentru notița de azi... E abilă și perfidă și maliționsă... L-a usturat rău... Drept să-ți spun și pe mine m-a mirat. Parcă erați prieteni ?

— Eu sînt prieten cu oricine cît e om de treabă... Cînd însă nu mai e, întorc și eu cojocul... Ciocoiașul ăsta a început să creadă că noi sîntem la cheremul lui, parcă m-ar fi cumpărat cu mandatele lor... Ei, am să-i arăt că sîntem independenți. Trebuie zgîlțîit să se trezească din beția atotputerniciei !

Herdelea nu mai zise nimic. Nu-i plăceau asemenea subite schimbări la față care totdeauna aveau pricini personale. Ziarul trebuie să servească interesele generale, nu ale individului, chiar proprietarul. Dar nu voia să se amestece. De cîtva timp nici nu mai făcea observații, de cînd Pahonțu a devenit arțăgos și nu mai tolera contraziceri. (A fost o ciocnire mai aprigă între ei, deunăzi, din pricina Virginiei, cînd Titu, cu un curaj neobișnuit la dînsul, i-a spus verde că s-a purtat murdar.)

Pahonțu fierbea împotriva lui Belcineanu. Se asmuțea singur și-i descoperea toate defectele și păcatele. Azinoapte a schițat în gînd un articol în care îl prezinta ca o pată rău mirositoare a unei guvernări care ar debuta altfel promițător. Se așează să-l scrie. Telefonul zbîrnîi curînd. În receptor răsună glasul lui Belcineanu, mieros și afabil ca odinioară, înainte de-a se înscăuna la putere :

— Bine, dragă prietene, ce s-a întîmplat ? Văd în *România* o notiță care...

— Da.. Și ? întrerupse Pahonțu hîrîit.

— Ei bine, nu pricep nimic ! zise Belcineanu. Te credeam prieten...

— Aa, prieten ? strigă Toma cu un rîs nervos. Un prieten în orice caz pe care-l poți minți și înșela și trage pe

sfoară, pe care-l cumperi cu o promisiune şi-l prosteşti cu o propunere ?

— Pardon, ţi-am repetat şi acum cîteva zile că...

— Sînt lămurit, domnule Belcineanu ! continuă Pahonţu triumfător. Am fost dealtfel din primul moment. Am ştiut ce urmăreşti. Înadins te-am lăsat să văd pînă unde ai să mergi cu mistificarea folositoare pentru d-ta !... Ei bine, cu astfel de prietenie nu înghit, excelenţă ! Mă lipsesc !... Eu nu sînt slugă, onorate domn ! Eu sînt stăpîn, domnule, şi nu stăpin trecător ca d-ta !... Eu nu mă ciocoiesc în nici un fel fiindcă stau pe picioarele mele !... Nimeni nu şi-a bătut joc de mine fără să fi primit replica cuvenită, domnule Belcineanu ! Firește, la timpul său !... În sfîrşit a sosit şi timpul d-tale ! Iar replica va fi tot atît de delicată cum a vrut să fie batjocura d-tale !... Aşa, domnule !... Şi cu asta s-a isprăvit !

La celălalt capăt al liniei Belcineanu, de cînd Pahonţu a început să ridice tonul, a aşezat domol receptorul pe furcă de teamă să nu-i fie dat a asculta şi înjurături. Cu ziariştii ăştia te poţi aştepta la orice. Pahonţu n-a observat că vorbeşte singur decît la urmă cînd aştepta o ripostă şi nu venea nimic.

— Să te ia dracul ! bufni dînsul trîntind receptorul. Atît mai bine !

Se mai învîrti puţin prin biurou şi se porni mai însetat la scris. Îi venise şi titlul : „Mistificatorul"... Nu pomenea deloc numele lui Belcineanu şi nu întrebuinţa nici o vorbă grea. Totuşi a doua zi articolul a făcut senzaţie şi a fost comentat în fel şi chip.

Abia peste vreo trei zile îşi puse întrebarea dacă lupta pornită contra lui Belcineanu n-a nemulţumit şi pe Cristiana sau dacă nu-i va provoca vreun neajuns. Se spăimîntă. Ar fi trebuit s-o consulte întîi, nu să o ia prosteşte... Se hotărî să meargă la d-na Teleman, să o întrebe. Pe la amiază se pomeni la telefon cu însăşi Cristiana :

— Îţi mulţumesc !... Ştiu că pentru mine faci !...

— Sînt fericit ! murmură dînsul. Mă mustram că nu te-am prevenit cel puţin...

— Poimîine merg la Iuliana... Vino şi d-ta !

Toma rămase cu receptorul la ureche parcă ar fi vrut să prelungească ecoul unei bucurii...

CAPITOLUL VII

PRIGOANA

1

— Bravo, frate Pahonțule ! În sfîrșit pe linia dreaptă ! strigă Dolinescu așezîndu-se în fața lui, lîngă biurou. De vreo două săptămîni ziarul tău mi-e mai simpatic !

— De cînd cu Beleineanu ? zîmbi Toma satisfăcut.

— Cum ai putut să-l cocoloșești atîta vreme și aproape să te guduri pe lîngă el ? se miră Dolinescu cu privirea-i țăioasă. Nu te-am înțeles... E prototipul politicianului de azi, o mașină de tocat vorbe goale și minciuni grosolane, o pacoste cu doctrină care, numai din pricina lașității, îmi închipuiesc, nici măcar nu fură ca să-l poți înjura mai apăsat !... Firește, nu înțeleg nici cum v-ați înfrățit acuma, din senin... Dar asta-i altă socoteală ! Plăcut e că v-ați înfrățit !... Văd că te întuneci, frate-meu ! Nu, te rog ! Nu te supăra ! Altceva am cu tine ! Lucruri serioase ! Nu te formaliza pentru o glumă proastă tocmai acum !

Ironia rece nu numai din cuvintele și tonul lui Dolinescu dar privirea, zîmbetul și toată înfățișarea care o încadrau, enerva pe Pahonțu acuma mai mult ca altădată. Se simțea la întorsătura cea mai gravă din viață. De-atîtea ori în trecut și-a închipuit că o clipă îi va hotărî soarta. Toate acelea au fost jucării. Acuma e criza cea mare, după care nu mai poate urma decît fericirea sau moartea. Dolinescu chiar dacă ar ști ce se petrece în sufletul lui, n-ar putea pricepe. El n-a avut nevoie să lupte decît cu lumea de-afară, niciodată cu sine însuși. Aerul de suficiență mo-

rală și de superioritate boierească făceau pe Pahonțu să zerișnească :

— Nu, nu !... Spune, Barbule, cele serioase ! Sper că te vor prinde mai bine cu ironia ieftină !

Dolinescu, după o întrevedere cu Utalea, care se dovedea într-adevăr devotat fraților de cruce, hotărîse să candideze la Făgăraș. * Vacanța s-a declarat oficial deunăzi și s-a fixat și data alegerii parțiale peste vreo șase săptămîni.

— Nu vreau să-ți cer sfatul, reluă Dolinescu puțin de sus. Dealtfel rîndul trecut m-ai aprobat. Hotărîrea mea e definitivă. Planul de campanie e stabilit în toate amănuntele. Toți vom lupta cu ultima energie pentru izbîndă. Sînt sigur de victorie. Patru săptămîni nu ne vom mișca din satele Făgărașului. Fiecare român va fi dăscălit. Nu cerem voturi, ci adeziuni. Oamenii trebuie să meargă cu noi din convingere și să rămîie credincioși toată viața !

— Distincție cam bizantină ! observă Pahonțu. În definitiv și pentru voi rezultatul e totul, ca și pentru ceilalți !

— Mulțumesc de compliment, frate-meu, dar nu vreau să mă cert ! făcu Dolinescu repede. E o luptă grea. Marea noastră probă de putere. Adversarii nu ne vor cruța. Și sînt mulți. Trei partide de opoziție cu organizații solide, plus guvernul. Am auzit că va candida primul ministru sau Belcineanu al tău. Vor să ia alegerea cu orice preț. O cădere pentru guvern ar însemna compromiterea guvernării și mai ales scurtarea ei... Cum vezi, nu sînt perspective trandafirii și avem nevoie de toate sforțările ca să biruim totuși împotriva tuturor. Noi nu ne speriem de greutăți!

* Contextul în care romancierul amintește hotărîrea „fraților" de a participa la alegeri este revelator pentru esența noilor relații („după o întrevedere cu Utalea"). Sugestiile erau formulate încă din capitolul precedent, în care finanțarea din umbră a mișcării este legată direct de același Utalea, „marele financiar și om de afaceri". (*supra*, p. 234). Prin inegalabila sa artă compozițională, Rebreanu izbutește să surprindă un fenomen acut al vieții politice interbelice, sugerînd caracterul de clasă al mișcării de tip fascist. Ideea revine, ca un laitmotiv, pe parcursul romanului („Așa sînt ăștia... n-ai băgat de seamă ? Toți oamenii cu bani mulți parcă seamănă între dînșii...", Titu Herdelea, *infra*, p. 296).

Dictonul vechi : cu cît dușmanii sînt mai mulți cu atît gloria e mai mare !...

După obiceiul său vorbea repede și mult. Pahonțu asculta fără mare atenție. El era preocupat de ale lui și de un răstimp se lăsa copleșit. Dolinescu se opri singur întrebînd :

— Ei, ce zici, frate Pahonțule ?

— Nimic !... Din moment ce spui că ai hotărît irevocabil...

— Sigur ! zise Dolinescu. Dar părerea și concursul tău mă interesează.

— Mai mult concursul decît părerea, știu, mormăi Pahonțu.

— Ești rău dispus, frate-meu ! Am băgat de seamă... Totuși contez pe tine. Ești doar de-al nostru în înțelesul cel bun !...

Cîteva minute și se sculă să plece. Mai înainte însă trimise servitorul să cheme pe Ionescu A. Ion, care-l însoțea și care trecuse în biuroul lui Herdelea, să-l aștepte.

— Sper că nu ești supărat și d-ta pe mine ? îi zise Toma. Îmi ajunge Cintia !... Ai văzut de ce n-am putut nici să promit, nici să refuz să vă cunun ! Crede-mă, prietene, am suferit și eu destul, și voi mai suferi !... Titu îmi spunea că vă cunună el cu Virginia... Foarte bine. Îmi pare rău că nu voi fi la nuntă.

Ionescu fusese mai mult mîhnit decît supărat cîtă vreme n-a știut de ce se codea Pahonțu. Pe urmă a trebuit să-l evite din cauza Cintiei. Răspunse puțin trist :

— Cununia noastră e buclucașă... Abia fixarăm data și iată că trebuie s-o amînăm din nou pînă după alegerea de la Făgăraș, adică pînă după Paști...

Apoi Pahonțu rămase singur și puțin îndoiosat ca și cînd l-ar fi năpădit amintirile vieții burgheze cu fericirea ei blîndă și caldă pe care nici o zguduire n-o poate tulbura. Farmecul trecutului îi apărea cu atît mai dulce cu cît viața lui prezentă era mai singuratecă și mai zbuciumată...

N-a putut rezista mai mult de două săptămîni la hotel unde zgomotul și gălăgia îl țineau într-o încordare nervoasă insuportabilă. Și-a găsit în strada Elena un mic apartament pe care și l-a împodobit cu toate cele tre-

buincioase pentru odihnă. Avea numai un dormitor, o odaie de lucru cu biblioteca redusă (mare parte o lăsase la Virginia), camera de baie și un foarte mic *hall*-vestibul, cu intrarea direct din stradă. O femeie angajată anume venea de două ori pe zi, la ore fixe, să îngrijească de curățenie. Aici își petrecea Toma timpul liber. Nu mai mergea nicăiri, mai ales seara. Era într-o așteptare mare ca o fecioară în preajma nunții. De la redacție spre casă trecea prin Cișmigiul care, în decorul de iarnă, uneori avea aspecte polare. Strada lui era curată, asfaltată, liniștită, puțin dosnică, cu trotoarele străjuite de castani și salcîmi bătrîni... Nu primea pe nimeni, afară de servitorul de la gazetă și numai cînd era chemat de dînsul. Nici nu-și dăduse adresa nimănui, iar telefonul avea număr secret ca el să poată comunica la nevoie, dar să nu fie deranjat de inoportuni... Își aranjase binișor interiorul, deși se simțea lipsa unei mîini de femeie. Totuși se plictisea acasă. Singurătatea îl apăsa. Devenea prada tuturor gîndurilor și fără putință de apărare. Pînă și gîndul morții îi apărea, misterios și ispititor, nu ca odinioară, pe front, cînd moartea era o vedenie de fiece clipă...

După-amiezile se ducea nesmintit la ședințele Camerei. Acolo, în atmosfera de intrigi, bîrfeli, minciuni, unde se năștcau, se răspîndeau și se îngroșau toate zvonurile care întrețineau în presă și în public pasiunea pentru tot ceea ce e în legătură cu politica, acolo Pahonțu se pomenea luat de vîltoarea în care i se înecau toate grijile... La Cameră, pe faimoasele coridoare și la bufet, rareori o senzație trăiește mai mult de o zi. „Mistificatorul", răsunătorul articol al lui Pahonțu despre Belcineanu și ruperea relațiilor dintre dînșii, au ținut trei zile, pe urmă au trecut pe planul al doilea. Ici-colo cîte-o înțepătură din *România* contra ministrului de interne mai făcea ocolul culoarelor, dar se stingea îndată. Pahonțu cunoștea prea bine acestea. El continua campania pentru marele public cititor în ochii căruia voia să micșoreze și să demonetizeze pe Belcineanu, dacă nu să-l nimicească.

În primele zile ale campaniei s-a așteptat să fie vizitat de anume emisari ai lui Belcineanu. N-a venit nimeni, ceea ce l-a îndîrjit mai mult, arătîndu-i că ministrul se socoate destul de puternic ca să înfrunte atacurile. Alte

ziare nu s-au asociat probabil pentru că nu se aruncau în sarcina ministrului fapte ci numai vorbe și calificative... De aceea a fost mirat, în după-amiaza zilei cînd a fost vizitat la redacție de Dolinescu, pomenindu-se la Cameră, în timpul ședinței, cu un bilețel de la Teofil Drugeanu care-l ruga să-l întîlnească într-o anume sală unde-l aștepta. Deși Teofil, de la începutul campaniei din *România*, nu l-a mai căutat și a evitat să-i vorbească, dealtfel ca și alți cîțiva prieteni apropiați ai lui Beleineanu, Pahonțu n-a pregetat să meargă la întîlnire, să afle ceva mai ales despre reacțiunile intime ale ministrului.

— Mă faci conspirator ca să nu te simtă patronul că te întîlnești cu mine sau te-a trimis chiar el ? zise Pahonțu batjocoritor.

Tînărul Drugeanu răspunse calm și pe un ton moralizator care irită îndată pe Pahonțu. Lui Beleineanu i-e indiferentă campania de meschinării, dar lumea străină nu înțelege cum se poate preta un om de talent la astfel de procedee.

— Ascultă, Teofile ! întrerupse aprins Pahonțu. Tu nu-ți dai seama că exagerezi ? Că-ți permiți lucruri pe care nici o prietenie nu le scuză ?... Te-am iubit și te-am prețuit și ți-am primit descoperirile obiecțiile cînd izvorau din convingeri adevărate... Dar tu acuma vorbești dintr-un servilism nedemn de tine, Teofile !

— N-are a face servilismul aici, zise Drugeanu liniștit. Dar pentru că vorbești de servilism, apoi servil e tocmai sistemul de-a fi azi prea plecat și mîine prea lanțoș. Omul corect găsește veșnic linia demnității firești !

— Atunci, băiete, tu n-ai găsit-o, să știi ! strigă Pahonțu. Și nu-ți permit să-mi faci tu mie morală și să mă înveți cum să-mi conduc ziarul ! Sînt liber pe acțiunile mele. Cui nu-i place, atîta pagubă !

— Nu țipa că nu mă impresionezi, ripostă Teofil mereu calm. Prietenul adevărat trebuie să-ți spuie nu ceea ce face plăcere, ci adevărul ! Prietenul adevărat nu te lasă să dai în gropi, să....

— Ei bine, eu mă lipsesc de astfel de prieteni ! răcni Toma văzînd roșu. Eu nu primesc ofense subt pretext de prietenie pentru a proteja un incorect !... Nu permit să-mi fie pusă la îndoială rectitudinea profesională ! Ai înțeles,

domnule ?... Ei, atunci s-auzim de bine ! D-ta rămîi cu Belcineanu, iar eu îmi urmez calea !

Se înfuriase de tot. Ca și cînd n-ar mai fi putut răbda discuția, se întoarse brusc și, fără să-i dea mîna, ieși cu niște pași grei, bocănitori, trîntind ușa. Teofil îl urmări cu privirea zicînd disprețuitor :

— Convingerile tale se știe cît prețuiesc !...

Pe coridor un deputat majoritar, tip de burghez bine hrănit și iubitor de-a umbla cu vorba, opri pe Pahonțu fără să observe că e mînios :

— Ai auzit ? La Făgăraș, din partea noastră, candidează Belcineanu din ordinul șefului... Bine stăm dacă trebuie să sară însuși ministrul de interne !

Pahonțu îl măsură o clipă parcă i-ar fi vorbit într-o limbă necunoscută. Apoi izbucni ca și cînd i s-ar fi luminat gîndurile :

— Belcineanu candidează ?... Atunci d-aia venea bunul meu prieten să-mi ofere sfaturi !... Va să zică i-e frică !... Uite prietenii !... Nu-mi mai trebuie prieteni ! Dușmanii sînt mai statornici !... Nu-i așa, domnule ?

Deputatul uluit bolborosi cu o schimonositură care voia să fie surîs :

— Just... foarte just... Ferește-mă, Doamne, de prieteni !

2

Peste trei zile, vineri, în incinta Camerei, șezînd liniștit la locul său și ascultînd cu gîndurile aiurea un discurs de duzină, Toma își aduse aminte, parcă i-ar fi șoptit cineva, că trebuie să plece imediat la d-na Teleman. Era singura lui bucurie în timpul din urmă. S-ar fi dus în fiece zi dacă nu i-ar fi fost rușine. Nu se anunța. Voia să aibă totdeauna o surpriză, chiar neplăcută cînd nu găsea acasă pe nimeni. Spera necontenit că va găsi și pe Cristiana, ceea ce s-a și întîmplat de două ori. Astfel fiecare drum era cu emoție și cu o vrajă nouă... Firește, inima îl îndemna de multe ori să dea de știre ca eventual d-na Teleman să dea știrea mai departe. Îi era frică să nu o supere. Ar fi fost o catastrofă dacă ar fi pierdut acuma

favoarea acestei femei înțelegătoare. Ar fi însemnat să piardă orice nădejde de-a mai vedea pe Cristiana...

Bătrînul fecior îl întîmpină cu figura rubicondă discret voioasă și-l introduse în salonașul obișnuit unde apăru curînd și d-na Teleman zicînd cu vioiciune :

— Ce curios ! Adineori, nu sînt nici zece minute, Cristiana mi-a telefonat că are o mică cursă în oraș și pe urmă vine la mine. Și, în locul ei, sosești d-ta !... Parcă v-ați fi vorbit așa de mult se potrivește întîmplarea !

— Poate că am început să dobîndesc și eu darul special al presimțirii, mărturisi Pahonțu zîmbind. Din nenorocire însă nu e în puterea voinței mele ci a întîmplării. Se poate să fi fost într-adevăr un imbold tainic care m-a făcut să părăsesc ședința Camerei poate chiar în momentul cînd se hotăra și ea să treacă pe aici... Precum o taină este tot ce se petrece cu mine din clipa cînd am văzut-o întîia oară...

— Mie mi s-ar fi părut că e o simplă dragoste ! spuse amfitrioana cu o ironie foarte ușoară și simpatică.

— Simplă nu, doamnă ! protestă dînsul.

— Orice iubire e unică și plină de toate tainele și complicațiile pentru cei ce o trăiesc !

— Desigur ! Toți îndrăgostiții își închipuie că iubirea lor e cea mai sublimă aventură din toate timpurile ! recunoscu Toma. Pentru că fiecc iubire adevărată e o nouă descoperire a universului. Mai mult, doamnă ! Sînt unele iubiri, dacă nu toate, care însemnă mari predestinări, atunci anume cînd două ființe se regăsesc împotriva lor înșăși... Nu toți oamenii au bucuria sau durerea asta sau nu în toate viețile...

De cînd și-a mărturisit dragostea Cristianei, îi plăcea să-și disece sentimentele și să le descopere origini supranaturale. Și fiindcă n-avea cu cine să le discute în contradictoriu, se spovedea d-nei Teleman care, prin micile obiecții, îi fertiliza elocvența. În ultimul timp conversația lor se învîrtea necontenit în jurul aceleiași teme care pentru el părea inepuizabilă deși în realitate învestmînta în cuvinte noi lucrurile vechi. D-na Teleman, ca toate femeile, era măgulită să fie depozitara secretelor lui, cu atît mai mult că atunci cînd se afla de față cu Cristiana vorbea numai de lucruri indiferente, deseori numai politică...

Cristiana sosi după vreun sfert de oră și nu se miră găsind pe Pahonțu ca și cînd ar fi știut că trebuie să vie. Un răstimp lichidară banalitățile introductive. Pe Cristiana o interesa ce-a fost la Cameră și dacă Belcineanu s-a văzut pe-acolo. Pe el întrebarea îl jena. Îi aducea aminte că e tot soția lui... Pe urmă deodată Cristiana spuse cu alt glas în care tremura speranța unei bucurii :

— M-a anunțat Mihai că astăzi are să-mi facă o plăcere... Cred că știu despre ce plăcere e vorba și totuși parcă nu îndrăznesc să fiu sigură !

Ceilalți doi știau de asemenea despre ce era vorba, dar se mulțumiră a zimbi înțelegător. Atmosfera părea mulată într-un artificiu chinuitor. Toți trei rosteau cuvinte șterse în vreme ce în sufletul lor se zbăteau altele fierbinți pe care le înăbușeau acolo fie dintr-o discreție exagerată, fie din cauza convențiilor care n-ar tolera exprimarea sentimentelor intime decît cel mult în patru ochi, afară dacă nu subt o formă glumeață. Relațiile dintre ei nu reușiseră încă să se clarifice deplin. Cristiana cu Iuliana între ele aveau intimitățile lor vechi încît își ghiceau și gîndurile din depărtare. Dar, dintr-o sfială puțin firească la o femeie de treizeci de ani, Cristiana nici ei nu i-a mărturisit direct sentimentele pentru Pahonțu și nici intențiile ei pentru viitor. (De altfel nici ea însăși nu era prea sigură.) Totuși, prin simțul natural de divinație al femeilor în materie de iubire, Iuliana a urmărit evoluția ei parc-ar fi citit într-o carte deschisă. Accentuarea nemulțumirilor ei casnice coincidea cu apropierea de Pahonțu. Belcineanu n-a devenit mai rău sau mai bun de cum a fost întotdeauna, numai Cristiana îl vedea acuma prin alți ochelari... Astfel d-na Teleman era obligată, ca una care se afla mai în intimitatea fiecăruia, să fie o trăsătură de unire între două inimi, cum își definea ea însăși rolul spre a-l putea juca fără a se simți stînjenită de alte considerații.

După o tăcere confuză care s-a suspendat în aer pe urma cuvintelor Cristianei părea că e nevoie de o replică sinceră, sigură, capabilă să încălzească și să alunge artificialitatea. Iuliana îi zise deodată ca și cînd ar fi lăsat deoparte pe Pahonțu și ar fi fost numai ele singure :

— Ar fi timpul să-ți redea libertatea, draga mea !... S-ar schimba imediat toate împrejurul tău și sînt sigură că te-ai simți renăscută !

Cristiana își alunecă fără voie ochii peste Pahonțu și zări pe fața lui o înmărmurire. Mai ales ca s-o risipească, răspunse și ea parcă dezbrăcată de sfiala obișnuită :

— Nici nu mai are motive să mă amîne cu scrisoarea... Au trecut toate termenele și s-au așezat apele politice de care se temea... Afară dacă n-ar vrea să mă șicaneze...

— Sau dacă, față de perspectiva de-a te pierde, nu va fi cuprins de o nouă izbucnire amoroasă și să nu se mai poată despărți de tine, zise d-na Teleman rîzînd și uitîndu-se la Pahonțu.

— În privința asta sînt liniștită, vorbi d-na Belcineanu cu glasul puțin înduioșat ca și cînd ar fi durut-o cuvintele sau amintirile ce se răscoleau. Belcineanu n-a iubit niciodată cu adevărat decît politica. E singura lui pasiune pentru care e în stare să facă orice sacrificii, morale ca și materiale, poate chiar și crime, întocmai cum alții fac pentru iubire...

Toma se gîndea că acuma ar fi prilejul să participe și el la intimitatea ce se țesea și să le povestească motivele pentru care a rupt relațiile cu Belcineanu, mai cu seamă că ele habar n-aveau, dealtfel ca toată lumea, de cauzele adevărate ale conflictului. Se opri la timp gîndindu-se că orice amestec al lui între ei ar fi o nedelicatețe grosolană.

— Ei bine, i s-ar oferi tocmai posibilitatea să se consacre deplin pasiunii lui ! făcu d-na Teleman cu vioiciune.

Convorbirea se menținea persistent în jurul lui Belcineanu, așa că Pahonțu se simțea obligat să tacă mai mult ca altădată. Ca să-l atragă între ele, d-na Teleman se întoarse deodată spre dînsul :

— Într-adevăr, mulți bărbați iubesc politica mai presus de toate în lume... Și d-ta, dacă nu mă înșel, domnule Pahonțu, ai crezut în politică mult sau mai crezi ?

— Am crezut, adevărat, mult, zise el cu glas convalescent. Poate mai cred și azi, firește nu cu atîta intensitate și oarecum în subsidiar, cum se zice în justiție.

Pentru noi idealul vieții e totdeauna o realizare exterioară. Asta e rezultatul educației de milenii : bărbatul să domine pe alții, să conducă pe oameni cu armele sau cu inteligența. Bucuriile inimii sînt socotite distracții trecătoare. Fericirea nu e în tine, în plinătatea sufletului tău, ci în succesele dobîndite asupra lumii... Și totuși fiecare bărbat poate ajunge să-și dea seama că o sărutare e mai prețioasă pentru ființa lui decît cucerirea unei provincii. În viața fiecăruia poate apărea femeia care provoacă criza supremă și care hotărăște nu numai viitorul lui dar uneori al omenirii. E răscrucea cea mare pe drumul vieții. Atunci, femeia aceea și numai aceea nu mai e o distracție sau o aventură sau o dragoste, ci chemarea destinului căreia nu-i poți rezista. Atunci părăsești tot, nu te mai uiți în urmă și nici măcar înainte, ci numai în ochii ei în care se află marea taină a începutului și sfîrșitului, nicîndea nemuririi... Ce importanță mai are atunci politica sau soarta celor din jurul tău ?

— De cînd e lumea îndrăgostiții au fost romantici și vor fi pînă la sfîrșitul lumii, zise d-na Teleman puțin visătoare.

— Desigur ! făcu Toma aproape bucuros că i-a întrerupt divagațiile și totuși continuînd : Totuși nu mă gîndeam la îndrăgostiții de toate zilele pe care extazul apropierii trupești îi face romantici, ci la cei puțini, rari care pornesc cu conștiința clară, ținîndu-se de mînă, pe cărarea destinului...

D-na Teleman era încă sentimentală ca toate femeile în amurgul bătrîneții. Îi plăcea limbajul înflorit, figurat și cu tremurări vocale. Asculta uitîndu-se la Pahonțu, foarte atentă și totuși vădind că nu reține decît muzica cuvintelor pe cînd sensul lor alunecă pe lîngă ea ca picurii de ploaie pe o haină impermeabilă. Din cînd în cînd întorcea furiș privirea spre Cristiana cu un mic gest de admirație. Cristiana însă în colțul canapelei, își răsturnase capul pe spetează de lemn sculptat și privea cu ochii închiși parcă dincolo de tavanul vopsit cu ulei într-o culoare foarte vie. Pahonțu a văzut-o cu coada ochiului și i s-a întipărit ca un desen în inimă curba caldă a gîtului și a bărbiei. O simțea că ascultă cu sufletul și că, pentru ea, ca și pentru el, cuvintele sînt numai clapele care exterio-

zează rezonanțele multiple ale fibrelor străvechi prin care omul comunică direct cu trecutul și viitorul... În salonul călduț, în care înserarea povestea sosirea întunericului, se urzea o atmosferă tainică, blîndă, ca în așteptarea unei revelații...

Deodată, tocmai cînd Cristiana voia să-l oprească parcă n-ar mai fi putut suporta cuvintele care-i răscoleau inima, se deschise ușa și intră bătrînul fecior anunțînd cu solemnitatea cuvenită :

— Domnul ministru Belcineanu !

Glasul servitorului sfîrîică pînza sentimentală care apoi se destrămă de tot cînd, în pragul ușii rămasă deschisă, apăru Belcineanu.

Toți patru abia își stăpîniră o tresărire. Și toți se simțiră cuprinși de panică parcă s-ar fi surprins reciproc asupra unor fapte rușinoase. Pahonțu mai ales găsindu-se față în față cu omul pe care-l denunța cotidian ca pe un răufăcător.

Gazda își reveni imediat și-l întîmpină cu cel mai afabil surîs :

— Ce plăcere, domnule ministru !... N-ai mai venit pe la mine de-atîta vreme... Ar trebui să fiu supărată, dar...

— Dragă Iuliana, tu știi viața mea cît e de agitată din toate punctele de vedere, spuse Belcineanu serios, aproape rece, ca un fel de scuză, sărutîndu-i mîna mai ceremonios ca și cînd ar fi vrut să cîștige timp. Trecînd la Cristiana și sărutîndu-i mîna la fel, continuă explicațiile către d-na Teleman : Nici acuma nu veneam, ca să vezi cît sînt de nepoliticos, dacă nu se întîmpla să aflu că...

Pahonțu se ridicase în picioare, emoționat și jenat. Nu știa ce atitudine să aibă. Își pipăi cravata, se îndreptă puțin din șale și privirile îi alunecau peste tot parc-ar fi căutat un sprijin. D-na Teleman, încurcată și ea oricît avea obișnuința mondenă, ezita dacă trebuie să justifice prezența lui împreună cu Cristiana și aștepta să vază ce va face Belcineanu. Fără nici o șovăire, deși a chibzuit o secundă, și întrerupînd numai puțin convorbirea începută, Belcineanu se întoarse la Pahonțu și-i întinse mîna zicînd incolor și evitîndu-i privirea :

— Ce mai faci ?

Pahonțu se plecă ușor, răspunzînd puțin răgușit :

— Am trecut pe la d-na Teleman să...

Ministrul însă nu-l ascultă și reveni la Iuliana continuînd-și vorba :

— ...astă-seară chiar trebuie să plec în Ardeal... Pentru diseară aveam o înțelegere cu Cristiana și nu puteam pleca fără s-o vestesc... Ți-ai fi închipuit că m-am răzgîndit, zise deodată către nevastă-sa cu un glas în care batjocura predomina fără să rănească. Trenul meu pleacă la șapte jumătate, urmă iar către gazdă. Trebuia prin urmare s-o văd numaidecît. De-acasă jupineasa mi-a răspuns că doamna a ieșit și n-a spus unde. Am știut că aici e refugiul ei...

Complect liniștit și sigur pe sine, termină cu surîsul de superioritate care enerva totdeauna pe d-na Teleman încît observă puțin înțepat :

— Poate că a și avut nevoie de refugiu...

— Acuma însă am să ți-o răpesc, dacă nu te superi, reluă Belcineanu fără a se sinchisi de aluzia ei. Firește, cu consimțimîntul tău, dragă Cristiana, adăogă iar ironic către soția sa. Căci altfel de răpiri, violente și romantioase, la vîrsta mea ar fi cam riscate !

— Fiindcă spui tu, nu te pot contrazice ! răspunse Cristiana ridicîndu-se. În orice caz de data asta te urmez cu mare plăcere !

Belcineanu întoarse capul cu o privire ciudată. Păru că vrea să riposteze, pe urmă cu glasul grav de la început, povesti d-nei Teleman cum a fost silit să candideze el la Făgăraș ca să nu se piardă alegerea acuma, la începutul guvernării, cît e de delicată situația avînd toată opoziția împotriva lui, la care se adaogă și gruparea fraților de cruce, foarte activă și belicoasă, care a invadat de pe acuma toate satele făcînd o propagandă extrem de eficace mai ales printre țărani... Chiar azi a primit niște rapoarte alarmante de la prefectul de acolo și asta l-a obligat să plece imediat la fața locului să ia comanda operațiilor electorale...

— Cînd ești ministru de interne ai destule mijloace de luptă și de convingere ! spuse d-na Teleman surîzînd la rîndul ei ironic. Primejdia nu e chiar așa de gravă !

— La o alegere parțială nu merge cu mijloacele la care faci aluzie, zise Belcineanu serios. Toată țara își concentrează atenția acolo, jurnalele țipă, șefii opoziției fac scandal în parlament și asaltează pe rege cu proteste... Nu e glumă, Iuliana, crede-mă !

Peste cîteva minute Cristiana îi atrase atenția că era grăbit. Își luară rămas bun. El dădu iar mîna cu Pahonțu, dar fără a mai spune ceva. Ea îi zise tulburată și cu glas slab :

— La revedere !

Pe cînd Toma îi săruta mîna ea își apăsă mai îndelung degetele pe gura lui, șoptind aproape imperceptibil, numai din buze :

— În curînd...

— Acuma să mai stai puțin și cu mine, zise d-na Teleman după ce dispărură soții. După fiece întîlnire cu Belcineanu simt nevoia unei primeniri, nu știu de ce...

Pahonțu mai rămase un sfert de oră. Întîlnirea cu Belcineanu pentru el a fost parcă un semn rău. Toată fericirea ce o trăise aici se evaporase lăsîndu-i în suflet o amărăciune pe care nici gestul Cristianei n-a mai putut-o șterge. D-na Teleman îl asigură că a sosit mîntuirea și pentru biata Cristiana, bîrfi puțin pe Belcineanu și în sfîrșit îl invită insistent și drăguț să vie într-una din zilele astea să ia masa împreună cu generalul care mereu întreabă de dînsul...

3

Pahonțu a plecat din casa Teleman cu un sentiment ciudat de deprimare și prăbușire. S-a uitat la ceas : șase. În automobil, pînă la redacție, a avut cîteva clipe cînd i-a fulgerat prin minte să renunțe la femeia asta care a apărut ca un uragan distrugător în viața lui, i-a sfărîmat familia, i-a înstrăinat copiii, i-a anihilat ambițiile și l-a redus sufletește la o zdreanță tremurînd de dorul ei... Dar numaidecît izgoni însăși ispita unor astfel de gînduri ca un sacrilegiu. Simțea, dincolo de rădăcinile tuturor gîndurilor, că fără Cristiana lumea ar înceta de-a mai exista

pentru dînsul întocmai cum va înceta în momentul cînd va muri...

Așezîndu-se pe fotoliul de la masa de lucru în cabinetul de la *România* s-a uitat, fără voie, la pendula ce se afla pe peretele din față și a citit în gînd clar : șase și jumătate. Cînd își dădu seama se întrebă : „Ce mă interesează atîta ceasul ?" Dar nu mai căută nici un răspuns. Pe biurou, în corespondență, găsi o scrisoare de la Dolinescu. Îi povestea scurt, în fugă, militărește, cum au început să lucreze în județul Făgăraș, cum poporul îi primește cu drag și cum autoritățile îi prigonesc în toate felurile.* Și încheia aducîndu-i aminte că el e singurul lor prieten și sprijin... Pahonțu dădu deoparte scrisoarea mormăind :

— Da, da... Sînt bun la nevoie... Numai la nevoie...

În același timp sentimentul de alarmă se adîncea în sufletul lui. Parcă atîrna în aer o primejdie care-l pîndea gata să se abată. De cîte ori intra cineva se aștepta să i-o anunțe, precum de cîte ori suna telefonul ridica receptorul cu emoție... Ca să mai scape de obsesia asta întrebă de Herdelea care tocmai sosea de la Cameră și-i istorisi cîteva zvonuri proaspete, culese pe culoare, bune de utilizat pentru gazetă. De cînd era deputat, Titu parcă întinerea. Îl pasionau hărțuielile mărunte și zgomotoase între oameni și coterii adverse, polemicile scandaloase, agitațiile multiple care țineau toată lumea într-o încordare permanentă și alcătuiau lupta politică. Pahonțu se antrena ușor în asemenea discuții, totuși acuma păru mai puțin curios, așa că Herdelea, după ce-și goli sacul, dispăru ca să revie mai tîrziu pentru obișnuita conferință redacțională.

La șapte și jumătate Toma rămase iar singur în birou ca să-și scrie articolul ce și-l rezervase pentru a doua zi. În clipa cînd și-a rezervat locul se gîndise vag că va scrie ceva despre frații de cruce în campania electorală, mai

* Mărturisirea, aparținînd lui Dolinescu, poartă, inevitabil, amprenta caracterului său. Panorama propagandei politice cu substrat electoral, caracteristică perioadei la care se referă L. R., este subliniată însă cu obiectivitate în contextul narațiunii sale : „Lumea urmărea într-adevăr schimbările de guvern și luptele politice în general ca un spectacol de teatru sau de sport" (*supra*, p. 221).

mult pentru că i se oferea un titlu atrăgător. Acuma ezita. Mai sînt săptămîni pînă la alegere. Trebuie ceva mai actual... Era însă distrat. În creieri i se viltorau gîndurile fără șir și fără noimă printre care scotea mereu capul, ca un șarpe veninos, imaginea informă și cu atît mai nesuferită a primejdiei iminente.

— Nu ies pînă nu voi fi isprăvit articolul ! zise cu glas tare parc-ar fi vorbit cu cineva voind astfel să-și risipească neliniștea. Numai subiectul să...

Își curmă brusc cuvîntul. Pe masă telefonul suna strident și prelung. Întinse mîna speriat parc-ar fi căutat să se apere și totuși nu ridică îndată receptorul, ci numai cînd soneria își reîncepu țîrîitul poruncitor.

— Daaa ! mormăi dînsul în aparat ezitînd.

— Doresc să vorbesc numaidecît cu domnul Toma Pahonțu...

Degetele i se încleștară pe receptor auzind glasul. Inima i se umplu într-o clipire de încredere, alungînd toate temerile și presimțirile. Răspunse emoționat și grăbit :

— Este la aparat... Eu sînt !

— D-ta ești ?... Parcă nu-ți recunosc glasul în aparat... D-ta mi-l recunoști ? Înțelegi cine-ți vorbește ?

— Cum să nu te recunosc...

Ar mai fi vrut să adaoge ceva, dar Cristiana întrerupse agitată :

— A, sînt atît de... Trebuie să ne vedem numaidecît ! Am să-ți comunic ceva foarte... foarte important...

Se simțea din glasul și precipitarea ei cît e de spăimîntată. Lui i se păru că așteaptă un răspuns și zise cu un cavalerism dulceag :

— Sînt la ordinele d-tale... Oricînd și oriunde...

Își dădea seama și-i era necaz de răspunsurile acestea stupide, dar tocmai fiindcă se studia să fie mai original, nu-i veneau pe buze decît clișeiele răsuflate. Dealtfel pe ea n-o interesau replicile lui, ci numai emoția ei atît de puternică încît Pahonțu părea că-i auzea din microfon respirația și simțea cum îi tremură aparatul în mînă.

— O, Doamne, Doamne cît sînt de lipsită de... (Glasul avea acuma tremurările începutului de lacrimi, dar își recăpătă deodată siguranța ca și cînd ar fi intervenit in-

stinctiv o stăpînire de sine.) Aici nu se poate... Venirea d-tale ar putea fi observată și s-ar afla repede... Mai bine vin eu la d-ta !... Primești ?

— Vai, ce întrebare, domniță ? făcu Pahonțu iarăși atît de artificial că-i era rușine. Ai perfectă dreptate. O vizită la redacția unui ziar...

— Nu, nu ! răsună cu groază în receptor. Nu la ziar... O, asta ar mai lipsi. Publicitatea sigură și gratuită... Nu ! Acasă la d-ta...

— Atît mai bine...

— Spune-mi adresa d-tale și...

Iar după ce află amănuntele ce-i trebuiau, sfîrși energic :

— Vin acuma... Cît mai curînd... E opt... Voi sosi la nouă precis !... Se poate ? E bine ?.. Atunci... la nouă !

Pahonțu așeză receptorul pe furcă gînditor parcă abia după ce s-a isprăvit convorbirea, l-ar fi năpădit întrebările și nedumeririle. În primul moment a crezut că vrea să-i anunțe consimțimîntul lui Belcineanu. De aceea se încercase să fie amoros în glas. Pe urmă, spre sfîrșit, și-a zis că, tocmai dimpotrivă, Belcineanu refuză să mai divorțeze și asta o exasperează. În ambele cazuri însă dorința de a-l întîlni pe el imediat, oricît de măgulitoare, era inexplicabilă... După cîteva minute renunță să găsească motivele. Ori de [vreme] ce vine în casa lui și în taină, înseamnă că între ei există o legătură misterioasă care, în momente de mare zbucium, o îndeamnă să caute refugiu și mîngăiere alături de dînsul...

Alergă acasă. Îi era rușine de apartamentul modest în care trebuia s-o primească. Femeia cu serviciul așternuse patul, făcuse ordine și curățenie ca în fiecare seară și plecase. Pahonțu închise ușa dormitorului și apoi o jumătate de oră se plimbă din biurou în *hall* și înapoi, să o audă cînd va sosi și să-i deschidă îndată. Trecură cîteva mașini pe stradă, la intervale neregulate. Emoția îi creștea. Întîlnirea aceasta îi apărea totuși neverosimilă ca o farsă. Cînd în sfîrșit îi răsună în urechi soneria, scurt și timid parcă ar fi apăsat cineva din greșeală pe butonul de-afară, se zăpăci, se duse întîi în biurou, apoi se în-

toarse bombănind „da, da" și se repezi la ușa vestibulului.

— Ce stradă întunecoasă ! murmură d-na Belcineau strecurîndu-se înlăuntru, iar după ce se închise ușa, adăogă mereu șoptit parcă s-ar fi ferit să nu fie auzită : Mașina m-a lăsat la un număr fals și numai tatonînd am nimerit... Dar atît mai bine !

Trei trepte urcau din vestibul în *hall*. Trecură în biuroul lui Pahonțu. Ea se uită împrejur o clipă, mirată și puțin speriată, totuși cu un zîmbet pe buze care părea o rămășiță din altă stare sufletească.

— Dacă vrei să...

Pahonțu rosti cuvintele întinzînd mîinile, iar ea își lepădă mantoul de blană în brațele lui răsucindu-se puțin.

— Nu-ți închipui cît m-a bucurat și m-a uluit telefonul d-tale ! zise pe urmă Toma în picioare, în fața ei, privind-o parcă tot n-ar fi fost sigur că este chiar ea.

Cristiana nu răspunse îndată. Se uita cu niște ochi mari, întrebători a căror lumină aluneca învăluitoare peste dînsul. Abia într-un tîrziu, cînd părea că s-a obișnuit cu realitatea și după ce s-a lăsat obosită în fotoliul de piele brună, a rostit mai liniștită în glas dar cu o involuntară cutremurare ce se trăda în privirea puțin rătăcitoare și cu urme de spaimă :

— Eram atît de dezgustată, atît de nenorocită... Și totuși peste o jumătate de oră m-a părăsit curajul și te-am sunat din nou ca să renunț. Era prea tîrziu. Acuma trebuie să merg pînă la capăt pe un drum fără întoarcere...

Pahonțu simțea că acuma într-adevăr ar trebui să spună ceva, să-i aline frica și să-i risipească ezitarea. În același timp însă mai simțea că orice ar spune ar părea fals și ar scormoni o rană încă prea proaspătă. Dealtfel în sufletul lui, de cînd a intrat Cristiana, s-a infiltrat iarăși, stăpînitor, sentimentul de descompunere care îl chinuise pînă ce i-a auzit vocea la telefon.

Ea însăși, după o tăcere lungă ca o reculegere, începu să vorbească cu o volubilitate nepotrivită despre lucruri cu totul indiferente parcă ar fi vrut să-și încerce glasul sau să mai amîne puțin ceea ce ar tortura-o mai mult exprimîndu-se în cuvinte decît păstrîndu-se înăbușit în cutele minții... Pe urmă deodată, ca și cînd s-ar fi dumerit

aducîndu-și aminte, se întrerupse cu un surîs trist nehotărît, murmurînd :

— Nu, nu... Astea sînt fără importanță... Despre altceva e vorba...

Și continuă, în același ritm și cu aceeași intonație, să vorbească despre ceea ce îi sfîșia sufletul ca o poveste străină...

...Coborînd cele cîteva trepte de la poarta casei Teleman, Belcineanu zise gînditor :

„Ce coincidență să dau tocmai aici peste Pahonțu !"

Cristiana răspunse natural, ca să n-aibă aerul unei explicații sau scuze :

„Într-adevăr... Și eu m-am mirat cînd l-am găsit... Dar Iulia cultivă pe ziariști și artiști, slăbiciunea ei..."

Bărbatul o ajută galant să se urce în automobil, se așeză lîngă ea și, în vreme ce șoferul pornea, adăogă ca pentru sine :

„În orice caz nu-mi displace întîmplarea. Sînt călit față de relele lor injurii..."

„Ai fost drăguț că ai venit să mă iei, zise Cristiana. Mai ales dacă trebuie să pleci... M-ar fi mîhnit să fi plecat fără să ne vedem."

Belcineanu își strecură mîna subt brațul ei și, strîngîndu-l ușor, șopti aproape languros :

„Puteai să te îndoiești cînd știi cît te iubesc ?"

Cristiana întoarse ochii spre dînsul cu o mirare ironică :

„Da... într-adevăr..."

Zîmbetul lui totuși o înfioră puțin încît îi pieri pofta de glumă. Și pînă acasă tăcură amîndoi parcă fiecare scufundat în gîndurile sale.

După ce porunci să i se pregătească trusa de călătorie, Belcineanu se duse la Cristiana care tocmai expediase jupînesa încărcată cu blana, pălăria, poșeta, mănușile ce le dezbrăcease... Curtenia nouă a soțului o neliniștea și mai ales surîsul statornic, prefăcut ca un rînjet.

— În sfîrșit ! îi zise ea cu un oftat natural. A sosit momentul...

Își luă locul în jilțul ei moale și larg. El o privi cum se așează, rămase în picioare și răspunse :

— Da... Mă urmărește coincidența cu Puhonțu... (Făcu o mică pauză, apoi începu să se plimbe în salonaș încoace și încolo prin fața ei, vorbind parc-ar fi fost singur.) În definitiv un băiat bun la suflet și cavaler, dar extrem de încăpățînat... Nu bănuiam că mai păstrați relații personale și după ce mă combate cu atîta înverșunare și perseverență... Mi se pare puțin curios, dar la urma urmelor... (Cristiana n-apucă să rostească decît o interjecție, căci el nu-i dădu voie, continuînd cu accent.) N-are nici o importanță. Dintr-un punct de vedere e chiar bine. Ai să-mi poți face tu serviciul pe care... Ultimul serviciu, scumpa mea Cristiana ! (Își îndulci glasul și se opri lîngă fotoliul ei.) Cînd mă gîndesc mai de aproape mi se pare că fac o mare greșeală. Tu vrei să divorțezi, fără nici un motiv serios și cu toate că eu te iubesc ca și în prima zi... Nu știu dacă n-am fost vinovat că am primit principial să mă despart cînd viața mea fără tine are să fie pustie, cînd... Poate că e un simplu capriciu din partea ta pe care o să-l regreți mai tîrziu și pe care eu ar trebui să-l refuz fiindcă sînt mai în vîrstă, am judecata mai matură și experiență de viață mai mare...

Zgîlțîită din ce în ce mai puternic de frică, Cristiana îl opri :

— Unde vrei să ajungi ?... Nu mă chinui, te implor !... E inutil ! Și e barbar !

— O, Cristiana, iar cuvintele solemne, teatrale ? făcu Belcineanu abia ascunzînd un dispreț rece. După o convie-țuire de ani de zile, nu te pot lăsa să pleci ca pe o simplă trecătoare. Eu nu te-aș lăsa deloc dacă ai vrea să mă asculți. Dar nici nu vreau să te silesc ? În orice caz însă rămînem prieteni... Totuși iată, nu insist asupra acestor considerații dacă te supără ! Am să-ți redau libertatea oricît îmi sîngerezi inima. Am făcut scrisoarea salvatoare pentru tine și nimicitoare pentru viața mea. Am vrut să ți-o ofer astă-seară și în același timp să părăsesc casa ta... Întîmplarea m-a obligat să plec diseară la Făgăraș unde mă așteaptă o luptă aprigă. Îți închipui cu ce inimă plecam dacă, la întoarcere, nu mai era să ne întîlnim. Și totuși pentru că am promis, te-am căutat să-ți predau scrisoarea și chiar m-am bucurat, dacă mai încape bucurie, cînd am aflat că

ești la Iuliana. Știu cît a contribuit ea la hotărîrea ta. Era o răzbunare originală să fie martoră la scena care îți va distruge căsnicia fiindcă ea ne-a zdruncinat-o mai mult ca noi înșine prin sublinierea permanentă a micilor și fatalelor neplăceri conjugale... Ei bine, n-am avut noroc ! A trebuit să vă găsesc în societatea domnului Pahonțu, dușmanul meu !

Cristiana era palidă. Înțelegea că Belcineanu a găsit un pretext și că toate speranțele ei se năruie poate pentru totdeauna.

— Nu te suspectez, draga mea. Doamne ferește ! urmă el reluîndu-și plimbarea. Ar fi să te ofensez gratuit. căci sînt convins de corectitudinea ta !... Totuși, în primul moment, mă gîndisem să rup scrisoarea pur și simplu... Acuma recunosc că ar fi fost o nedreptate față de tine ! Un gest urît !... El însă trebuie sancționat, negreșit !... Dar asta n-are a face cu...

— Cum, crezi că Pahonțu mă iubește ! strigă Cristiana cu un glas care parcă nu era al ei și care parcă voia să anuleze o afirmare pe care el n-o făcea dar o pregătea.

— Sînt sigur, dragă Cristiana! zise Belcineanu liniștit și domol. Precum sînt sigur iarăși că tu nu-l iubești! adăogă cu o nuanță întrebătoare ironică. Tu ești prea mîndră și prea cinstită ca să iubești alt bărbat cît timp ești măritată. Ce va fi pe urmă, firește, e taina viitorului... Deocamdată îndrăzneala lui merită o pedeapsă. Cu concursul tău, evident. Asta va fi și pentru tine o justificare. În fața mea cel puțin. Și pe care cred că o merit, dacă nu pentru trecut, măcar pentru sacrificiul pe care mi-l impui...

Ca și cînd ar fi vrut s-o lase să chibzuiască, Belcineanu se așeză pe un fotoliu și tăcu un răstimp uitîndu-se la ea cu surîsul de superioritate care-i dădea înfățișarea nesuferită. Cristiana părea amorțită într-o atitudine de desperare cu privirea rătăcitoare arsă de un dezgust infinit. Înțelegea bine că bărbatul ei vorbește de iubire și simulează gelozia ca să justifice o murdărie pe care desigur o plănuia mai de mult. Și pentru inima ei tocmai luarea în deșert a dragostei era mai dureroasă, dovedindu-i că ea n-a fost niciodată decît o unealtă în mîna lui, un mijloc pentru a-și ajunge anume scopuri.

— Francheța e o virtute, dragă mea, dar o virtute dezagreabilă, reluă Belcineanu părintește. Între soți totuși e indispensabilă și nu poate nici să supere și nici să jignească... Eu nu ți-am ascuns niciodată nimic, cu riscul de-a nu părea curtenitor. Nici o intenție, nici o ambiție... Cum să nu-ți mărturisesc acuma alegerea asta de la Făgăraș ? Ce ghinion să moară creștinul tocmai în momentele astea și să ne provoace atîtea încurcături !...

Iar vorbi despre dificultățile alegerii și mai ales despre frații de cruce asupra cărora insistau toate rapoartele. Și nu se poate face nimic împotriva lor cîtă vreme Dolinescu e susținut de o anumită presă și în special de Pahonțu, prieten intim dacă nu chiar membru al organizației. A încercat să disuadeze pe Pahonțu prin Teofil Drugeanu ; fără rezultat.

— Din cauza urii împotriva mea, atît de subită și de inexplicabilă, s-a certat și cu Teofil înainte de-a-i fi putut vorbi, se plînse dînsul strecorînd și un ghimpe.

Nu-i cerea nimeni să renunțe la campania meschină contra lui, ci doar să sfătuiască pe Dolinescu să-și retragă candidatura. Asta ar însemna un serviciu făcut nu lui Belcineanu sau guvernului, ci țării însăși căci agitația pe care o desfășoară frații de cruce prin satele făgărășene e o adevărată crimă față de interesele superioare ale neamului. Ar ajunge din partea lui Pahonțu un avertisment energic care ar fi în același timp și o desolidarizare. Dacă Dolinescu nu s-ar liniști nici așa, ar fi deplin justificate măsuri mai drastice menite să împiedece întinderea anarhizării unui județ atît de neaoș românesc.

— Iar pentru Pahonțu ar fi suficient un cuvînt din partea ta ! încheie Belcineanu aproape candid.

Cristiana s-a silit tot timpul să-și păstreze sîngele rece. Totuși răspunzînd cu intenție ironică, glasul ei răsună înăbușit din pricina revoltei comprimate :

— Mă măgulești cu atîta încredere politică !... Dar cum îți închipui că aș putea cere d-lui Pahonțu asemenea servicii ? Cu ce drept, dragul meu ? Și pe ce preț ?

Belcineanu surîse ca un intrigat nobil de melodramă :

— Cu dreptul ce-l are o femeie frumoasă față de un bărbat care... o admiră !... Prețul depinde de femeia respectivă. Poate să fie un surîs fermecător precum poate să

fie și mai mult, după imprejurări și după simpatia ce i-o inspiră admiratorul.

— Îmi pare rău, dar nu mă pot ridica pînă la nivelul cinismului tău, ripostă calm Cristiana. Aș prefera să rămîn veșnic soția ta decît să-mi obțin libertatea printr-o murdărie atît de...

— Refuzul m-ar îndreptăți să trag cele mai urîte concluzii ! observă bărbatul.

— Nu mă pot atinge concluziile tale !... Pe care totuși ai fi bucuros să le comercializezi !

— Exagerezi, draga mea ! Te-am rugat să intervii tu ca să rămîie lucrurile în familie ! urmă Belcineanu fără să clipească. Dar dacă tu refuzi, voi găsi pe altcineva să-i comunice oferta ce ți-am făcut-o, și Pahonțu, mare cavaler cum este, nu va permite să-ți sacrifici tu libertatea din pricina lui !

Cristiana îngălbeni. Cîteva secunde ochii ei păreau că vor țîșni din orbite. Apoi își redobîndi stăpînirea și rosti dregîndu-și vocea sugrumată :

— Mulțumesc. Voi avea grijă să-l previn eu ce ai pus la cale !

— Atît mai bine ! făcu dînsul ridicîndu-se și frecîndu-și mîinile. Cel puțin astfel nu va avea nici o îndoială ! (După o mică pauză se uită la ceas.) A, e tîrziu !... Cred că voi lipsi trei-patru zile. Trebuie să cutreier județul, să mă conving personal de ravagiile fraților lui Dolinescu și ale celorlalți... Prin urmare ai timp să te hotărăști, dragă Cristiana !... În orice caz îți făgăduiesc pe cuvînt de onoare că îndată după succesul meu de la Făgăraș, indiferent cum îl voi cuceri, voi primi scrisoarea de divorț pe care am pus-o la păstrare în casa de fier ! Cel puțin ca să te poți bucura și tu de biruința mea !

— Cît ești de mizerabil ! bolborosi ea aproape în neștire.

Rămasă singură, Cristiana s-a pornit pe un plîns nervos. O jumătate de oră a trebuit să-și înăbușe în suflet revolta, să pară liniștită și rece, să nu-i ofere satisfacția de a o vedea amărîtă. Lacrimile i-au despovărat puțin inima, dar i-au și adus aminte amenințarea. Un timp stătu cu ochii în gol, frîngîndu-și mîinile și bîlbîind desperată :

— Trebuie... trebuie... trebuie...

Nu știa ce trebuie, dar voia să facă negreșit ceva ca să împiedece împlinirea ticăloșiei. Îi trecu prin minte să consulte pe Iuliana. Ar fi zadarnic. Nu-i poate da nici un ajutor. Cel mult să prevină pe Pahonțu. Asta poate să o facă mai bine și mai repede ea însăși. Alergă la telefon. Pînă în camera de-alături i se răci hotărîrea. Totuși căută în cartea de telefon numele lui Pahonțu. Nu-l găsi. Se enervă. Era gata să renunțe, dar continua să răsfoiască mașinal pînă descoperi ziarul *România* și apoi „direcția". Nu mai știa ce să-i spuie. Enervarea și emoția făceau să-i tremure receptorul în mînă... Abia după ce fixă întîlnirea și părăsi aparatul își dădu seama că mergînd să-i comunice convorbirea, tot pe Belcineanu îl servește, care tocmai asta urmărea. Se zvîrcolea ca peștele pe uscat. O năpădi iar plînsul și deznădejdea. Își storcea creierii să născocească alte motive... În sfîrșit îi apăru o geană de lumină : n-are să-i spuie nimic și el va înțelege suficient... Pe urmă îi fu rușine. I se păru că s-ar pîngări înfățișîndu-se cu o minciună... Se duse iar la telefon să contramandeze întîlnirea. Soneria bîzîia în reprize monotone la capătul celălalt al firului. Abia într-un tîrziu un glas bărbătesc de servitor strigă că domnul director nu mai e acolo, întrebînd stăruitor „cine sînteți d-voastră ?"

— S-a sfîrșit ! murmură ea clătinînd din cap pierdută.

Acuma îi era groază de întîlnirea cu Pahonțu. Nu se simțea deloc stăpînă nici pe inimă, nici pe minte. Avea impresia că pleacă să facă o crimă... Numai în ultimele minute i-a apărut ideea mîntuitoare...

— Nu știu cum să-ți spun, continuă Cristiana cuprinsă deodată de sfială și ferindu-se de privirea lui. Eram atît de hotărîtă acum o jumătate de oră... sînt și acuma, dar nu mai am parcă același curaj...

Pahonțu, pe un scaun în fața ei, a ascultat-o neclintit, fără o vorbă, parcă și-ar fi zis că orice întrerupere n-ar face decît să tulbure sinceritatea monologului interior. Numai ochii lui însetați o învăluiau cu niște priviri atît de înțelegătoare că ea, de cîteori le încrucișa simțea un îndemn nou și mai multă încredere în ea însăși...

După o clipă de șovăire, Cristiana se uită iar în ochii lui și apoi urmă fără sfială :

— Nu trebuie să te sacrifici pentru mine ! Nu trebuie, să ne lăsăm terorizați !... Cel mult nu-mi va mai da consimțământul să divorțez. Îl voi sili !... Acuma nu mă mai simt singură !... Te am pe d-ta ! Îl voi părăsi eu pe el ! Voi veni aci la d-ta și voi rămîne aici... dacă mă primești... Va fi scandal ?... Ce are a face ! Va suferi și el, poate mai mult ca noi ! Căci nouă chiar scandalul nu ne poate aduce decît fericirea ! ...Șantajul lui se sprijină pe lașitatea mea, pe groaza de a-mi da în vileag viața intimă și de-a mă vedea tîrîtă prin jurnale. Subt ocrotirea d-tale nu mi-e frică de nimeni și de nimic !... (Tăcu puțin. Suspină ușurată.) Iată de ce nu-mi mai pare rău că am venit !

Se ridicară amîndoi în același timp. Toma îi luă mîna și i-o sărută. Apoi ținîndu-i-o strînsă și privind-o cu o tandrețe nesfîrșită, zise stîngaci :

— Îți mulțumesc, domnița mea !...

Se simțea amenințat să se piardă în formule de politeță care-l rușinau pentru că îi artificializau sentimentele. Cristiana însă îl opri :

— Promite-mi că...

Glasul ei îi alungă brusc stîngăcia. O rugă să cîntărească împreună puțin situația și pe urmă să hotărască. Fiindcă nu e chiar așa de simplu. Soluția extremă i-ar fi și lui cea dragă și mai ușoară. I-ar aduce îndată fericirea pe care o visează. Pentru persoana lui e indiferent cum va judeca lumea, ce scandal s-ar produce. În momentele actuale totuși orice, nu scandal, dar simpla dare în vileag a legăturii lor, ar putea avea urmări dezagreabile tocmai pentru fericirea aceasta. Divorțul lui se află în ultimul stadiu, în preajma pronunțării. Cine știe dacă Virginia, față de asemenea întorsătură, îndemnată de răuvoitorii lui, nu va veni să-i facă dificultăți, să amîie despărțirea ? Precum la fel Belcineanu, în ciuda oricărui scandal, s-ar putea să se încăpățîneze a nu cere divorțul numai ca să-i pună obstacole... Dar chiar să nu aibă nici o piedică, publicitatea scandaloasă în sine ar presăra spini și amărăciune în calea iubirii și i-ar micșora farmecul.

— Reținem soluția, dar numai pentru cazul deznădejdii ! zise Toma zîmbind ca să învăluie într-o undă de

glumă înlăturarea ideei salvatoare la care se oprise ea. Ş-apoi de ce să n-am şi eu plăcerea de-a face un sacrificiu pentru d-ta ! adăogă foarte blînd. Măcar atîta dovadă să-ţi dau de... devotament ! Fără să mai spunem că în definitiv aşa-zisul sacrificiu îl fac şi pentru mine însumi... nu-i aşa ?

— O, Doamne ! suspină Cristiana cu ochii iar în lacrimi. Dar dacă vei avea vreo neplăcere cu prietenii d-tale din pricina asta ?

— Apoi ăsta va fi sacrificiul ! făcu Pahonţu cu glas înecat. Pentru d-ta renunţ nu numai la prieteni, dar la lumea întreagă ! Ce-mi pasă de alţii, dacă d-ta ai încredere în mine !

— Multă ! zise ea cu o strălucire. D-ta eşti acuma totul pentru mine ! Tocmai de aceea nu vreau să te expui, să... (Parcă şi-ar fi adus aminte, continuă cu alt glas, mai îngrijorată.) Mi-e teamă de sacrificiul d-tale să nu fie zadarnic ! Pentru a treia oară mă amînă cu scrisoarea... Dacă mă înşeală şi acuma ?

— Ne-ar înşela pe amîndoi ! murmură dînsul întunecîndu-se.

Cristiana vedea cum i se schimbă înfăţişarea şi cum apare o ameninţare în privirea lui .Pahonţu, după cîteva clipe, continuă cu obişnuitul hîrîit în glas :

— Atunci nu voi mai răbda !... Atunci...

Se întrerupse strîngînd dinţii parc-ar fi înghiţit o sudalmă.

4

Pe urmă plecă şi Pahonţu, pe jos, la redacţie să sfîrşească articolul pentru a doua zi. Buzele îi ardeau, parcă sărutarea Cristianei i-ar fi turnat în sînge focul veşnic. Aerul rece totuşi îl mai dezmetici. Trecea prin Cişmigiu. Era aproape miezul nopţii. Pe rămăşiţele de zăpadă ale sfîrşitului de februarie paşii lui scîrţîiau din ce în ce mai grăbit.

Se gîndea numai la Cristiana şi se simţea înălţat. Niciodată nu s-a simţit mai bun, mai nobil şi mai curat. Avea impresia că i-au crescut aripi şi că poate zbura tot mai sus. Aşa a visat el totdeauna iubirea adevărată, un dor pur cu

un cîntec de trubadur. Ca un viteaz din basme, avînd drept merinde o sărutare pură, pornește și el la luptă împotriva ticăloșiei pentru descătușarea ei, cu certitudinea că la capătul războirilor îl așteaptă fericirea cea mare în brațele iubirii...

Cu cît se apropia însă de redacție cu atît lumea visurilor pălea și se reliefa cealaltă în care trebuie să lupte și să învingă.

„Ce coincidență ciudată ! îi trecu prin creieri pe cînd intra în biroul său de la redacție. Tocmai despre frații de cruce începusem să scriu !... Adică de ce coincidență ? continuă puțin tulburat. Nu primisem scrisoarea de la Dolinescu ?"

Se așeză la birou să recitească scrisoarea. Renunță imediat, parcă i-ar fi fost frică de o ispită. În schimb ochii găsiră articolul început și alergă în goană peste rînduri.

— Da... da... Dar acum nu se mai poate ! bolborosi gînditor. Acuma ar trebui exact contrariul !... În sfîrșit ! Nu arde ! Mai este timp !... Deocmadată asta la coș negreșit ! Absolut negreșit !

Răschiră degetele pe foaia începută și apoi le cîrligă ca niște gheare. Hîrtia se mototoli cu un scîncet prelung, iar în coșul de lîngă masă Pahonțu o mai auzi un răstimp zvîrcolindu-se ca o vietate care moare. Dincolo de conul de lumină de pe birou, camera era într-o beznă completă, cum îi plăcea lui totdeauna cînd scria. Acuma bezna parcă era refugiul tuturor dușmanilor. Cu coatele pe masă, cu bărbia sprijinită pe dosul palmelor scormonea întunerecul cu privirea filtrată prin lumina albă de lîngă dînsul. Gîndurile i se proiectau obositoare și încîlcite animînd umbrele de prin colțuri.

— Oprește, băiete, visările lașității ! zise deodată cu glas tare și cutremurîndu-se parcă s-ar fi speriat de propria-i mustrare.

Își dădea seama că lăsîndu-se în prada șovăirilor se va pierde cu totul. Sînt și inutile. Aici nu e vorba de Belcineanu sau de Dolinescu, ci de viața lui, de însăși soarta lui care trebuie să-l intereseze înaintea și deasupra tuturor. Ce-i pasă lui dacă din întîmplarea asta va beneficia Belcineanu sau va pierde Dolinescu. Subt forme diferite amîndoi îi sînt deopotrivă de străini. Între prietenia lui Doli-

nescu și dușmănia lui Belcineanu e o deosebire numai de nuanțe. Pînă ieri și Belcineanu îl copleșise cu prietenia și l-ar copleși și azi, dacă n-ar fi curmat-o dînsul. Cu Dolinescu au fost camarazi de război, dar sfîrșitul războiului a pus capăt în fond camaraderiei adevărate, caldă și capabilă de orice jertfă. Dolinescu chiar și atunci, în război, se voia diferențiat de el, socotindu-l arivist. Din partea lui prietenia era un fel de protecție care pe un om cu o mîndrie elementară nu se poate să nu-l umilească. Cît de puțină afinitate sufletească era între ei au dovedit-o puținele întîlniri, totdeauna întîmplătoare, mai puțin de una pe an. De fapt Dolinescu îi caută prietenia numai acum, de cînd are ziarul și poate da un sprijin mișcării fraților de cruce. Chiar acest concurs i l-a cerut aproape insultîndu-l și suspectîndu-i pînă și credința politică și ironizîndu-i zigzagurile atitudinilor. Dacă ar fi avut cu ce să-l cumpere i-ar fi oferit probabil și el ceva, ca Belcineanu cu subsecretariatul propagandei. Mascarada cu serenada n-a avut alt scop decît să-l lege de mîini și de picioare în serviciul lui...

— Și totuși eu mă las frămîntat de scrupuluri față de... Totdeauna am fost idiot ! bombăni iar cu glas tare după o meditație de cîteva minute cu ochii țintă la filamentul becului electric a cărui lumină vie îi răscolea creierii pînă-n străfunduri. Eu trebuie să-mi merg drumul meu ! Cum fac și alții !... De ce să servesc pe alții și nu pe mine ?

Se întărîta din ce în ce, poate și pentru că în conștiința lui scoteau capul timid și alte argumente de care se temea... Se sculă și porni furtunos prin odaie parcă ar fi vrut să-și obosească puțin gîndurile sau cel puțin să le strunească. Apoi tot așa de bruse se opri în fața biroului, zicîndu-și cu o tresărire :

„În definitiv ce caută Dolinescu să candideze ?... Mișcarea lor e categoric împotriva sistemului electiv ! Împotriva gorilei politice !... Educație și administrație... Iată, cît valorează doctrinele improvizate !... Prima tentație i-a doborît principiile ! Ce importanță are dacă fratele Barbu ajunge sau nu deputat ?"

Își reluă plimbarea rîzînd în sine satisfăcut. Peste un moment apoi se așeză iar la birou, hotărît :

„Nici o amînare !... Imediat pornim avertismentul !... Titlul fusese foarte bun, doar un semn de întrebare îi lipsea în coadă !..."

Într-o oră avertismentul era gata. Parcă niciodată n-a fost mai inspirat. După o coloană și jumătate de jonglerii autoritare și naționaliste, întreba nedumerit ce caută frații de cruce la Făgăraș printre cerșetorii de voturi și-i îndemna pe un ton aproape solemn, în interesul ideei naționale, să renunțe grabnic la aventura alegerilor și să se întoarcă pe drumul lor care duce la adevărata izbîndă de mîine.

Chemă pe secretarul de neapte dîndu-i în grije ca articolul să apară chiar mîine dimineață în ediția de Capitală. Secretarul încercă să obiecteze că pagina întîi pentru Capitală e aproape încheiată și... Pahonțu se înfurie :

— Cu mine discuți, mă șefule ?... Ei, ia te rog să faci cum îți ordon !

Cînd dispăru secretarul cu manuscrisul, Pahonțu mai avu o strîngere de inimă. Abia se opri să nu-l cheme înapoi.

— S-a isprăvit ! blodogori dînsul puțin abătut.

Se duse acasă tot pe jos, cu ochi mari parc-ar fi vrut s-ajungă mai tîrziu. Gîndurile îl asaltau oricît căuta să le risipească, și mereu îi apărea o mustrare în suflet pe care el singur și-o lămurea că nu e din pricina lui Dolinescu și care voia să-i spună că e pe cale să-și trădeze propria-i credință. Gîndul acesta mai ales căuta să-l înăbușe ca și cînd i-ar fi fost teamă să nu-i distrugă temeliile existenței.

Acasă parcă mai plutea în aer amintirea Cristianei. Aici toate gîndurile negre și mustrările și ezitările se evaporară. În inima și-n mintea lui nu mai trăia decît Cristiana. Adormi cu imaginea ei în suflet.

5

A doua zi Titu Herdelea întrebă mirat ce înseamnă întorsătura asta cu frații de cruce ? Lumea e nedumerită. Asemenea schimbare bruscă de front arată neseriozitatea ziarului, dacă nu mai mult... Pe lîngă obiecțiile de ordin general, Herdelea avea și o încurcătură personală. Anume

fiul său Zachi, primit de cîtva timp în falanga lui Dolinescu, era plecat la Făgăraș să lupte la alegere. Îi era frică să nu pată ceva băiatul dacă și *România* se ridică împotriva lor.

— Bătrîne, te rog foarte mult să lași direcția ziarului în seama mea, replică Pahonțu mohorît. Fii sigur că prestigiul și soarta *României* mă interesează și pe mine puțin !... Doar n-o să-ți închipui că gazeta mea e obligată să slujească interesele prietenului Dolinescu sau ale oricui !... Eu servesc idei, dragul meu, nu oameni ! Asta aș vrea s-o știi și tu, și toată lumea !

— Mă rog ție ! făcu Titu puțin vexat. Eu te-am întrebat fiindcă de azi-dimineață ne asaltează lumea și nu știam ce să răspund ! Încolo ai observat, sper, că mă abțin de-a mai da sfaturi...

După-amiazi, la Cameră, Pahonțu a primit felicitările unui fost ministru foarte democrat care vedea crime odioase în toate mișcările de „naționalism anarhic" ale tineretului. Pahonțu protestă explicînd că e vorba numai de tactica fraților de cruce pe care nu o aprobă, nu de doctrina lor care e soră cu a lui dacă nu chiar odraslă directă. Fosta excelență surîse diabolic murmurînd ceva despre conversiunile treptate care ar fi cele mai prețioase din anume puncte de vedere... De altfel răsunetul articolului se putea constata din faptul că era subiectul principal de discuție pe culoarele Camerei. Unele ziare de după-amiază îl reproduceau în întregime, cu comentarii felurite. Un confrate, directorul unui vechi ziar fără cititori care totuși apărea regulat și-și hrănea din belșug stăpînul, îl apostrofă cu o explozie de admirație invidioasă :

— Ei, dragă Pahonțule, ai un *flair* gazetăresc fenomenal !... Cum nemerești întotdeauna problemele adevărat actuale și cum știi să le pui, e ceva nemaipomenit !

Seara, la redacție, i se anunță vizita lui Utalca. Bănuia că are să intervie pentru Dolinescu, dar n-avu curajul să refuze a-l primi. Utalca se înfățișă cu aceeași siguranță și încredere în sine cum l-a văzut odinioară întîi la Rotaru, doar pe buze avea un zîmbet de politețe care trebuia să-i sporească irezistibilitatea.

— N-ai să ghicești ce mă aduce la d-ta ! zise Utalca după schimbul obligator de amabilități.

— Nu, domnule Utalea ! răspunse Pahonțu stăpînit. Sînt însă sigur că nu pentru chestiuni de presă...

— Atunci ai ghicit ! aprobă oaspele lărgindu-și surîsul. Știu că Dolinescu te-a pus în curent cu amestecul meu, dealtfel foarte modest, în mișcarea fraților de cruce și...

Nu înțelegea rostul articolului de azi din *România*. Apoi fără prea mult înconjur, ca omul obișnuit să trateze prompt afacerile, își exprimă bănuiala intimă că trebuie să fi intervenit interese importante care să fi reclamat sau impus lui Pahonțu abandonarea fraților de cruce. Și numaidecît adăogă mai misterios că el ar fi dispus să despăgubească ziarul de orice ar putea pierde din pricina păstrării prieteniei naturale cu Dolinescu...

Pahonțu se făcuse ca ceara. Se uita țintă la Utalea care vorbea calm, cu vorbe simple, directe, pline de certitudine, iar în ochii de oțel pilpîindu-i mereu imperceptibil o scînteie de dispreț.

— Dar aproape că..., bîigui Pahonțu strîngînd cu amîndouă mîinile brațele fotoliului pe care părea legat cu lanțuri.

— Nici un dar ! făcu Utalea tranșant. Eu cînd vreau ceva nu cunosc ezitare. Orice ar fi și subt orice formă s-ar prezenta, ofer garanția mea !

Se ferea să pronunțe sau să pomenească măcar de bani, deși avea siguranța că asta se caută... Toma apăsă pe un buton și spuse servitorului să cheme pe Herdelea, care sosi peste cîteva clipe. Parcă prezența lui Titu l-ar fi eliberat dintr-o încătușare. Pahonțu se ridică în picioare și zise imitînd calmul lui Utalea :

— Uite, dragă bătrîne, acest domn este Utalea, trebuie să fi auzit, un nabab proaspăt, produsul tulburării de după război... (Herdelea, care se pregătea afabil să-i strîngă mîna, bucuros de o cunoștință atît de bună pentru anume eventualități, își pierdu brusc surîsul.) Domnul călare pe grămezile de bani își permite toate capriciile. Acum vreo doi ani a cumpărat o nevastă, o jidovcuță nostimă pe care a și botezat-o ca să o părăsească peste un an... Azi și-a adus aminte că e antisemit și chiar frate de cruce cu Dolinescu și vine să mă cumpere pe mine și ziarul meu... A ajuns aproape să-mi fixeze prețul. De aceea te-am chemat !

Utalea nu părea să se tulbure. Aşteptă pînă isprăvi Pahonţu, iar pe urmă zise tot simplu, doar puţin mai rece :

— Cred că m-ai înţeles greşit !... Ţi-am oferit numai garanţia mea materială, dacă e nevoie, pentru a se păstra linia de prietenie a ziarului faţă de mişcare.

Pahonţu nu se mai putut stăpîni. Trînti cu pumnul în masă de se clătină şi lampa pe picioru-i greu de aramă, şi, buhăindu-se brusc de mînie, cu ochii bolbocaţi din orbite, cu faţa năpădită de o roşeaţă aprigă, începu să răcnească :

— Să taci !... Să taci !... Şi să-ţi fie ruşine !... Pe mine vrei să mă cumperi d-ta ! Pe mine ?... Cînd aş fi avut nevoie de sprijinul d-tale nu te interesa presa, iar azi vii să-mi cumperi conştiinţa cu banii murdari adunaţi din jefuirea României mari !

Titu Herdelea se apropie să-l potolească mormăind :

— Toma... ce Dumnezeu... fii calm... fii...

— Auzi, bătrîne ?... Vrea să mă cumpere ! El ! ştie că în România tot e de vînzare, mai ales conştiinţele !... De aceea am rămas cu sărac ca să mă cumpere dînsul !... (Deodată cu un gest teatral arătînd uşa, strigă răguşit :) Ieşi afară, nemernicule !... Imediat !... Altfel chem servitorii să te arunce pe scări !... Afară !

Utalea se sculase. Cu ochii lui reci se uita la Pahonţu gîndindu-se parcă la o replică. Îşi dădu seama c-ar fi inutil. Se îndreptă spre uşă lăsînd în urmă-i o foarte uşoară dîră de parfum. Pe cînd închidea uşa mai auzi răcnetele lui Pahonţu :

— Afară !... Banditule !... Tîlharule !...

— Linişteşte-te, Toma, pentru Dumnezeu ! zise Herdelea speriat. Nu te mai da în spectacol să te mai audă şi servitorii !... Dă-l încolo de... Aşa sînt ăştia... n-ai băgat de seamă ? Toţi oamenii cu bani mulţi parcă seamănă între dînşii...

Mai bine de un ceas trebui să alerge Pahonţu prin cameră ca o fiară în cuşcă pînă să se potolească puţin. Şi rămase cu regretul că nu l-a bătut ca să-l înveţe minte pentru toată viaţa şi să răzbune poate şi pe alţii mulţi care i-a jicnit la fel cu banii lui murdari. În primul moment se gîndi, drept răspuns la obrăznicia lui Utalea, să atace şi a doua zi candidatura lui Dolinescu. Nu, nu ! se răzgîndi

îndată. Ar avea aerul unei răzbunări și la urma urmelor ce sînt vinovați băieții de impertinența individului ?

Cînd să plece la cină, tîrziu, aproape de zece, veni o telegramă urgentă. Citi : „Ești nebun ? Oprește ! Vorbește cu Utalea ! Sosesc mîine. Dolinescu." Hîrtia îi tremura între degete. Va să zică Utalea a venit și din îndemnul fratelui Barbu ! Poate chiar el i-a sugerat să mă cumpere ?... Rupse depeșa în două, apoi ambele bucăți iar în două și așa pînă o făcu fărîme și o scutură printre degete în coșul de hîrtii. Nu mai era furios. Dar o amărăciune îi umplea sufletul.

„Nu merită să-mi fac sînge rău !" își zise cu un cutremur. „Fratele Barbu e frate cu Belcineanu, nu cu mine ! Și încă Belcineanu parcă e superior într-un fel. M-a înșelat și a profitat dar cel puțin nu m-a insultat. Dolinescu, subt pretextul prieteniei, mă considera un servitor pe care-l poți umili și chiar cumpăra...

Ziua următoare, cînd sosi Pahonțu la redacție, găsi acolo pe Dolinescu în *hall*, plimbîndu-se cu pași mari, iuți, nervoși.

— Am venit de la gară direct aci ca și astă-vară ! îl întîmpină Dolinescu silindu-se din răsputeri să surîdă și să-și îndulcească glasul. De, frate-meu, veșnicul solicitator!

În cabinetul lui Pahonțu însă continuă lacom și cu o ură care-i învinețea fața :

— Ce-i cu tine ?... Ce s-a întîmplat de m-ai trădat ?

— Ar fi cazul să te întreb eu ce înseamnă tonul ăsta ? zise Toma după ce servitorul îi așeză paltonul și pălăria în cuier și se retrase. Și să mă mir puțin că îmi ceri socoteală atîta de sus parcă am fi în raporturi de stăpîn și slugă ! Prin urmare să restabilim situația ; ești mosafir în casa mea unde eu fac ce-mi place !

Dolinescu fu puțin izbit de atitudinea aceasta și întrebă mai liniștit :

— Bine, frate-meu, nu m-am înțeles cu tine înainte de-a candida ? Nu m-ai aprobat și tu ? Nu mi-ai făgăduit concursul ?... Și acuma, din senin...

— Da, dar pe urmă am aflat care e situația reală la Făgăraș, și mi-am dat seama că foarte rău ai făcut cînd,

pentru ambiția ta personală, primejduiești o mișcare tinerească atît de...

— Ascultă, Pahonțule ! întrerupse Dolinescu nemaiputînd asculta. Noi ne cunoaștem de mult. Pe mine să nu mă iei cu ideologia și cu convingerile tale... Le știu cît sunt de solide și de adînci... Te-am rugat prietenește și prietenește mi-ai făgăduit... Firește, ar fi trebuit să știu cît prețuiesc promisiunile tale și să le iau ca atare. Te-am supraprețuit. Am greșit. Am crezut că măcar din ură față de Belcineanu, pe care-l combăteai, acum înțeleg de ce, ai să rămîi pe linia ta, pe linia națională cu care te bați în piept la zile mari, ca să-ți sporești tariful... Cu Utalea n-ai vrut să tratezi. E străin. Ți-a fost rușine. Poate. M-a așteptat la gară și m-a pus în curent... Nu știu cine te-a cumpărat și ce ți-a oferit. Te pomenești că totuși te-ai înțeles pe subt mînă cu însuși Belcineanu... Indiferent !... Acuma am nevoie de ziarul tău ! Ei bine, iacă, îți declar că plătesc mai mult, numai să... Îți dau cuvîntul meu de onoare că nu va ști nimeni niciodată nimic !

Pahonțu răspunse disprețuitor :

— Dacă nu te-aș considera nebun, m-aș supăra și te-aș trata ca pe Utalea ! Pentru tine nu există nimic mai presus de bani !

Erau amîndoi în mijlocul odăii. Pahonțu, cu picioarele proptite solid, cu mîinile în șolduri, cu capul sus și bărbia întinsă înainte, se silea să-l domine prin sfidare. Dolinescu fierbea și, ca niciodată, abia se stăpînea. Cu paltonul descheiat, strîngînd în mîna stîngă servieta umflată cu tipărituri și căciula de miel neagră și cochetă, cu dreapta gesticula parc-ar fi vrut să dea mai mare putere de convingere vorbelor. Atitudinea lui Toma îl sîcîia ca obrăznicia subită a unei slugi. Iar îl întrerupse, cu glas mai tăios :

— Nu ți-e rușine, măi frate-meu, să-mi spui tu mie asemenea lucruri ?

— Tu vii să mă cumperi și mie să-mi fie rușine să te pun la locul tău ? făcu Pahonțu deodată încruntat ca și cînd abia acuma ar fi simțit aievea ploaznа tuturor cuvintelor grele. În orice caz a sosit momentul să terminăm ! N-am să-ți dau nici un fel de socoteală și nici n-am ce să mai tratez cu tine !

În clipa aceea intră pe ușă, sfios și fără zgomot, reporterul Sever Sorescu să ia niște instrucții de la Pahonțu, cum rămăsese stabilit în ședința redacțională de-aseară. Pahonțu îl zări și se întoarse brusc, vrînd să-i spuie să nu-l deranjeze cînd are lume în biurou. Lui Dolinescu i se păru că-i întoarce spatele. Cuprins de furie și cu o iuțeală fulgerătoare îi trăzni două lovituri în obraji, una cu palma și alta cu dosul, scrîșnind în același timp :

— Lichea sinistră !

Uimit o secundă de atacul neașteptat, Pahonțu ripostă totuși imediat cu o ploaie de pumni... Reporterul, speriat de încăierarea neașteptată, se repezi afară strigînd ajutor. Doi servitori năvăliră și înșfăcară pe Dolinescu care urla întruna :

— Vînzătorule !... Bestie ordinară !... Trădătorule !...

— Dați-l afară !... Afară ! răcni Toma aranjîndu-și hainele.

Redactorii și funcționarii umplură holul, iubitori de scandal, huiduind pe Dolinescu pe care cei doi servitori îl împingeau, bruftuluindu-l spre scară iar el le răspundea cu lovituri și cu sudălmi...

— Ce-a fost asta, dragă Toma ? se miră Titu Herdelea după ce porunci să se împrăștie toți la locurile lor și se restabili o liniște relativă. E posibil ?... Tocmai Dolinescu, prietenul tău vechi să se poarte ca un birjar ?

— Acuma vezi și tu, bătrîne, dacă n-am avut dreptate ! zise Pahonțu triumfător.

Titu Herdelea nu prea era convins, dar nu stărui. Pînă într-o oră tot orașul va ști despre încăierarea dintre cei doi prieteni — ce facem ? Îi dăm proporții sau intervenim la confrați să fie trecută subt tăcere toată afacerea asta penibilă ?

— Ce tăcere, omule ! izbucni directorul. El mă atacă mișelește în cabinetul meu și eu să-l mai menajez ? Aidade, bătrîne ! Mi se pare te pîndește zahariseala !

6

Trei zile toată presa română s-a indignat pe toate glasurile și a înfierat odiosul atentat împotriva libertății pre-

sei, felicitînd pe Pahonțu pentru corecțiunea aplicată lașului agresor... A patra zi, la Cameră un obscur deputat de Făgăraș, îndemnat de Belcineanu care se întorsese în ajun de pe cîmpul de operații, a interpelat guvernul asupra teroarei și anarhiei ce domnește în cuprinsul mîndrului județ voievodal de cînd o ceată de tineri bucureșteni, înarmați cu pumnale și revolvere, au năpădit ca niște lăcuste pașnicele sate românești subt pretextul propagandei electorale. Știe onoratul guvern că sărmanii țărani și orășeni sînt siliți, subt amenințarea pistoalelor, să jure în biserică, în asistența unor preoți rătăciți, că vor vota pe un oarecare Barbu Dolinescu, fără profesiune certă, șeful grupării așazișilor frați de cruce și candidatul lor în alegerea parțială ce se face peste două săptămîni ? Cunoaște onoratul guvern nenumăratele cazuri cînd acești propagandiști au atacat pe reprezentanții autorităților și i-au insultat în fața poporului sau au bătut și dezarmat pe jandarmii însărcinați cu menținerea ordinei ?... Dealtfel îndrăzneala acestor oameni se poate închipui după atentatul săvîrșit acum cîteva zile, chiar în inima Capitalei, de către același Barbu Dolinescu asupra talentatului ziarist și distinsului nostru coleg Toma Pahonțu...

Un ropot prelung de aplauze unanime întrerupse lectura oratorului. Camera, toate partidele împreună cu banca ministerială își exprimau astfel simpatiile pentru Pahonțu, martirul și eroul presei și al ordinei legale.

Belcineanu, în numele guvernului, răspunse imediat, energic și sever ca un mîndru viteaz în toiul luptei : da, a constatat la fața locului și recunoaște că situația e intolerabilă ; a luat măsuri și poate asigura Camera că dezordinea va înceta și legea va fi aplicată și respectată...

Opoziția, amenințată și ea de popularitatea fraților de cruce, dar și îngrijorată ca represiunea proiectată să nu se generalizeze, se mulțumi să păstreze o tăcere prudentă.

Cînd aplauzele furtunoase, care izbucniră după declarația războinică a ministrului, începură să se stingă, dintr-o tribună publică se auzi deodată un glas puternic, limpede și aproape dominator :

— Huo !... Să vă fie rușine !... Rușine !...

Apostrofa căzu ca o bombă. Întreaga incintă se ridică în picioare, iar capetele se întoarseră spre tribuna în care

un tînăr înalt, cu părul lung pieptănat pe spate, se hărțuia cu un domn negricios care părea agent de poliție.

— Bine, domnule, ăștia au ajuns teroarea neagră ! se indignă lîngă Pahonțu un deputat rotofei. Înțeleg, sînt și eu naționalist, cum sîntem toți, dar atîta îndrăzneală !... Nu mai lipsește decît să ne masacreze, să arunce bombe, să...

— Ai răbdare că vine și asta ! se amestecă în vorbă un spin spiritual.

Pahonțu se depărtă tăcut...

Dolinescu regreta gestul din cabinetul lui Pahonțu numai pentru că îi prevedea urmările. În aceeași seară se înapoia la Făgăraș, întovărășit și de Utalea care voia să fie la îndemînă pentru orice eventualitate.

A doua zi de dimineață fu invitat la prefectură, iar Belcineanu, care se afla încă acolo, îi puse în vedere solemn să-și struneaască agenții electorali, să înceteze propaganda anarhică și îndemnurile sediționase, să respecte ordinele autorităților și să se ferească de-a mai provoca pe reprezentanții forței publice. Altfel va cunoaște, fără nici o considerație, toate rigorile legii.

— Asta înseamnă, domnule ministru, că sîntem scoși afară din lege ? întrebă Dolinescu cu o fluturare de ironie în colțurile buzelor, după ce ascultă calm amenințările prea puțin deghizate.

— Dimpotrivă ! zise ministrul. De-abia de-aci încolo veți intra în lege !

— Am luat cunoștință, domnule ministru, dar nu renunțăm la luptă ! declară Dolinescu înclinîndu-se ușor. Mergem pînă la capăt! Biruim sau murim! Deviza noastră!

În aceeași seară i se raportă că în diferite comune, cinci frați au fost arestați și vor fi aduși din post în post, pe jos, la Făgăraș pentru cercetări, fiind acuzați de îndemn la rebeliune. Dimineața mai află că, în cursul nopții, alți trei camarazi au pățit la fel... Se sfătui cu Utalea. Se duse să protesteze la Belcineanu care însă refuză să-l primească. După multe insistențe izbuti să vorbească cel puțin cu prefectul care, foarte amabil, nu-și venea în fire de mirare, nu credea, nu știa nimic încă... Dolinescu își pierdu

stăpînirea și ridică tonul. Atunci prefectul se roși, se simți ofensat și vru să-i dreseze proces-verbal de ultragiu.

— Caută să mă izgonească prin mine însumi, zise Dolinescu furios. Dar n-am să le fac plăcerea să fug!

Făgădui lui Utalea că se va feri să mai ia contact cu capii autorităților. Se aștepta să fie provocat ca să-l scoată din fire și să facă vreo prostie mare și irremediabilă, mai ales după scandalul de la București despre care urlau toate gazetele.

— Ei, am pus-o de mămăligă, frate Utalea! zîmbi acru cînd jurnalele aduseră vestea interpelării cu răspunsul ministrului și cu apostrofa tînărului din tribună despre care se spunea că neagă a fi făcut parte din mișcarea fraților de cruce, adăogîndu-se însă că prin negarea încăpățînată încearcă doar să ferească de complicitate gruparea. Mergem înainte, frate-meu! scrîșni Dolinescu.

Pe urmă începură să sosească arestații. Spre a nu se atrage atenția oamenilor, soseau numai seara tîrziu, pe întuneric, pe jos. N-aveau voie să comunice cu nimeni și nici să anunțe nimănui nimic. Dacă unii simpatizanți proaspeți de la legiunea de jandarmi sau de pe la poliție n-ar fi vestit pe furiș pe Dolinescu nici n-ar fi știut nimic. S-a dus la jandarmerie. Maiorul s-a scuzat: nu poate să-i dea nici o informație; singur prefectul are dreptul să hotărască, să ia orice măsuri... Prefectul, rigid de data asta, declară că nu-i permite legea să se amestece în anchetele poliției, mai ales cînd e vorba de abateri împotriva ordinei și liniștei publice sau poate lucruri și mai grave, iar în timpul anchetelor de orice fel e firesc și legal ca arestații să nu comunice cu lumea străină. Dacă însă comandantul legiunii sau polițaiul orașului, pe a lor răspundere, doresc să înlesnească pe cei arestați, sînt liberi s-o facă...

Desperat, Dolinescu se apucă să expedieze lungi telegrame de protestare Ministerului de Interne, președintelui Consiliului, regelui. Pe urmă luă contact cu candidații celorlalte partide și încercă să-i solidarizeze cu dînsul pentru a reclama colectiv și a impune eventual eliberarea celor arestați și reintrarea în legalitate. Toți se codiră spre a nu refuza net. El nu regretă totuși c-a făcut și intervenția asta umilitoare.

— E pentru frații noștri! răspunse lui Utalea care socotea că e nefolositor pentru mișcare și pentru frații inte-

resați să faci gesturi mai dinainte condamnate. Nimic nu e rușinos și de prisos cînd e vorba să salvezi un frate! continuă Barbu. Din nenorocire sîntem neputincioși în fața samavolniciei oficiale!... Dragostea oamenilor ne înconjoară, o simțim și ne încălzește... Dorul de primenire adîncă e imens în sufletul mulțimii... În zadar! Coaliția celor care fac opinia publică ne sugrumă fără putință de apărare!

— O experiență în plus, observă Utalea. Trebuie să avem organul nostru, nu să ne bizuim pe bunăvoința prietenilor schimbători!

Pahonțu continua furibond campania contra lui Dolinescu. Alte ziare îi țineau hangul. Presa bucureșteană avea zilnic informații despre lupta electorală de la Făgăraș, care însă nu relatau decît eterne provocări și ciocniri de-ale agenților lui Dolinescu cu autoritățile, fără să pomenească un cuvînt despre prigoana ce o îndură frații de cruce din partea organelor oficiale. *

— Pahonțule! Trădătorule! scrîșnea Dolinescu deseori citindu-i atacurile parcă din ce în ce mai înverșunate.

Au trebuit să organizeze grabnic un serviciu de curieri, cu ajutorul aderenților locali, ca să poată restabili legătura cu frații risipiți prin sate și mai ales cu cei arestați și năpăstuiți care, dacă nu puteau fi ajutați altfel, cel puțin știau că nu sînt uitați și părăsiți.

În ciuda tuturor persecuțiilor încrederea tuturor în victorie era nezdruncinată. Din toate părțile veneau speranțe bune. Propaganda continua mai discret dar cu atît mai eficace. Oamenii primeau mai bucuroși cuvîntul cel nou tocmai fiindcă purtătorii lui erau mai oropsiți. * *

În ultima duminecă, însoțit de Utalea, precum și de cei doi aghiotanți Ionescu A. Ion și tînărul Cumpănașu, Dolinescu a mai făcut o raită cu automobilul prin centrele principale ale județului, mai mult să se informeze și să încurajeze. Ei n-au ținut deloc întruniri spre a nu oferi

* Despre așa-zisa „prigoană" a autorităților oficiale din anii de început ai mișcărilor extremiste de dreapta vezi *supra*, p. 134—136, nota de subsol.

** Cu privire la raportul realitate-ficțiune, revezi notele de la p. 181—182, 279, 308—309, avînd ca obiect lipsa de ecou a propagandei fasciste în masele populare, realitate transfigurată artistic în multe pagini ale romanului.

pretexte de provocare. În schimb satele fierbeau de mulțimea oratorilor celorlalte partide și mai cu seamă ai guvernului. Oamenii erau adunați să asculte făgăduielile și ocările tuturora într-o întrecere fără seamăn... Trecînd prin satele astfel răscolite, Dolinescu și prietenii săi au fost strașnic huiduiți pretutindeni de agenții electorali.

— Dacă nu intervine vreo ticăloșie specială, vor avea o mare surpriză boierii ! zise Ionescu A. Ion seara, în camera lui Utalea, la hotel.

Singur Utalea stătea la hotel. Dolinescu era găzduit la un preot bătrîn și văduv, iar Ionescu împreună cu Cumpănașu în familia unui meseriaș înstărit al cărui băiat, student în preajma licenței, făcea parte din mișcare.

Fiindcă duminecа viitoare era ziua alegerii, în primele trei zile hotărîră să mai viziteze ultima oară toate satele : Dolinescu împrejurimile Făgărașului, Ionescu părțile Arpașului, și Cumpănașu plasa Șercaia. Pe urmă joi și vineri vor lucra cu toții în oraș...

Cei doi aghiotanți plecară îndată ; Ionescu, cu trenul, ajunse noaptea tîrziu la Porumbacu, pe cînd Cumpănașu, cu mașina lui Utalea, peste o jumătate de oră coborî în Șercaia la învățătorul pensionar unde avea locuința tînărul și zelosul Zachi Herdelea.

A doua zi, dis-de-dimineață, Dolinescu fu anunțat că prefectul județului dorește să-i facă niște comunicări în vederea operațiilor de votare și-l invită la ora unsprezece împreună cu ceilalți candidați... Erau de față într-adevăr toți candidații afară de al guvernului. Prefectul citi solemn un ordin al președinției Consiliului de Miniștri care, pentru a asigura libertatea deplină a votării și a preîntîmpina eventuale dezordini ce ar putea fi provocate de elemente fără răspundere, dispunea ca, în termen de două zile, — adică pînă mîine, marți, la ora douăzeci și patru, lămuri prefectul — toți agenții și propagandiștii care nu sînt alegători și nici originari din vreo comună aparținînd județului Făgăraș să părăsească teritoriul circumscripției electorale, cu singura excepție a parlamentarilor. Cei ce vor fi găsiți după termenul indicat în cuprinsul județului vor fi arestați și expediați la urma lor întrucît nu s-ar dovedi în sarcina lor alte abateri de la legile și regulamentele în vigoare. '

Dolinescu surise amar cînd ceilalți candidați protestară în cuvinte meșteșugite și prefăcute. Numai la urmă zise și el cu o ironie care nu fu deloc apreciată :

— Dacă aș fi știut că frații de cruce vor avea atîta succes, nici n-aș mai fi candidat !

Totuși era îngrijorat. Alungarea fraților însemna decapitarea organizației ce se înfiripase abia în județ. Țăranii fără conducători riscă să fie ademeniți de profesioniștii alegerilor.

Căută să înștiințeze mai întîi pe Ionescu și pe Cumpănașu ca să știe băieții ce dispoziții să ia fiecare în ținutul său. Încercă să vorbească la telefon cu Ionescu. Îl chemă la Porumbacu ; primarul răspunse că n-a fost pe-acolo. Un răspuns analog primi din Arpaș. Înțelese că e un refuz și renunță. Se repezi cu mașina la Șercaia. Cumpănașu plecase cu Zachi spre Ohaba. În Vadu dădu peste ei. Cumpănașu fu însărcinat să treacă negreșit pînă a doua zi scara prin toată plasa și să lase pretutindeni cuvîntul de ordine : toți frații de cruce rezistă unde se află, de preferință prin șiretenie, fără a oferi autorității motive pentru întrebuințarea forței. Zachi însă va merge imediat să găsească pe Ionescu la Porumbacu și să-i transmită aceleași dispoziții.

Revenind spre Făgăraș, în șoseaua națională, la ieșirea din Șercaia, ajunseră din urmă o camionetă care transporta marfă la Sibiu. Dolinescu convinse pe șofer, printr-o sumă neașteptată, să ia și pe Zachi pînă la Porumbacu.

— Cum ai terminat misiunea, te întorci la Făgăraș să-mi raportezi ! adăogă Dolinescu strîngînd mîna tînărului Herdelea care se simțea un erou.

Ionescu A. Ion se afla tocmai în primăria Porumbacu, cînd a telefonat Dolinescu, și în plină anchetă. Dintr-o privire confuză a primarului a bănuit că trebuie să fie vorba despre dînsul, mai ales cînd a răspuns în aparat, după o mică șovăire, „nici n-a fost pe-aici... nu, nu"...

Un locotenent de jandarmi îl cerceta de două ore, silindu-se din răsputeri să-i smulgă mărturisirea că a insultat și ultragiat pe jandarmul care, din ordin, l-a oprit să iasă din comună. Ionescu se stăpînea și izbutea să păstreze un calm care pe anchetator îl sîcîia. De zece ori a

trebuit să repete că într-adevăr s-a înfuriat cînd s-a pomenit întors din drum fără nici un motiv legal că a cerut jandarmului ordinul scris, şi că, drept răspuns, jandarmul a început să înjure, că el, spre a nu răspunde la fel, a vrut să-şi vază de drum şi a dat bici cailor, iar jandarmul s-a repezit la hăţuri şi l-a adus aci cu căruţă cu tot...

— Ascultă, domnule, răcni deodată locotenentul, mult ai să mă enervezi cu minciunile astea ?... De ce nu mărturiseşti adevărul ?

— Nu mai răcniţi, domnule locotenent ! zise Ionescu batjocoritor şi calm. Întîi pentru că eu aud foarte bine, al doilea pentru că d-voastră riscaţi să vă stricaţi vocea şi al treilea pentru că eu mai curînd îmi muşc limba decît să spun o minciună !

Locotenentul, care se plimba de colo-colo, se răsuci parcă l-ar fi pălmuit. Îl măsură o secundă cu dispreţ şi apoi se zborşi, înţepenindu-se pe picioare :

— Ce, mă idiotule, vrei să mă iei peste picior ?... Uiţi cu cine vorbeşti ?

— Nu uit, mă, idiotule ! răspunse Ionescu liniştit. Am glumit !

Roşindu-se deodată de un val de mînie, locotenentul făcu doi paşi spre Ionescu parc-ar fi vrut să-l lovească. În faţa lui se opri însă scrîşnind :

— Ai merita să...

— Aş merita să intraţi în legalitate, domnule locotenent ! spuse Ionescu înfruntîndu-l în vreme ce muşchii obrajilor îi jucau şi ochii scăpărau scîntei.

Ofiţerul îşi muşcă buzele, dar se potoli mormăind :

— Bine... am să-ţi aplic legea...

Subt paza unui jandarm, Ionescu trecu într-altă odaie, iar locotenentul raportă telefonic comandantului legiunii cerînd instrucţii. Peste un sfert de oră comandantul, după indicaţiile prefectului şi pe baza ordinului guvernului, porunci ca individul să fie imediat îndepărtat din cuprinsul judeţului pe drumul cel mai scurt ; şi, ca nu cumva să se reîntoarcă pe furiş, să i se facă actele cuvenite şi, însoţit de un jandarm, să fie expediat cu primul tren la Bucureşti, via Sibiu, unde va fi predat Siguranţei Generale a Statului pentru cele legale. Se va raporta de executare.

Locotenentul se uită la ceas, mulțumit :

— Mai este o oră și jumătate pînă la trecerea trenului spre Sibiu... Caporal ! Ai înțeles ? Toate actele să fie în ordine !... Avem foi de drum... Să-l însoțească Cociorvă că e mai dezghețat...

Lui Ionescu nu-i comunică nimic pînă în minutul plecării la gară.

— Poftim ! îi zise ofițerul ironic. Sîntem în legalitate! Te-am satisfăcut !

— Legalitate *sui-generis*, răspunse simplu Ionescu care se aștepta de mult la măsura expulzării pentru toți frații de cruce. Totuși o prefer !

Tînărul Zachi Herdelea n-ajunse decît pînă la Arpaș. În fața primăriei patru jandarmi au oprit mașina, au descoperit pe călătorul clandestin și l-au dat jos. Zachi protesta, țipa, se văita. În zadar. Poftit în primărie, plutonierul i-a încheiat proces-verbal de contravenție la legea drumurilor și, pentru că umbla în propagandă interzisă, l-a expediat la Făgăraș, la legiune, să hotărască cele de drept...

Aproape în același timp în comuna Ohaba a fost arestat și Vasile Cumpănașu învinuit că ar fi îndemnat pe un sătean la rebeliune.

Noaptea au petrecut-o amîndoi în Făgăraș, într-o cămăruță la comandamentul legiunii, unde se mai găseau cîțiva frați de cruce culeși de asemena în cursul zilei...

Dolinescu se întoarse pe scară în oraș și află cum s-a întețit prigoana înainte de-a intra în vigoare faimosul ordin de expulzare. Dacă pentru Ionescu nu mai era nimic de făcut, încercă să salveze măcar pe ceilalți. Izbuti într-adevăr să-i viziteze a doua zi dimineața, în prezența unui ofițer de jandarmi. Tinerii erau fericiți să strîngă mîna șefului lor și să raporteze, fiecare în cuvinte scurte, cum și de ce au fost arestați.

— Știam, fraților ! zise Dolinescu. Încredere !... Dreptatea învinge totdeauna ! Și dreptatea e cu noi !

Revolta îi ardea pieptul... Vorbi cu prefectul din nou. Omenește, nu oficial. Îi ceru dreptate. Să se aplice legea sau regulamentele, oricît de severe. Dar să nu zdruncine în sufletul tinerilor, plini de entuziasm pentru neam și

țară, încrederea în dreptatea românească... * Prefectul își frecă mîinile, îl asigură că va da ordine severe, că va cerceta, dar toate atît de fals încît Dolinescu răbufni :

— Întîia și poate ultima oară m-am băgat în murdăria asta pe care o numiți politică. Ei bine, domnule prefect, te implor, arestează-mă și pe mine ! Mi-e scîrbă de atîta ticăloșie ! Vă bateți joc de un popor care tolerează toate fărădelegile !... Și nu se ridică nimeni să vă trezească și să răzbune toate nedreptățile ! Și nimeni nu te ascultă ! Nimeni nu vă trăznește ca să dea un exemplu ! * *

* Mistificarea adevăratelor mobiluri „sufletești" de care este animată mișcarea „fraților" (în cazul de față de către însuși conducătorul lor) cunoaște, la antipod, numeroase replici lucide în contextul romanului. Caracterizări succinte precum „descreierați care vor să introducă moravuri de gorilă în luptele politice" (*infra*, p. 345), „monștri organizați în bandă" sau „conspirație de răufăcători" (*infra*, p. 343) surprind caracterul agresiv al unei mișcări minoritare de tip fascist.

** Recitite în contextul capitolului, atare replici definesc chipul demagogic al „noilor" politicieni. Agresivitatea lor este dealtminteri denunțată ca atare : „— Ăștia au ajuns teroarea neagră ! [...] Nu mai lipsește decît să ne masacreze, să arunce bombe, să.../ — Ai răbdare că vine și asta !" Și totul converge în roman spre un atare deznodămînt, în deplină concordanță cu simptomatologia fascismului. Pentru studierea raportului realitate-ficțiune, este util să amintim că, în 1931, guvernul național-țărănist a hotărît dizolvarea Gărzii de fier, ținînd seama de intenția șefului legionarilor de a instaura prin teroare și crimă un regim dictatorial. Ca ministru de interne, Ion Mihalache încerca să legalizeze „o organizație anarhistă și clandestină" într-un „partid de guvernămînt" (vezi *Monitorul oficial*. Dezbateri parlamentare. Adunarea deputaților, nr. 7 / 1934). Este ceea ce avea să se întîmple. „La propunerea lui C. Argetoianu, devenit între timp ministru de interne și care a manifestat un interes deosebit față de legionari, străduindu-se necontenit, după cum mărturisea, a-i face utili regelui, guvernul nu a opus în județul Neamț nici un contracandidat Gărzii de fier" (Mihai Fătu și Ion Spălățelu, *op. cit., p. 95—96*). Agitația demagogică exercitată de noile gorile politice, programul electoral bazat pe o frazeologie grandiloventă — încercînd o speculare a problemelor sociale obiective — vor aduce mișcării noi prozeliți. Recrutați de regulă din rîndul elementelor declasate, ei vor forma o masă de manevră din care vor fi alcătuite bande de bătăuși, spărgători de grevă, servicii de spionaj în favoarea Germaniei naziste, precum și „echipe ale morții". Cu prilejul unor viitoare alegeri, N. Iorga nota : „Feri-

Prefectul se înțepeni de indignare și declară că nu va mai sta de vorbă niciodată, nici particular, nici oficial, cu un om atît de lipsit de cea mai elementară curtenie.

— Pahonțule, Pahonțule ! scrîșni iarăși Dolinescu mai tîrziu, gîndindu-se că toată prigoana asta de la el pornește.

ți-vă de oamenii singelui", avertizînd : „În zăpăceala alegerilor care se vestesc, o samă de oameni umblă cu pumnalul și arma în mînă, amenințînd cu uciderea pe cei ce ar cuteza să le stea în cale" (*Neamul românesc pentru popor*, 1 dec. 1933).

CAPITOLUL VII

GLOANȚELE

1

Jandarmul sforăia greu cu buzele țuguiate și ochii întredeschiși, tresărind deseori și înghițindu-și saliva. Din cînd în cînd se trezea pe jumătate, se cutremura și se holba îngrozit pînă ce întîlnea pe banca dinaintea lui fața aspră, liniștită a lui Ionescu, apoi bolborosea ceva și, biruit de somn, adormea îndată cu un oftat de ușurare. În vagonul liesit de oameni și bagaje, în zăpușeala saturată de miros de usturoi și de sudoare, agitată de sforăituri și suspine, singur Ionescu veghea în luptă cu propriile-i gînduri care nu se ostoiau deloc. Îi trecuse de mult mînia și chiar supărarea pe jandarmii care-l expediau la București ca pe un răufăcător. El a prevăzut de la început că jidanii și francmasonii vor pune în mișcare toate uneltele lor ca să împiedice izbînda fraților de cruce. Dolinescu nu s-a așteptat la o dezlănțuire atît de crîncenă a dușmăniei tuturor forțelor organizate, partide, autorități, legi, împotriva unui mănunchi de tineri a căror singură avere e dragostea de neam, adevărată, necomercializată. „Nu vor îndrăzni!" zicea mereu dînsul, secondat și de Utalea. Poate că s-ar mai fi păstrat puțină pudoare dacă ar fi existat măcar un singur glas să protesteze și să dezvăluie fărădelegile. Așa, în fața lumii, frații de cruce sînt o ceată de descreierați, iar guvernul face operă de salubritate politică mai înfruntîndu-le nebuniile. Au contat, firește, pe Pahonțu; toți, afară de Utalea care spusese, ca o sentință generală, să n-ai niciodată încredere decît în tine însuți.

Ionescu însuși a crezut în Pahonțu mai mult decît toți. L-a îndrăgit de cînd l-a întîlnit întîia oară la masă, la Cumpănașu, odinioară, cu toate că Pahonțu și atunci, și pe urmă, l-a luat cam de sus. L-a luat apărarea față de Cintia și de bătrînul Cumpănașu care îl socoteau un monstru fără pereche dacă a fost în stare, din motive de arivism, să-și distrugă căminul. Chiar la Făgăraș, pe cînd toți îl acuzau, el nu le ținea hangul. Problema era mai complexă. Pahonțu i se părea numai o verigă din lanțul urgiei care împiedecă mîntuirea neamului.

Acuma însă, exact din clipa cînd s-a urcat în tren la Porumbacu însoțit de jandarmul înarmat, Pahonțu îl obseda mereu. Parcă s-ar fi rupt deodată pojghița artificială care-i încătușase atîta vreme sentimentele adevărate, sufletul îi fu năpădit de o ură dureroasă. Își amintea cît a trebuit să-și siluiască conștiința, necontenit, ca să-și înăbușe disprețul ce i-l stîrneau fanfaronadele ieftine cu care Pahonțu înșela lumea și care nu urmăreau decît ajungerea cu orice preț, fără a crede în nimic, fără a simți nimic, mînat numai de un egoism animalic. Zăgăzuirile acestea trecute făceau să-l urască nu numai ca pe trădătorul unei cauze sfinte, cum îl urau toți, ci ca pe un dușman personal care l-a ofensat în ce are mai scump pe lume...

Sosiră foarte de dimineață în București încît la șapte erau la Siguranța Generală. Pînă la zece au așteptat într-o cameră de serviciu. Pe urmă Ionescu a fost luat în primire de un comisar vioi, elegant și parfumat, iar însoțitorul concediat. După ce răsfoi puțin prin hîrtiile de pe biurou, comisarul se apucă să-i ia un mic interogatoriu. De la primele răspunsuri însă se mohorî. Atitudinea și tonul lui Ionescu i se păreau sfidătoare.

— Cu mine să fii cuviincios, băiete ! îl admonestă comisarul. Foarte, foarte cuviincios ! Eu nu mă sperii de studenți ! Din contra !... La mine student ori bolșevic totuna e ! Am niște leacuri care vindecă sigur obrăznicia !

Oboseala fizică și zdruncinarea sufletească îi usturau nervii. Se sforța din răsputeri să fie liniștit și în același timp își dădea seama că nu se poate stăpîni. Cuvintele comisarului îl dureau ca niște șfichiuri de bice. Voia să-l

roage să nu-l umilească, să-l lase în pace și să-i dea drumul fiindcă vede și el prea bine c-a fost izgonit ca un răufăcător numai din pricina lui Pahonțu care... Stătea în picioare, lipit de biurou, rezimîndu-se cu amîndouă mîinile de marginea de lemn, cu trupul aplecat puțin înainte, pipăind cu ochii fața comisarului care tresălta de dispreț. Pînă acuma, ca să-și liniștească enervarea, răspunsese cu glas nepăsător și resemnat. Acuma începu blajin și se pomeni deodată răcnind parcă i s-ar fi rupt zăgazurile răbdării :

— Domnule comisar... Isprăvește !... Isprăvește !... Isprăvește !

Își auzea glasul aproape fără să-l recunoască și vedea pe figura polițistului o zvîcnire a nuștchilor parc-ar fi vrut întîi să rînjească, semănind cu Pahonțu. În aceeași clipă comisarul sări în picioare (scaunul de subt dînsul se răsturnă cu un zgomot greu) și-i repezi în plin obraz un pumn atît de zdravăn că Ionescu se clătină și se dădu doi pași înapoi gata să vie peste cap. Totuși nu simți lovitura în obraz, ci numai încleștarea unghiilor în palme ca niște cuțite înfipte în carne. Asta îl dezmetici și-i curmă îndată furia care-l împingea instinctiv spre masa comisarului. După cîteva clipe, cu ochii holbați, cu pumnii mereu încleștați, scrîșnind dinții, strigă :

— De ce...

Își înghiți întrebarea, rușinat și dîndu-și seama cît e de inutilă. Comisarul își potrivea scaunul la loc, se așeză tacticos și răspunse liniștit, satisfăcut :

— Numai ca să te trezești, tinere, și să-ți aduci aminte că ești un infractor la ordinea publică și...

Ionescu auzi răspunsul numai ca un zgomot confuz, nearticulat și fără sens. Era lămurit de cînd și-a întrerupt întrebarea că și-ar cheltui sufletul de prisos cu un funcționar care se crede obligat să schingiuiască pe bolșevicii ajunși în mîna lui, fiindcă oricine ajunge aci trebuie să aibă o vină... Comisarul apoi într-un sfert de oră i-a și dat drumul, avînd grije să-i atragă atenția că nu șade frumos pentru un om cu studii înalte să fie amestecat între derbedei și să nu-l mai prindă pe-acolo că pe urmă întoarce foaia...

După-amiazi se duse pe la Cumpănaşu. Logodnica îi sări de gît, fericită, dar peste o clipă se spăimîntă : cum a venit înainte de alegere ?

— Dar Vasile ? întrebă profesorul cînd află ce-a păţit Ionescu. Tu ai scăpat aici mai uşor, relativ. Să nu ne pomenim cu bietul băiat schilodit de tot... Că dacă ticăloşii au apucat pe panta asta, te poţi aştepta la orice !

Bătrînul Cumpănaşu, deşi inima-i ardelenească tresălta ca şi a tinerilor cînd era vorba de naţionalism oricît de exaltat, propovăduia totuşi prudenţă zicînd că prin violenţă, chiar numai verbală, nimic trainic nu se clădeşte. Băieţii, Ionescu şi Vasile, nu-i urmau sfaturile, dar nici nu-l contraziceau pe cînd Cintia toată vremea se ciorovăia cu dînsul ca fiind cea mai pasionată aderentă a fraţilor de cruce, la care pasiune contribuia desigur în mare măsură şi dragostea admirativă pentru logodnicul ei.

— D-ta numaidecît te gîndeşti la ce e mai rău ! zise Cintia cu ochii plînşi încă de suferinţele lui Ionică. Mai bine ai fi prevăzut ticăloşia lui Pahonţu ca să se fi luat din vreme măsuri de apărare !

— Apoi că Pahonţu niciodată n-a fost omul meu, se apără profesorul. Voi l-aţi ridicat în slavă şi i-aţi dat serenade şi aţi crezut într-însul !

Cintia se mai burzului puţin spre a nu trebui să recunoască dreptatea bătrînului, Ionescu însă bombăni întunecat :

— Da, da... Ne-a înşelat şi ne-a vîndut...

Seara, la cină, veni şi Virginia cu amîndoi copiii şi cu Fräulein Erna. Cintia îi povesti ce-a păţit Ionică şi abia se reţinu să nu ocărască pe Pahonţu. (Cumpănaşu le atrăsese luarea-aminte din prima zi să nu vorbească în faţa copiilor despre tatăl lor.) Dar cînd nemţoaica, după masă, a plecat acasă cu cei mici să-i culce, toată seara nu mai conteniră cu împrospătarea tuturor relelor şi cu înşirarea celor recente ale „trădătorului", mai cu seamă Cintia care îl ura ca pe un duşman de moarte.

Virginia venise de fapt mai mult ca să povestească ce a făcut de dimineaţă la Rotaru. De cînd Toma a plecat şi a început divorţul, Virginia, în urma insistenţelor d-nei Rotaru, se ducea din cînd în cînd prin casa unde, cît a fost cu bărbat, abia a călcat de două-trei ori. D-na Rotaru o

iubea și o compătimea. Din pricina Virginiei a rupt orice relații cu Pahonțu care, ce e drept, nici altfel nu mai prea îl deranja cu vizitele în timpul din urmă...

Azi Virginia s-a dus să consulte și pe Rotaru ce să mai facă pentru a termina cît mai repede, fiindcă acuma, după ce divorțul s-a pronunțat, îi era mai penibilă orice tărăgănare. Așa a aflat că Toma s-a certat și cu Rotaru de vreo două săptămîni, încît Rotaru nici nu mai voia să audă de el, considerîndu-l un om extrem de primejdios... Cumpănașu era curios pentru ce s-o fi supărat Rotaru ? Cintia zise cu silă :

— Nu e greu de închipuit, dragă tătucule... I-o fi făcut și lui vreo murdărie... Pînă și la Universitate am auzit pe mulți că Pahonțu a fost cumpărat de Belcineanu ca să trădeze pe frații de cruce !

— Na, na... să nu exagerăm iar ! o dojeni bătrînul. Purtarea lui Pahonțu rămîne destul de urîtă fără să mai fie nevoie s-o dichisim cu zvonuri absurde !

— Dacă ar fi așa, atunci...

Ionescu începu, dar nu-și termină gîndul.

— O să trăim și o să vedem, insistă Cintia. Se zice că înadins s-a prefăcut întîi că înjură pe Belcineanu, ca să fie acoperit față de noi și ca să-și mărească prețul vînzării !

— Fără dovezi nu poți crede asemenea vorbe ! zise Cumpănașu.

— Trebuie dovezi, adevărat ! aprobă Ionescu mohorît.

*

Vineri seara se întîlniră la Cumpănașu cîțiva din cei peste cincizeci de frați de cruce alungați de la Făgăraș. De miercuri dimineața se afla acasă și Vasile, teafăr și nevătămat, doar puțin deprimat. N-a fost nici bătut, nici înjurat, nici măcar interogat. Întovărășit de un jandarm a fost suit în tren fără nici o explicație. Numai la Siguranță i s-a comunicat că este expulzat din cuprinsul județului Făgăraș pentru îndemnuri la dezordine. Era singurul care a scăpat așa de ieftin. Probabil din pricina temperamentului său potolit. Ceilalți toți au fost maltratați în diferite feluri încît fiecare avea să povestească cîte ceva deosebit.

Ionescu asculta pe toți tăcut, apăsat, ca și cînd suferința fiecăruia ar fi zgîriat cîte-o rană adîncă în inima lui, transformînd-o toată într-o bucată de carne vie însîngerată. Din cînd în cînd întreba uluit parc-ar fi vorbit cu propria-i conștiință :

— De ce, Doamne, atîta batjocură !... Și tocmai pe noi care n-am făcut nici un rău nimănui, nici măcar lui Pahonțu !

Nici unul nu prea știa bine ce s-a întîmplat cu ceilalți, căci, fiind risipiți prin toate satele, numai prin alți oameni aflau unii despre alții. Părea însă că vreo sută de inși au rămas reținuți, mare parte pe la posturile de jandarmi și numai puțini la legiunea din Făgăraș sau la poliția orașului. Despre Zachi Herdelea spunea chiar Cumpănașu că a fost oprit la legiune să-l cerceteze mai de aproape pentru contravenția la legea cărăușiei publice și că probabil va mînca bătaie pentru că protestează întruna și sfidează pe plutonierul însărcinat cu ancheta...

Tinerii nu erau descurajați și n-așteptau decît o nouă ocazie ca să organizeze lupta în așa fel încît să nu mai poată avea asemenea surprize. Se plîngeau, firește, de nedreptățile și ofensele suferite și ocărau mai mult pe Belcineanu.

Ei, trăind atîta timp numai în sate și fără a vedea vreun ziar, aproape nici n-au cunoscut amestecul lui Pahonțu pînă ce au picat în București ; în orice caz fapta lui o blamau mai puțin și socoteau s-o sancționeze cu o bătaie zdravănă, căci astfel de trădări nu merită decît o pedeapsă umilitoare.

— Ce bătaie, mă fraților ! strigă Ionescu sarcastic și plîngător. El e toată vina, adevărata vină ! Credeți-mă !... Nici eu n-am crezut, dar m-am convins !

În cele din urmă se încinse o mică controversă asupra vinovăției lui Pahonțu. Unii îi reduceau vina la o murdărie obișnuită în gazetărie și în politică, aceea a schimbării convingerilor după anume interese. Oportunismul a creat lichelismul sau invers, amîndouă însă sînt curente în politica românească. „De ce să condamni vina aceasta curentă mai mult la Pahonțu ? Pentru că a făcut-o pe spinarea noastră ?"

— Cît am fost arestat am meditat și eu, zise tînărul Cumpănașu. Știi cît îl înfieram eu la Făgăraș ? Mai mult ca tine... Și totuși au dreptate băieții ! E o lichea și nu merită decît cel mult să fie scuipat !... Nu ne-a putut trăda, pentru că n-a fost al nostru, n-a jurat și nu a lucrat niciodată cu noi ! Noi am vrut să-l băgăm între noi cu sila pentru că îl admiram ca luptător naționalist... De fapt n-avea nici o obligație față de mișcarea noastră afară de promisiunea ce v-a făcut-o poate numai din gură și ca să scape de voi... Pe urmă i s-o fi părut că e mai oportun să fie contra noastră, fie în interesul ziarului, fie al carierii lui — și a schimbat macazul... Numai dacă schimbarea ar fi făcut-o pentru bani, ca Iuda, atunci ar fi o vînzare !

— Da, da... vînzare ! sări vehement Ionescu. Atîta căutați să-l spălați de parcă ne-ar fi slujit frățește tîlharul !... De vînzare e vorba, Vasile !... Atunci ?... Ce are a face lichelismul ?... Ne-a vîndut, Vasile, ca hulal tîlhar !... Și voi vreți să-i trageți o bătaie ca unui jidănaș oarecare ?

Simbătă seara Ionescu a cinat iar la Cumpănașu și au stat pînă tîrziu, vorbind despre ceea ce s-o fi petrecînd la Făgăraș și așteptînd să audă rezultatele la radio. Cei doi tineri erau triști și se simțeau înjosiți că trebuie să stea de taifas la căldură și confort în vreme ce frații lor se chinuiesc acolo... Știau că Dolinescu nu va pleca de la Făgăraș pînă cînd nu vor fi liberi toți băieții și se gîndeau ca luni să se repează și ei să dea o mînă de ajutor la nevoie, în speranța că expulzarea lor a fost numai pe durata campaniei electorale.

Pentru a doua zi Cintia dorea să meargă cu toții la Teatrul Național unde tocmai se juca *Scrisoarea pierdută*.

Din gazetele de dimineață aflară că Belcineanu a reușit, cum nu mai încăpea îndoială, dar că totuși Dolinescu a luat un număr de voturi superior tuturor celorlalte partide afară de radicali. Încît seara, în drum spre teatru, bătrînul Cumpănașu observă :

— La urma urmelor rezultatul e strălucit... Mai ales pentru o grupare tînără de nici n-a împlinit anul de exis-

tență... Trist este numai că ați fost tratați revoltător de nedemn !

— Dac-ar fi vorba numai de goana după voturi... mormăi Ionescu printre dinți așa încît nici chiar Cintia nu înțelese ce-a spus.

În stagiunea aceea se relua întîia oară *Scrisoarea pierdută*, așa că reprezentația trecea drept o semi-premieră. În obișnuitul public dumenecal, care umplea sala pînă la ultimul loc, se distingeau cîteva figuri cunoscute de scriitori, critici, artiști îndrăgostiți de Caragiale, precum și altele care asistă la toate spectacolele unde prezența lor poate să fie observată și eventual notată la rubricile mondene ale ziarelor.

Cintia era pasionată după teatru. Înainte de-a cunoaște pe Ionescu și mai ales cît a trăit mamă-sa a visat să se facă actriță... Instalată între tatăl și logodnicul ei, ochii fermecați i se plimbau prin sală, prin loji pînă și prin galerie, să descopere cunoscuți, să vază toalete... Veniseră mai devreme și avu răgaz să examineze toată lumea care intra din ce în ce mai grăbită. Cumpănașu și cei doi tineri priveau tăcuți și preocupați, abia răspunzînd monosilabic la observațiile ei continue despre tot ce i se părea interesant.

— Uite, tătucule, pe prietenul tău Grigorescu, spuse deodată Cintia, făcînd semn cu capul și rizînd spre o lojă de rangul al doilea. L-ai văzut ?... La dreapta, în lojă... cu toată familia...

Apoi peste cîteva minute puse mîna pe brațul lui Ionescu, șoptind :

— D-na Belcineanu !... În rînd cu loja direcției, a treia... Acuma au intrat... O vezi ?... Cea tînără... Cealaltă e d-na Teleman, iar bărbatul trebuie să fie generalul...

Ionescu se uita fără interesul pe care i-l bănuia Cintia care continua :

— Credeam că te interesează... Nici eu nu mă prăpădesc după frumusețea ei, deși azi parcă e mai bine și mai veselă...

— Cum să nu fie veselă dacă soțul ei a cîștigat o bătălie ! răspunse profesorul în locul logodnicului.

— Cînd te gîndești că e nevasta tîlharului parcă ți-e urîtă și ea ! zîmbi Vasile care ședea lîngă tatăl său.

Tot Cintia văzu mai întîi și pe Pahonțu intrînd cu un domn și o doamnă într-o lojă alăturată de cea regală, față-n față cu loja familiei Teleman. Nu-i mira deloc apariția lui. Știau de mult că Pahonțu era un caragialean fanatic și că *Scrisoarea pierdută* i-a servit de multe ori ca argument împotriva democrației și a partidelor politice. Se lăuda chiar că nu lipsește niciodată de la teatru cînd se joacă „profeția aceasta genială a prăbușirii unei lumi ridicole prin organizarea ei politică".

Toți îndreptară o clipă ochii spre loja în care Pahonțu, foarte surizător și cu un aer triumfător parcă ar fi vrut să atragă atenția sălii asupra sa, vorbind cu doamna își rotea privirile prin sală. Cei trei de jos plecară capetele ca la comandă spre a nu-i întîlni privirea, numai Cintia continua să-l scruteze sfidîndu-l.

— Uite ce galant salută spre loja Teleman ! murmură ea cu dispreț. Și cum răspund și ele de drăgălaș... O, ți-e scîrbă ! Și-a părăsit copiii și nevasta, ca să se poată apropia de lumea lor ciocoiască !

Cortina se ridică într-o liniște mare. Toate privirile erau ațintite pe scenă, la Pristanda și Tipătescu. După primele replici toate fețele se descrețiră înviorate. Cintia însă ura atît de mult pe Pahonțu că nu-și putea lua ochii de la dînsul, urmărindu-l ca un polițist pe un răufăcător interesant. Așa ajunse să bage de seamă curînd că el, care stătea în picioare între ceilalți doi, în loc să urmărească jocul de pe scenă, trăgea cu ochiul numai în loja din față. Observînd mai atent se convinse că Pahonțu soarbe pe d-na Belcineanu cu atîta lăcomie de parcă ochii lui au o strălucire de diamant. D-na Belcineanu privea, la început, pe scenă. Pe urmă, cu fața spre scenă, prinse a trage și ea cu ochii spre Pahonțu. Iar mai tîrziu, prefăcîndu-se că examinează sala aflată în întunerec, își opri privirea mai lung în ochii lui...

— Ioane... privește ! șopti Cintia intrigată. Uite cum soarbe din ochi Pahonțu pe d-na Belcineanu !... Și ea cum îl ațîță !... Să știi că Pahonțu e amorezat...

Pe urmă toată seara Ionescu n-a mai văzut decît pe Pahonțu și pe d-na Belcineanu, pîndindu-i însă hoțește ca să nu bage de seamă nici măcar Cintia că-i urmărește.

Și din ce în ce parcă se făcea o lumină mare în sufletul său zbuciumat...

Cînd se termină reprezentația, Ionescu era convins deplin. Îi mai trebuia doar o confirmare... Pe care spera s-o aibă îndată. Se îmbulzi să iasă mai repede din sală, ca și cînd ar fi alergat la garderobă, dar afară, în sala de așteptare, se pomi la pîndă, lîngă o coloană. Zări curînd pe d-na Belcineanu cu soții Teleman coborînd din coridorul lojelor și trecînd fără să se oprească. Totuși el băgă bine de seamă că d-na Belcineanu mergînd se uita mereu spre stînga, spre celălalt coridor al lojelor de jos, ca și cînd ar fi căutat pe cineva. Cîteva clipe după ce ea dispăru, coborî de dincolo și Pahonțu, vorbind, gesticulînd animat, dar învîrtind ochii prin sala de așteptare unde lumea se îngrămădea spre ieșire. Pe cînd se afla în mijlocul mulțimii și se apropia încet de ieșire, privirea lui cercetătoare dădu deodată peste ochii lui Ionescu din care țîșneau parcă două pumnale. O frîntură de clipă privirea lui rămase ațintită pe fața studentului cu o tresărire de mirare și de zăpăceală, dar apoi imediat se smulse și trecu mai departe, parcă nici n-ar fi recunoscut pe tînărul palid, răzimat de coloana patrunghiulară, cu înfățișarea lunatecă...

— Credeam că ai fugit la garderobă și ne aștepți cu hainele, zise Cumpănașu apropiindu-se anevoie prin vălmășagul de lume.

— Am alergat degeaba, răspunse Ionescu pierdut, cu ochii spre peristil unde dispărea Pahonțu. Uitasem că numărul de la garderobă e la Vasile.

Siguranța lui Ionescu rămînea, dar somnul îl ocoli toată noaptea. În odăița săracă, mobilată sumar, se plimbă cîteva ceasuri căutînd legăturile și argumentele. Fantezia zburda dezlănțuită... Vînzarea s-a făcut prin d-na Belcineanu. Se șoptea de mult și mereu că Belcineanu își întrebuințează nevasta pentru a reuși acolo unde singur nu ajunge. Se spunea mai ales că beneficiază de relațiile ei în lumea care împarte puterile. Iar cînd relațiile normale nu sînt suficiente, pot interveni și grațiile ei... Pahonțu a fost cumpărat prin d-na Belcineanu. În orice caz ea este mijlocitoarea între el și Belcineanu...

Totuși dimineața, la lumina zilei, certitudinea lui începea să pălească. Asta îl întărîta.

„Am să vă dovedesc, chiar dacă va trebui să vă urmăresc toată viața !" își zise cuprins iar de furia care-l chinuia de cînd i s-a înfipt în creieri gîndul răzbunător.

Ieși în oraș anume pentru a pîndi toate mișcările lui Pahonțu. Află unde s-a mutat de la hotel și se duse în strada Elena, să se convingă dacă mai șade acolo. În fața ușii avu o ezitare, totuși sună prelung. Așteptă un răstimp și sună iar. Știa că el nu poate fi acasă la unsprezece așa că nu se mira cînd, într-un tîrziu, ușa se deschise și apăru o femeie bătrînatică, suflecată și murdară.

— Aici, șade domnul director Pahonțu ? întrebă Ionescu scormonind cu privirile în micul vestibul cu cuierul pe care atîrnau haine și pălării.

— Aici, dar domnul nu e acasă, e la ziar ! răspunse femeia bănuitoare. Cine sînteți d-voastră ?

— Aș vrea să vorbesc cu dumnealui, zise Ionescu ca un detectiv. D-ta ești jupîneasă ori... ?

— Nu, domnule... Eu vin numai de-i fac curățenie de două ori pe zi, dar nu-s băgată la stăpîn ! spuse femeia ștergîndu-și gura parc-ar fi vrut s-o rupă. Că dumnealui nu face menaj în casă și numai noaptea vine aci ori cînd are de lucru...

Ionescu înțelese că a pornit greșit. Pahonțu n-ar putea primi pe d-na Belcineanu aici fără mari riscuri pentru amîndoi. Trebuie să aibă un cuib altundeva.

Se întoarse spre redacția *României*, să înceapă urmărirea de-acolo. Pe drum iar își schimbă gîndul. De ce s-ar încurca el cu Pahonțu cînd e mult mai simplu să controleze pe d-na Belcineanu ?... Se liniști ca prin farmec. Nu mai trebuia să se grăbească. Era acum sigur că va dezlega taina fără multă trudă...

Pe la cinci după-amiazi, cînd începea să amurgească, Ionescu plecă spre casa Belcineanu, pe jos, ca să nu ajungă prea devreme. Pe Bulevardul Brătianu se abătu la o farmacie, ceru voie să telefoneze și chemă ziarul *România*, interesîndu-se dacă Pahonțu e la redacție. Era acolo... Își continuă drumul și sosi în strada Dumbrava tocmai cînd se îngîna bine ziua cu noaptea, cum a dorit,

socotind că o întîlnire între cei doi nu poate fi decît foarte secretă și deci nocturnă. În fața casei staționa o limuzină luxoasă. Ionescu, fără nici o șovăire se adresă șoferului care dormita la volan :

— Asta e casa Belcineanu, domnule ?

— Da, da, asta ! tresări șoferul.

— D-ta ești șoferul dumnealor ?

— Nu, eu sînt la domnul general Teleman și aștept pe cucoana care e în vizită aici ! răspunse șoferul bucuros de conversație ca să-și mai alunge plictiseala.

În clipa aceea însă se deschidea cu zgomot ușa mare de la intrarea casei și Ionescu trebui să treacă mai departe, mulțumind cu un gest șoferului care sări jos să deschidă portiera și să-și primească stăpîna. După cîțiva pași Ionescu mai întoarse totuși capul, să vază dacă nu cumva pleacă și d-na Belcineanu. Mașina îl ajunse repede din urmă, oferindu-i posibilitatea să constate sigur că d-na Teleman era singură...

Se plimbă de cîteva ori dintr-un capăt al străzii pînă-n cellalt pentru orientare. Atît spre Piața Polonă, cît și la colțul cu strada Vlaicu erau stații de automobile. Schimba mereu trotoarul ca să nu atragă atenția, deși strada era foarte puțin frecventată, încît în prima jumătate de oră abia încrucișă cîțiva trecători și două-trei trăsuri. Se bucura că nu vedea sergentul la casa Belcineanu, închipuindu-și că, spre norocul lui, trebuie să fie prin curte sau chiar în antreu, la căldură. Pe urmă începură să se înmulțească automobilele care opreau cînd la o casă cînd la alta și din care descindeau domni sau doamne sosind desigur acasă din oraș. Deveniră mai deși și trecătorii... Era ora mesei, probabil. La casa Belcineanu însă nici o mișcare. Numai cîteva ferestre luminate priveau întunericul ca niște ochi cercetători.

Ionescu se uită la ceas subt un felinar. Opt și jumătate. Era hotărît să aștepte pînă la zece...

Peste vreun sfert de oră, pe cînd se afla tocmai în capul străzii spre Piața Polonă, întorcîndu-se înapoi, văzu o siluetă de femeie ieșind din casa Belcineanu și pornind pe trotuar spre strada Vlaicu. Își închipui că o fi vreo servitoare, dar se luă după ea întinzînd pașii. O ajunse, recunoscu pe d-na Belcineanu și o întrecu, fără însă a se

mai depărta încît îi auzea bine din urmă pașii mici și grăbiți. La colțul străzii, la stația de mașini, Ionescu se opri ca și cînd ar fi șovăit dacă să ia sau nu o mașină. În acest timp sosi și d-na Belcineanu și se urcă în primul automobil. Atunci se sui și el în mașina următoare, dar așteptă ca cealaltă să se depărteze puțin și apoi spuse șoferului s-o ia înainte.

Avea o satisfacție parcă ar fi cîștigat o mare bătălie. Dacă d-na Belcineanu iese de acasă pe jos, la nouă seara și ia o mașină de piață, în loc să-și utilizeze limuzina particulară, înseamnă că merge la o vizită pe care nu trebuie s-o știe nici servitorii ei cei mai devotați. Îi trecu prin gînd să zorească pe șofer și, tăind pe calea cea mai dreaptă, să ajungă înaintea ei la destinație. Gîndul se topi într-un mic semn de întrebare : care destinație ?... Privirea lui bolnavă de încordare urmărea numai mașina cenușie care aluneca lin și în spatele căreia, subt un ochi roșu, tăblița luminoasă albă cu numărul 12.345 parcă era un indicator anume făcut să nu poată fi uitat...

Cu ochii mereu înainte Ionescu șopti șoferului „la dreapta" cînd ajunseră în Bulevardul Carol, pe urmă nu mai trebui să spuie nimic căci goana continuă drept pe bulevard, prin Piața Brătianu, tăind Calea Victoriei, pe Bulevardul Elisabeta, prin Piața Kogălniceanu... Abia înainte de Facultatea de drept mai trebui să spuie iar „la dreapta"... La biserica Sf. Constantin mașina cenușie opri brusc și d-na Belcineanu coborî. Ionescu însă șopti iar „la dreapta" și trecu înainte pe str. Elena. Lîngă biserică văzu foarte bine că d-na Belcineanu, după o mică șovăire, continuă calea pe jos, pe strada Elena, în vreme ce mașina cenușie pornea înapoi pe Calea Plevnei...

— La stînga ! strigă Ionescu ajungînd la încrucișarea cu strada Progresului și adăogînd apoi la prima casă : Oprește !

Plăti. Așteptă pe loc pînă ce mașina porni goală pe strada Progresului spre Cișmigiu, pe urmă el se întoarse pe strada Elena. În a treia casă pe stînga stătea Pahonțu. Cele două ferestre ale apartamentului erau luminate discret și cu perdelele lăsate.

Strada era tăcută. Cîteva felinare de gaz aerian făceau ici-colo pete anemice de lumină. Din loc în loc, pe ambele

părți, castanii bătrîni cu trunchiurile groase și crăcile încă despuiate păreau niște paznici de noapte bătrîni și udormiți.

Ionescu se strecoră subt un castan, lipindu-se de trunchipul scorburos. Peste drum ferestrele lui Pahonțu clipoceau gălbejite. Pe trotoar zări silueta d-nei Belcineanu apropiindu-se și apoi oprindu-se la ușa unde a vorbit el înainte de amiază cu femeia. O văzu apăsînd pe butonul soneriei, iar peste o clipă, dispăru înlăuntru parcă cineva ar fi pîndit chiar lîngă ușă să-i deschidă imediat...

2

— Dacă am venit deunăzi cu vestea rea, nu se putea să nu vin acuma cu vestea cea bună! zise Cristiana voioasă în biroul lui Pahonțu. Cu orice risc! Nu-i așa?

Îi rîdeau ochii și buzele și toată fața și toată făptura, încît Toma avea senzația că se află iarăși în fața altei femei. Dealtfel de cînd a fost aici rîndul trecut nici n-a mai văzut-o deloc pînă aseară la teatru. Numai la telefon i-a auzit glasul de cîteva ori, mereu îngrijorat și spăimîntat. L-a chemat după scandalul cu Dolinescu, după ședința de la Cameră, apoi după cîte-un articol mai vehement împotriva fraților de cruce, implorîndu-l să fie mai prudent și să nu-și pericliteze viitorul din pricina lui Belcineanu, și în sfîrșit azi-dimineață cînd însă glasul i-a fost dulce și cochet anunțîndu-i întîlnirea.

Pentru Pahonțu lupta cu Dolinescu era pe viață și moarte. Ura împotriva lui Dolinescu îi colcăia în suflet ca o boală ucigătoare. Nu mai avea nici o altă preocupare afară de distrugerea lui totală și cu orice preț. Ar fi fost în stare să-l omoare dacă s-ar fi ivit ocazia...

Din pricina lui s-a certat și cu Rotaru. Întîlnindu-se la tribunal unde Pahonțu umbla pentru urgentarea divorțului, și venind vorba despre Dolinescu, Rotaru i-a spus în treacăt și foarte prietenește că exagerează cu denigrarea fraților de cruce și-și înstrăinează multe simpatii. După cîteva replici nervoase Pahonțu s-a înfuriat și a început să strige imputîndu-i că totdeauna l-a tratat ca pe un subaltern lipsit de simțul demnității, că numai de aceea și

acuma, cînd un ticălos l-a insultat și a încercat să-l lovească, în loc să condamne pe cel vinovat, îl dezaprobă pe cel care nu face decît să-și apere onoarea terfelită... Întîi Rotaru căută să-l astîmpere cu o glumă vrînd astfel să-i ignoreze necuviința. Pahonțu nu se mai putea stăpîni mai cu seamă că avocații și cîțiva clienți dimprejurul lor zîmbeau, aprobînd mai mult pe Rotaru.

— Atunci, pentru că eu nu sînt obișnuit să mi se vorbească pe astfel de ton, prefer să punem punct ultimei noastre convorbiri ! zise în cele din urmă Rotaru sever, întorcînd spatele și plecînd cu însoțitorii săi.

Pahonțu, exasperat, mai continuă să invectiveze un răstimp față de cei ce rămăseseră împrejurul lui și pe care scandalul îi amuza.

Nu-i păru rău nici mai tîrziu, cînd se liniști, că a rupt și cu Rotaru pe care l-a făcut ministru și care totuși își dădea mereu aere de protector față de dînsul, căruia i-a înghițit atîția ani toate toanele, l-a copleșit cu recunoștințele și care acuma îi pretindea să primească palme fără să crîcnească. Era sătul de asemenea prietenie. Îi trebuiau prieteni care să-i înțeleagă revolta și ura, să i le ațîțe sau să le exalte. Se simțea neînțeles pentru că tocmai prietenii, ca și cînd toți s-ar fi învoit, căutau să-l modereze, pe cînd străinii îl încurajau.

În aceeași ură lacomă cuprindea și pe Belcineanu. Măsurile represive împotriva fraților de cruce nu-i satisfăceau setea de răzbunare. În fond el ar fi vrut să despartă mișcarea de Dolinescu. În ultimele zile, în articole cam confuze, se străduia să arate că numai Dolinescu a pervertit rostul unei mișcări care era o întruchipare sinceră a marilor năzuințe românești... Dintru-întîi a simțit o repulsie să fie răzbunat tocmai de Belcineanu. Mai tîrziu însă a găsit că a fost foarte abil punînd față în față pe cei doi dușmani ai lui să se sfîșie între dînșii...

Sîmbătă noaptea a petrecut tîrziu cu prieteni noi, așteptînd rezultatul alegerii de la Făgăraș. Căderea lui Dolinescu totuși nu i-a răcorit deplin inima. Lupta adevărată de-abia acuma avea să înceapă...

Ieri dimineața, deși duminecă, a fost la redacție parc-ar fi vrut să-și guste izbînda cea dintîi asupra dușmanului de moarte. Puținele comentarii în celelalte ziare subliniau

însă tocmai succesul lui Dolinescu care, deși nu s-a ales, a obținut atît de multe voturi... Pahonțu se enerva cu atît mai mult că asta era și convingerea lui intimă. În clipele acelea sună telefonul d-nei Teleman. Nici pe ea n-a mai văzut-o deloc și nici măcar n-a întrebat de cînd a intrat la viitoarea cu Dolinescu. Ascultă smerit dojana ei amabilă, apoi cîteva mărunțișuri printre care, ca întîmplător, și vestea că diseară se duce la Teatrul Național cu Cristiana... Nu l-a poftit și nici el n-a cerut voie să meargă, într-un antract, să o salute. Totuși vestea aceasta l-a făcut să uite pe Dolinescu și să trăiască în sfîrșit iar o zi fericită. A aflat de la teatru ce lojă a reținut familia Teleman, a rezervat alta în față și a invitat un prieten însurat ca să aibă tovarăși și paravan, apoi seara a gustat spectacolul cel mai minunat în privirile și surisul Cristianei... La ieșire a avut un regret că n-a întîlnit-o în vestibulul teatrului și o scîrbă, parcă ar fi atins o reptilă, cînd a încrucișat privirea cu Ionescu...

A știut ce vrea să-i comunice Cristiana cînd azi-dimineață și-a anunțat venirea și totuși a așteptat-o mai nerăbdător ca întîia oară. Îi era plină făptura de un nehotărît, infinit de dulce și de dureros în același timp, ca în pragul supremei fericiri sau al morții.

— De-aseară ți-am citit în ochi vestea ce mi-o aduci ! răspunse el atît de cald încît glasul părea melodios.

Erau față-n față în mijlocul biuroului, subt un candelabru a cărui lumină îi cuprindea într-o aureolă albă. Se țineau de mîini ca doi logodnici care s-au așteptat sfidînd toate împotrivirile și încă nu s-au dezmeticit din surpriza biruinței. Apoi el îi sărută pe rînd mîinile înfierbîntate, cu buzele fierbinți care șopteau același cuvînt molcom ca un suspin.

— Și totuși nu se poate să știi tot !... Trebuie să-ți povestesc !

Cristiana simțea același fior și-și dădea seama că se pierde. Voind să se smulgă din ispită adăogă cu o delicatețe firească :

— Vino colea...

Se așezară pe canapeaua adîncă, alături. Cristiana îi arătă mai întîi scrisoarea lui Belcineanu punîndu-l s-o citească cu glas tare, să se bucure împreună. Era într-ade-

văr o declarație făcută după toate tipicurile avocățești prin care anunța că părăsește pentru totdeauna și irevocabil domiciliul conjugal, regretînd că trebuie să facă acest pas grav dar recunoscînd că vinovat este numai el pentru că n-a fost capabil în atîția ani să-i ofere fericirea ce o merita... O autoriza să facă demersurile pentru desfacerea căsătoriei, renunțînd anticipat la orice gest care ar putea întîrzia ziua cînd ea își va redobîndi libertatea deplină și putînd face uz de scrisoarea aceasta cum va crede de cuviință în fața instanțelor legale.

Dar noutatea mai mare era că Belcineanu s-a mutat de două săptămîni în apartamentul ce și-l luase mai demult pentru biuroul de avocat și unde își transportase treptat arhivele și biblioteca. Ieri dimineața s-au întîlnit ultima oară în casa Teleman unde i-a predat scrisoarea în fața Iulianei, cum făgăduise deunăzi, anunțînd că va retrage imediat și sergentul de la casa din strada Dumbrava.

— M-a turburat mult, dar în sfîrșit s-a sfîrșit comedia ! zise Cristiana cu un suspin de ușurare. Mai trebuie trei luni de așteptare, cît mi-a spus azi avocatul că poate să dureze procesul de divorț, pe urmă...

Se întrerupse cu un surîs dulce ca și cînd ar fi dorit să completeze Toma restul frazei. El însă o privea și nu se mai sătura. Astfel cuvîntul „pe urmă" rămase suspendat, șoviitor ca un semn de întrebare, în tăcerea care-i înfășura ca o pînză de paianjen. Văzîndu-se ca într-o oglindă în ochii pe care i-a dorit atîta și care acum îl mîngîiau blînd, cu clipiri supuse și înmuiate de duioșie, Toma exclamă deodată pierdut :

— Te iubesc !... Te iubesc !... Te iubesc !...

Drept răspuns Cristiana îi cuprinse gîtul cu brațele, simplu și natural ca un gest pornit din străfundul inimii. Sărutarea amară și lungă parcă pecetluia un trecut de zbuciumări și-l înmormînta pentru eternitate.

Apoi tot Cristiana se dezmeteci întîi, se desprinse cuminte din îmbrățișarea lui, păstrînd surîsul pe buzele ușor crîmpoțite. Se depărtă puțin, parc-ar fi pus o stavilă, și, aranjîndu-și părul, șopti abia perceptibil.

— Acuma să fim cuminți... În curînd vom fi fericiți... totdeauna...

— Totdeauna ! repetă dînsul cu o privire plină de implorare.

În liniștea mare ce se împînzea iar, de afară răbufni deodată un zgomot aspru de pași trecînd pe subt ferestre pe trotoar, într-un ritm sacadat, cu bocănituri grele ca niște lovituri de ciocan... Cristiana tresări cuprinsă de spaimă. În picioare, imobilă, ascultă pînă ce zgomotul se stinse treptat lăsînd în urmă numai o strîngere în inima ei.

— Vreun trecător ! murmură Toma calm. N-ai nici o frică !...

Cristiana se sili să-și risipească neliniștea. Zîmbi. În colțurile gurii urmele de spaimă dăinuiau ca niște umbre. Începu să vorbească mai vioi despre viitor ca și cînd altfel ar fi vrut să uite temerile prezentului... Vor continua să păstreze secretul lor pînă cînd vor fi liberi amîndoi, în interesul amîndurora, dar mai ales în interesul fericirii viitoare. După ce divorțul ei va deveni public și în timpul procesului se vor putea vedea în lume fără a stîrni bănuieli. Pahonțu n-ar fi putut avea nici relații de curtenie cu soția lui Belcineanu, dar va avea dreptul să omagieze pe fosta soție a adversarului său. Mai cu seamă că între timp el va fi transcris propriul său divorț... Din cînd în cînd se vor întîlni ca și pînă acum în casa Teleman, iar prin telefon se vor găsi zilnic, fără nici o piedecă.

— Aici însă nu trebuie să ne mai vedem niciodată ! zise ea cu o drăgălășie în care iar revenea o dîră de înfiorare. Aici sînt prea multe ispite și primejdii !...

— Da... sînt ispite ! repetă iar Toma mai exaltat. Și trebuie să ferim dragostea noastră de orice pîngărire !... Taina începuturilor ei și încercările multe și așteptarea mereu prelungită, toate pregătesc parcă anume revelația cea mare din ziua cînd ne vom putea înfățișa lumii întregi ca doi tineri care abia-atunci vor începe experiența iubirii și a vieții adevărate !... Da, da ! Așa te-am visat totdeauna și așa am rîvnit unirea noastră, în puritate desăvîrșită !... Mireasa gîndurilor mele...

Cristiana îl asculta fermecată, cu pleoapele grele. Își aminti de visurile ei de odinioară despre cavalerul care trebuia să vie și s-o adore ca un nou Lohengrin. Acuma i se părea că a sosit cavalerul și cuvintele, tremurate de un

clan romantic și rostite cu un glas ostenit de patimă, îi răsunau în inimă ca un cîntec minunat.

Pe cînd Pahonțu continua să zugrăvească viitorul iubirii lor, afară, pe trotoar, zgomotul de pași de adineaori se ridică din nou, parcă mai clar și mai puternic, sfîrîmînd și împrăștiind brusc atmosfera blîndă de emoție dinlăuntru.

— Parcă s-ar plimba cineva subt ferestre, la pîndă, zise Cristiana căutînd să-și biruie tulburarea printr-un zîmbet nereușit.

— Pînă te obișnuiești, într-adevăr, pașii trecătorilor te enervează, răspunse Toma, puțin încurcat și el. Pe urmă însă nici nu mai bagi de seamă...

Se lăsă o nouă tăcere. Zgomotul pașilor murise, dar în aer mai stăruia o apăsare. Cristiana puse o întrebare și Toma răspunse. Convorbirea se înfiripa cu ezitări, parcă apăsarea din aer le-ar fi speriat inimile... Apoi peste un răstimp Cristiana se sculă în picioare și spuse deodată privindu-l cu ochii împînziți de duioșie :

— Acuma am să plec...

Toma se cutremură ca și cînd ar fi auzit o osîndă, dar numaidecît se liniști, luă mantoul și pălăria ei care zăceau aruncate pe un fotoliu și se apropie cu ele, murmurînd îndurerat :

— Acuma cine știe cînd o să ne mai vedem...

Potrivindu-și pălăria mică pe cap, Cristiana șopti nesigur :

— De ce ?... N-ai încredere în mine sau în viitorul nostru ?

— Am o încredere imensă și totuși...

Toma, bîiguind așa, îi ținea haina s-o îmbrace și-i soarbea parfumul parcă ar fi vrut să-și umple inima pentru veșnicie. Brațele lui, aranjînd gulerul de blană, îi înfășurau gîtul. Ea se răsuci și se lipi ușor de pieptul lui, șoptind ca o respirație :

— În curînd...

Se îmbrățișară. Pe urmă porniră ținîndu-se de braț, coborîră în micul vestibul pe întuneric. Toma îi mai sărută mîinile calde. Ea își strînse mai bine blana pe umeri, bîlbîind prelung :

— La revedere !

Pe ușa întredeschisă, în vreme ce Cristiana se strecura afară, o răbufnire de vînt rece zgîlțîi pe Pahonțu ca o îmbrățișare dușmană. Citeva clipe stătu în deschizătură ascultînd cum se depărtau pașii ei mici pe trotoar, spre biserica Sf. Constantin unde se afla stația de automobile... Apoi închise ușa fără zgomot și se întoarse în biurou cu frigul în suflet.

Se plimbă un răstimp de ici-colo, cu ochii goi, cu inima dîrdiind de tristețe. Singurătatea îl durea. Plecarea Cristianei i se părea insuportabilă acuma cînd nu mai era lîngă el. Se mira cum a lăsat-o și de ce n-a oprit-o. Simțea din ce în ce mai mult că despărțirea poate să fie pentru totdeauna și în suflet i se încuiba groaza că n-are s-o mai vadă niciodată... Se opri în mijlocul odăii. Parfumul ei mai plutea încă în aer. În colțul canapelei o perniță de mătase verde, cu ai cărei ciucuri se jucaseră degetele ei, zăcea boțită și mototolită cum o lăsase. Niște pași trecînd iar pe subt fereastră îi aminteau înfricoșările ei...

— Nu !... Nu !... Nu ! bombăni dînsul ca și cînd s-ar fi împotrivit gîndurilor negre care-l împresurau.

Venise acasă hotărît să nu mai iasă, să rămîie aci cu amintirea ei și după ce ea va fi plecat. Acuma îi trecu prin minte că ar mai avea de lucru la redacție. Era un pretext ca să nu rămîie singur cu presimțirile care se îndărătniceau să-i distrugă toate rosturile vieții. Mai șovăi totuși parcă nu s-ar fi îndurat să se despartă nici de odaia în care aninau ecourile proiectelor de fericire. Apoi se smulse din șovăire, zicîndu-și cu glas tare :

— Trebuie să se isprăvească !... E mai bine !... Mult mai bine !

3

Ionescu stătu vreme îndelungată nemișcat, lipit de trunchiul castanului bătrîn, cu ochii la ferestrele lui Pahonțu, peste drum. În suflet îi sălășluia o liniște rece, hotărîtă. Confirmarea atît de promptă a bănuielilor lui îl umplea de satisfacție întocmai ca rezolvarea unei probleme matematice. Nu mai dorea parcă nimic. Gusta cu nesaț plăcerea perspicacității și a perseverenței sale.

Intr-un tîrziu se pomeni tremurînd de frig. Atunci, ca să se dezmorțească, făcu cîțiva pași. Simpla mișcare îi deșteleni deodată gîndurile, încît se întrebă : ce mai așteaptă aici ? Și imediat își aduse aminte că a dorit dovada trădării lui Pahonțu și, dacă a găsit-o, nu poate rămîne cu mîinile în sîn... Apoi se gîndi că acum ar trebui să pătrundă la Pahonțu, să-l confrunte cu propria-i mișelie și să-l pedepsească îndată, chiar în fața d-nei Belcineanu. Peste o clipă recunoscu însă că planul e nerealizabili, căci Pahonțu nu ar permite nimănui să intre acuma la dînsul, iar dacă ar încerca cu forța, ar provoca scandal și ar zădărnici și pentru viitor orice posibilitate de sancționare, făcîndu-l să-și ia măsuri de ocrotire și eventual să alarmeze poliția.

Picioarele porniră singure pe trotuar, ezitînd, spre biserica Sf. Constantin. În creieri îi vuia nehotărîrea. Acum are dovada. Nu mai e nevoie se se grăbească. Va chibzui bine ce să facă. Eventual se va sfătui măcar cu Vasile Cumpănașu... Trebuie să fie foarte tîrziu. I se păru că au trecut ceasuri multe de cînd d-na Belcineanu a dispărut pe ușa lui Pahonțu. Ajungînd subt un felinar se uită într-o doară la ceasul-brățară : nouă și jumătate... Imposibil ! Ascultă tic-tacul. Nu e greșeală. Va să zică sînt abia vreo douăzeci de minute !... Atunci de ce n-ar mai aștepta ? Mai merse cîțiva pași și, prin întunerec, trecu pe cellalt trotuar și veni înapoi spre casa lui Pahonțu, încet, liniștit, parcă nepăsător. Drept înainte, dincolo de încrucișarea cu strada Progresului se vedea un felinar electric spînzurînd în văzduh, pe strada Schitu Măgureanu, iar altul mai departe, în Cișmigiu. Două tramvaie se încrucișau, pline de lumină și de oameni, unul dinspre gară, cellalt dinspre bulevard. Zgomotul lor ajungea pînă la el și înăbuși cîteva clipe zgomotul propriilor săi pași...

Trecu pe subt ferestrele lui Pahonțu, rărindu-și mersul parc-ar fi vrut să tragă cu urechea. Se duse pînă la capătul străzii și stătu un timp în colț uitîndu-se cum gonesc automobilele și tramvaiele în sus și în jos, fără încetare. Apoi deodată, ca trezit din vis, se întoarse pe același trotuar, grăbit și îngrijorat. Numai cînd văzu aceeași lumină ștearsă în geamurile lui Pahonțu își reveni în fire, continuîndu-și calea fără să se oprească pînă la întretăierea cu străzile Eroului și 11 Februarie, unde se afla o stație de

taximetre și o cîrciumă, singura prăvălie dimprejur. Îi era sete și poftea să intre, să bea o bere. Se abținu de teamă să nu întîrzie. Merse înainte pînă la biserica pierdută în întunerec.

Cînd ajunse înapoi, în apropierea stației de mașini, zări mișcînd în întunerec, pe trotoar, o siluetă neagră. Întinse pasul fără a se grăbi. O recunoscu. Trecînd pe lîngă ea observă că își ținea gulerul blănii ridicat încît îi astupa figura, desigur mai mult de frică decît de frig. După vreo zece pași Ionescu întoarse capul. Se uită și ea înapoi parcă i-ar fi fost teamă de urmărire. Apoi o văzu la stația trăsurilor și în curînd un automobil, cu farurile aprinse și claxonînd victorios, țîșni întîi spre biserica Sf. Constantin și apoi la stînga pe Calea Plevnei...

Ionescu avea o părere de rău. Ar fi trebuit să o oprească, să o întrebe dacă este într-adevăr d-na Belcineanu și ce-a căutat la Pahonțu acasă ? Cel puțin să afle prin ea vînzătorul că e descoperit și să tremure... Mîinile îi erau înfundate în buzunarele paltonului. Simțea o crestătură dureroasă în mîna dreaptă care toată vremea mîngîiase și încleștase un revolver automat mic ca o jucărie de care dînsul nu se despărțea niciodată. (Numai la Făgăraș nu-l luase de frică să nu-i fie confiscat la vreo eventuală arestare.)

„Și totuși mai bine că nu l-am avertizat ! se gîndi îndată mai potolit. Luptă dreaptă merge cu un dușman oricît de arpig. Iuda nu merită onoarea unei lupte cavalerești."

Se opri în dreptul casei vecine, lîngă alt castan bătrîn, de unde se vedeau iar ferestrele lui Pahonțu. Se gîndea să plece acum acasă. Poate fi mulțumit cu rezultatele zilei de azi. A aflat tot ce a dorit ca și cînd l-ar fi ajutat o putere divină care nu tolerează ticăloșiile prea mari. Privind la lumina palidă din geamuri, parcă vedea pe Pahonțu frecîndu-și mîinile mulțumit. Din suferințele fraților de cruce el a stors plăceri și bani.

„Gorila lubrică se pregătește de culcare", își zise Ionescu cu mai multă ură decît dispreț. O să ne răfuim noi altă dată !

Aproape în același moment lumina se stinse. Scrîșnind din dinți Ionescu adăogă în sine :

„Noapte bună, gorilă lubrică !"

Își încheie paltonul și porni agale. După abia cîțiva pași însă se opri încremenit. Ușa locuinței lui Pahonțu se deschidea cu zgomot (nu ca atunci cînd intrase d-na Belcineanu) și apoi se închidea trîntită ușor, auzindu-se foarte deslușit clinchetul lacătului de siguranță. În clipa următoare Pahonțu însuși, cu gulerul ridicat, pășea grăbit spre Cișmigiu.

Fără nici o ezitare, parcă și-ar fi calculat de mult toate amănuntele, Ionescu iuți pașii să-l ajungă din urmă. După o secundă, nemulțumit, începu să alerge, strigînd Pahonțu ! cu glas înăbușit :

La vreo zece metri repetă mai ascuțit și prelung :

— Pahonțu !

Toma auzi glasul și pașii. Glasul îi părea cunoscut. Întoarse capul să vază cine îl strigă și încetini mersul. Ionescu îl ajunse gîfîind tocmai cînd Pahonțu se oprea mirat.

— Stai, Iudă, să ne răfuim ! lihăi Ionescu înfundat parcă n-ar fi vrut să-l audă decît dînsul.

Toma recunoscu atunci pe Ionescu și, ridicînd brațul drept ca și cînd ar fi înțeles tot, bîigui trăgănat :

— Nu... tra... ge...

Răsunară scurt, aproape înăbușit, trei focuri de revolver unul după altul atît de repede parcă ar fi fost o singură împușcătură cu ecourile ei, acoperind bolboroseala lui Pahonțu. Revolverul își descărcă gloanțele atît de aproape că Ionescu însuși a avut impresia că gura țevii atingea și se răzima în pieptul și pe paltonul lui Pahonțu care totuși n-a făcut nici o încercare de apărare parcă surpriza i-ar fi paralizat orice putere de voință...

Întîlnirea s-a întîmplat lîngă cellalt castan în fața casei de-alături, a doua dinspre strada Progresului. Pahonțu se clătină puțin și apoi se propti de trunchiul copacului. Ionescu însă își continuă drumul, fără zăbavă, pe aceloși trotoar, pînă la încrucișarea cu strada Progresului. Mai înainte, pe Schitu Măgureanu, treceau alte tramvaie cu zgomot asurzitor. Nu se uită înapoi, deși i se păru că aude deschizîndu-se o fereastră și niște pași alergînd... Coti la dreapta și ajunse degrabă în Calea Plevnei și apoi în Piața Kogălniceanu unde tocmai sosea un tramvai mergînd spre

Cotroceni. Se urcă. La podul Elefterie coborî și așteptă un vagon care să-l întoarcă în oraș.

— Corespondență ! spuse taxatorului, cu glas obosit, dar pe față cu o umbră de satisfacție.

4

Din crîmpeiul de clipă cînd l-a recunoscut, Pahonțu a simțit că Ionescu vrea să-l omoare și totuși l-a așteptat fără frică și cu o curiozitate parcă i-ar fi adus un răspuns de mare însemnătate. A văzut revolverul, dar nici nu i-a trecut prin minte să se apere, deși gura lui a rostit, șoptind și fără voie, „nu trage"... În același timp a auzit apostrofa neagră de ură și s-a gîndit fulgerător că așa l-a urît Ionescu totdeauna, iar inima lui de aceea nu l-a suferit. Îngrijorat să nu-l lovească în cap și să-l desfigureze, a ridicat brațul drept, moale, mai mult în formă de salut decît ca o apărare. Troznetul revolverului i s-a părut mai slab și înăbușit ca și cînd ar fi fost filtrat printr-o căptușeală foarte groasă care absoarbe zgomotul. Simți o izbitură în piept parcă l-ar fi lovit un pumn greu încît se clătină puțin pe picioare și trebui să se reazime de castanul bătrîn subt care se oprise. În nări îl gîdila un miros de stofă arsă... Numărase trei focuri repezi și mai aștepta cel puțin trei și se minună văzînd pe Ionescu depărtîndu-se liniștit, cu pași rari și grei pe care-i auzea întocmai ca pe cei care trecuseră pe subt fereastra lui adineaori cînd era cu Cristiana.

„El crede că m-a omorît, se gîndi dînsul. Dar nu vreau să mor !"

Pașii lui Ionescu se stingeau. Pahonțu i-a auzit cotind pe strada Progresului la dreapta, spre Piața Kogălniccanu... Urmă o tăcere parcă nesfîrșită, subliniată de departe de uruitul metalic al tramvaielor pe lîngă Cișmigiu și pe bulevard.

Timpul părea că s-a oprit în loc, atît de mult i se părea că a trecut de cînd a auzit glasul care l-a strigat pe nume. Și totuși nu se scursese nici un minut întreg, căci toate s-au petrecut ca o străfulgerare. Pe urmă avu impresia că undeva, înapoi, s-a deschis o fereastră și că un

cap speriat scrutează întunericul străzii. Apoi mai de departe auzi alți pași, șoviitori, parcă n-ar fi îndrăznit să se apropie. Dealtfel, afară de felinarele anemice, toată strada era într-o beznă ca moartea...

Dezmeticindu-se în sfîrșit Toma se gîndi să se întoarcă acasă, douăzeci de pași. Alt gînd îi spuse imediat că ar fi singur și dacă va avea nevoie de ceva, n-ar fi cine să-i de a o mînă de ajutor. Se hotărî să continue drumul pînă la *România*. În momentul însă cînd vru să pornească își simți picioarele atît de moi de trebui să se lipească mai bine de trunchiul castanului. În același timp simți niște înțepături prelungite în coșul pieptului care nu-l dureau, dar îl supărau, și o fierbințeală udă, stranie, lipicioasă.

„Mi se pare că sînt plin de sînge!" îi răsări deodată în creieri, pipăindu-și pieptul și burta pe subt palton, simțind pe degete și în palmă aceeași umezeală cleioasă.

Atunci vru să strige ajutor, dar îi fu frică să deschidă gura și să glăsuiască parcă orice vorbă i-ar fi grăbit sîngerarea. Totuși nu putea rămîne acolo, aproape pitit subt copac, să nu-l descopere nimeni. Pe strada asta lăturalnică trecătorii sînt atît de rari, mai cu seamă noaptea, că are să i se scurgă tot sîngele pînă să dea cineva peste el. Dacă ar putea ajunge în mijlocul străzii, ar fi mai bine, căci trăsurile nu-l vor putea ocoli, ci vor trebui să oprească și să-i dea ajutor, cu toate că și trăsurile sînt la fel de rare.

„Nu se poate să mor așa!" se gîndi cu o mare hotărîre.

Apăsînd palma dreaptă pe inimă, ca și cînd ar fi căutat să oprească sîngele, se răsuci pe picioarele șubrezite și făcu cîțiva pași spre mijlocul străzii, clătinînd-se din genunchi și îndoindu-se din șale ca un echilibrist imitînd un om de cauciuc ori un bețiv. Pe urmă se prăbuși, picioarele nemaiputînd povara trupului.

— A, nu!... Nu vreau să mor! scrîșni neputincios, începînd să se tîrască mai departe, avînd însă mereu grijă să-și ocrotească inima cu palma dreaptă.

Pe cînd se zvîrcolea ca rîma, tîrîndu-se, în urechi îi țiui fluierul ascuțit al sergentului de noapte, cunoscut, auzit de atîtea ori... Fără să-și dea seama gemea și geme-

tele i se păreau zgomote străine, necunoscute și inexplicabile. În minte îi licărea gîndul că sergentul îl cunoaște și are să-l ridice, să-l ducă acasă și să cheme un doctor ca să-i oprească sîngele. Apoi ca niște scîntei dintr-un foc mocnit pilpîiră alte frînturi de gînduri și amintiri : că Cristiana trebuie să fi ajuns acasă și cît va fi de speriată cînd va afla ce i s-a întîmplat, că Herdelea va avea grije de *România*, că Dolinescu a poruncit lui Ionescu să-l împuște, că nu și-a mai văzut copiii de o lună și Virginia... Amintirea Virginiei se stinse în întunerec...

Dinspre biserica Sf. Constantin sergentul de noapte se apropia fluierînd ca să dea de știre că veghează. Intrase vreun ceas la o bucătăreasă care-l ospăta în fiecare seară. Ieșind sătul și bine dispus, a observat în poartă pe locotenentul de infanterie, chiriașul d-lui Popescu, în papuci și capul gol, trăgînd cu urechea.

— Ia vezi, sergent, că s-au tras focuri de revolver undeva, prin apropiere ! zise locotenentul bănuitor. D-ta n-ai auzit nimic ?

— N-am auzit, don' locotenent, trăiți ! salută sergentul speriat.

— Apoi dacă te oploșești prin bucătăriile oamenilor, cum să auzi ! mormăi ofițerul. Eu din camera mea am auzit deslușit trei focuri !

Sergentul atunci a început să fluiere mai vîrtos și să-și lungească pașii. Pe urmă a zărit o mogîldeață bălăbănindu-se spre mijlocul străzii și prăvălindu-se. Se repezi în pas alergător, țiuind din ce în ce mai desperat, parc-ar fi vrut să alarmeze toată strada, s-o aibă mărturie că și-a făcut datoria și n-a lipsit din post.

Din fereastra casei de-alături de Pahonțu un glas bătrîn piițigăiat strigă sergentului :

— Domnule, acum trei-patru minute s-a întîmplat prima !... Pe mine m-au sculat din primul somn focurile de revolver !

Sergentul ajunse lîngă Pahonțu și-l lumină cu lampa electrică de buzunar. Avea ochii întredeschiși, iar buzele i se mișcau parc-ar fi fost însetate. Mîna dreaptă însîngerată o ținea mereu în dreptul inimii pe vesta înecată de sînge.

— Aoleu, dom'le deputat, trăiți ! făcu sergentul îngrozit. Cine v-a împușcat ?

Neştiind ce să facă, începu iar să fluiere. Locotenentul în papuci sosi la faţa locului curios şi gata să dea ajutor. Din casele vecine apăreau pe rînd oameni somnoroşi, în halate de noapte ori îmbrăcaţi sumar, atraşi de semnalele poliţistului şi jurîndu-se c-au auzit împuşcăturile, întrebînd cine e victima şi unde e ucigaşul, dînd sfaturi şi încurcînd lumea. Ofiţerul, văzînd că sergentul se mulţumeşte să fluiere, strigă să cheme cineva un doctor ca să nu se prăpădească bietul om cu zile. O servitoare miloasă alergă spre Piaţa Kogălniceanu, după doctor, în vreme ce dinspre Cişmigiu se apropia alt sergent alarmat de fluierele insistente ale colegului său. După multă ciorovăială cu oamenii care nu conteneau cu poveţele, poliţiştii luară hotărîrea să ridice pe Pahonţu din mijlocul străzii şi să-l ducă acasă, avînd în vedere că e atît de aproape. Într-un buzunar i se găsi o mică trusă de chei şi locotenentul însuşi deschise uşa apartamentului făcînd lumină peste tot. Cei doi sergenţi, ajutaţi de cîţiva cetăţeni dornici să se distingă, transportară binişor pe Pahonţu în locuinţa sa şi-l întinseră pe patul aşternut curat, îmbrăcat cum se găsea şi cu paltonul pe el... Locotenentul, mai cu binele mai cu răul, împiedecă lumea curioasă, care sporea mereu, să dea năvală în casă şi încuie uşa, rămînînd înlăuntru numai cu cei doi poliţişti şi cu vecinul bătrîn cu glas piţigăiat. Descoperind pe biuroul lui Pahonţu aparatul telefonic, ofiţerul chemă redacţia ziarului *România* să anunţe atentatul căruia i-a căzut jertfă Pahonţu. Secretarul de noapte auzind vestea sinistră, se zăpăci şi strigă pe Tic Herdelea care tocmai se întorsese de la cină şi se afla redacţie. Fără a-şi pierde cumpătul, Herdelea ceru amănunte. Trebui să se mulţumească cu ştirea că Pahonţu trăieşte încă şi că atentatorul a dispărut.

— În cinci minute sosesc cu medicul ! strigă Herdelea emoţionat şi totuşi energic.

Între timp servitoarea miloasă se întorcea cu un doctor foarte tînăr care, de cum văzu pe Pahonţu, bîigui încurcat :

— Aici ar fi nevoie de un medic legist... Ori poate de un preot...

Pahonţu zăcea pe patul alb, cu faţa-n sus, cu braţele moarte şi cu picioarele puţin răşchirate. Lumina din ta-

van îi mîngîia figura palidă cu fălcile încleştate parcă într-o ultimă sforţare de rezistenţă. Pleoapele îşi tremurau genele peste albul ochilor, iar buzele continuau a se mişca convulsiv peste dinţii strînşi. Respiraţia horcăită părea că-l chinuieşte cumplit.

În vreme ce tînărul medic se străduia să descheie hainele şi să curăţe rănile, sergentul străzii raportă prin telefon prefecturii poliţiei cele întîmplate dînd şi detaliile ce i se cereau, iar celălalt alergă să vestească pe comisarul-şef al circumscripţiei.

În curînd veni şi Titu Herdelea însoţit de un mare chirurg, prieten bun al lui Pahonţu. Cu ochii umezi, Herdelea se repezi în camera unde zăcea directorul său, oftînd îndurerat :

— Doamne, Doamne !... Cum se poate una ca asta, Doamne !

Pahonţu horcăia rar. Din colţul gurii îi se prelingea un fir de sînge. Ochii închişi păreau osteniţi ca de plumb.

Pe cînd chirurgul schimba cuvinte cabalistice cu doctoraşul, Titu, la picioarele patului se uita şi parcă tot nu credea că cel ce se zvîrcolea aici atît de crîncen în ghearele morţii e acelaşi Pahonţu de care s-a despărţit acum vreo două ore abia, mai ahtiat ca totdeauna de viaţă, plin de energie şi de încredere în viitor. Privindu-l aşa, observă deodată că ochii muribundului se deschid larg ca şi cînd ar vrea să se mai umple de lumină.

— Toma ! strigă Herdelea. Frate Toma !... Mă recunoşti ?... Eu sînt !... Toma !

Dar ochii rămaseră deschişi şi faţa lui Pahonţu începea să se destindă...

Chirurgul se aplecă deasupra corpului să examineze cele trei găurele roşii, alcătuind un triunghi straniu. Medicul cel tînăr spălase sîngele ce se închegase pe pieptul ui Pahonţu ca o crustă murdară.

— Ei ! Ce spui, doctore ? întrebă Herdelea etern optimist.

— Dumnezeu să-l ierte pe bietul nostru Toma ! răspunse chirurgul.

Titu tăcu o clipă parcă n-ar fi auzit bine, se mai uită la Pahonţu care încremenise în nemişcare şi dobîndise o linişte nouă pe faţă, apoi izbucni în lacrimi bolborosind :

— O, Doamne !... Bietul Toma !... Bietul, bietul Toma !

Peste cîteva minute năvăli prefectul poliției, un colonel țanțoș, milităros, mustăcios, întovărășit de o ceată de secretari, inspectori și comisari, cum umbla de cîte ori se întîmpla ceva excepțional. Șeful circumscripției, informat că vine prefectul de care tremura toată poliția, l-a așteptat în fața casei și i-a raportat că Pahonțu a fost asasinat de un criminal necunoscut.

— Ce-i asta, dragă Herdelea ? întrebă prefectul afectat. Se poate ?... S-a mai pomenit așa ceva în România ?... O crimă așa de oribilă !

Prefectul era mare prieten al ziariștilor care-l făcuseră popular în toată țara, publicîndu-i toate isprăvile, înflorite simpatic și împodobite cu fotografia lui de pe vremea cînd era căpitan.

— A murit ! zise Titu cu glas plîns, ștergîndu-și ochii.

5

În loc să meargă acasă, cum se gîndise cînd a luat biletul de corespondență în tramvai, Ionescu se duse pînă în strada Clopotari, la Cumpănașu. Se plimbă de cîteva ori prin fața casei, să se liniștească, deși părea foarte liniștit. Nu era lumină decît la fereastra lui Vasile. Bătrînul, avînd lecții a doua zi, se culcase mai devreme.

Ionescu bătu de trei ori ușor în geam, semnul lor convențional de recunoaștere. Peste o clipă se afla înlăuntru unde găsi și pe logodnică-sa.

— Ce-ai pățit, Ionică dragă, de ești așa de palid ? întrebă Cintia îngrozită, de cum îl văzu.

— Nimic, nimic ! Fii liniștită ! zise tînărul grav căutînd să zîmbească zadarnic.

Prezența Cintiei îl stînjenea. Ar fi preferat să n-o vadă pînă ce se va clarifica situația. Dragostea ei nu avea decît să-i îngreuieze inima și să-i slăbească hotărîrea. Dacă ar fi știut c-o întîlnește și pe ea, n-ar fi venit. Sau poate ar fi venit mai sigur ? Văzînd-o cum se perpelea de grija lui,

își dădea seama că n-ar fi fost în stare să împlinească fapta dacă și-ar fi adus aminte de ea cînd stătea la pîndă în strada Elena. Dar nu și-a adus aminte deloc toată ziua. Dragostea e un lanț cu ghiulea pentru omul obligat să fâptuiască.

— Lasă-l, dragă Cintia, să ne spuie el ! interveni Vasile. Dacă te amesteci și tu, nu mai ajungem la nimic !

— Adevărat ! făcu din cap Ionescu. Credeam că te-ai culcat, mica mea logodnică !

— Degeaba încercați să mă depărtați ! se încăpățînă Cintia. Inima mea îmi spune că s-a întîmplat ceva tragic !...

— Așa este ! zise trist logodnicul îmbrățișînd-o. Ceva tragic, mireasa mea mică ! Atît de tragic încît...

Tăcu. Mîngîia părul Cintiei care-și culcase capul pe pieptul lui. Vasile îl privea nedumerit și simțind totuși în adîncimile sufletului ce anume a putut să se întîmple.

— Rămîi, Cintia ! șopti iarăși Ionescu cu același glas. Dacă ți-ai legat viața de soarta mea, trebuie să știi tot !

Cintia se dădu la o parte, apoi se așeză lîngă masa de lucru, pe un scaun de lemn, alături de Vasile care nu-și mai putea lua ochii de la el, fascinat și aprins. Ionescu, în mijlocul camerei, singur, în paltonul descheiat, cum înfrase, cu părul puțin vîlvoit și asudat pe frunte și pe la tîmple, cu fața albă mai frămîntată ca de obicei și mai îndîrjită, stătu un răstimp tăcut, uitîndu-se drept înainte cu ochii mici scăpărînd scîntei. Pe urmă rosti clar, privind în același loc pe peretele alb :

— Am pedepsit pe Pahonțu...

Vasile și Cintia încremeniră. După o foarte mică pauză Ionescu continuă parc-ar fi fost întrebat :

— L-am împușcat !

Și povesti tot, cu toate amănuntele, cu o exaltare reținută care se trăda numai în glas și în focul ochilor. Ceilalți doi ascultau neclintiți, privindu-l cu un interes plin de spaimă și de compătimire. Cintia frămînta în poală, între degetele nervoase, o batistă mică spre a-și stăvili emoția și mai ales lacrimile care o năpădeau și-i umpleau ochii prelingîndu-se pe obrajii înfierbîntați, fără voia ei și fără să le simtă... Vasile părea liniștit, așa că întrebarea lui, cînd Ionescu sfîrși, răsună foarte natural :

— Şi acuma ce facem ?

— Acuma am să mă predau poliţiei ! zise Ionescu rece, parc-ar fi răspuns unui străin. Peste o clipă urmă mai blînd : Fiindcă soarta mi-a acordat acest răgaz, am vrut să înştiinţez prin tine pe fraţii noştri cum s-au petrecut lucrurile şi mai ales pe Dolinescu... Îmi dau seama că fapta mea va pune la grele încercări mişcarea noastră, dar cred că a fost necesară precum cred în Dumnezeu ! *

— Te vom apăra, Ioane, din toate puterile ! murmură Vasile în picioare.

Ionescu se uita acum la Cintia care plîngea de-a binelea.

— Iartă-mă, mireasa mea mică ! îi zise cu o duioşie care aproape contrasta cu înfăţişarea lui aspră. Nu ştiu ce-mi rezervă viitorul şi nu vreau să te chinuieşti şi tu din pricina mea. Destul ţi-am încurcat viaţa cu dragostea mea nesăbuită. Te dezleg, dragă Cintia, de orice obligaţie, cu toate că despărţirea de tine va fi pedeapsa cea mai amară !

— Te voi aştepta, Ionică ! spuse Cintia simplu, hotărît, privindu-l cu drag prin perdeaua de lacrimi. Toată viaţa, de va fi nevoie !

Ionescu o îmbrăţişă şi-i sărută obrajii săraţi de plîns. Îşi simţea inima din ce în ce mai grea. Cu o sforţare de voinţă se smulse din slăbiciune şi-şi luă pălăria, zicînd iar rece :

— Acuma plec... Rămîneţi cu bine !

— Te întovărăşesc, Ioane, pînă acolo ! strigă Vasile deodată, împins de o însufleţire stranie.

Cintia îi petrecu pînă în curte. Ionescu nu-i mai spuse nimic şi nici măcar nu se mai uită la dînsa, înfricoşat parcă să nu se înduioşeze. În întunerec îi auzi glasul moale, lăcrimat :

— La revedere, iubitul meu !

Apoi ieşind pe poartă cu Vasile, mai auzi un plîns înăbuşit, ca un scîncet de copil părăsit...

În bulevard luară o maşină şi Ionescu ceru şoferului să iasă în Piaţa Victoriei, apoi pe strada Buzeşti, pe Berzei, şi pe Calea Plevnei pînă lîngă biserica Sf. Constantin.

* Replica pare să pregătească terenul unei aprecieri sintetizatoare din naraţiunea scriitorului : „ceată de rătăciţi fanatici" (*infra*, p. 344), care circumscrie proporţiile reduse ale mişcării, relevînd totodată şi una din caracteristicile ei : fanatismul.

— Vreau să văd ce s-a mai întîmplat pe urmă ! explică dînsul prietenului, în şoaptă.

Pe strada Elena, în faţa locuinţei lui Pahonţu, stăteau cîteva automobile, iar pe trotoar poliţişti şi gazetari. Ferestrele erau luminate nu numai la Pahonţu, ci la mai toate casele dimprejur ca şi cînd toată strada, cuprinsă de groază, şi-ar fi pierdut liniştea şi somnul.

„Dacă adineaori n-ar fi fost întunerec şi pustiu, poate că nu s-ar fi întîmplat nimic !" se gîndi Ionescu zărind în mersul maşinei la stînga castanul bătrîn lîngă care a aşteptat apoi la dreapta celălalt castan unde a ajuns din urmă pe Pahonţu.

Ieşiră la Cişmigiu, cotiră pe bulevardul Elisabeta la stînga şi opriră la colţul Victoriei. Dădu drumul maşinii şi continuară pe jos pe Calea Victoriei, fără a-şi spune o vorbă. În dreptul grădinii Colos, Ionescu zise simplu :

— Aici ne despărţim, Vasile !

Se îmbrăţişară şi se sărutară frăţeşte pe amîndoi obrajii.

— Dumnezeu să-ţi ajute ! Ioane ! spuse tînărul Cumpănaşu strîngîndu-i puternic mîna.

Rămase pe loc, urmărindu-l cu privirea înduioşată pînă ce-l văzu cotind la dreapta, în curtea prefecturii poliţiei. Apoi se plimbă pe trotuarul dintre bulevard şi palatul poştei pînă tîrziu parc-ar fi sperat ceva, nici el nu ştia ce, poate o minune care să şteargă ceea ce s-a întîmplat...

Ionescu pătrunse liniştit într-o cameră mică, plină de fum de tutun. Comisarul de serviciu, tînăr, cu mustăcioara neagră, părul lins şi cărarea roză, vorbea la telefon, nerăbdător, nervos, strigînd :

— Da... exact... Domnul Pahonţu a fost asasinat... Se fac cercetări... Ucigaşul a dispărut fără urmă... Îl vom prinde, fiţi sigur !... Salut !

Vorbind se uitase mînios la Ionescu, ca şi cînd i-ar fi surprins o conversaţie intimă, iar cînd termină şi aşeză receptorul, întrebă sever :

— D-ta cine eşti şi ce doreşti acuma, la miezul nopţii ?

— Domnule comisar, eu am împuşcat pe Pahonţu ! zise Ionescu.

Comisarul se holbă o clipă cu gura căscată, apoi bîlbăi nesigur :

— Ce ?... D-ta ?... Cine eşti d-ta ?

— Da, domnule comisar ! Mă numesc Ion A. Ionescu, student în anul...

— Cum, banditule, va să zică tu l-ai omorît ? se năpusti comisarul dezmetecit şi înfuriat. Paştele şi bisericile...

CAPITOLUL IX

SPOVEDANII

1

A doua zi toată presa, indignată şi consternată, povestea pe pagini întregi şi subt titluri imense răzbunarea monstruoasă a fraţilor de cruce asupra lui Pahonţu. Toată lumea era cuprinsă de o panică nemaipomenită. În special sîngele rece şi cinismul ucigaşului spăimînta pe cititorii de ziare. Fotografia lui Ionescu, reprodusă şi comentată, arăta o figură lombrosiană cu toate caracteristicele criminalului înnăscut. „Şi astfel de monştri, organizaţi în bandă, au pretenţia să reprezinte tineretul românesc, să personifice naţionalismul integral şi să răstoarne structura politică a ţării întregite!" exclama însuşi oficiosul guvernului într-un articol în care durerea se îmbina cu revolta.

Toate ziarele, ca după un consemn, lăsau să se înţeleagă că ne aflăm în faţa unei vaste conspiraţii de răufăcători şi că asasinarea lui Pahonţu, săvîrşită de Ionescu, e opera unei complicităţi pe care justiţia trebuie s-o lămurească şi s-o sancţioneze cu ultima severitate. Dealtfel însuşi guvernul se crezu dator să liniştească opinia publică alarmată făgăduind că vor fi descoperiţi nu numai complicii materiali ai asasinului, dar şi autorii morali, care prin mijloace teroriste, străine de sufletul românesc, încearcă să degradeze viaţa politică şi să primejduiască existenţa ţării.

După-amiazi atît la Cameră, cît şi la Senat s-a făcut elogiul regretatului Pahonţu, subliniindu-se în cuvinte bine simţite talentul şi curajul ziaristului, bunătatea, generozitatea şi cinstea omului, contribuţia lui de sînge şi vitejie în

războiul unirii și meritele lui în opera de unificare a neamului, vestejindu-se cu oroare mișelia și ferocitatea celor ce au pus la cale și au executat odiosul asasinat... Și ambele adunări, în semn de doliu, și-au suspendat ședința pentru cîteva minute...

În numele ziarului *România*, care a apărut îndoliat, Titu Herdelea a luat încă din cursul nopții toate măsurile pentru transportarea corpului neînsuflețit la Biserica Albă unde a fost așezat pe un catafalc înflorit și unde au început să sosească atîtea coroane și buchete că pînă a treia zi abia mai încăpeau. Niculina, deopotrivă de afectată de moartea lui Pahonțu ca și de lipsa lui Zachi care încă nu se întorsese din Făgăraș, a fost de mare folos în toate cu experiența și energia ei. Ea s-a dus pînă-n ziuă la Virginia s-o vestească, s-o consoleze și să-i explice că, divorțul lor nefiind încă transcris, are toate drepturile și obligațiile de soție. (Cintia, zdrobită cum era după despărțirea de Ionescu, n-a închis ochii toată noaptea, dar nici nu s-a gîndit la Virginia pe care dealtfel o socotea cu totul străină de Pahonțu.)

Pînă joi, a treia zi, s-au perindat mii de oameni să vază catafalcul celui ce a fost ucis atît de mișelește cum relatau ziarele cu mereu noi amănunte. În acest răstimp au fost arestați și adunați la poliție, pentru cercetări, peste o sută de frați de cruce. Dolinescu însuși a fost ridicat în Gara de Nord în momentul cînd sosea de la Făgăraș, însoțit de vreo zece tovarăși care, firește, au avut soarta lui. Între aceștia se afla și Zachi. Herdelea numai cu mari greutăți și multe alergături l-a putut salva spre seară din arestul poliției, împotriva voinței tînărului însă care se încăpățîna să vrea să urmeze soarta fraților celorlalți. (A trebuit să intervină pentru eliberarea lui Zachi chiar Belcineanu, dar Titu nu îndrăznea să spuie nimănui că a făcut apel la dînsul.)

În după-amiaza înmormîntării a trebuit să se întrerupă circulația pe Calea Victoriei. Împrejurimile bisericii erau negre de lume. Vicarul patriarhiei, înconjurat de doisprezece preoți, a slujit cu atîta evlavie că toate inimile s-au înduioșat. În jurul catafalcului se aflau patru miniștri, între care și Belcineanu venit înadins să onoreze pe adversarul său personal căzut în lupta pentru apărarea ordinei tulburate de o ceată de rătăciți fanatici. S-a remarcat de unii mai

mult prezența d-nei Belcineanu care însă nu era cu soțul ei, ci întovărășită de d-na Teleman. Dintre foștii miniștri se distingea doctorul Ionescu, dar mai ales Constantin Rotaru care nu-și putea opri deloc lacrimile. La fel de îndurerat era dealtfel și ginerele său Teofil Drugeanu, neconsolat că l-a supărat deunăzi pe bietul Pahonțu poate tocmai cînd se zbuciuma mai crîncen. D-na Cornoiu cu generalul ei, firește, nu puteau lipsi de la asemena ceremonie... Virginia, în doliul mare acoperîndu-i fața, a stat în genunchi tot timpul slujbei, între cei doi copilași uluiți și speriați. Mare impresie făceau părinții lui Pahonțu, chemați telegrafic de Herdelea, în hainele țărănești modeste. Bătrînul, îngenunchind anevoie cu piciorul de lemn, se uita cu jale cînd la feciorul său întins în cosciug, cînd la boierii dimprejur, parcă nu s-ar fi putut dumeri, iar baba, cu fața scufundată în florile catafalcului, lăcrima domol și numai rareori murmura : „Dragul mamii, dragul mamii..." Deputați, senatori, gazetari, artiști, personagii grave sau celebre umpleau biserica încît de-abia se mai putea respira.

Vicarul încheie slujba cu o cuvîntare care stoarse multe lacrimi, mai cu seamă cînd aminti că mîna criminală n-a răpus doar viața unui bărbat valoros și admirat de o lume întreagă, ci a răpit pe părintele unor copilași nevinovați, pe soțul unei femei iubite (vorbitorul nu știa că Pahonțu își părăsise căminul), pe fiul și sprijinul unor sărmani părinți bătrîni... În numele Camerei Deputaților un vicepreședinte tînăr rosti un discurs funebru bătăios, preamărind pe colegul ucis mișelește de niște descreierați care vor să introducă moravuri de gorilă în luptele politice. Președintele ziariștilor, într-o vorbire nesfîrșit de lungă, cu fraze foarte întortocheate, zugrăvi marele talent de scriitor, polemist și organizator al dispărutului, silindu-se mult să-i scoată în relief eroismul care i-a fost singurul îndreptar în toate actele vieții. Titu Herdelea vorbi cel din urmă, rămînînd ca ceilalți oratori, încă vreo cinci, să ție discursurile la cimitir. Herdelea își luă rămas bun de la Pahonțu în numele colaboratorilor de la *România*. De la primele cuvinte însă îl copleși plînsul, continuă mereu plîngînd și sfîrși într-un hohot de durere încît toată lumea fu mișcată, iar Niculina, îngrijorată, își făcu drum printre oameni pînă la dînsul, să-l cal-

meze și să-l dojenească în șoaptă că se lasă biruit de slăbiciune...

Pe urmă, în vreme ce corul cînta „veșnica pomenire" și lumea începea să iasă, cosciugul fu acoperit și, ridicat pe brațe de gazetari și deputați, fu scos afară și așezat pe carul mortuar. Trecu un răstimp pînă ce coroanele fură aranjate pe carul anume, pînă ce se formă convoiul și pînă ce în sfîrșit porni încet pe Calea Victoriei spre Cimitirul Belu unde primăria pusese la dispoziție un loc de onoare...

Seara tîrziu Virginia ajunse acasă, în strada Pietății, însoțită de d-na Herdelea care tot timpul nu s-a mișcat de lîngă ea și i-a fost ca o mamă bună. Titu se întoarse împreună cu părinții lui Pahonțu. Bătrînul Iacob Stoica nici nu s-a mai dus la cimitir, socotind că a făcut prea mult chiar mergînd la biserică. El nu putea uita că răposatul s-a purtat infam cu Virginia, lumina ochilor lui, deși pe de altă parte își zicea că Dumnezeu l-a pedepsit cu vîrf și îndesat.

— Acuma Dumnezeu să-l ierte ! murmură bătrînul către Titu care mereu lăcrima, parcă ar fi pierdut un frate.

Virginia era zdrobită și de osteneală, și de emoțiile încercate. A suferit și a plîns ca și cînd Toma nu s-ar fi depărtat nici o clipă de ea și de copiii lor. Încercase să-l smulgă din inimă și să-l urască. Dar amintirea lui stăruia obsedantă, căci prin el a cunoscut dragostea și din dragostea lui avea singura, marea bucurie a vieții, copiii. Se simțea totuși jenată de situația în care a aruncat-o soarta. Mai cu seamă că moartea lui a adus cea mai grea nenorocire în casa Cumpănașu.

— Oricît de trist ar fi, dragă Ginia, trebuie să ne ocupăm puțin acuma și de situația ziarului ! zise Herdelea mai tîrziu, cînd i se păru că s-a mai liniștit. E vorba nu numai de o avere a copiilor, dar și de o mare răspundere față de lume ! *România* trebuie să continue ! E o chestie de onoare și pentru memoria lui Toma !

Ea se spăimîntă. Avea credința că numai ziarul e de vină că bărbatul a părăsit-o și și-a distrus căminul.

— Eu nu știu... De ce nu te ocupi d-ta de lucrurile astea ? se scînci Virginia.

— Da, dar eu n-am dreptul fără însărcinarea voastră ! zise Titu. Firește, n-am să las ziarul să moară dacă...

Trebui să intervie bătrînul Stoica, tatăl Virginiei, care nici nu vru să discute, ci strigă cu o mîndrie provincială :

— Apoi d-ta să fii bun şi să faci ce şi cum crezi că e bine, că eşti ardelean şi om cinstit !... Pînă s-or clarifica lucrurile cu moştenirea, că e vorba de minori şi sînt multe forme de împlinit, d-ta să faci bine şi să ai grijă de toate, să nu se irosească nimic, că numai în d-ta ne punem nădejdea !

— În privinţa asta nici nu puteţi găsi om mai bun ca Titu ! se amestecă şi Niculina. Nu că e bărbatul meu, dar toată lumea îl ştie cît e de...

— Vai, doamnă dragă, nici să nu mai vorbim ! întrerupse Stoica sfătos. Măcar de-ar fi fost Pahonţu ca dumnealui !

2

A doua zi Titu Herdelea, controlînd în celelalte ziare cum a fost înregistrată şi descrisă înmormîntarea lui Pahonţu şi reportagiile în legătură cu anchetarea asasinatului, descoperi în citeva o informaţie, care în *România* lipsea, despre divorţul soţilor Belcineanu. Zvonul circula de mult, iar în cercurile ziaristice se vorbea că Belcineanu ar fi şi părăsit casa soţiei sale. Totuşi ştirea i se păru ciudată fiindcă astfel de ştiri nu se dau publicităţii decît cînd sînt anume interese la mijloc. Reporterul respectiv îl desluşi că informaţia a fost comunicată de Belcineanu însuşi cîtorva ziarişti care remarcaseră că la înmormîntarea lui Pahonţu, la biserică, a fost şi d-na Belcineanu...

În realitate asasinarea lui Pahonţu, în afară de senzaţia şi panica stîrnită în public şi care se manifestau zgomotos în articolele şi reportagiile tuturor ziarelor, pusese în mare încurcătură pe anchetatori. Avînd în vedere importanţa extraordinară a cazului, prefectul poliţiei a ţinut să ia el primul interogator criminalului, înainte de sosirea procurorului şi a judecătorului de instrucţie. Profund convins că asasinatul era opera unui complot, spera ca, prin abilitatea lui (se credea cel mai abil poliţist român şi lucra la un tratat de poliţie criminală menită să revoluţioneze toată ştiinţa poliţienească), să obţină cîteva indicii care

să-i dea posibilitatea să dovedească repede pe toți criminalii și să cîștige astfel noi titluri de glorie. Cînd Ionescu pomeni numele d-nei Belcineanu, prefectul, circumspect, îl sfătui să nu amestece o femeie onorabilă în asemenea urzeli urîte.

— Cum ai avut curajul să ucizi și apoi să te prezinți de bună voie, trebuie să ai și curajul de-a mărturisi adevărul întreg, fără a încerca să dezonorezi pe alții ! zise prefectul dojenitor. Mai ales că astfel de subterfugii nu-ți ușurează situația, ba dimpotrivă !

— Domnule prefect, eu nu pot mărturisi decît adevărul, indiferent dacă e favorabil sau defavorabil pentru mine sau pentru alții, răspunse Ionescu întunecat. N-am mințit niciodată și mai bucuros voi merge la ocnă cu adevărul, decît în libertate cu minciuna !

În cele din urmă prefectul renunță la interogatoriu. Nu voia să încheie el un act în care șeful lui, ministrul de interne, era învinuit a fi cauza inițială a crimei, iar soția sa de-a fi servit ca mijlocitoare într-o afacere de cumpărare de conștiință. Dar fiindcă criminalul repetă și în fața procurorului aceeași mărturisire, de data aceasta scrisă și iscălită într-un proces-verbal oficial, prefectul se crezu dator să raporteze a doua zi ministrului și să-i ceară instrucții.

Belcineanu îl invită să continue cercetările fără a se ține seama de nimeni și de nimic. Afirmațiile criminalului nu-l pot atinge nici pe el, nici pe Cristiana, de care dealtfel e pe cale să se despartă. Onoarea ei e mai presus de orice bănuieli murdare... Cînd însă văzu pe Cristiana în biserică, la înmormîntarea lui Pahonțu, fu cuprins de presimțiri negre. Prevăzu complicații și vru să se lepede de orice eventuale confuzii. Chiar dacă Cristiana a făcut vreo nebunie de care n-ar fi crezut-o capabilă, nu trebuie să aibă nici o repercusiune asupra lui. De aceea a comunicat gazetarilor curioși că se desparte de Cristiana...

În aceeași zi judecătorul de instrucție Guguianu, însărcinat cu anchetarea crimei, se ducea la Rotaru, protectorul și fostul lui ministru de justiție care i-a dat gradul de consilier, să-i ceară sfatul, înfricoșat să nu-și rușineze cariera din pricina încurcăturilor ce le prevedea cu familia Belcineanu.

— Va fi imposibil să nu citez pe d-na Belcineanu, se plîngea judecătorul. Chiar dacă, printr-o minune şi călcîndu-mi pe conştiinţă, eu n-aş asculta-o apărarea o va aduce cu siguranţă la proces în faţa juraţilor şi atunci scandalul va fi mai mare...

Rotaru era într-adevăr afectat de moartea lui Pahonţu. Eva a plîns cînd a citit. S-a purtat el prost în ultimul timp cu ei, dar a fost un prieten devotat şi care a iubit sincer pe Rotaru.

— Deocamdată strecoară-te şi tu ! zise Rotaru şovăind. În orice caz raportaţi şi ministrului vostru !

— Bine, procurorul are să se spele pe mîini, ştiu, şi pînă la urmă toate o să se spargă în capul meu ! făcu Guguianu desperat.

Rotaru făgădui să se mai intereseze. Se gîndea ca, prin Teofil care era mai apropiat de amîndoi soţii Belcineanu, să previe pe Cristiana, şi să afle dacă e vreun adevăr în ce afirmă criminalul în legătură cu ea. Dar, firește, numai după înmormîntarea sărmanului Pahonţu...

Chiar la biserică, după slujbă, rugă pe Teofil să vie a doua zi, să stea de vorbă despre afacerea Pahonţu. Înainte însă de-a veni Teofil, avu surpriza unui telefon din partea d-nei Belcineanu însăşi care dorea să-i ceară o consultaţie foarte urgentă. O pofti numaidecît şi Cristiana sosi atît de repede parc-ar fi fost gata de drum şi cu pălăria în cap cînd a telefonat.

Rotaru o primi cu galanteria-i obişnuită, zîmbitor şi spiritual. D-na Belcineanu însă era palidă, trasă la faţă, cu ochii arşi, cu un aer de suferinţă. Vorbi cu glas puţin rebegit :

— Am venit la d-ta întîi să mă spovedesc, domnule Rotaru, şi pe urmă...

— Vai, doamnă, mă onoraţi şi mă măguliţi cu atîta încredere ! răspunse el nedumerit, mai mult de înfăţişarea decît de cuvintele ei.

— De trei zile mă chinuiesc singură şi-mi strivesc zadarnic sufletul ! urmă Cristiana emfatic, parcă ar fi pregătit frazele. Din pricina mea a fost ucis Pahonţu, domnule Rotaru !

— Doamnă, vă rog, liniștiți-vă ! bîlbîi Rotaru încurcat de tot, străduindu-se să fie amabil ca și cînd astfel o va putea într-adevăr liniști.

Cristiana se așezase pe scaunul oferit. Vorbind, ochii i se umpluseră de lacrimi, dar glasul nu i se schimbase și nu era plîns, parcă numai lacrimile nu și le-ar fi putut stăpîni. Cîteva momente tăcu așa, apoi, scoase repede o batistă din mînecа hainei și-și șterse ochii, ridicîndu-i pe urmă la Rotaru cu o încercare de surîs, ca să arate că i-a trecut emoția.

— Acuma, dacă-mi dai voie ? murmură ea.

Vreun ceas și jumătate Rotaru a lăsat-o să vorbească, să-și descarce sufletul, fără o întrerupere sau o întrebare, dar ascultînd-o cu atenție și astfel încurajînd-o. Întîi grăbit și sacadat, apoi din ce în ce mai natural, iar uneori patetic, Cristiana i-a povestit despre căsnicia ei, despre Pahonțu, despre dragostea lor, cu multe digresiuni și reveniri, silindu-se să nu uite nimic, ca să fie mai sigur și mai bine înțeleasă suferința ei de acuma. Și cînd Rotaru crezu că a terminat, ea izbucni deodată frîngîndu-și mîinile, amestecînd cuvintele cu lacrimi :

— Numai acuma îmi dau seama cît am fost de nepricepută !... Auzisem și eu, ca toată lumea, cum îl acuzau oamenii lui Dolinescu că i-a trădat și că a fost cumpărat de Belcineanu. Ar fi trebuit să-mi închipuiesc că vor căuta să se răzbune și că Pahonțu poate să fie urmărit... Nici nu mi-a trecut prin minte. Mă gîndeam numai la bucuria noastră care avea să recompenseze atîtea suferințe trecute. Mă dusesem o dată la dînsul cînd eram în culmea deznădejdii. Cum nu era să merg acuma cînd aveam să-i dau de știre că în curînd voi fi liberă, că am introdus cererea de divorț și să-i arăt scrisoarea din pricina căreia am suferit amîndoi... N-am stat nici o jumătate de oră. Cînd am ieșit, pe trotoar, mergînd spre stația de automobile, m-am încrucișat cu un domn care pășea calm, ori că se plimba fără țintă, ori că stătea la pîndă. Mi s-a părut că pașii lui răsunau întocmai ca niște pași pe care-i auzisem trecînd pe subt ferestrele lui Pahonțu. Din curiozitate am întors capul și am observat că mă urmărea din ochi... Totuși nu m-am alarmat peste măsură. De fapt mă simțeam atît de fericită că nu-mi mai păsa de nimic, parcă nimic n-ar mai fi fost

în stare să-mi tulbure viitorul. Făurisem doar împreună numai planuri de viitor și făcusem legământ din nou să păstrăm pură și imaculată dragostea noastră tainică pînă cînd vom avea dreptul să ne prezintăm cu ea în fața lumii... Nu mai pot tăcea, domnule Rotaru ! Mă înăbuș ! De trei zile am impresia că mă prăbușesc necontenit ! Bărbatul care m-a iubit și care a murit pentru că m-a iubit, are să fie ponegrit și după moarte ! Un om foarte de treabă, soțul celei mai bune prietene, mi-a spus ieri că asasinarea lui Pahonțu e o faptă odioasă care merită pedeapsa cea mai grea fiindcă inaugurează teroarea sîngeroasă în politica românească, dar că și Pahonțu s-a purtat urît cu prietenii lui... Ai înțeles, domnule Rotaru ? Ca să mă salveze pe mine, Pahonțu și-a părăsit prietenii și s-a lepădat de ei și i-a lovit, iar lumea crede că i-a trădat și i-a vîndut lui Belcineanu ! Și eu, singura care cunosc adevărul, ce să fac, domnule Rotaru ?... Spune-mi, te implor, ce să fac ?

— Nu sînteți singura, doamnă ! zise Rotaru privind-o în ochii mari, distanți care erau acuma roșii de lacrimi. Și domnul Belcineanu cunoaște adevărul ! Dacă am înțeles bine ce mi-ați povestit...

Cristiana rămase puțin mirată. Apoi înțelegînd, întrebă :

— Dar crezi că el va mărturisi adevărul ?

— Nu știu...

Rotaru devenise gînditor și trist. Povestea Cristianei îi lămurea atîtea gesturi ale lui Pahonțu care păreau deșucheate, care au supărat și jignit pe mulți. Îi părea rău că nici el nu l-a înțeles și, poate în zilele cele mai grele, în loc să-l ajute, l-a necăjit, pe cînd el n-a pregetat niciodată, săracul, să-i fie folositor. Chiar în cazul cu Nina Georgescu... (Rotaru se înduioșa de cîte ori își amintea de ea, parcă i-ar fi rămas în fundul inimii pentru totdeauna.)

— Eu am impresia, stimată doamnă, că asasinarea prietenului nostru Pahonțu poate să provoace niște complicații cu totul nebănuite și neașteptate ! continuă într-un tîrziu Rotaru. Ucigașul încearcă să-și justifice crima afirmînd că Pahonțu se afla în slujba lui Belcineanu, cumpărat prin intermediul d-voastră... Așa declară la instrucție și mai adaogă că v-a văzut intrînd și ieșind de la Pahonțu în noaptea crimei... Adică, cu mici variații, ceea ce mi-ați spus și d-voastră în privința desfășurării exterioare a faptelor...

Firește, nu poate fi vorba de crima în sine care trebuie să fie și va fi sancționată exemplar, căci un asasinat premeditat și executat cu atîta cruzime nu se poate scuza orice motive s-ar invoca și nu există judecător care să nu-și dea seama că orice slăbiciune sau indulgență în astfel de împrejurare ar însemna o încurajare la crimă și pregătirea inconștientă a războiului civil. Nu !... Dar apărarea se va lupta totuși din răsputeri să dovedească vinovăția lui Pahonțu ca astfel să micșoreze vina asasinului și bietul Pahonțu de-acolo, din mormînt, nu va putea riposta și va risca să-i rămîie memoria murdărită, să apară într-adevăr ca un om care s-a lăsat cumpărat, care și-a comercializat convingerile...

— Dar asta nu se poate ! strigă Cristiana revoltată. Eu vreau să mărturisesc adevărul, întreg, în fața tribunalului și a lumii întregi !

— Adevărul întreg însă poate să distrugă pe Belcineanu ! observă Rotaru calm, cu un surîs indulgent. Tocmai aici e complicația de care vă vorbeam. Dacă d-voastră veți mărturisi tot adevărul, tot, tot, așa cum mi l-ați spus mie adineaori, atunci vina prietenului nostru Pahonțu va apărea înnobilată și explicată ca un sacrificiu pe altarul unei iubiri mari și tainice, dar în schimb Belcineanu...

— Ce-mi pasă mie acuma de omul care a fost în stare să mă ofere pe mine, soția lui, ca momeală unui dușman al său ! zise Cristiana mai calm. Între bărbatul care m-a sacrificat pe mine și cellalt care s-a sacrificat pentru mine, crezi că aș putea sta la îndoială ?

— Mi-ați cerut un sfat, doamnă, dar mai înainte trebuia să vă arăt urmările posibile ale mărturisirii d-voastră, întrucît vreți s-o mențineți și s-o faceți și în fața judecătorului !

— Cu riscul oricăror urmări trebuie să-mi liniștesc conștiința, spuse ea mai domol. M-ar tortura remușcările toată viața dacă aș tăcea !

— Și iarăși trebuie să vă mai previn, oricît mi-e de penibil, urmă Rotaru simplu, că veți avea neplăceri, veți fi tracasată de curiozitatea publică prin jurnale murdare care vor scormoni toată viața d-voastră, toate intimitățile și tainele, toate...

— Știu, adică mai mult bănuiesc, întrerupse Cristiana fierbinte, cu un glas nou și cu o privire nouă. Ce înseamnă suferința aceasta față de jertfele lui pentru mine ? El n-a șovăit nici o clipă să urască ce a adorat numai ca să mă salveze pe mine ! A îndurat moartea pentru mine !... Cum aș putea șovăi eu cînd e vorba de a-i salva onoarea după moarte ? Dacă aș avea numai o umbră de ezitare, ar trebui să-mi fie rușine de mine însămi și de amintirea lui !... L-am iubit, domnule Rotaru ! A fost singura mea iubire !... Vreau să mărturisesc în fața lumii întregi că l-am iubit !

Se ridicase în picioare. Avea o strălucire pe față ca și cînd hotărîrea i-ar fi purificat sufletul pregătind-o pentru orice încercare. Rotaru o privea. Transformarea îl minuna. Îi luă mîna și i-o sărută. Apoi, după o tăcere lungă, spuse mișcat :

— Acuma înțeleg cum a putut Toma să vă iubească mai presus de orice pe lume !

3

Vreo săptămînă după înmormîntarea lui Pahonțu presa continuă să înfiereze asasinatul dar eliminînd încetul cu încetul persoana victimei și discutînd mai ales problema revolverului ca armă politică. Se amintea necontenit că România modernă n-a avut să înregistreze decît foarte rare crime de acest fel, străine temperamentului românesc, și se atribuia influențelor nefaste străine fapta lui Ionescu care a făcut să tresalte de oroare pe toți oamenii de treabă. Un ziar violent și fără cititori descoperi teza de doctorat a lui Pahonțu, tratînd tocmai despre crima politică, și începu s-o combată cu mare lux de argumente, fiindcă autorul nu numai că admitea asemenea crime, dar reclama pentru criminalii politici un tratament de favoare în timpuri normale. „Ar mai semna oare azi Pahonțu astfel de baliverne ?“ sfîrșea malițios un articol în care se amintea mai discret că de fapt Pahonțu a fost un adept al violenței în politică...

Pe urmă afacerea Pahonțu rămase pe seama paginii judiciare, dar și aici subt o formă din ce în ce mai anodină. În primele zile s-au epuizat descrierile crimei cu detalii

despre criminal și despre frații de cruce, cu biografia lui Pahonțu, cu reportagii despre zecile de arestări de complici materiali și morali... Pînă în zece zile însă toți arestații, afară de criminalul Ionescu, au fost puși pe rînd în libertate, cel din urmă Vasile Cumpănașu care a scăpat ca prin urechile acului pentru că, mărturisind că Ionescu a fost la dînsul după comiterea crimei și că mai apoi l-a condus pînă aproape de poliție, a stîrnit bănuiala că ar fi ajutat pe Ionescu și la uciderea lui Pahonțu. Din întîmplare și fericire, în seara crimei, bătrînul Cumpănașu a avut la cină pe un prieten vechi Grigorescu, cu familia, care au stat pînă pe la ora zece ; astfel s-a putut dovedi mai la urmă că în momentul cînd s-a făptuit omorul, Vasile era acasă. Cintia a fost chemată și ea să mărturisească, dar era cît pe-aci să-l înfunde mai rău deoarece, invitată să repete cum le-a povestit Ionescu săvîrșirea crimei, ea s-a încurcat, a început să plîngă, nu-și aducea aminte anume amănunte, încît povestirea ei nu se potrivea cu a celorlalți doi...

De la început circula zvonul că în afacerea Pahonțu ar fi amestecată și o femeie și apoi că femeia ar fi d-na Belcineanu. Reporterii însă nu îndrăzneau să-i pomenească numele, și de frica ministrului de interne, dar mai ales că nici la poliție și nici la judecătorul de instrucție nu puteau obține nici o confirmare care să-i puie la adăpost de eventuale răspunderi. Dolinescu, îndată ce a fost eliberat de la poliție a povestit pretutindeni că Ionescu n-ar fi omorît pe Pahonțu dacă n-ar fi văzut cu ochii lui pe d-na Belcineanu intrînd în apartamentul din strada Elena. De vreme ce însă d-na Belcineanu n-a fost chemată să dea lămuriri la instrucție, se părea că justiția consideră neserioase și nefondate afirmațiile ucigașului care dealtfel nu le putea dovedi prin nici o mărturie sau vreun indiciu concludent.

Astfel, după vreo trei săptămîni, monstruosul asasinat urma să treacă pe planul uitării pînă la judecarea procesului care însă avea să se amîne pentru sesiunea de toamnă...

Apoi, în preajma Paștilor, în Săptămîna patimilor, cînd nimeni nu se mai gîndea la Pahonțu, ziarul *România* a publicat o convorbire cu d-na Belcineanu care a stîrnit o senzație tot atît de mare, cel puțin în cercurile bucureștene, ca și asasinatul...

Titu Herdelea era îngrijorat de scăderea tirajului *României* la o săptămînă după moartea lui Pahonțu. El păstra linia generală moștenită dar, după firea lui, căuta să îmblînzească puțin adversitățile și să adopte tonul obiectiv care i se părea singurul compatibil cu menirea unui ziar pentru marele public. Astfel a mai slăbit puțin campania împotriva lui Dolinescu, socotind că nici n-ar fi cavaleresc să-l injurieze cînd el se afla arestat cu mai toți oamenii lui, precum a îndulcit ușor și atacurile contra lui Belcineanu. În același timp însă apăra cu mare căldură memoria lui Pahonțu față de toate insinuările care răsuflau ici-colo prin anume ziare lăturalnice. Toată cumințenia aceasta nu izbutea decît să accentueze prăbușirea, mai ales că în același timp se întețeau zvonurile despre amestecul d-nei Belcineanu în afacerea Pahonțu, desigur și grație propagandei fraților de cruce care astfel căutau să schimbe încetul cu încetul opinia publică în favoarea lui Ionescu.

Desperat că *România* va trebui să-și înceteze apariția, iar el va rămîne mofluz, Herdelea se gîndi deodată că numai o reabilitare a lui Pahonțu ar putea reabilita și ziarul, iar reabilitarea adevărată n-ar putea veni decît prin Belcineanu sau mai cu seamă prin d-na Belcineanu. El nu cunoștea pe d-na Belcineanu. Se adresă lui Teofil Drugeanu, coleg la Cameră. Teofil cunoștea de la socrul său mărturisirea d-nei Belcineanu, dar i se părea atît de neverosimilă, din pricină că arăta pe Belcineanu într-o lumină odioasă, încît rămînea sceptic pînă la noi dovezi. Îndreptă pe Herdelea la Rotaru care consultă îndată pe d-na Belcineanu. „Învață-mă d-ta ce să fac !" răspunse Cristiana la telefon. De trei săptămîni aștepta să i se ceară lămuriri. Rotaru n-a lăsat-o să se prezinte nepoftită la instrucție. Dacă n-o cheamă, înseamnă că se încearcă o manevră pentru a se evita implicarea ministrului de interne. În acest caz Rotaru, ca avocat al părții civile, proiecta să aducă el pe d-na Belcineanu în fața juraților ca să apere memoria lui Pahonțu. Ideea unei mărturisiri prin *România* i se păru totuși mai bună, avînd darul să accelereze deznodămîntul. „Atunci primește pe domnul Herdelea, urmașul lui Pahonțu la *România*, și spune-i ce voiai să spui judecătorului de instrucție !" zise Rotaru, adăogînd apoi cu un surîs ironic :

„Pe urmă fii sigură că se va grăbi să te asculte și judecătorul !"

Herdelea munci două zile la convorbirea cu d-na Belcineanu, făcîndu-i o introducere duioasă, presărînd-o cu observații explicative și atrăgînd mereu atenția cititorilor asupra rolului cavaleresc al lui Pahonțu pînă în clipa morții. Pentru ca *România* să profite cît mai mult, despărți convorbirea în două părți ca s-o publice în două numere consecutive. Prima parte cuprindea căsnicia nenorocită a Cristianei cu Belcineanu și dragostea ei pură cu Pahonțu pînă la întîlnirea lor întîmplătoare în casa unei prietene (nu se pomenea numele d-nei Teleman, deși ea, după oarecare împotriviri la început, era de acord că numai o spovedanie completă poate să-i redea liniștea sufletească, chiar dacă ar avea neplăceri cu lumea neînțelegătoare), unde a venit și Belcineanu care pe urmă a încercat să obție prin ea de la Pahonțu o desolidarizare de Dolinescu...

Belcineanu a fost informat chiar în cursul nopții, printr-o indiscreție a unui reporter, despre spovedania Cristianei în *România*. Nu mai putea împiedeca nimic. Înțelegea de asemenea că orice intervenție pe lîngă Cristiana ar fi de prisos. Căută deocamdată să ia în glumă lucrurile față de lume, ca și cînd ar fi fost vorba de simple născociri ale unei femei ciudate.

A doua zi *România* trebui să-și tripleze tirajul. Convorbirea se termina cu concluzia lui Herdelea că mărturia d-nei Belcineanu demonstrează noblețea sufletească a regretatului Pahonțu, dar în același timp și monstruozitatea crimei căreia i-a căzut victimă și meschinăria acuzațiilor care se colportează de cei interesați și răuvoitori că anume un om de caracter ca fondatorul *României* ar fi fost în stare să-și vîndă conștiința...

În aceeași seară, în oficiosul guvernului apăru o notiță cu litere grase arătînd lumii că „Un ziar de dimineață, specializat în atacuri neleale la adresa ministrului de interne, în goană după cititorii care au început să-l părăsească, a publicat o convorbire cu o doamnă care-și povestește cu bogată fantezie viața amoroasă și mai ales ultima dragoste cu însuși fostul director al ziarului respectiv, ucis recent de foștii săi prieteni politici în condiții pe care justiția se străduiește să le lămurească. Nu ne-am fi

oprit asupra romanului de dragoste dacă nu s-ar fi încercat să se ponegrească și viața particulară intimă a d-lui ministru de interne prin născociri tot atît de ridicole cît și de odioase, și dacă ele n-ar fi făcute de o doamnă care poartă însă numele d-lui ministru pînă la pronunțarea divorțului. Lăsăm cititorii să aprecieze eleganța gestului doamnei și a ziarului care adăpostește asemenea mărturisiri."

România ripostă prompt „Oficiosul guvernului încearcă să bagatelizeze dureroasa și emoționanta mărturisire ce ne-a făcut-o d-na Belcineanu, în legătură cu asasinarea regretatului nostru director-fondator Toma Pahonțu. D. ministru de interne se înșeală însă dacă crede că prin notițe anonime va putea lichida niște constatări atît de categorice. Spovedania d-nei Belcineanu reclamă imperios spovedania d-lui Belcineanu. Dar nu în oficiosul guvernului pe care nu-l citește nimeni, ci în fața judecătorului de instrucție."

Urmară sărbătorile Paștilor. Apoi în oficiosul partidului radical apăru o întrebare : „Mai are autoritatea morală să controleze moralitatea altora un ministru care..."

Peste cîteva zile reporterul care făcuse indiscreția cu convorbirea Cristianei aduse lui Herdelea știrea că Belcineanu a demisionat din guvern pentru a nu stînjeni cercetările justiției în afacerea Pahonțu și că demisia i-a fost primită urmînd să apară chiar mîine în *Monitorul Oficial*.

— Ascultă băiete, e sigur ? întrebă Herdelea. Să nu-mi faci gazeta de rîs cu brașoave că...

— Uite capul meu, domnule director, zise reporterul cu mîndrie. Dar încă n-o are nimeni afară de mine !... Astea-s loviturile mele !

A doua zi *România* singură anunța glorios, cu litere de-o șchioapă : „Demisia d-lui Belcineanu ! Triumful dreptății !"

4

Afacerea Pahonțu mai rămase vreo trei săptămîni la ordinea zilei, dar transformată în afacerea Belcineanu.

Demisia ministrului de interne, în condiții atît de neprevăzute, fu socotită de partidul radical, marea rezervă politică a țării, cum îi plăcea să se numească în opoziție, ca un bun prilej de a încerca un atac bruscat contra guvernului, înscăunat la putere abia de vreo șase luni. Oficiosul radical deschise focul, secondat mai vehement de diferite alte ziare simpatizante deși cu etichete independente. Codițele guvernului de diverse nuanțe ripostară nu mai puțin vehement. *România* părea mai prudentă, ca și cînd prin demisia lui Belcineanu ar fi fost deplin satisfăcută și n-ar fi vrut să se amestece în certurile interesate dintre partidele antagoniste. În afară de considerațiile generale era însă și socoteala particulară a lui Titu Herdelea că, pentru el, n-ar fi deloc plăcută căderea guvernului, deoarece ar atrage și dizolvarea Parlamentului și deci pierderea mandatului de deputat fără nici o garanție de a-l mai avea și subt un eventual guvern radical...

Lupta continuă în Cameră prin cîteva întrebări maliționase, culminînd într-o interpelare dezvoltată de un tînăr fruntaș radical, orator talentat și adversar declarat al naționalilor. Răspunse însuși șeful guvernului, foarte calm și energic în același timp. Vrea să taie scurt toate intrigile și toate atacurile mai mult sau mai puțin fățișe care încearcă să stînjenească și să defaime o guvernare binefăcătoare din toate punctele de vedere. Făcu mari elogii lui Belcineanu, îi mulțumi pentru concursul rodnic ce i l-a dat și pentru serviciile inestimabile aduse ordinei și disciplinei naționale și regretă hotărîrea lui orgolioasă de a se retrage din guvern spre a fi complect liber în soluționarea unui conflict de ordin casnic (casnic, domnule interpelator, vă rog să rețineți), fără nici o corelație cu activitatea sa politică. Măsurile de ordine și represiune, luate cu prilejul alegerii parțiale de la Făgăraș pentru a stăvili agitațiile anarhice ale unor îndivizi turbulenți pînă la asasinat, au fost luate de șeful guvernului, personal, pe a sa proprie răspundere. Poate însă că atacurile pătimașe patronate de partidul radical urmărește să creeze o anume atmosferă de care să profite autorii oribilului asasinat care a cutremurat deunăzi țara ? Poate că partidul radical dorește să se solidarizeze cu faimoșii frați de cruce ?

Atunci s-o facă pe față, luîndu-și toate răspunderile... Interpelatorul își pierdu siguranța. Se lepădă de frații asasini căutînd să arunce vina dezordinelor asupra lui Belcineanu. Radicalii se văzură obligați să opereze o retragere strategică, dîndu-și seama că guvernul e stăpîn pe situație...

Pe urmă afacerea s-a mutat iarăși la paginile judiciare ale ziarelor. S-a mai vorbit despre declarația d-nei Belcineanu la instrucție, apoi despre cererea lui Belcineanu de-a fi ascultat ca informator pentru a spulbera calomniile debitate pe socoteala sa. Și treptat afacerea a dispărut de tot din circulație. Începea vacanța de vară.

Numai procesul de divorț al soților Belcineanu continua, urgentat de ambele părți, încît sentința de despărțire s-a putut da înainte de intrarea în vacanță, iar transcrierea avea să se poată face înainte de data fixată pentru procesul cel mare, în octombrie...

Cu cîteva zile mai înainte toate cărțile de intrare în sala curții cu juri au fost luate cu asalt de o lume care de obicei nu asistă la asemenea spectacole. Prietenii și adversarii lui Belcineanu țineau deopotrivă să fie de față. Procesul devenise o întîlnire mondenă ca o premieră rară la teatru sau un concert excepțional. Mulți deputați și senatori au trebuit să-și aducă soțiile. D-na Rotaru nu fusese niciodată la tribunal. De data aceasta a venit, ba a luat și pe Angelica, întocmai cum ar fi luat-o la un bal mare, mai ales că Rotaru era și avocatul părții civile pentru apărarea memoriei lui Pahonțu. Corina s-a întovărășit cu Babila fiindcă Teofil a refuzat să participe și ea n-a putut să piardă astfel de spectacol cu emoții tari. Teofil se găsea într-o grea luptă sufletească de cînd a izbucnit scandalul Belcineanu. Încrederea și admirația în profesorul și patronul său politic erau sfărîmate... A născocit motive să se îndepărteze de dînsul și să înceteze colaborarea. Îi rămăsese un gol în suflet și o îndoială în tot ce adorase... I-ar fi fost imposibil să vadă și în fața juraților pe omul care-i întruchipase un ideal.

În ziua procesului s-au luat severe măsuri de ordine. Se zvonise că frații de cruce vor să se prezinte cu toții și să ocupe sala, apoi că vor căuta să se strecoare pe furiș

și, la un moment anume stabilit, o să ceară zgomotos să fie osîndiți împreună cu Ionescu. Firește nu s-a întîmplat nimic. Afară de cei citați ca martori, nici unul nu s-a putut apropia măcar de localul curții cu juri, fiind toți supravegheați de poliție.

Sala arhiplină zumzuia ca un stup de albine cînd se pregătește să roiască. În primele rînduri d-na Cornoiu arunca priviri zîmbitoare tuturor cunoștințelor. Iancu Grigorescu ședea cuminte lîngă Aglaia lui care ar fi fost în stare să plătească oricît numai să vază între criminali pe d-na Belcineanu, neputînd uita nici în mormînt că ciocoaica n-a catadicsit să-i dea mîna cînd s-au cunoscut la logodna Corinei. Își luase și binoclul ca s-o vadă mai bine. Florentina cu Radu, veșnic amorezați, vorbeau mai mult între ei și se osteneau să mai domolească elanul Aglaiei.

D-na Cornoiu știa tot și servea explicații d-nei Rotaru, care-i era vecină, dar și altora, chiar necunoscuților. De la ea află d-na Grigorescu că văduva lui Pahonțu, deși parte civilă, nu s-a prezintat fiindu-i insuportabil să audă depoziția d-nei Belcineanu din pricina căreia a fost batjocorită și părăsită de soțul ei...

Apariția acuzatului în boxă a provacat prima rumoare în sală. D-na Cornoiu nu s-a putut abține să nu remarce că are o mutră de ucigaș de meserie. Pe urmă, după împlinirea formalităților, cînd președintele curții l-a invitat să povestească cum a săvîrșit crima, lumea a fost uimită de căldura glasului lui, de patima și de preciziunea cu care mărturisea fără nici o părere de rău uciderea unui om, precum a fost de cutremurată cînd a spus, cu un fel de mîndrie stranie, că moartea e totdeauna o pedeapsă meritată pentru cel ce își trădează frații. Interogatorul a durat mult, dar Ionescu nici o clipă nu s-a încurcat și nu s-a înduioșat. Numai la sfîrșit, aruncîndu-și ochii alături, lîngă boxă, și văzînd o fetiță care plîngea, fața i s-a mai îndulcit și s-a înmuiat.

— Asta e logodnica lui ! șopti d-na Cornoiu. E fata unui profesor de liceu ! Studentă și ea ! -

Cintia, lîngă tatăl ei, se silea să pară tare, dar lacrimile îi curgeau pe obraji șiroaie fără să le poată stăvili. Întîl-

nind privirea lui Ionescu, buzele ei arse repetau parcă un jurămînt „Te voi aștepta !"

Începu îndată defilarea martorilor. Cîțiva studenți și profesori care lăudară pe Ionescu ca pe un tînăr foarte valoros, cîțiva frați de cruce care-și povestiră suferințele îndurate în timpul alegerii din Făgăraș, locotenentul de jandarmi de la Porumbacu, comisarul de la siguranță care tăgădui că ar fi lovit pe acuzat, șoferul mașinei 12.345 care a dus pe d-na Belcineanu în strada Elena, sergentul de stradă care a găsit pe Pahonțu împușcat, locotenentul și bătrînul, medicii, Titu Herdelea... Publicul abia îi asculta. Nu spuneau nimic senzațional. Doar Utalea a reușit să stîrnească puțin interes nu atît prin amănuntele persecuțiilor de la Făgăraș cît prin explicația amplă asupra fraților de cruce și îndeosebi prin mărturisirea că va rămîne devotat pînă la moarte acestei nobile mișcări de regenerare a neamului românesc.

— Regenerare prin asasinate ? întrebă procurorul săgetîndu-l.

— Regenerarea nu cuprinde pe trădători ! răspunse rece Utalea.

— Asta înseanmă aprobarea asasinatului ? stărui procurorul.

— Nu ! Înseamnă numai înfierarea trădării ! replică Utalea.

— Domnii jurați vor aprecia echivocul martorului ! încheie procurorul.

D-na Cornoiu aruncă o privire admirativă d-nei Rotaru, ca și cînd ar fi vrut să spuie că i-a plăcut curajul lui Utalea, dar și dîrzenia procurorului...

— Doamna Cristiana Tomșa !

Îmbrăcată în negru, Cristiana își începu mărturisirea cu glas puțin voalat de emoție, cu vorbe șovăitoare, într-o tăcere înfiorată de nerăbdarea sălii. Treptat însă își căpătă siguranța. Se uita cu ochii mari, mirați și strălucitori, ca o halucinată. Părea mai frumoasă ca totdeauna, deși cu obrajii mai trași și foarte palizi... Sfîrși cu o tristețe profundă care impresionă lumea fiindcă se simțea izvorîtă dintr-o mare durere :

— N-am venit nici să apăr pe cineva și nici să acuz pe nimeni ! Am spus adevărul întreg fără să-mi pese dacă servește sau deservește. A trebuit să-l spun ca să-mi liniștesc conștiința. Nu știu dacă e bine ce am făcut sau dacă e rău, dar simt că altfel n-aș mai fi putut trăi, că altfel aș fi săvîrșit o împietate față de singurul om care m-a iubit și pe care l-am iubit...

D-na Rotaru își ștergea lacrimile, ca și d-na Cornoiu care se gîndea că și ea a visat totdeauna o iubire pură, eterică și n-a avut parte decît de bărbați pentru care idealul iubirii e patul. Numai d-na Grigorescu strîmba din buze toată vremea, șoptind apoi, într-un aparteu cu Florentina, acru și disprețuitor : „Mironosița ! A stricat casa bietului om și acuma îl jelește !... Crezi tu că nu s-a culcat cu el ? Asta s-o creadă proștii !" „Taci, mamă, că e frumos !... Tu nu știi ce-i iubirea !"

Belcineanu a vorbit cu morga-i obișnuită, sfidînd pe Dolinescu, principalul apărător al acuzatului, care îl asalta cu întrebări. Spuse ironic că ar fi fost încîntat dacă ar fi putut convinge pe Pahonțu, prin orice mijloace, să combată o organizație atît de periculoasă pentru ordinea publică cum s-au dovedit a fi frații de cruce. Din păcate n-are acest merit. Pahonțu n-avea nevoie să fie cumpărat ca să-și schimbe părerile. Era suficient un capriciu. Așa l-a urmărit și pe dînsul cu dușmănia pînă a fost ucis, fără să poată bănui măcar motivul acestei dușmănii. La fel s-a întîmplat, desigur, și cu frații de cruce. Constanța convingerilor nu era în caracterul regretatului Pahonțu... Admite că fosta lui soție s-a putut crede obligată să facă anume intervenții pe lîngă Pahonțu cu care întreținea, fără știrea lui, relații destul de interesante, dar neagă că ar fi îndemnat-o dînsul. Dolinescu vrînd să ceară confruntarea martorului cu d-na Tomșa, Belcineanu adăogă repede că confirmă anticipat orice declarație a fostei sale soții și lasă în seama juraților să aprecieze valoarea obiectivă a unor asemenea declarații...

Pauza pentru masă rupse în două procesul. Pentru cei mai mulți dintre spectatorii veniți să se distreze, interesul

era complect epuizat. Prietenii lui Belcineanu îl felicitară călduros şi plecară fără a se mai întoarce. Precum plecară şi multe doamne care veniseră numai pentru Cristiana...

Rechizitoriul a fost foarte vehement. Procurorul schiţă, după datele marilor savanţi, portretul criminalului înnăscut şi constată că lui Ionescu i se potriveşte ca o mănuşă. Reconstitui pregătirea şi executarea asasinatului şi constată premeditarea şi ferocitatea crimei. Examină motivele invocate de ucigaş şi le înlătură ca neserioase. Şi în sfîrşit ceru solemn un verdict de condamnare exemplară spre a servi drept pildă şi spaimă şi altor descreieraţi care ar mai cuteza să dezonoreze România cu astfel de nelegiuiri.

Rotaru declară de la început că, în privinţa sancţionării crimei, are încredere deplină în înţelepciunea juraţilor. El vrea numai să sublinieze că dezbaterile procesului au dovedit, precis şi fără posibilităţi de răstălmăcire, nevinovăţia şi cinstea victimei. Fiindcă dureros în aceste dezbateri este că ucigaşul nu se mulţumeşte cu suprimarea unui om de mare talent, ci se înverşunează să-l şi ponegrească după ce i-a luat viaţa, să-l omoare a doua oară şi moralmente. Asta nu se poate ! Din mărturiile tuturor reiese limpede că Pahonţu nici nu a fost cumpărat şi nici n-a trădat pe nimeni. Numai nişte minţi strîmbe pot categorisi drept trădare părăsirea unei păreri şi adoptarea alteia. Atunci toţi publiciştii ar trăda de cîte ori, prin firea întîmplărilor, ar fi aduşi să-şi modifice convingerile. Numai un suflet de fiară poate socoti ca o faptă vrednică uciderea unui om numai pentru că părerile lui momentane nu-i sînt plăcute, că scriitorul care nu persevereză în ideile pe care le vrea dînsul trebuie suprimat ca un cîine de pripas...

— Politica poate să fie folositoare progresului omenirii, poate să servească înălţarea unui neam ! încheie Rotaru. Dar cînd politica ajunge să argumenteze cu bîta şi să convingă cu revolverul, atunci trebuie să-i sucești gîtul repede, altfel distruge ţara !...

Apărătorii îşi împărţiseră rolurile. Unul zugrăvi pe Ionescu în culorile cele mai simpatice, altul se strădui să înlăture premeditarea şi să dovedească, prin însăşi cu-

vintele procurorului, că omorul ar fi rezultatul unui complex nenorocit de împrejurări, al treilea caută să dovedească, prin mărturisirile martorilor principali, că Pahonțu și-a trădat frații și i-a vîndut, dîndu-i pradă persecuțiilor, unui ministru fără scrupuluri. Chiar presupunînd că fosta doamnă Belcineanu a mărturisit adevărul întreg și pur, că n-a fost mijlocitoare între cumpărătorul de conștiință și trădătorul unei cauze sfinte, încă rămîne stabilit că Pahonțu, spre a servi o femeie iubită, n-a ezitat a-și părăsi prietenii de idealuri.

Dolinescu vorbi cel din urmă, ca să rezume apărarea și s-o încadreze în mișcarea fraților de cruce despre care afirmă că nu e politică, ci o școală de energie românească pentru formarea românului de mîine. Aminti pe larg ce-au suferit tinerii entuziaști care l-au însoțit în campania electorală, la Făgăraș din partea unui contracandidat care cumula și calitatea de ministru de interne, șef al tuturor organelor represive, și care a mai cumpărat și conștiința singurului ziar prieten, uzînd de grațiile propriei sale femei :

— Politica e urîtă subt orice formă se prezintă, dar cea mai scîrnavă e aceea care încurajează lașitatea omului, care trăiește din minciună și trădare, care înșeală cu știință pe cei ce cred în cuvinte sonore fără conținut, care astfel în mod conștient sapă viitorul țării înlăturînd din viața publică pe oamenii de caracter, singura temelie solidă și trainică a unui popor...

Seara tîrziu juraților se retrăgeau să delibereze... *

* Ordinea replicilor în cadrul procesului (din care unii critici au încercat să desprindă o anume „tendință") respectă în fond o procedură judiciară clasică : cuvîntul acuzării, iar *apoi* cuvîntul apărării. Sfîrșitul abrupt al romanului invită la coroborarea unor date, premisele verdictului aflîndu-se în contextul capitolului IX, *Spovedanii*. Astfel, recitirea ultimelor pagini ale cărții reliefează gravitatea asasinatului, considerat „o faptă odioasă care merită pedeapsa cea mai grea fiindcă inaugurează teroarea sîngeroasă în politica românească" *(supra*, p. 351). Inserată în același spirit, o altă replică din context : „nu există judecător care să nu-și dea seama că orice slăbiciune sau indulgență în astfel de împrejurări ar însemna o încurajare la crimă" *(supra*,

p. 352 dobîndește valoarea concluziei logice ce se degajă din cercetarea judiciară a cazului. Mai tîrziu, cînd verdictul istoriei avea să confirme luciditatea unor atare replici împotriva celor care prin masacre încercau să introducă în politică „mijloace teroriste, străine de sufletul românesc" (*supra*, p. 343), L. H. nota în jurnalul său, la 23 ian. 1941, după lichidarea rebeliunii legionare : „Toate astea fac ca azi toată lumea să fie mulțumită că s-au prăbușit și nimeni să nu fie îndurerat că sînt împușcați".